

A ROMÁNIA ELLENI HADJÁRAT

1916—1917

I. KÖTET

HAVASALFÖLD MEGHÓDÍTÁSA

ÍRTA
NAGYBACZONI VITÉZ NAGY VILMOS
M. KIR. VEZÉRKARI ALEZREDES

8 SZÖVEGVÁZLATTAL
ÉS 9 MELLÉKLETTEL

A M. KIR. HONVÉDELMI MINISTERIUM KIADÁSA

TARTALOM.

Első fejezet.

oldal

A hadműveletek előkészítése.

- Falkenhayn javaslata a hadműveletek folytatására. — A hadseregfőparancsnokság irányelvei. — A helyzet Erdélyben 1916. október 9-én.
— Falkenhayn intézkedései a határon át való előnyomulásra. — Az erdélyi arcvonalparancsnokság megfontolásai. — Az erdélyi arcvonalparancsnokság intézkedései október 12-én. — Megjegyzések..... 1

Második fejezet.

Hadműveletek 1916. október 16-ig.

- ; A helyzet Erdélyben 1916. október 13-án. — Események a 9. hadseregnél. — Az I. tartalékhadtest harcai. — Harcok Brassótól délre.
— Az 1. hadsereg előnyomulása a határ felé 16

Harmadik fejezet.

Az I. hadsereg harcai 1916. október 16-tól november 17-ig.

- Az arcvonalparancsnokság megfontolásai a hadműveletek folytatásához.
— Megjegyzések. — Események X. 17. és 18-án. — Az arcvonalparancsnokság helyzetmegítélése és intézkedései X. 18-án.
— A hadseregfőparancsnokság új intézkedései. — Események október 19.—28-ig. — A hadseregfőparancsnokság helyzetmegítélése és események XI. 3—19-ig — 25

Negyedik fejezet.

Események a 9. hadseregnél 1916. X. 16—XI. 20-ig.

- Az alpesi hadosztály áttörési kísérlete. — Falkenhayn helyzetmegítélése. — Kneussl áttörési kísérlete Vulkánánál. — A románok ellentámadása. — A szurduki áttörés terve. — Az arcvonalparancsnokság intézkedése XI. 2-án. — Falkenhayn helyzetmegítélése XI. 8-án. — Események a 9. hadsereg egyes csoportjainál XI. 15-ig. 43

Ötödik fejezet.

- A dobrudzsai harcok 57

IV

Hatodik fejezet.

oldal

Áttörés a Kárpátokon.

- A megerősített LIV. hadtest (Kühne) áttörése a Zsil-völgy mentén. — Támadási intézkedések. — Események XI. 10- 14-ig. — Intézkedések a Kühne-csoport további előnyomulására XI. 14-én. — Események XI. 14. és 15-én 54

Hetedik fejezet.

A targu-jiui csata 1916 november 17-én.

- Csoportosítás a támadáshoz XI. 16-án. — Események XI. 17-én. — Előnyomulás Craiova felé. — A Craiován át való előnyomulás indokai és következményei. — Események a Krafft csoportnál. — Az I. tartalékhadtest harcai. — A XXXIX. tartalékhadtest harcai. — A Szívó csoport támadása Orsovánál. — Általános helyzet november 22-én 64

Nyolcadik fejezet.

A Duna-hadsereg átkelése a Dunán Sistovnál.

- A Duna-hadsereg megalakítása. — Az átkelés XI. 23-án. — A románok általános helyzete november 24-én 77

Kilencedik fejezet.

A bukaresti (Neajlov menti) csata előzményei.

- A 9. hadsereg előnyomulása és harcai XI. 24—27-ig. — Hogyan ítélte meg Falkenhayn a helyzetet? A 9. és a Duna-hadsereg összműködése. — A 9. hadseregparancsnokság intézkedései XI. 21-én. — Megjegyzések az intézkedéshez. — A Kühne csoport előnyomulása az Olt felé. — A 9. hadseregparancsnokság intézkedései XI. 24-én. — Események a Kühne csoportnál XI. 24—26-ig. — Falkenhayn helyzetmegítélése XI. 26-án. — Seeckt tábornok álláspontja. — A 9. hadseregparancsnokság intézkedései XI. 26-án. — Események a Duna-hadseregnél XI. 24—27-ig. — A románok elhatározása az ellentámadásra. — Prezán tbk. megfontolásai XI. 27-én este. Az ellentámadó elhatározás méltatása. — Események a Krafft csoportnál XI. 27—29-ig. — Események az I. és a XXXIX tartalékhadtestnél. — Megjegyzések. — A Duna-hadsereg előnyomulása az Arges felé. — Prezán tábornok intézkedése XI. 29-ére. — Események a *Duna-hadseregnél XI. 29-én.* — *A román ellentámadó csoport előnyomulása.* — A Kühne csoport előnyomulása XI. 26—29-ig. A román hadvezetőség felfogása. — Helyzetmegítélés 96

Tizedik fejezet.

A bukaresti (Neajlov menti) csata. oldal

Események XI. 30-án. — A Kühne csoport előnyomulása és helyzete XI. 30-án. — A november 30. esti helyzet. — Események a Krafft és a Kühne csoportnál XI. 30-án. — A Duna-hadsereg intézkedései XII. 1-ére. — A románok intézkedései XII 1-ére. — Események XII. 1-én. — Az ellentámadás megindul. — Események XII. 1-én a 9. hadseregnél. — Falkenhayn elhatározása XII. 1-én. — A 9. hadsereg helyzete XII. 1-én. — Falkenhayn helyzetmegítélése és intézkedései XII. I-én. — Megjegyzések Falkenhayn és Mackensen elhatározásához. — A helyzet XII. 1-én este. — Események XII. 2-án a Duna-hadsereg arcvonalan. — Események a 9. hadseregnél. — Intézkedések XII. 3-ára. — Események XII. 3-án a Duna-hadseregnél. — Események a 9. hadseregnél XII. 3-án. — A bukaresti csata eredménye és hatása..... 112

Tizenegyedik fejezet.

Üldözés a bukaresti (Neajlov menti) csata után.

intézkedések. — A 9. hadsereg helyzete XII. 5-én este. — A románok visszavonulása. — A románok kiűrik Bukarestet. — Bukarest megszállása 151

Tizenkettedik fejezet.

Előnyomulás a *Szeret* felé.

Mackensen intézkedése XII. 6-án. — A 9. hadsereg helyzete XII. 7-én este. — Események XII. 17-ig a Mackensen hadseregcsoportnál..... 161

Tizenharmadik fejezet.

A dobrudzsai események 1916. XI. 21—XII. 17-ig 168

Tizennegyedik fejezet.

A kárpáti csata. — Az orosz-román erők támadása a Kárpátokban 1916. novemberben és decemberben

Altalános helyzet november végén. — A legfelsőbb hadvezetőség helyzetmegítélése és intézkedései. — Az oroszok és románok támadása a Kárpátokban XI. 28—XII. 2-ig. — Az arcvonaltámaszok helyzetmegítélése. — Események XII. 3—6-ig. — A legfelsőbb hadvezetőség utasítása az erdélyi arcvonaltartására. — Előkészületek a Moldvába való betörésre. — Sectk tábornok jelentése. — A legfelsőbb hadvezetőség és az AOK. intézkedése a Mackensen hadseregcsoport és József főherceg arcvonaltámaszának együttműködésére. — József főherceg intézkedései a támadási előkészületekre. — Események József főherceg arcvonaltámaszán XII. 6—22-ig 169

Tizenötödik fejezet.

oldal

A ramnicul-sarati csata 1916. XII. 21—27.ig.

Mackensen támadási terve. — Az orosz-román erők csoportosítása. — A központi hatalmak békeajánlatának hatása. — A iWackensen hadseregcsoport helyzete a csata előtt. — A 9. hadseregparancsnokság támadási intézkedése. — Események XIF. 22-26-ig, — Események XII. 26-28. — Események a Duna-hadseregnél XII. 28-ig. — Üldözés a rännicul-sárati csata után. — Falkenhayn helyzetmegítélése a csata után. — A legfelsőbb hadvezetőség irányelvei a hadművelet folytatására. — Mackensen intézkedései az eiönyomulásra. — Braila elfoglalása	189
--	-----

Tizenhatodik fejezet.

A focsani-i csata 1916. XII. 31—1917. I. 7-ig.

Helyzet 1916. XII. 31-én. — A 9. hadseregparancsnokság intézkedései. — A 9. hadsereg helyzete 1917.1. 3-án. — Események 1.4—5-ig. Falkenhayn megfontolásai I. 5-én. — Az oroszok ellentámadása 1.6-án. — Falkenhayn ellenintézkedései. — Események 1.6—10-ig	202-
--	------

Tizenhetedik fejezet.

József főherceg arcvonalának harcai 1916. XII. 22—1917. I. 10-ig.

Ar orosz-román erők csoportosítása József főherceg arcvonalán 1916. XII. közepén. — A támadó csoportosítás 1916. XII. 18-án. — A támadó csoportok állományviszonyai. — A támadás terve. — Események XII. XII. 22-1. 10-ig	212
---	-----

Tizennyolcadik fejezet

A romániai mozgó háború összefoglaló méltatása

226»

1. vázlat. A szöveg közötti vázlatok.	
2. „' Támadási terv és csoportosítás a hadművelet folytatásához	12
3. „ Az I. tartalékhadtest harcai a törösvári hágónál és Câmpolung körül	21
4. „ A Krafft csoport harcai 1916. novemberében	45
5. „ A Zsil-menti harcok és a Târgu-jiu-i csata — —	61
A bukaresti csata. Helyzet 1916. XII. 1-én este és események XII. 2-án a Duna-hadsereg balszárnyán ... —	135
A bukaresti csata. Helyzet 1916. XII. 3-án II-kor a Duna-hadsereg balszárnyán .. .. —	143
A focsani-i csata 1917. I. 4-7. Helyzet 1917. I. 3-án ... —	203
Általános helyzet 1916. október végén	22T

VI

Mellékletek.

1. melléklet. A 9. és a Duna-hadsereg hadműveletei 1916. november 10-től 1917. január 10-ig.
2. „ A 9. és a Duna-hadsereg hadműveletei 1916. XI. 27—XII. 3-ig.
3. „A bukaresti csata. Kölcsönös helyzet 1916. XI. 30-án és események XII. 1-én.
4. „ A bukaresti csata. Kölcsönös helyzet 1916. december 1-én és események 1916. december 2-án.
5. „ A rimnik-sarat-i és a foceani-i csata 1916. [december 22-27-ig és 1917. január 4—7-ig.
6. „ Az 1. hadsereg és a Gerok csoport harcai 1916. októbertől 1917. január végéig.
7. „ József főherceg (Qerok csoport) hadműveletei 1916. december 22-től 1917. január 10-ig.
8. „ A romániai és az Erdélyi arcvonalon állott haderők 1916. dec. közepén.
9. „ A román arcvonalon alkalmazott orosz haderők 1916. dec. 31-én.

Forrásmunkák:

- Anonym: Kritik des Weltkrieges.
Bajor hadilevéltár: Die Bayern im grossen Kriege 1914—1918.
Buat: Hindenburg et Ludendorff stratèges.
Falkenhay: Der Feldzug der 9. Armee gegen die Rumänen und Russen. II. r.
Gavaneecu: Razboiul nostru pentru întregirea neamului.
„ Fapte mari in zile grele.
Gichith-Harrch: Im felde unbesiegt. 2. rész.
Grosse Generalstab: Die Schlachten und Gefechte des grossen Krieges 1914-1918.
Gurko: Russland 1914—1918.
Haralamb Dimitru: Batalia de pe Neajlov (Romania militara 1921. 6—12. sz)
Kiritescu: Istoria rasboiului pentru întregirea Romaniei.
Ludendorff: Meine Kriegserinnerungen 1914—1918.
Morgen: Meiner Truppen Heldenkämpfe.
Nitz: Militärgeographische Beschreibung von Rumänien.
Rarkowski: Die Kämpfe einer preussischen Infanteriedivision zur Befreiung Siebenbürgens.
Schwarte: Der grosse Krieg 1914—1918. Der Österreich-ungarische Krieg.
Stegemann: Gesichte des Krieges. IV. kötet.
Vogel: Der grosse Krieg 33. füzet. Die Befreiung Siebenbürgens und die Schlachten bei Targu Jiu und am Arges.
A cs. és kir. 1. lovashadosztály hadiemiékkönyve.
A cs. és kir. hadseregfőparancsnokság; az erdélyi arcvonalparancsnokság.
A 61, 51, 37. és 39. honvédhadosztály hadműveleti iratai.

VIII

Sajtóhibák

20oldal 3. sorban Δ törlendő.

- 24. „ 5. bek. utolsó sorában Gyimesközéplakot helyett Gyimesközéplakot
- 34. „ 7. „ utolsó sorában Brudermaun helyett Brudermann.
- 40. „ utolsóelőtti bek. 3. sor. jobb helyett bal.
- 49. „ utolsóelőtti bek. 2. „ Debrita helyett Dobrifia.
- 57. „ alulról 8. sor. október helyett szeptember.
- 79. „ 3. bek. 3. sor. Tutrakam helyett Tutrakán.
- 79. „ 3. „ 6. „ Gyuorgyevót helyett Gyurgyevót.
- 81. * alulról 3. sor. 16 helyett 15.
- 84. „ alulról 1. „ 7 „ 8.
- 99. „ alulról 2. β resiori helyett rosiori.
- 106. „ 2. bek. 1 sor. 14 helyett 1.
- 109. » 1. „ 11. „ megakadályozta helyett megkezde.
- 110. „1. „ utolsó sor. Armes helyett Armee,
- 114. „3. „ 2. sor. Celjaninál helyett Clejaninál.
- 114. „utolsó bek. 1. sor. 25. helyett 2/5.
- 140. „ 2. bek. 2. sor. gyalogezred után beírandó: részei.
- 148. „ címben neajlov helyett Neajlov.
- 151. „ utolsó előtti bek. 3. sor. Jalomitja helyett JalomitSi
- 164. „ utolsó sor. Berduseluig helyett Borduseluig.
- 165. „3. bek. 5. sor. Priscovuilt helyett Priscovult.
- 168. „2. „ 5. „ arcvonalát helyett arcvonalukat.
- 177. „2. „ 8. „ Csabános „ Csobános.
- 202. „2. „ 1. „ foc- helyett Foc-.
- 208. „ utolsó bek. 1. sor. Armes helyett Armee.

ELSŐ FEJEZET.

A hadműveletek előkészítése.

Falkenhayn javaslata a hadműveletek folytatására.

A román hadseregnek Erdélyből való kiverésével a románok elleni hadműveleteket még nem lehetett lezárni, mert Románia ugyan érzékeny vereséget szenvedett Nagyszebennél, Persánynál, a brassói csatában és a visszavonulás során is, hadseregei azonban nem voltak teljesen megtörve, sőt a 4. román hadsereg még eddig nagy veszteségeket nem is szenvedett. Ezért valószínű volt az, hogy ha a román hadvezetőségnek a hadsereg átszervezésére időt engedünk, csakhamar újult erővel fog megindulni a támadás a központi hatalmak ellen, de most már az oroszok hathatós támogatásával.

Arra kellett tehát törekedni, hogy ha lehetséges, Romániát legyőzve az ententétől elszakítsuk, vagy ha ez teljes mértékben nem is sikerülne, legalább a keleti arcvonalnak déli szárnyán olyan helyzetet teremtsünk, hadseregeinket egy olyan vonalba vezessük előre, amelyben az orosz—román haderők támadását könnyebben kivédhetjük. Az erdélyi déli és keleti határ mente ugyanis 500 km-es kiterjedése következtében tartós védekezésre már hosszúságánál és fekvésénél fogva sem volt alkalmas.

A küzdelem még folyt. Brassónál, a 2. román hadsereg még kétségbeesetten védekezett és meg is próbálta a Brassót fenyegető veszedelmet hatalmas ellentámadással elhárítani, amidőn abból, hogy a 4. román hadsereg nem tartotta már fenn az összeköttetést a 2. hadsereggel és hogy dacára annak, hogy gyors visszavonulásra egyáltalában nem volt még oka, mégis megkezdte a visszavonulást, egészen biztosan arra lehetett következtetni, hogy

a románok már nem is akarják védeni az eddig elfoglalt erdélyi területeket, hanem legalább is a határig vonulnak vissza.

Már a nagyszebeni csatát követő előnyomulás megindulásakor felvetette Falkenhayn a romániai betörés tervét, melynek szerinte szerves kapcsolatban kell állania az Erdélyben eddig folytatott hadműveletekkel. Már október 4-én megemlíti a hadseregfőparancsnoksághoz intézett jelentésében, hogy a 9. hadseregnek nem szabad a brassói medence elfoglalása után észak felé fordulnia, miután a brassói és háromszéki medencékbe vezető számos és jó közlekedési vonal elzárása annyira meggyöngíténé a 9. hadsereget, hogy nem volna szabadon alkalmazható sem a Hargitában, sem a Csiki havasokban.

„Ha már hegyi vállalkozás szükségessége forog fenn olyan csapatokkal, melyek csak szükségképen alkalmasak erre, ezen esetben célszerűbbnek látom — mondja Falkenhayn — ha ezeket egy még sokkal hatásosabb irányban, Kománia belseje felé, Ploesti irányában alkalmazzuk.

Ezeket a román északi hadsereggel szemben az 1. hadsereg mellett egyelőre a Schmetow lovas hadtestnek kell biztosítania, amelyhez még gyalogság is oszthatnék be.

Az alpesi hadosztály az előnyomuláshoz a vöröstoronyi szoroson át Pitesti irányában csatlakozzék.

Tekintettel a korán megteendő előkészületekre, kérem a felvetett kérdésekre vonatkozó mielőbbi állásfoglalást közölni.

A biztos végrehajtás természetesen csak akkor vállalható, ha már át lehet tekinteni, hogy az utánszállítási nehézségek leküzdhetők-e.” *)

A hadseregfőparancsnokság irányelvei.

Falkenhayn ezen jelentésére válaszolva a hadseregfőparancsnokság a Románia elleni hadműveletekre vonatkozólag október 8-án a 9. és az 1. hadseregparancsnokságnak a következő irányelveket adta ki: *)

„Nagyméltóságodnak a román arcvonal helyzetét illető felfogásával egyetértve a következő irányelveket adom ki a 9. és az 1. hadseregparancsnokságnak és hozom a Károly főherceg hadseregarcvonalparancsnokság tudomására, mely utóbbi a hadműveletek további irányítását október 12-én fogja átvenni.

*) Hadtörténelmi levéltár, Károly fg. arcvonalparancsnokság hadműveleti iratai.

A brassói medence elérése után az ellenség erőelosztásának és a visszavonulási irányoknak mielőbbi felderítése a legnagyobb fontossággal bír.

Amennyire az eddigiekből megállapítható a 2. román hadsereg a Bárczaságról *Ploesti* irányában van visszavonulóban, míg a 4. (északi) román hadsereg főerejével *Piatra* felé tér ki, valószínűleg mindkettő arra fog törekedni, hogy a határon levő hegyi átjárókat tartsa.

A 4. román hadseregnél számolni kell az orosz támogatás lehetőségével, a 2. román hadseregnél pedig román és esetleg orosz erők odaszállításával.

Egyelőre a 9. és az 1. hadseregnek a visszavonuló ellenséget nyomon követve a batárátjárókat kell elfoglalnia.

Határ: az Uz völgye, mely az 1. hadseregé.

A 9. hadsereg törekedjék bal szárnyán levő lovasságával és gyalogsággal mielőbb *Ocnát elérni* és a Moldvában észak-déli irányban vezető vasút és táviróvonalakat elrombolni. Ha a határhegység Moldva felé eső területen el van már foglalta, a 9. hadseregnek előreláthatólag Orsova—Brassó vonalán át, főerejével Bukarest irányában — Buzău felé való biztosítás mellett — kell majd Komániába előnyomulnia.

v. Conrad.”

A helyzet Erdélyben október 9-én.

(Lásd I. rész 7. mellékletét is)

Akkor, amidőn Falkenhayn a támadás folytatását a fenti irányelvek alapján elrendelte, a helyzet Erdélyben a következő volt:

Orsovánál a 145. népfelkelő gyalogdandár Szivó ezredes parancsnoksága alatt az 1. román hadosztállal szemben védőállásban volt a Cserna nyugati partján emelkedő magaslatokon.

Petrozsénytől délre Sunkel altábornagynak, a 301. német hadosztályparancsnokának vezetése alatt a megerősített 144. népfelkelő gyalogdandár, a 2. cs. és kir. hegyidandár 8 zászlóaljja némi tüzéséggel és a 187. hadosztály, továbbá az alpesi hadosztály 1—1 zászlóaljja és 1—1 útege állott. Ezen csoport a vele szemben álló román erőket, (11. hadosztály) amelyek a szeptember 25-én megindított támadással Petrozsényt újra elfoglalták volt, október elején ismét a határra vetette vissza.

Az *Olt mentén*, a vöröstoronyi szorosban, zömével a szorostól nyugatra levő határgerincen az alpesi hadosztály állott Krafft

von Dellmensingen tábornok parancsnoksága alatt. Ezen hadosztályhoz csatlakoztak a 76. tartalék és a 187. német hadosztálynak azon osztagai is, melyek a nagyszebeni csata után visszavonuló I, román hadtest roncsait nyomon követve a hegyek közé kerültek és idejekorán nem juthattak volna vissza csapataikhoz. Eddig az alpesi hadosztálynak kellett a Brassó felé előnyomuló 9. hadsereg jobb oldalát biztosítania és a vöröstoronyi szorost lezárnia.

Az alpesi hadosztállyal szemben az újra kiegészített 13. és 23. román hadosztály mintegy 25 zászlóaljjal védelmezte a határmenti állásokat.

Brassónál a 9. hadsereg itt harcoló hadosztályai folytatták az előnyomulást a határ felé és október 9-én estig a 76. tartalék-hadosztály megszállotta Töröcsvárt, Simon és Porta községeket; 2 zászlóaljat tüzéséggel a tömösi szoroson át visszavonuló románok oldala ellen irányított a Kl. Weidenbach völgye mentén, hogy az 51. honvédhadosztálynak Predeál felé való előnyomulását megkönnyítse. E zászlóaljak elérték ugyan a hágó közelében levő magaslatokat, azonban a románok visszavonulását nem tudták sem megakadályozni, sem megzavarni, mert nem voltak elég erősek.

A 76. hadosztálytól nyugatra a 8. cs. és kir. hegyi dandár elérte a fogarasi havasok gerincét a Clabucet és a Yrf. Sage környékén.

A XXXIX. *tartalék hadtest* Staabs altábornagy parancsnoksága alatt az 51. honvédhadosztállyal román utóvédek visszavetése után Felsőtömöst, a 187. német hadosztállyal pedig Tatrangot érte el, míg a 89. német hadosztály a bodzái szoros bejáratánál, Keresztvárnál állott.

A 71. *hadosztály* az Ojtozi szoros felé Prázsmárig haladt előre. Előtte a 2. román lovas hadosztály osztagai vonultak vissza Ojtoz felé.

A *Schmettow lovas hadtestből* a 3. lovas hadosztály Sepsibükkszádót érte el, az 1. cs. és kir. lovas hadosztály pedig Csík-szeredába vonult be.

Az említett hadosztályok mindenütt szoros érintkezésben állottak a brassói csata után visszavonulásban levő 2. román hadseregnek 3. 4. 6-, továbbá az ezeknek támogatására ideszállított 21. és 22. hadosztályával, illetőleg ezeknek roncsaival.” A 2. román lovas hadosztály Kézdivásárhelyen át Ojtoz felé, a 4. román hadsereg hadosztályai pedig a Békás, Tölgyes és a Gyimes szoros felé vonultak vissza.

Falkenhayn intézkedései a határon át való előnyomulásra.

Az üldözés és a határon át való további támadó előnyomulásra vonatkozólag Falkenhaynnak meg kellett fontolnia azt, hogy hol alkalmazza a támogatásra már szállítás alatt levő erőket, mert a legfelsőbb hadvezetőségek ugyan a legrövidebb és hadműveletileg a leghatásosabb irányban, a Brassó-Bukarest vonalán való támadást rendelték el, azonban a terepviszonyokra és a várható román ellenállásra való tekintettel meg kellett fontolnia azt is, hogy nem mutatkozik-e célszerűbbnek nem Brassótól délre, hanem az arcvonalnak valamely másik pontján áttörni, ahol a terepnehézségek sokkal kisebbek és ahol a várható ellenséges ellenállás is sokkal csekélyebb lehet. A 9. hadsereg előbb említett csoportosítását és helyzetét tekintve, mint betörési pontok, Orsovától eltekintve a Zsil, az Olt mente és a Brassótól délre levő hágók területe jöhetett számításba. Falkenhayn tehát minden figyelmét most már ennek a három iránynak szentelte, de már akkor számolt azzal, hogy a szurduki szorosnál a Zsil mentén végrehajtandó támadás fog leghamarabb eredményt járni.

A, még beérkező 7. lovas 8. és 12. bajor hadosztályt ott akarta bevetni, ahol az ellenség gyengébbnek mutatkozik.

Mindenekelőtt elrendelte, hogy a 2. hegyi dandár a petrosényi szakaszból az Alpenkorps megerősítésére azonnal induljon el Nagyszebenhez, hogy az ott tervezett támadáshoz a Fogarasi-havasokon át elég hegyi felszereléssel bíró és a magas hegységben való hadviselésben jártas csapat álljon rendelkezésére. Ezen hegyi dandár pótlására Falkenhayn a 6. német lovas hadosztályt (3. 5- és 8. ddr.) a 4. és az 5. kerékpáros zászlóaljat és a 11. bajor hadosztályt szállíttatta ide, hogy azután ezen csoporttal meglepetésszerűen előretörve, itt is megnyissa az utat Románia belseje felé. Az itteni támadási szándékot Falkenhayn azzal indokolja (Feldzug der 9- Armee gegen die Rumänen und Russen. II rész. 5 old.) hogy az eddigi harcokból azt a benyomást nyerte, hogy a 11. román hadosztály ellenállása nem volt valami nagy és vezetése sem látszott erélyesnek, ezenkívül a terep igen alkalmas volt az ellenséges állások elleni meglepő átkarolások végrehajtására. A hegység itt a legkeskenyebb, az átkarolásra legfeljebb 1—3 napra van szükség s a támadó már eléri Târgu Jiu-nál a szelídebb dombvidéket.

„Erre kilátásteljes hadműveleteket lehetett felépíteni. Ha az alatt, amíg az ember az ellenséget a tulajdonképeni szoros és hágóút mentén keményen megtámadja, sikerül gyalogsági támogatás mellett oldalt erős lovasságot a hegységen átdobni, akkor nemcsak az ezen utakat tartó és az orsovai ellenséges csoportnak kell engednie, hanem talán gondolni lehet az egész román hegyi arcvonal megrendítésére is.”

Az Olt menti csoport (Krafft tábornok) azon utasítást vette, hogy mihelyt a petrosényi szakaszból ide irányított 2. és az Albániából szállítás alatt levő 10 cs. és kir. hegyi dandár beérkezik, kezdje meg a támadást Curtea d'Arges és később Pitesti irányában.

Az alpesi hadosztály parancsnoka nem értett egyet az ezen területen át való támadás gondolatával, mert egyrészt a rendelkezésére bocsátott erőket a 13. és 23. román hadosztály körülbelül 25 zászlóaljával szemben nem tartotta elégnek, másrészt azonban a terep nehézségei oly nagyoknak látszottak, hogy azt javasolta, hogy az alpesi hadosztályt váltsák fel és alkalmazzák a töröcsvári szoros területén.

Falkenhayn azonban nem fogadta el ezt a javaslatot, miután a felváltás túl sokáig tartott volna és ha Vöröstoronyánál nem támad, akkor a románok itt álló hadosztályaikat is a Töröcsváron át támadó Morgen hadtest oldala ellen alkalmazhatják. A támadást tehát a lekötés érdekében itt is végre kellett hajtani.

A *Brassó környékén* levő hadosztályok közül a 8. hegyi ddr. és a 7 ϕ hadosztály felett az I. tartalék hadtest parancsnoka. Morgen altábornagy vette át a parancsnokságot, míg az 51. honvéd és 187. német hadosztály a XXXIX. tarfalékhadtestnek maradt alárendelve. Az I. tartalékhadtest azon parancsot kapta, hogy a támadást Rucăr irányában folytassa, míg a XXXIX. hadtest és az egyelőre önálló 89. hadosztály a tömösi, ó—sáncki és bodzái-szorosban való előnyomulásra kapott utasítást. — A 3. lovas és a 71. gyalog hadosztálynak az ojtózi szoros felé kellett folytatnia az előnyomulást.

Az 1. osztrák—magyar hadsereg, mely a Székelyudvarhely Csíkszereda—Parajd—Gyergyószentmiklós felé vezető utakon, továbbá a felső Maros völgyében már megkezdte az előnyomulást, arra kapott parancsot, hogy „feltétlenül biztosítsa a 9. hadsereg hátát a román északi 4. hadsereggel szemben. Első feladata az, Uz

völgyétől a 7. hadsereg jobb szárnyáig eső területen levő hegyi átjárók elfoglalása és megtartása.

Az 1. hadsereg parancsnoksága a 9. hadsereg ezen parancsára elhatározta, hogy a VI. hadtesttel (39. 61. honv. l. népf. lov. ddr.) az Uz és a Tatros völgyében levő átjárókat, a Háber csoporttal (72. és 37. honv. hadosztály) pedig a békási és a tölgyesi szorost szerzi meg. A XI. hadtest ezalatt, (amely a legfelsőbb hadvezetőség kívánságára az 1. hadsereg előnyomulásának megindulásakor az 1. hadsereghez került, miután ugyanakkor az I. tartalék hadtest a 9. hadsereg kötelékébe lépett át) fenntartja az összeköttetést a Háber—csoport bal szárnyán előnyomuló '157. honvéd hadosztálylyal Dragosul—Gyergyó Bélbor—Negra Stearul vonalán.

A 9. hadseregnek *mozgó tartalékait* egyelőre a vasúti szállítás alatt levő erők képezték. Ezek közül a 12. bajor gy. hadosztály éppen kirakodóban volt Segesvárnál, vasúton tovább szállítani nem lehetett. E hadosztályt Falkenhayn azonnal Pálos környékére irányította, de már akkor azt tervezte, hogy az I. t. hadtestnél fogja alkalmazni, miután itt volt a legtöbb kilátás a határon való áttörésre és arra, hogy a predeáli úton ellenálló román erők baloldala elleni nyomással ezen út megnyitható lesz.

A 6. lovashadosztály *parancsot* kapott a Dévánál és Piskinél való kirakásra, hogy azután innen a 301. hadosztályhoz vonuljon Petrozsény környékére.

Amint látjuk tehát, Falkenhayn nem egy, vagy két helyen, hanem tulajdonképen a Szurduktól az Ojiozi szorosig húzódó egész határszakaszban minden járható átjáró irányában legalább is 1 hadosztály erejű csoporttal támadt. Ennek következménye pedig az volt, hogy így a 9. hadsereg a támadások megindulásakor sehol sem rendelkezett olyan túlerővel, amely a sikert biztosíthatta volna. — A későbbi harcok is azt mutatják, hogy célszerűbb lett volna minden erejét a vöröstoronyi és a töröcsvári szoros területén összpontosítani. (Lásd I. rész 190. oldalt.)

Falkenhayn már kiadta intézkedését a támadásra, midőn a hadseregfőparancsnokság a német legfelsőbb hadvezetőséggel egyetértésben október 12-én Károly fhg. hadsereg arcvonalparancsnokságának az alábbi utasítást adta ki.

„A 9. hadsereg főerejével erőszakolja ki a hegységen való átkelést és az előnyomulást súlyponttal Bukarest irányában folytassa, mialatt a hadseregcsoport többi részeinek az előnyomuló 9. hadsereg hátát, Magyarország és Erdély határait kell biztosítaniuk.

Különösen még arra is figyelemmel kell lenni, hogy ellenséges erők előretörését Piatra-Ocna vonalából *már romániai területen hárítsa el* és hogy a moldvai vasutak és távíró vonalak elrombolását végrehajtsa.

Azon célból, hogy a Románia belsejének irányított támadást a lehető legnagyobb erővel lehessen végrehajtani, a hadseregcsoportnak felhívom a figyelmét arra, hogy a Románia elleni hadműveletre a kárpáti arcvonalról vonjon ki erőket.*

Az erdélyi arcvonalparancsnokság megfontolásai.*)

Az arcvonalparancsnokság a Romániába való betörés és a 9. hadsereg csoportosítása tekintetében más véleményen volt, mint Falkenhayn.

Az arcvonalparancsnokság felfogása szerint ugyanis hadseregeinek feladata a román haderő döntő megverése. Ezért arra kell törekednie, hogy összefogott erővel úgy támadja meg a románokat, hogy ne legyen idejük az oroszról segítséget kapni. Ezt a legbiztosabban a Brassó—Bukarest irány betartásával lehet elérni, csak így lehetséges nagy erővel, széles arcvonalban egyszerre jutni át a hegységen. Ez a legrövidebb támadási irány és a leginkább veszélyezteteti Bukarestet, valószínű tehát, hogy a románok fővárosuk védelmére minden erejüket össze fogják itt vonni.

A brassói medencéből való előnyomulás a legnagyobb ellenállásra fog ugyan találni, de ezzel szemben az ellenséges zömöt fogja érni, ezért ezen támadó csoport nem lehet elég erős.

Miután a hegységen át több út vezet, remélhető, hogy ezeknek egyike mentén az áttörés sikerül, ez azután a többiek számára is megnyitja az utat.

A Brassó-bukaresti irány mellett a Mackensen hadseregcsoporttal való együttműködés a legbiztosabban lehetséges. E támadásnak sikere esetén Nyugatrománia el van vágva és a legbiztosabban lehet azután folytatni a hadműveleteket északkeleti irányban. *A 9. hadseregnek tehát főerejével a brassói medencéből kell előre törnie, míg a többi utakon le kell kötni az ellenséget**

Az 1. hadseregnek feladatát a román területre való betöréssel kell megoldania. Térnyerésének megfelelően nő a 9. hadsereg hátának biztonsága.

*) Károly főherceg hadseregarcvonalparancsnokság hadműveleti naplója. Hadtörténelmi levéltár.

Az arcvonalparancsnokság intézkedései október 12-én.

Károly főherceg október 12-én az imént már megemlített megfontolások alapján (8 oldal) a 9 és az 1. hadseregnek a hadműveletek folytatására a következő utasításokat adta ki:

1. A 9. hadseregnek:

Miután a Románia ellen alkalmazott erők számára kitűzött első feladat, Erdély felszabadítása Nagyméltóságod vezetése alatt gyorsan és fényesen megoldatott, hadseregarcvonalom feladata most már az, hogy az új ellenséget haderejének, vagy lényeges részeinek teljes megsemmisítése által ártalmatlanná tegyék, mielőtt segítséget kaphat. E feladat megoldása teljesen Nagyméltóságod hadseregére hárul. A román főerők, amennyiben azok nem Moldvába tértek ki s amennyiben nincsenek közvetlenül a 9. hadsereg arcvonala előtt, Bukarest irányában keresendők. Ez adja meg a hadsereg által betartandó főirányt.

A hadseregzőm jobb szárnyának, a megerősített alpesi hadosztálynak tehát egyelőre Gurtea d'Arges-t kell irányul kapnia az Olt völgyében való egyidejű biztosítás mellett, míg a mehádiai szakaszban és a Hátszegnél levő csapatoknak nem szabad egy alkalmat sem elszalasztaniok, hogy Craiova felé előnyomuljanak. Hogy Hagyméltóságod a főerők támadását melyik irányban hajtja végre: Oâmpulung, Trâgovistea vagy Ploesti felé, az főképen attól fog függeni, hogy hol sikerül a határerődítmények áttörése. A szállítás alatt levő lovasságban fogja Nagyméltóságod azon erőt találni, mely nemcsak Buzău felé biztosítja a Bukarest irányában végrehajtandó támadás bal oldalát, hanem ennek az alsó-Szeret völgyében való előreküldése által az ellenséges hadseregcsoportok szétválasztását is elérheti és az így még tökéletesebbé tehető.”

2. Az 1. hadseregnek:

„A hadműveletek folytatására vonatkozólag a következőket rendelem el: A 9. hadsereg parancsnokság által annak további magatartására október 9-én kiadott irányelvekkel és az ennek alapján kiadott intézkedésekkel teljesen egyetértek (5. oldal).

Ennek alapján az 1. hadsereg feladata egyelőre bal szárnyával a 7. hadsereghez csatlakozva a 9. hadsereg hadműveleteit hátukban fedezni. A hadsereg további feladata, Magyarország és Erdély határainak védelme a határhágók elfoglalása után *román területen oldandó meg és ehhez a saját vonalak oly mértékben tolandók előre, hogy a hadsereg teljes befolyást nyerjen a moldvai síkságra és hogy képes legyen az ott északról déli irányban futó*

vasút és távíró vonalakat messzemenő terjedelemben elrombolni. Az arcvonaltól levő hadseregrészek holléte nagy fontossággal bír, minden változás alaposan figyelembe veendő.”

Az arcvonaltól levő ellenséges erődítmények leküzdésére a hadseregek nehéz tüzérséget (mozsárütegeket) kapjanak*.

Megjegyzések.

A hadseregparancsnokság a legfelsőbb hadvezetőséggel egyetértésben tehát azt rendelte el, hogy a támadást a visszavonuló ellenséget nyomon követve kell folytatni és a 9. hadsereg zömével Bukarest irányában keljen át a Kárpátokon. Ezen feladaton kívül azonban ugyancsak a 9. hadseregnek kell erős lovassággal és gyalogsággal az ojtózi szoroson át Ocna felé támadnia, hogy a Moldvában észak-déli irányban vezető vasútvonalakat megszakítva lehetetlené tegye, hogy akár orosz, akár pedig román erők a megtámadandó 2. és 1. román hadsereg támogatására siethessenek.

Ha ezen parancsot mérlegeljük, bármennyire is helyeselni kell a Brassótól Bukarest irányában való támadás eszméjét és azt, hogy követni kell a határon át visszavonulóban levő ellenséges hadseregeket, nem tarthatjuk célszerűnek, hogy az Ocna felé támadó erők is a 9. hadseregnek kellett adnia, aminek aztán az lett a természetes következménye, hogy ezáltal a 9. hadseregnek éppen az a csoportja gyengült meg, amelynek az azonnali támadás és a gyors siker érdekében még erősebbnek kellett volna lennie.

E feladattal az 1. osztrák-magyar hadsereg jobb szárnyát lehetett volna megbízni, vagy pedig legfeljebb a Schmettow lovas hadtesteit kellett volna Ocna felé irányítani. A 71. hadosztálynak ideküldése már azért is felesleges volt, mert arra nem volt úgyszemint elég erős ezen csoport, hogy az Ocna felé való betörést végre tudta volna hajtani, viszont a Brassónál működő I. és XXXIX. tartalékhadtest kötelékében nagyon hasznos szolgálásokat tehetett volna.

Két egyidejű, egymással excentrikus irányban való támadáshoz nagy erőre van szükség és különben sem célszerű az, hogy ezen egymástól távolodó irányban támadó erők egyazon hadseregparancsnokság irányítása alatt álljanak, mert egy parancsnokság a sokszor egymással homlokegyenest ellentétes érdekeket összhangba hozni nem lesz képes.

Anélkül, hogy a 9. hadseregnek eddigi keleti előnyomulási

irányából dél felé való átkanyarodását és a főerőnek általában déli irányban való támadását helyteleníteném, felvetem azt a gondolatot, hogy vájjon a nagy helyzet és a keleti arcvonalon a mielőbbi döntés elérése érdekében nem lett volna e célszerű, ha a 9. hadsereg támadását *nem Bukarest felé, hanem megfelelő biztosítás mellett zömével az ojtozi szoroson át Tírgul-Ocna felé folytatja.*

Ha figyelembe vesszük azt, hogy a 4. román hadsereg, — amely három oly hadosztályból állott, amelyek még eddig vereséget nem szenvedtek, — a keleti határgerincen át Tírgul Ocna területére vonult vissza és azt, hogy *úgy* az 1. mint a 2. román hadsereg már eddig is súlyos vereséget szenvedett úgy, hogy ezeknek harci értéke meglehetősen alászállott, talán remélni lehetett volna, hogy az Erdély keleti határán át Moldva területére irányított és nagy erővel végrehajtott előnyomulás nemcsak a 4. román hadsereget, hanem az orosz haderők (9. hadsereg) déli szárnyát is visszavonulásra kényszeríti, még mielőtt a Bukarest közvetlen védelmét szolgáló és a Havasalföldön álló román erők ezen támadás hátát veszélyeztethetnék.

Ezen hadművelet alapgondolata a következő lehetett volna: (lásd az 1. szövegvázlatot.)

Az 1. hadsereg zömével az Uz és a Tatros völgye mentén, *a 9. hadsereg* pedig a 71. 89. 187. és 51. hadosztályokkal az Ojtozi szoros területén át támadna Tírgul Ocna-Onesti irányában, hogy minél előbb elérje a Szeret vonalát Adjudul Nou-Bacau vonalában.

Az október 20-ától Erdélyben rendelkezésre álló 8. 11. és 12. bajor, 216. 41. és 109. *) német gyalog 1. és 3. lovas hadosztályból Tírgul Ocna-Onesti területén összevont hadseregcsoport pedig készen állana vagy az előreláthatólag Focsani felé visszavonuló 2. és 1. román hadsereg (mindössze 8—10 hadosztály) oldalba támadására, vagy pedig ezek támadásának visszaverésére. Az alpesi hadosztály, a 76. tartalékhadosztály a 2. 8. 10. hegyi dandár és a 6. és 7. lovag hadosztály, melyhez később még a 115. hadosztály is csatlakozik, Brassónál vonható össze és a Mackensen hadseregcsoport főerejének a Dunán át Szilistriánánál végrehajtható támadásával egyidejűleg Buzâu felé kezdi meg az előnyomulást.

A támadás kezdete Ocna felé október 20—25. körül lehetsé-

*) E hadtestek már útban voltak Erdély felé, akkor amidőn a Bukarest felé irányított támadást elrendelték.

ges, míg Mackensen átkelése és a Brassói csoport előnyomulása november 8—10 körül végrehajtható.

Az erdélyi déli határ viszont egyelőre a már itt levő 145. Orsova) 144. (Petrozsény) és 70. honvédhadosztályon kívül, mely Nagyszebenhez szállítandó, még egy, esetleg két, a 7. vagy a 3. hadsereg arcvonalából kivont hadosztállyal biztosítható.

A román 1. és 2. hadsereg még működőképes hadosztályai-val a Buzau környékén várható döntő mérkőzésnél szembe állhat:

Szövetségesek:

A brassói csoportban 4 ½ gyalog és 2 lovas hadosztály,

Duna hadsereg 4 " és 1 " "

Ocnai csoport 2. vonala 6 " és 2 " "

Összesen 14 ½ " és 5 " "

Románok:

Az 1. hadseregből 13. 23. hadosztály
maradványai ..... — 2 gyalog
» 2. hadseregből 3. 4. 6. 21. 22.
hadosztály maradványai ... .. 5 „
A Duna és Bukarest védőrsége 7. 10.
16. 18. 17. gyalog és 1. lovas
hadosztály..... 5 „ és 1 lovas hadosztály
Összesen tehát a két hadseregben 12 „ és 1 „ „
A Dobrudzsából 2. 5. 19. gyalog 3 „
Vagyis mindössze tehát 15 gyalog és 1 lovas

hadosztályból álló román haderővel szembeállítható összesen 14 ½ gyalog és 5 lovas hadosztály. A románok ugyan számbelileg erősebbek, ha a fenti egész erőt sikerül a döntő csatához egyesíteniök, ami a jelen viszonyok között nem nagyon valószínű, miután a Havasalföldről visszavonulóban levő erők épen a nagy távolságok miatt nem érkezhettek meg egyszerre a döntés színhelyére, azonkívül a visszavonulás megkezdésekor az erdélyi déli határon levő átjárókon át benyomuló szövetséges csapatokkal szemben valami biztosításra a hátukban is szükségük van, ezért egész határozottan állítható az, hogy a román hadsereg számbeli fölénye nincsen meg, miután a Havasalföldön egyébként rendelkezésére álló erők idejekorán nem egyesíthetők. Ezenkívül a vezetésbeli jártasság és a haditapasztalatok is sokat nyomnak a latban.

E hadművelet egyetlen nehézsége a támadó csoportnak ellátása. Ha az utánszállítási viszonyok megfelelően rendezve vannak; — ha elég autó oszlop áll a 9. hadsereg és a Brassónál összevonandó hadosztályokból alakuló hadsereg számára, esetleg rövid idő alatt elérhető a Havasalföldön levő román hadsereg teljes körülzárása, miután így annak az orosz haderőkkel való egyesülése megakadályozható. Az oroszok részéről a gyors és közvetlen támogatás viszont nem valószínű, miután nagyobb orosz erőknek vasúton való gyors szállítása erre a területre már lehetetlen. Az orosz támogatás tehát csak közvetve, a Bukovinában meginduló ellentámadás alakjában lehetséges, ennek eredménye viszont a már kifutadt Brusszilov-oífenziva után nagyon kétséges.

Ha a 9. hadseregnek Ocna felé való támadását a románok a Brassó felé való támadással próbálják ellensúlyozni, ezt az ott összevonandó erőknek (76. tartalék, 12. bajor hadosztály 2. 8. és 10. hegyi dandár) valószínűleg sikerül felfogniuk, addig is, míg a

későbbi támadó hadműveletre szánt erők felvonulásukat itt befejezve a hadvezetőségnek rendelkezésére nem állanak. Ez még azért is valószínű, mert a 9. hadseregnek Ocna felé való támadása a 2. román hadseregnek és a román tartalékoknak nagy részét bizonyára arra a területre fogja vonni.

A hadseregfőparancsnokság és a legfelsőbb hadvezetőség is e támadási irány helyett a 9. hadsereg számára a Brassó-bukaresti irányt határozta meg, ellenben az 1. hadsereget minden gyengesége dacára, tulajdonképpen ezzel a feladattal bízta meg akkor, amikor október 8-iki parancsában elrendelte, hogy a 9. hadsereg hátát román területre benyomulva biztosítsa és igyekezzék olyan helyzetbe kerülni, ahonnan uralni tudja a moldvai síkságot. Amint az események mutatták az 1. hadsereg ezt a feladatot megoldani nem volt képes, mert nem volt elég erős és később meg kellett erősíteni. Az 1. hadsereghez szállított hadosztályokra pedig a 9. hadseregnél lett volna nagy szükség, mert hiszen ott keresték a döntést.

E fejtegetéssel azt a tanulságot is le akarom vonni, hogyha nincsen elég erőnk arra, hogy minden irányban támadással oldjuk meg a ránk bízott feladatot, nem szabad idegenkedni a támadásról való lemondástól.

Minden magasabb parancsnokság a Brassó—bukaresti irány fontosságát hangsúlyozta és azt kívánta, hogy a 9. hadsereg ebben, a térkép után ítélve hadműveletileg leghatásosabbnak látszó irányban vonja össze zömét és ott igyekezzék a határon áttörni.

Ha csupán a térképet és a határon át vezető utvonalakat tekintjük tényleg a Brassó—bukaresti irány látszott a leghatásosabbnak és bizonyára sikerült volna is a betörés, ha Mackensen ugyanekkor már abban a helyzetben lett volna, hogy a Danán átkelve egyidejűleg délről is megkezdje a had műveleteket. Így azonban a 9. hadseregnek egymagában kellett nem a legszerencsésebb erőelosztásban támadnia a sokkal erősebb 1. és 2. román hadsereget, melyek a Dobrudzsából és a Duna mellől, továbbá Bukarestből odaszállított csapatokkal megerősítve könnyen megghiúsíthatták a határon át nagy kiterjedésben és az egyes útvonalak mentén külön-külön támadó hadosztályok előnyomulását.

Falkenhayn érezte azt, hogy a Brassó felől megindítandó támadáshoz a várható erőtetjes román ellenállással szemben még nem rendelkezik elég erővel és ezért úgy döntött, hogy egyidejűleg támad a Szurduknál, a vöröstoronyi szorosban és Brassónál

olyan formán, hogy az alpesi hadosztály leköti a vöröstoronyi szorosban álló román erőket és ellenséges tartalékokat is von magára Ennek a csoportnak támadását követi a 11. bajor hadosztályból, a megerősített 144. dandárból, 2. kerékpáros zászlóaljból és a 6. lovashadosztályból álló *Kneussl csoport* támadása a Szurduki szoros és a Vulkán hágó területén, hogy a román arcvonal áttörésével az utat azután a többi támadó csoport számára is megnyissa.

A 7. lovas hadosztály, a 8. 12. és a 10. bajor gyaloghadosztály, mint hadseregtartalék a 9. hadsereg parancsnokságának rendelkezésére marad, hogy ezeket azután később ott vesse be, ahol már a betörés sikerült, vagy pedig felismerhető, hogy ott az ellenség gyengébb.

A legfelsőbb hadvezetőség és a tescheni hadseregfőparancsnokság is jóváhagyta október 12-én Falkenhaynnak a 9. hadsereg csoportosítására és alkalmazására vonatkozó terveit és intézkedéseit. Úgy látszik azonban, hogy ezen jóváhagyás csupán Falkenhayn személye iránti tekintetből történt, mert mint látni fogjuk néhány nap múlva úgy az erdélyi arcvonalparancsnokság, mint a legfelsőbb hadvezetőség is kifejezést adott annak, hogy még sem ért teljesen egyet a 9. hadsereg ilyen alkalmazásával és megkísérelte Falkenhaynt rávezetni arra, hogy a Bukarest felé való támadásra kell fektetnie a fősúlyt és ezért a 9. hadsereg zömét ezen irányban egyesítve kellene a támadást megindítania. Parancsaiban azonban kerülte azt, hogy ezen felfogására egészen határozottan rámutasson, vagy egyenesen helytelenítse Falkenhaynnak tervét. Csupán az történt ebben a tekintetben, hogy a legfelsőbb hadvezetőség és a hadseregfőparancsnokság is ismételten hangzottatták azt, hogy a főnyomás a Brassó—ploetii irányban kívánatos és hogy a Szurduknál és a vöröstoronynál előretörésnek nem szabad a Brassó felől megindítandó főtámadást hátrányosan befolyásolnia.

Falkenhayn jelentései és helyzetmegítélései azt a benyomást keltik, hogy ő már kezdettől fogva nem igen bízott abban, hogy a betörés Brassó felől sikerülni fog és már kezdettől fogva a szurduki áttörést tartotta a legkönnyebben keresztülvihetőnek. Ezt mutatja különben az is, hogy november elején is ide vonta a 9. hadsereg megerősítésére beérkezett 7. lovas, 109 és 41. gyaloghadosztályokat dacára annak, hogy az első áttörési kísérlet itt szintén nem sikerült, sőt azt lehet mondani, hogy a legtöbb veszteséggel járt és ennek dacára meg sem kísérelte a Brassónál har-

coló I. és XXXIX. tartalék hadtest megerősítését. Ennek oka pedig abban keresendő, hogy a 9. hadsereg nem rendelkezett elég hegyi háborúra kiképzett és felszerelt csapattal, amelyek nélkül viszont a támadás a Brassótól délre fekvő magas hegységen át egyszerűen kilátástalannak látszott. A hadműveletileg leghatásosabbnak látszó irányt a nagy harcászati nehézségek miatt elejtette és ott támadt, ahol a harc könnyebbnek ígérkezett.

MÁSODIK FEJEZET.

Hadműveletek 1916. október 16-ig.

A helyzet Erdélyben október 13-án.

Október 13-án a helyzet Erdélyben a következő volt:

9. hadsereg.

A 9. hadseregpáncsnokság Fogarason van.

Orsovai szakasz: 145. népfölkelő dandár védőállásban a Duna és Murariu között.

Hátszegi szakasz: a 301. hadosztályparancsnokság Boldogfalván, a megerősített 144. dandár a Vulkán hágó és a szurduki szoros két oldalán állásban. A 2. hegyi dandár innen már útban, van Nagyszebenhez az alpesi hadosztály megerősítésére.

Az alpesi hadosztály parancsnoksága N. Disznódon.

Az alpesi hadosztály a vöröstoronyi szoros mindkét oldalán harcol, míg a 10. hegyi dandár Nagytalmácsnál gyülekezik.

Az I. tartalék hadtest parancsnoksága Feketehalomban, a 8. hegyi dandár Rucartól északra, a 76. német tartalék hadosztály pedig zömével Töröcsvárnál, biztosító csapataival a határon áll.

A XXXIX. tartalék hadtest parancsnokság Brassóban. Az ennek alárendelt 51. honvédhadosztály Predeáltól északra a határ közelében, a 187. német hadosztály az ósánczi szorosban nyomul elő a határ felé, melyet elővédje már el is ért.

A 89. német hadosztály a Bodza völgyben támadva a románokat a határon túl üldözi.

A Schmettownak alárendelt erők közül a 71. gyaloghadosztály már az Ojtozi völgyben, Ojtoztól délre az 1. lovashadosztály az Uz völgyében a határtól még csak 8 km-re nyugatra harcol. Ezen két csoport között az összeköttetést a 3. német lovas hadosztály tartja fenn.

Mint a 9. hadsereg tartaléka gyülekezőben van Brassónál és Köhalomnál a 12. bajor, Piskinél a 11. bajor gyaloghadosztály és Karánsebesnél a 7. német lovashadosztály.

Vasúti szállítás alatt van: a 6. német lovashadosztály Hát-szeg környékére, a 8. bajor gyaloghadosztály Temesvár irányában. Ezenkívül a hadseregfőparancsnokság a 70. honvédhadosztályt pihenésre Lúgosra fogja szállíttatni, ahol nagyon megcsappant állományát ismét ki fogják egészíteni.

1. hadsereg.

Az 1. hadseregpáncsnokság Marosvásárhelyen van.

VI. hadtestparancsnokság Csíkszeredán. Az ennek alárendelt csapatok közül a 39. honvédhadosztály élével Csík Bánfalvát érte el. A 61. honvédhadosztály a Pogányhavas és Csikrákos vonalában még harcban áll a 7. román hadosztály utóvédjeivel.

A *Hábir-csoport* parancsnoksága Maroshévízen. Ennek csapatai (72. és a fél 37. honvédhadosztály) gyülekeznek Gyergyószentmiklós, Ditró és Maroshévíz területén.

A *XI hadtest* melynek parancsnoksága Dorna-Kandrényben van, a Dragosul—Petrosul—Horli—Lucaciul—Gura Hoitei—D. Negru—Bernarielul—Mestecaneti vonalában harcol.

Az előbb említett két hadsereggel szemben *az ellenség helyzetét* a felderítés a következőképen állapította meg:

A 4 román hadsereg, tulajdonképen még döntő vereséget nem szenvedett, csupán a 2. román hadseregnél lezajlott események hatása alatt volt kénytelen a határon át ismét visszavonulni és északi szárnyán a bistricai különítménnyel, Dorna /Watra környékén a 9. orosz hadsereggel érintkezett. A 4. román hadsereg három hadosztályából a 14. a Tölgyes-szorosnál, a 8. Békásnál állott, ezen hadosztálynak harmadik dandára (37.) a Putna völgyében, a 7. hadosztály a gyimesi szorosban, egy ezredével (27. gyalogezred) az Uz völgyében volt.

A 2. román lovashadosztály az ojtózi völgyben védekezett. Ennek megerősítésére a román hadvezetőség Dobrudzsából a 28. gyalog dandárt szállítón a egyelőre ide.

A 2. román hadseregnek, mely eredetileg a 3. 4. 5. és a 6. hadosztályból állott. (11. és a 111. hadtest) az eddigi vereségek következtében már csak harminc zászlóaljja volt és a közben ide szállított 5 zászlóaljjal állománya 35 zászlóaljra emelkedett. Ezen erősítéseket Bukarestből és a Dobrudzsából kapta. Csoportosítása a következő volt:

Campulungnál a 22. hadosztály (a 7. 32. 50. és 64. ezreddel továbbá a 3. vadászezreddel); itt voltak ezenkívül még a 4. hadosztály maradványai is.

Predeáltól délre a 21. hadosztály a 45. 46. 61. és a 84. gyalog ezreddel, a 10. hadosztályhoz tartozó 20. gyalogdandár, (a 33. 73 gyalog és a 10. vadász ezreddel) ezenkívül még a 3. hadosztályhoz tartozó 5. gyalogdandár.

A 10. hadosztálynak másik dandára (6.) és a 6. hadosztályhoz tartozó 12. gyalog dandár a Bodzái-havasokban, a 6. hadosztály 11. dandára részben a 4., részben pedig a 22. hadosztályhoz csatlakozott, miután az nagy részben megsemmisült.

Az 1. román hadsereg, amely a 13. és a 23. hadosztállyal a vöröstoronyi szoroson át tört volt be Erdély területére és Nagyszeben-nél úgyszólván megsemmisült, maradványaival a vöröstoronyi szorostól délre gyülekezett és kiegészítésére a 81. és 82. gyalog ezredet és még néhány negyedik zászlóaljat a Duna mellől, a 41. gyalogezredet pedig a Szurduktól szállították, ide.

A 11. hadosztály, melyet a román hadvezetőség az 59. gyalogezreddel erősített meg és ezenkívül még 4 más zászlóaljat is küldött a hiányok pótlására, a Szurduk és a Vulkán hágó területét védelmezte. Bizonyos jelek arra mutattak, hogy a vöröstoronyi szorostól és a Brassótól délre álló csapatok megerősítésére még innen fognak erőket elvonni.

Az 1. hadosztály 4 ezreddel Orsovánál állott.

A Duna mentén a balsikerrel végződött október 6-iki rahovói Duna-átkelés után, midőn Mackensen dobrudzsai sikereinek ellensúlyozására 2 román hadosztálynak a Dunán át hátba kellett volna támadni a Dobrudzsában észak felé támadó szövetséges haderőket, az ott alkalmazott és visszavont erők legnagyobb részét a 2. hadsereg megerősítésére használták fel. A Duna mentén és Bukarestnél még körülbelül 34—40 zászlóalj maradt vissza tartalékban.

A 3. hadsereg a Tuzla-Rasova vonalában levő vódóállást tartotta megszállva. Ereje körülbelül 120 zászlóalj volt, közte 28—36 zászlóalj orosz, illetőleg szerb.

A románok vesztesége az eddigi harcokban

	fogyokban	halottakban és sebesültekben
a 9. hadseregnél	7000	33 000
a 3. „	28.000	42.000
az 1. „	2.000	4 000
összesen kereken	37.000	79 000 ember volt.

Események a 9. hadseregnél.

Az orovai szakaszban nem volt semmi változás.

Szurduknál a románok a 2. hegyidandár elszállítását észrevették és erre több ízben megkísérelték az itt álló csoport visszaszorítását és a petrozsényi szénmedence elfoglalását. Egyetlen támadásuk sem sikerült.

Az Olt mentén nem voltak nagyobb harcok, miután a Nagyszebentől visszavonult I. román hadtest roncsai nagyobb tevékenységre még képtelenek voltak. Az alpesi hadosztály megerősítésére beérkezett 10. cs. és kir. hegyidandárt Krafft von Dellmensingen az Olt nyugati partján a Munte Robu területére irányította, míg a Hátszegtől ideszállított 2. cs. és kir. hegyidandár az alpesi hadosztály bal szárnyán a Fogarasi-havasokon keresztül való támadásra készülődött.

A brassói medencéből támadó hadosztályoknak nagy nehézségeket kellett leküzdeniök, miután a csapatoknak legnagyobb része nem rendelkezett hegyi felszereléssel. A harcok azonban teljesen a hegyi háború jellegével bírtak, sok időt, sok fáradságot és sok áldozatot követeltek a csapatoktól, melyek legtöbbjének előbb még meg kellett tanulnia a hegyi háború sajátosságait. Hozzá kellett szoknia ahhoz, hogy itt az arctámadások egymagukban nem járnak eredménnyel és hogy az ellenségnek jól előkészített és berendezett, néhol állandó jellegű állásait csakis a szárnyak átkarolásával lehet elfoglalni és még akkor is el kell készülnie lennie arra, hogy az elfoglalt állás mögötti gerincen az ellenség újra megkísérli az előnyomuló csapatok feltartóztatását. Ezen állás elleni támadás azután ismét újabb fáradságos munkát követel. Az is megnehezítette a helyzetet, hogy a románok minden kis hegyi ösvényt ismerve sok esetben egészen kis osztagokkal fel felbukkantak az elől levő csapatok mögött és meglepő rajtaütészerű támadásokkal igyekeztek megzavarni a hátul levő tartalékok nyugalmát és az utánszállítás lebonyolítását. Ezen vállalkozásokat nagyon könnyen végrehajthatták, mert az arcvonallal akkor még nem volt összefüggő, a hadosztályoknak ugyanis nem volt annyi csapatuk, hogy minden ösvényt és hegyi utat, melyek a térképekben nem is voltak jelezve, lezárni képesek lettek volna.

Az I. tartalék hadtest harcai.

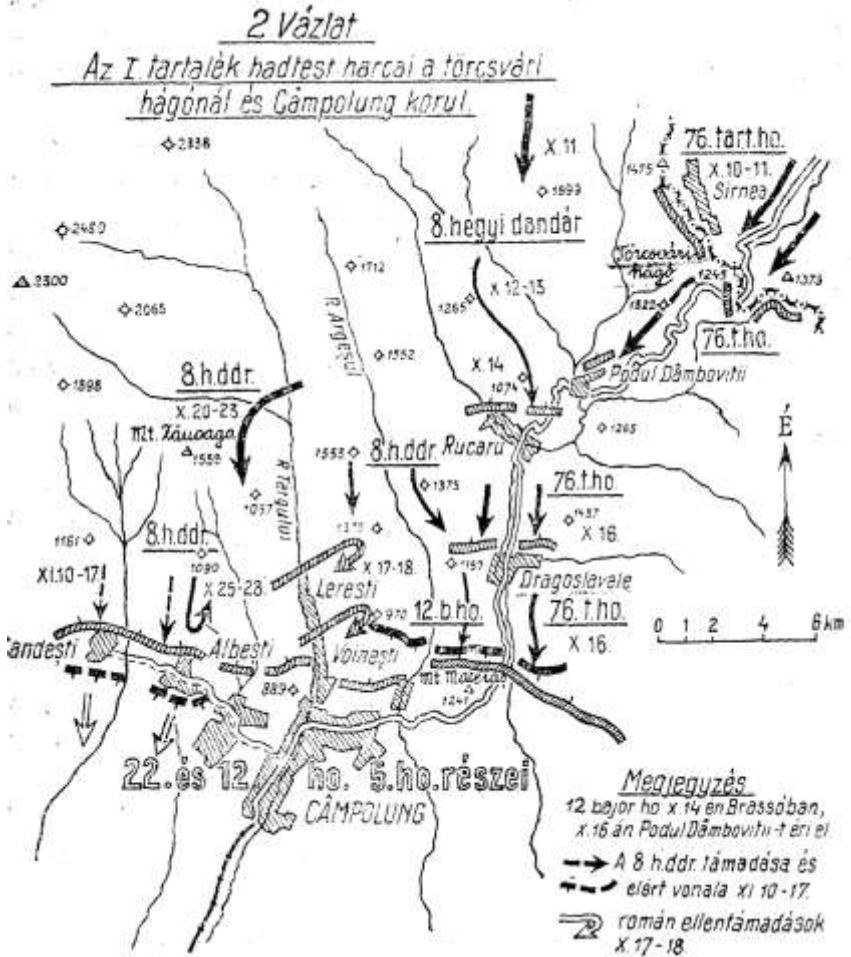
(2. vázlat.)

A 76. tartalékadosztálynak már csak 7 zászlóalja volt akkor, amidőn a támadást a töröcsvári hágón — Δ 1475 Sirnea — Δ + 1245 vonalában levő két betonos védő művel bíró román állások ellen megkezdte. A 8. hegyidandár október 10-én a 2241 méter magas Királykőtől 8 km.-re északnyugatra levő területet érte el és ennek kellett a Rucäru felé való előnyomulással a 76. tartalékadosztály támadását elősegítenie. A 76. tartalékadosztály arctámadása, miután nem várta be a 8 hegyidandár beavatkozását, nem sikerült, a románok oldalozó tüze a támadó csapatokat visszavonulásra kényszerítette. Amidőn azonban a 8. hegyidandár a Királykő felől előnyomulva a románokat a Rucaru—Podul Dambovitii közötti út felé visszaűzte, megkezdte az átkaroló támadást a műúttól nyugatra levő román állások ellen és október 14-ére virradó éjjel Rucäru községet is elfoglalta, a románok kénytelenek voltaik a 76. tartalékadosztállyal szemben eddig makacsul védelmezett állásaikat a határ mentén is feladni. Erre a 76. hadosztály is megkezdhette előnyomulását és elérte Rucäru községet.

Az I. tartalék hadtestnek e sikerei után Falkenhaynnak az volt a benyomása, hogy a románok ellenállása itt a leggyengébb és ezért elhatározta, hogy az október 14-én Brassóba beérkezett 12. bajor hadosztályt is Morgen altábornagynak rendeli alá, hogy az a támadást a töröcsvári hágó területén annál nagyobb nyomattal hajhassa végre.

A románok Rucaru elvesztése után Dragoslaveletől északra foglaltak újra állást. Október 16-án a 8. hegyi dandár és a 76. tartalékadosztály egységes támadása előtt azonban kénytelenek voltak ezeket az állásokat is feladni, mire a támadó szövetséges csapatok e napon a cämpulungi medencét északról uraló Mt. Mateias Δ 1241 hegy északi lábáig jutottak és a késő délutáni órákban e hegynek északi lejtőjén levő román állásokat is elfoglalták. A 12. bajor hadosztály ezalatt élével Podul Dambovitii-t érte el. — A románok felismerték a nagy veszélyt, mely őket Cämpulung elvesztése esetén fenyegette, sietve szállítottak friss csapatokat ide, egymásután vetették be 2. 12. és az 5. hadosztály részeit. Ellentámadásaikkal azonban nagyobb eredményt nem értek el, az I. tartalék hadtestet visszaszorítani nem tudták; ezen erők bevetése következtében azonban az itt harcoló román csoport fokozatosan

annyira megerősödött, hogy az I. tartalék hadtest a túlerővel szemben, tovább tért nyerni egyelőre nem volt képes. — Október 18-án a 8. hegyi dandárt a 12-bajor hadosztály váltotta fel az első vonalban, hogy a hegyi csapatok a román állások átkarolását célzó újabb támadáshoz a hadtestparancsnokság rendelkezésére álljanak.

Október 17. és 18-án a románok heves ellentámadásokkal akarták az I. tartalék hadtestet visszavetni. Nyugat felőli átkarolási kísérleteik azonban a 8. hegyi dandár átkaroló támadása következtében meghiúsultak. Époly sikertelenek voltak a románoknak október 26-tól intézett erős támadásai is.

Harcok Brassótól délre.

A XXXIX tartalékhadtest kötelékében levő 51. honvédhadosztály a tömösi szoros mentén indult támadásra a románoknak a predeáli hágó területén levő jól kiépített állásai ellen. A nagy alapossággal előkészített támadás az egész hágó területét uraló Csáplia Δ 1159 hegy ellen október 13-án indult meg és telje» sikerrel járt. A románok nem tudtak a vitéz honvédek rohamának ellenállni, az állások a honvédek kezébe kerültek. A Csáplia elvesztésével a predeáli állásokat sem tudták már a románok tartani és kénytelenek voltak azokat is feladni.

A 187. porosz hadosztály, mely az ósánci szoroson át nyomult előre a románoknak Predealuti és Prisaca vonalában levő állásait foglalta el és elérte az itt vezető út mindkét oldalán a határgerincet. A románok a Zanoaga és a Bratosia nyereg vonalában levő állásaikat azonban még tartották.

A 89. hadosztály október 12-én Krasznánál foglalta el az ellenség állásait és a határon át Cheiá-ig nyomult előre, ahol azonban a Buzau felől sietve bevetett román erők, melyek Gura Siriuluinál foglaltak állást, megállították.

A Schmettow gróf altábornagynak alárendelt, Ojtoz felé előrvomult 71. gyaloghadosztály a románokat Sósmezőnél a határon át visszavetette és október 17-ig Hárjáig jutott előre. A további előnyomulás azonban a románok folyton erősödő ellenállása következtében megakadt.

A 3. német lovas hadosztályt Schmettow a 89. és a 71. hadosztály közötti összeköttetés fentartására a Bodza és az Ojtoz. közötti területre tolt be. Az 1. lovas hadosztály pedig Esztelneken állott és fentartotta az összeköttetést a 9. hadsereg és az 1. hadsereg jobb szárnyán harcoló VI. hadtest között, melynek jobb-szárnyán a 39. honvédhadosztály az Uz völgyében nyomult előre.

Az 1. hadsereg előnyomulása a határ felé.

Az 1. hadsereg előnyomulása a visszavonuló 4. román hadsereg nyomában október 10-én vett nagyobb lendületet (Lásd I. kötet 7. mellékletét is.) Ezen előnyomulás azon intézkedés alapján indult meg, melyet Falkenhayn még október 5-én adott volt ki az 1. hadseregnek, mely szerint ennek mielőbb el kellett érnie

a Csiki és a Gyergyói medencéket és meg kellett szállania a határon át vezető átjárók környékét.

A VI. *hadtest* az 1. népfelkelő lovasdandárt Csíkszereda felé előretolva a 19. népfelkelő gyalogdandárral és a 39. honvéd gyaloghadosztállyal Szentegyházas Oláhfalun és a Tolvajos nyergeá át Csíkszereda felé haladt, mint hadtest tartalék ugyanezen útvonalon a 61. honvédhadosztályparancsnokság és a 16. honvéd hegyidandár követte az előbb említett csoportot. Mint bal oldalvéd és összeköttetés a VI. hadtesttől északra előnyomulóban levő Háber csoporttal (október 19-étől XXI. hadtest Lütgendorf altábornagy parancsnoksága alatt) a Szikaszó völgyön át a IV/19 népfelkelő zászlóalj Csíkszentdomokos felé nyomult.

Október 10-én a hadtest élén haladó 19. népfelkelő hegyidandár és az 1. népfelkelő lovasdandár a 61. honvédhadosztály parancsnokság (Grallert tábornok) vezetése alatt a Tatros völgyé felé visszavonuló 7. román gyaloghadosztály nyomában Csíkszeredától északra Csikcsicsó, Deine vonalába jut, mialatt a 39. honvédhadosztály bevonul Csíkszeredára. A 61. honvédhadosztály október 15-én megkezdte a támadást a Pogány havason még állásban levő román utóvéd ellen. A románok azonban mihelyt látták, hogy komoly támadás készül ellenük, megkezdték a visszavonulást Gyimesen át a határra és Palanca-nál már román területen foglaltak újra állást.

A légfelsőbb hadvezetőségnek és Károly főherceg arcvonalt parancsnokságának a hadműveletek tovább folytatására október 16-án kiáltott utasításai alapján (9. oldal) az 1. hadseregnek kellett biztosítani a déli határgerincen át támadó 9. hadseregnek hátát. E célból mélyen be kellett nyomulnia Moldva területére, hogy így megakadályozza az ellenséges erőknek a 9. hadsereg arcvonala előtti területre való eltolását.

E parancs alapján az 1. hadseregparancsnokság elrendelte, hogy a VI. hadtest Darmanecti—Comanéshti területét foglalja el, a XXI. hadtest pedig súlypontját a jobb szárnyára helyezve Bicazul-ról és Bistricioará-ról a Bistrita völgyéig nyomuljon előre és előcsapataival Piatrá-t érje el.

A XI. hadtest jobb szárnya a Negrisoara völgy mentén Darmoasara tolja előre és a 73. honvédgyalogdandárt a jobb szárnyára vonja át, hogy csatlakozhassék a XXI. hadtest északi szárnyán harcoló fél 37. honvédhadosztályhoz.

Az 1. hadsereg reótt feladat azonban nem állott arányban a hadsereg rendelkezésére álló erővel.

Október 13-án a 39. honvédhadosztály az Uz völgyében levő Aklos csárda, a 61. honvédhadosztály a Tatros völgyében a 19. népfelkelő hegyi dandárral Középlak, a 16. honvéd hegyi dandárral pedig Szépviz környékét érte el.

A *XXL hadtest* a 72. hadosztállyal Gyergyó Békást és Putnát, a 74. honvéd gyalogdandárral pedig Gyergyó Hollót és Bélbort szállotta meg,

A *XI. hadtest* jobb szárnya megszállotta a VII. Retitis-Isvor Δ 2033—Cserbükk Δ 2015 vonalát.

Október 14-én a hadosztályok folytatták előnyomulásukat a határ felé. A VI. hadtestnél az 1. lovashadosztály a Δ 1364 Baska havasán az Uz völgyétől délre levő ellenséget támadta meg és elfoglalta az Uz völgyében levő vámházat. A mögötte, az Uz völgyében előnyomuló *39. honvédhadosztály* előre küldött különítményei megszállják az $\diamond$ 1901 és a Keresztes $\diamond$ 1397 hegyeket, mialatt a hadosztály zöme az Aklos csárda környékére érkezik. A *61. honvédhadosztály* a Tatros völgyében követi a 7. román hadosztályt, mely a Ciughesutól keletre levő állásokba vonult vissza. Az előnyomulás során a 19. népfelkelő hegyidandár Gyimest illetőleg Palancát, a 16. honvéd hegyi dandár pedig Gyimesközéplakot éri el.

A *XXI. hadtest* előtt az ellenség ellenállása észrevehetően fokozódik, Gyergyóbékásnál, Putnánál és Gyergyóhollónál komoly harcok folynak.

Október 15-én a 39 honvédhadosztály előtt az ellenség a határon innen levő utóvédjeit mindenütt visszavonta, amidőn azonban a hadosztály csapatai megkezdték a visszavonuló ellenséges osztagok üldözését az Uz-völgyi csendőr laktanyánál az Obcina Laposutól délnyugatra húzódó vonalban erős ellenséges állásokra bukkantak, a további előnyomulás itt egyelőre megakadt.

A *39. honvédhadosztálynak* egy, a Keresztesen át irányított különítménye elérte az 1034 magaslatot Goiosá-tól délkeletre, a *61. honvédhadosztály* pedig a ciughesu-i ellenséges állások elfoglalása után a Mt. Faltueanu—Cotumba és az attól északra levő magaslatok vonalába jutott.

Az 1. lovashadosztálynak még az Uz völgyében levő részeit

onnan kivonták, hogy a Schmettow lovas hadtesthez csatlakozzanak.

A XI. hadtest elérte a Δ 1503 D, Lat — $\diamond$ 1525 $\diamond$

Piciorul Tiganului—Negra Sarului a nyugati Negra part, Gura-Negrei vonalát.

Október 16-án a VI. hadtest a 39. honvédhadosztállyal az 1370 $\diamond$ Δ 1342 Obcina Laposu-n, a 61. hadosztállyal pedig a Sulia-tól délre és a $\diamond$ 1296 Mt. Muncelu-n levő ellenséges állásokat támadta meg. A XI. hadtest Gura Glodului—Glodul—La Catinar-Mt. Calimanel $\diamond$ 1647 és a Gura Negreitől délre levő 1156-os magaslatot foglalta el. A 73. dandár Gyergyó Béiborra a fél 37. honvédhadosztály mellé került.

HARMADIK FEJEZET.

Az 1. hadsereg harcai október 18-tól november 17-ig.

(6. melléklet.)

A hadsereg parancsnokság megfontolásai a hadműveletek további vezetését illetően.

A Szeret völgyének uralása céljából a 1. hadseregparancsnokság azt tervezte, hogy a VI. hadtest Darmanesti és Comanesti területének elérése után az alsó Bistrita völgyébe Bacau-Buhus környékére nyomuljon tovább előre. Ez az 1. hadseregparancsnokság véleménye szerint attól függött, hogy a XXI. hadtest eléri-e a Piatra és Bistriciora között a Bistritát, hogy továbbá a 71. hadosztálynak a VI. hadtesthez csatlakozva szintén sikerül-e az előnyomulás, mialatt a déli szárnyat a Schmettow lovashadtest biztosítja. A XXI. hadtestnek csak 8.000, a hozzá irányított 73. honvédgyalogdandárnak pedig 2.500 fegyvere volt. Az 1. hadseregparancsnokság nézete az volt, hogy ilyen körülmények között nem lehet azt várni, hogy ez az erő képes lesz a Bistritáig áttörni, ha csak az ellenség ellenállása önként meg nem szűnik, amire azonban egyelőre semmi kilátás sincsen. A XXI. hadtestet és a XI. hadtestnek a Negra mellett álló részeit a várható nagy ellenséges ellentámadás feltartóztatására sem vélte elegendőnek, miután valószínű volt, hogy a 9. orosz hadsereg támadni fog és ennek tárna-

dásához bizonyára csatlakozni fog még a 4. román hadsereg is. A terep azonban a hadseregparancsnokság nézete szerint a Védekezésre nem volt alkalmas, mert a védőállások megkerülhetők.

Az I. hadseregparancsnokság ezek után mégis arra az elhatározásra jutott, hogy a 9. német hadsereg hátát *csakis a Bistrítáig való támadással lehet biztosítani* és ehhez a hadsereg északi szárnyának megerősítését kérte, miután az ellenség várható előretörése a Gyergyó felé a VI. hadtestre és a XI. hadtest jobb szárnyára is hatással lehet, melynek visszaszorításai feltétlenül meg kell akadályozni.

Az I. hadseregparancsnokság további szándéka e megfontolások után az volt, hogy a XXI. hadtest folytassa támadását. A VI. hadtest egyelőre ne menjen Comanetin túl előre és csak robantó különítményeket küldjön ki. Azt tervezte még, hogy a hadtest egyik hadosztályát Comaneti elérése után ki fogja vonni az arcvonalból.*

Az erdélyi arcvonalparancsnokság is egyetértett az I. hadseregparancsnokság ezen megfontolásával és terveivel. Annak is az volt a meggyőződése, hogy a Moldvában levő román és orosz erők erősítéseket kapnak. Az is osztotta azt a felfogást, hogy épen erre való tekintettel az I. hadsereg nézve igen fontos, hogy román területen, minél előbb védelemre is alkalmas terepszakaszt érjen el. Ezért szerinte a XXI. és a VI. hadtestnek a felső Bistrifa völgyéig való előrejutására minden eszközzel törekedni kell. Az I. hadseregnek kívánatos megerősítése azonban csak úgy lehetséges, ha a Kománia elleni hadműveleteket végrehajtó 9. hadsereg nem kapja meg a neki szánt erősítéseket, ami azonban meg nem engedhető.

A VI. hadtestnek Bacau irányában való előretörését is feltétlenül szükségesnek tartotta, hogy a román hadseregeket egymástól tényleg szétválasztani és később az orosz-román erőknek déli szárnyát a Moldvában fenyegetni lehessen, miután csak így lehet a Bukarest irányában támadó 9. német hadseregnek hátát biztosítani.*

*) Károly főherceg arcvonalparancsnokság hadműveleti naplója. Hadtörténeti levéltár.

Megjegyzések.

A Moldva területére való előretörés tulajdonképpen a gyenge 1. hadsereggel nem volt teljesen indokolt és azok után, amiket különösen az 1. hadseregarancsnokság a hadsereg erejére nézve felhoz, hogy továbbá az 1. hadsereg csak a 9. hadsereg rovására erősíthető meg, azt lehetett volna várni, hogy lemondanak az 1. hadsereggel való támadás gondolatáról, azt megállítják és minden rendelkezésre álló erőt a 9. hadsereg megerősítésére és ezzel a 9. hadsereg előnyomulásának siettetésére fognak fordítani, de egyidejűleg arról is gondoskodnak, hogy azon helyen, ahol az ellenség támadása várható, megfelelő tartalék álljon az 1. hadsereg rendelkezésére. Amint az események mutatták, az arcvonalparancsnokság ugyan kezdetben teljesen tudatában volt annak, hogy az 1. hadsereg megerősítése a 9. hadsereg rovására meg nem engedhető, mégis akkor, amidőn a beérkező kémjelentések és egyéb jelek is azt mutatták, hogy a támadás megindulása az 1. hadsereg ellen bizonyos és már csak rövid idő kérdése, az időközben Erdélybe beérkezett 8. és 10. bajor hadosztályt, valamint a Brudermann lovas hadtestet (10. és 3. lovashadosztályt) is az 1. hadsereg mögött vonlatták fel és ezeket részben ott be is vetették. Ha az 1. hadsereg nem folytatta volna a határon át a támadásokat és nem követett volna olyan messzemenő hadműveleti célokat, akkor a folytonos támadással a hadosztályok állománya nem apadt volna le annyira, hogy némi pótlással és esetleg egy hadosztály bevetésével meg ne lehetett volna állítani a fenyegető orosz-román támadást, [gy azonban ugyanakkor, amidőn a 9. hadsereg támadott, az 1. hadsereget teljesen ellentétes irányban szintén támadásra rendelték s tulajdonképpen sehol sem juthatott kifejezésre a döntés helyén feltétlenül szükséges túlerő.

Igaza van Falkenhaymynak, amikor azt mondja, hogy nem volt szerencsés gondolat, hogy a 9. és az 1. hadsereget egy parancsnokság alá rendelték akkor, amidőn az egyiknek határozottan védekező, a másiknak pedig feltétlenül támadó szerepe volt, és így nem lehetett elkerülni azt, hogy a támadás érdekei a védelem érdekei által ne szenvedjenek. (Feldzug der 9. Armee gegen die Rumänen und Russen II. rész. 11. és 12. oldal.)

Az arcvonalparancsnokság és az 1. hadseregarancsnokság előbb említett felfogásával és helyzetmegítélésével szemben nem zárkozhatunk el annak megállapításától, hogy épen az 1. had-

sereg gyengesége, a folyton fokozódó ellenséges ellenállás, az orosz erősítések beérkeztéről szóló jelentések a támadás folytatását csak abban az esetben tették volna indokolttá, ha a XXI. és a VI. hadtest is még sürgősen legalább 1—2 hadosztály erősítést Jkap és a 71. hadosztály sem marad magára, hanem ott is legalább 1 hadosztály támogatás áll rendelkezésre. Addig azonban, míg az .ti. hadsereg nem kap friss erőket, célszerűbb megállani és a Szeret völgy uralásának tervéről egyelőre lemondani, miután annak megvalósítására ilyen csekély erővel gondolni alig lehet.

A folyton fokozódó ellenséges ellenállásra és az 1. hadsereg nagy arcvonalkiterjedésére való tekintettel az lett volna a természetes, hogy, miután a hadművelet súlypontja a 9. hadseregnél volt és miután az 1. hadseregnek a Havasalföld elleni hadműveleteket kellett a várható hátbatámadással szemben biztosítani, ez utóbbi nem kezd bele nagyobb szabású támadó hadműveletekbe.

Igaz ugyan, hogy felsőbb parancsnokságok azt kívánták, hogy az 1. hadsereg Románia területére benyomulva biztosítsa a 9. hadsereg hátát, a hadseregpáncsnokságnak mégis alaposan megkeltett volna fontolnia azt, hogy célszerű-e ezzel a csekély erővel a határon át azonnal megkezdeni a támadást, vagy nem célszerűbb-e a határ menti, vagy az annak közelében levő hegyvonulatok elérése után egy olyan védelmi vonalat választani, amelynek tartására még ezzel a csekély erővel is vállalkozni lehet és amely ilincsen túl messze a Maros és az Olt völgyében futó vasútvonaltól, úgy hogy a hegyek közé előretolt hadosztályok ellátása és egyéb utánpótlása nem fog nehézségbe ütközni s amelyeknek támogatása a határ menti nagy medencékben a később beérkező hadosztályokból alakított tartalékokkal a legrövidebb időn belül lehetséges.

Célszerűbb lett volna továbbá a még Sósmezőnél harcoló 71. hadosztályt és a Schmettow lovas hadtestet már most az 1. hadseregnél alárendelni.

Hogy a 9. hadsereg hátának biztosításához nem volt szükség a Bistrita és a Szeret vonaláig való előnyomulásra, azt a későbbi események is bizonyítják, mert azalatt, míg a 9. hadsereg átkelt a Kárpátokon, benyomult a Havasalföldre és elfoglalta Bukarestet, az 1. hadsereg áltatában az október közepén elfoglalt vonalban volt kénytelen minden ellenséges támadást visszaverni. A derék csapatok megtették itt kötelességüket és az oroszoknak a XXI. majd pedig a VI. hadtest ellen intézett, nagy túlerővel végrehaj-

tott támadásai, melyekkel a 9. hadseregnek az erdélyi déli határon' átvezetett támadását igyekeztek ellensúlyozni, egytől-egyig megtörték a csapatok hősiesség ellenállásán. A hadsereg hátának biztosítását tehát a legfényesebben megoldották, anélkül, hogy a felsőbb parancsnokságok által tervezett és elrendelt támadást tényleg végrehajthatták volna.

Események október 17. és 18-án.

Az arcvonalparancsnokság úgy a 7. mint az 1. hadseregparancsnokság útján kapott jelentéseket arról, hogy az oroszok Kirlibaba környékén megindítandó támadással akarják megkönnyíteni a román hadseregek helyzetét. Miután az arcvonalparancsnokság felfogása szerint a 7. hadseregnél levő 10. bajor hadosztály ott ennek dacára nélkülözhető volt, elrendelte, hogy e hadosztály elszállítását a 7. hadsereg kötelékéből október 19-én meg kell kezdeni. Mint kirakási terület Marosujvár környéke, további alkalmazása pedig a 9. hadseregnél volt tervbe véve.

A 7. hadseregparancsnokság ezzel szemben október 17-én arra való hivatkozással, hogy Alxew tábornok október 8-án kiadott parancsa szerint a támadás Kirlibabánál egészen bizonyosra vehető, azt kérte, hogy a 10. bajor hadosztálynak legalább egy ezrede maradjon a 7. hadseregnél vissza. Az arcvonalparancsnokság azonban megmaradt eredeti elhatározása mellett, miután szerrinte a hadosztályra a 9. hadseregnél van nagyobb szükség.

Október 17-én a VI. hadtest a 39. hadosztállyal folytatta támadását a Pojana Uzului, Obcina Laposu Δ 1342 ellen.

A 61. honvédhadosztály ezalatt Beleghetunál kivetette az ellenséget állásaiból, amidőn egy megkerülő román csoport Bojan ezredes parancsnoksága alatt, az Asau völgyében a hegyeken át előnyomulva, észak felől meglepetésszerűen megjelent a Tatros völgyében és a Beleglietu fele előnyomult 19. népfőlkelő hegyidandár hátában megtámadta az Agasunál levő tüzérséget és vonatokat. A tüzérségi kezelő legénység nagy részének lemészárlása után az elfoglalt lövegekkel már visszafelé akart hajtatni, amikor megindult az ellentámadás. A kelet felé már előnyomult csoport egy részével Viola őrnagy nyugat felé fordulva szembeszállt a meglepő támadással, másrészt a tartalékban levő 29. népfelkelő gyalogezred a 16. honvéd hegy dandár parancsnokának, Bernátsky ezredesnek Vezetése alatt indult románok bekerítésére. A két irányból megindított támadás teljesen összemorzsolta a román dandárt. Bóján

ezredes dandárparancsnok és kétszáz embere fogságba került, a dandár többi része pedig vagy megsemmisült, vagy pedig fegyverét és felszerelését eldobálva vad meneküléssel igyekezett megmenteni életét.

A XXI. hadtestnél is érezhető volt, hogy az ellenség ellenállása állandóan fokozódik, sőt már itt-ott ellentámadásokat is hajtott végre. Így a 37. honvédhadosztály szakaszában a Gyergyó Hollótól északra fekvő Bitea Arsurilor Δ 1385 az ellenség kezébe került.

Október 18-cm csak a VI. hadtest csapatai nyertek némi tért az Uz és a Tatros völgyében, a XXI. és XI. hadtest helyzete nem változott.

Az 1. hadseregparancsnoksághoz beérkezett megbízható jelentésekből meg lehetett állapítani azt, hogy a IV. orosz hadtestet Bukarest biztosítására a román főváros felé szállítják és azt is, hogy az oroszok *úgy* akarják a német és osztrák-magyar csapatoknak Bukarestet fenyegető támadást kivédeni, hogy a Dorna Watrától délre eső területen támadnak, benyomulnak Erdélybe és így fogják megállítani a 9. hadsereg támadását, Bulgáriával szemben a támadó hadműveleteket egyelőre beszüntetik, a Dobruzsában alkalmazott erők védőállást foglalnak.

E hírek alapján a hadseregfőparancsnokság elrendelte, hogy a XXI. és a XI. hadtest ne folytassa támadását, hanem az eddig elért vonalakban védelemre rendezkedjék be. A 8. bajor hadosztály a XXI. hadtesthez, a 10. bajor hadosztály pedig az 1. hadsereg bal szárnya mögé vonuljon, az 1. hadsereg jobb szárnya azonban a 9. hadseregnek Ocna felé támadó ojtózi csoportjával összhangban folytassa a támadást.

Az arcvonalparancsnokság helyzetmegítélése és intézkedései.

Károly főherceg arcvonalparancsnoksága ezen felfogással ellentétes nézetet vallott. Szerinte minden eszközzel a 9. hadsereg megerősítésére kell törekedni, fontos ugyan az 1. hadsereg helyzete is és ennek megerősítésére is szükség lesz. Az 1. hadsereg megerősítésére és a támadás beszüntetésére azonban egyelőre okot még nem látott, e helyett az volt a véleménye, hogy mindenképp az alpesi hadosztályt (a vöröstoronyi szoros területén) kell megerősíteni, miután ott voltak eddig a legnagyobb sikereink.

Ezen megfontolás alapján Károly főherceg elrendeli, hogy a

A bajor hadosztály dandárparancsnokságát és a 18. bajor gyalog ezredet, továbbá a 11. bajor hadosztály egy ezredét az alpesi hadosztály rendelkezésére kell bocsátani, míg a 10. bajor hadosztály többi részével a VI. hadtestet erősítsék meg, mely a 9. hadsereg jobb szárnyával összhangban folytatja támadását. A XXI. és a XI. hadtest, mihamarabb kedvező vonalat érnek el, áttérnek a védelemre és mindaddig védőlegesen szerepük lesz, amíg a 8. bajor hadosztály meg nem érkezik.

Ez a hadosztály Parajdon és Székelyudvarhelyen október 16-án fogja a kirakást megkezdeni.

A 10. bajor hadosztályt azonban Brassónál megállították, miután a 7. hadsereg előtt három új orosz hadosztály tűnt fel. Ez az arcvonalparancsnokságot mégis gondolkodóba ejtette és előbbi szilárd elhatározásában, mely szerint minden erőt a 9. hadsereg megerősítésére kell alkalmazni, megingatta.

A hadseregfőparancsnokság új intézkedései.

Miután a tescheni hadseregfőparancsnokság időközben újabb híreket kapott a készülőben levő nagy orosz ellentámadásról, melynek főiránya állítólag Csíkszereda lesz, 18-ikán kiadott parancsát megváltoztatta és elrendelte, hogy a 8. bajor hadosztályt a VI. hadtest megerősítésére kell felhasználni, míg a XXI. hadtestnek egyelőre csak a 6. lovas hadosztályt kell rendelkezésre bocsátani, és hogy később idekerüljön a 10. bajor hadosztály is.

Ezen újabb, a részletekbe mélyen beleavatkozó parancs alapján az arcvonalparancsnokság elrendelte, hogy a 8. bajor hadosztály Homoródnál, a 10. bajor hadosztály pedig Parajdnál rakjon ki.

A helyzetre való tekintettel a 6. lovas hadosztály mégsem az t. hadsereghez hanem a 7.-hez került, hogy a várható orosz támadás alatt ennek is legyen legalább valami tartaléka. Így a 10. bajor hadosztály 20-án megkezdte a berakást.

Események október 19-től 28-ig.

Október 19-én az 1. hadsereg az előbb ismertetett elhatározásának megfelelően folytatta támadását. A VI. hadtest az Uz és a Tatros völgye mentén nyert némi tért kelet felé. Ezen előnyomulás is már sokat veszített eddigi lendületéből. A 61. honvédhadosztály eléri a Gura Ciobanusuluitól délre, (a Csobános és Tatros

egyesülésénél) levő magaslat, Straja nyugati szegélye, az Asau parttól nyugatra emelkedő magaslatok vonalát.

A XXI. hadtest elfoglalta a Csipkés Δ 1359 hegyet.

A XI. hadtest déli szárnya viszont a D. Vinat A 1445—1451 Gura Glodului vonalába volt kénytelen visszavonulni a túlerővel végrehajtott ellenséges támadás elől. Ezzel szemben a hadtest közepe a Sarui Dorneitől délkeletre levő Mt. Rusului Δ 1546 magaslatról az ellenséget visszavetette.

Október 20-án a 39. honvédhadosztály az Uz völgyében ismét tért nyert kelet felé. Ezalatt azonban a románok a 61. honvédhadosztály ellen Goiosánál erős ellentámadást intéztek és ennek következtében a hadosztály a Mt. Muneelu - φ - 1296 (Gólosától északra) keleti lejtőjéig vonta vissza elől levő csapatait.

A XXL hadtestnél a Csipkés tető ismét az ellenség kezébe került.

A XI. hadtest területén csak kisebb helyi jelentőségű harcok voltak.

Az I. hadseregarancsnokság most már újra elrendelte, hogy a VI. hadtest a 39. honvéd hadosztállyal folytassa a támadást, a 61. hadosztály ezalatt a Tatros völgyében kösse le az ellenséget. A VI. hadtestnek fedeznie kellett a XXXIX. hadtest északi oldalát A XXI és a XI. hadtest viszont azt a parancsot kapta, hogy tartsa az eddig elért vonalakat. A XXI. hadtestnek ezenkívül *meg* kellett akadályoznia, hogy a jobb szárnya ellen támadó ellenség a gyimesi út ellen be ne kanyarodjék.

Miután valószínű volt az is, hogy nagyobb erők fogják megkísérelni, hogy az ojtózi szoros területén nehéz harcban álló 71. hadosztályt visszaszorítva közvetlenül is veszélyeztessék a 9. hadsereg hátát, az arcvonalparancsnokság elrendelte, hogy a δ . bajor hadosztály mint tartalék Kozmás—Ujtusnád—Csikszentkirály, területére a 10. bajor hadosztály viszont Gyergyó-Ditróhoz és Várhegyhez kerüljön. A 10. lovashadosztály ezalatt már Csapon és Désen át gördült Erdély felé.

Október 21-én az 1. hadsereg arcvonalán az ellenség megkezdte az ellentámadást. A Mt. Nemira Δ 1627 és az Uz völgy két oldalán végrehajtott román támadásokat a 39. honvédhadosztály egytől-egyig visszaverte. A 61. honvéd hadosztály azonban, mely a folytonos harcok következtében sokkal jobban igénybe volt eddig is véve és állománya a veszteségek következtében meglehetősen

megcsappant Sulta-Beleghetu- és az Agasutól északra levő magaslatok vonalába vonult vissza.

Október 22-én az arcvonalparancsnokság azt a javaslatot tette, hogy a XI. hadtest ismét a 7. hadsereg kötelékébe kerüljön, miután e hadtest arcvonala és feladata is szorosan a 7. hadsereggel függ össze, míg a Kelemen hegység az 1. hadseregtől minden tekintetben elválasztja.

Miután már most meglehetősen állapítani, hogy a VI. hadtest támadása az Uz völgye mentén megakadt, míg másrésztől a 71. hadosztálynak több kilátása volt arra, hogy eredményeket érjen el, az arcvonalparancsnokság elhatározta, hogy a 8. bajor hadosztályt Lemhény környékén gyülekezteti, ahol előreláthatólag már október 26-án rendelkezésre állhat. Az arcvonalparancsnokság további terve az volt, hogy a 71. cs. és kir. és a 8. bajor hadosztály az LIV. hadtest parancsnokság (Kühne altábornagy) vezetése alatt az Ojtonon át a támadást a Tatros völgye felé hajtsa végre. Azt remélte ugyanis, hogy e hadtest támadásával sikerülni fog a Schmettow lovas hadtest számára az utat Moldva felé megnyitni és e mögött azután még a 3. és a 10. lovashadosztályt is itt lehet előreküldeni. A 9. hadsereg hátát tehát az LIV. hadtest fedezné. Az a gondolat is felvetődött hogy ezen csoport az 1. hadsereg kötelékébe lépjen át de végül mégis az a felfogás győzött, hogy célszerűbb, ha ez a csoport a 9. hadsereg kötelékében marad és így ez a hadsereg maga gondoskodik hátának biztosításáról, legalább addig, amíg ezt a feladatot támadással kell megoldani. Abban az esetben, ha az 1. hadsereg, mely nagyban szintén a 9. hadsereg hadműveleteinek hátban való biztosítására van hivatva, kénytelen volna megállni, vagy esetleg visszavonulni, akkor a 9. hadsereg a Schmettow lovas és az LIV. tartalékhadtest segítségével még mindig módot fog találni arra, hogy mozdulatait maga biztosítsa, ha azonban az LIV. hadtestet az 1. hadseregnek rendelik alá, könnyen belesodródik ezen hadsereg megállásába, vagy visszavonulásába.

Az arcvonalparancsnokságnak ugyan az volt a nézete, hogy képes lesz az összműködést szabályozni, azonban az 1. hadsereget mégis az a veszély fenyegeti, hogy szétesik, ha egyidejűleg két különféle feladat elé állítják. Ezért úgy döntött, hogy amíg az Erdélybeu levő csapatok zöme támadó célokat követ, az LIV. hadtestnek a 9. hadsereg kötelékében kell maradnia.

Ezen megfontolások alapján a 8. bajor hadosztály tényleg a

71. hadosztály mögé került, a 10. bajor hadosztályt pedig Gyergyószertmiklós—Gyergyóremete—Alfalu—Csoraafalva területére tolták el.

Október 23-án a Schmettow lovashadtest szakaszában az ellenség túlerejű támadással visszavetette a Lipse tető ✧ 1390 Tömlőhordó ✧ 1364 magaslatokon Ojtoztól délkeletre levő őrösöket, míg a 71. hadosztály megtartotta állásait. Itt már az egész 8. román hadosztály és a 15. hadosztály 38. dandára állott a 71. hadosztály csapataival szemben és még a 15. román gyalogdandár is ide volt irányítva.

Október 24-én a románok az Ojtoznál ismét támadtak és sikerült is nekik a 71. hadosztály jobb szárnyán a Runcul hegyet Δ 1108 (Sósmezőtől délkeletre) elfoglalniok, a hadosztály közepét és bal szárnyát is Sósmező -A- 990 vonalába szorították vissza.

Az Ojtoznál egyesített erők felett az LIV. hadtest parancsnoksága vette át a vezetést, Schmettowot Petrozsényhez rendelték, hogy az ott a 6. és a 7. német lovas hadosztályokból megalakítandó lovas hadtestet vezesse.

Az Uz völgyében is támadtak a románok, a 39. honvédhadosztály azonban minden támadást visszavert, A 61. hadosztálynál előkészületek folytak az előnyomulás újbóli megindítására.

Október 25-én a románok az Uz völgye mentén folytatták támadásaikat, ezalatt a 61. hadosztály újra támadásra indult és a Tatros völgyében a román vonalakat visszaszorítva Goioza—Mt. Muncelu ✧ 1296 vonaláig nyomult.

A 10. lovas hadosztály Désnél megérkezett és megkezdte a kirakást, hogy azután Boncida—Szamosujvár—Néma—Girolt—Kendi Lona területén gyülekezzen. E hadosztály később a 3. lovas-hadosztállyal egyesítve a Brudermaun lovas hadtestet alkotta.

A románokról a felderítés megállapította, hogy a 8. hadosztály a 15. és a 37. dandárral az Ojtozi-szoros területén, a 7. hadosztály az Uz és a Tatros völgyében, a 14. hadosztály és a bistrítcai különítmény a tölgyesi szorostól délre a Domuk patakig terjedő arcvonalon harcol.

Október 26-án az ellenség erős tüzérségi előkészítés után az Uz völgyében több támadást hajtott végre, melyek kezdetben semmi eredménnyel nem jártak, később azonban a 39. honvédhadosztálynak mégis fel kellett, a Poiana Uzului-t adnia. Ezzel szemben a 61. honvédhadosztály a Tatros völgye mentén folytatta támadásait és sikerült is a Guru Ciobanusuluitól délnyugatra levő 1034-es

magaslatot elfoglalnia és a Tatros völgyétől északra emelkedő magaslatokon is tért nyernie délkelet felé.

Miután attól lehetett tartani, hogy a 39. hadosztályt az ellenséges túlerő teljesen vissza is vetheti, a 10. bajor hadosztályt a gyergyói medencéből Csíkszereda— Csik Szépvíz— Csíkszentdomos—Dánfalva területére tolták.

Október 27 én már semmi remény sem volt arra, hogy az LIV. hadtest támadása Ocna irányában tért nyerjen, miután a tul-«rős ellenséget visszavetni nem tudta, Falkenhayn tehát azt a javaslatot tette az arcvonalparancsnokságnak, hogy a 8. bajor hadosztályt bocsássák neki rendelkezésére, hogy azt az ósánczi szoros, területén alkalmazza és így a Bukarest felé támadó csoportot megerősítse. Javasolta, hogy a 8. bajor hadosztály helyett a 10. bajor hadosztályt vonják az LIV. hadtesthez és egyúttal az LIV. hadtestet az 1. hadseregnek rendeljék alá.

Ezzel szemben az arcvonalparancsnokság még mindig azon álláspontot foglalta el, hogy az Ocna felé megkezdett támadást végre kell hajtani, miután abban látta a Bukarest elleni támadás legjobb biztosítását. A parancsnoklási viszonyokat sem volt hajlandó megváltoztatni, mert azt vélte, hogy jobb, ha a 9. hadsereg hátának és oldalának biztosításáról a 9. hadsereg maga gondoskodik. A 10. bajor hadosztályt pedig nem vonta el az 1. hadseregtől, mert annak arcvonala előtt két új orosz hadtestparancsnokságot állapítottak meg, amiből arra következtetett, hogy az oroszok vagy felváltják a románokat, vagy pedig a támogatásra ideszállított orosz erők a románokkal együtt megkezdik az általános támadást az 1. hadsereg ellen.

A románok e napon is folytatták az Uz völgyében megkezdett támadásaikat és a 39. *honvédhadosztály* arcvonalát 1360 (Pojana Uzului-tól 4. km-re nyugatra) ✧ 870 (a Cord, őrstől 3 km-re északra) vonalába szorították vissza.

A 61. *honvédhadosztály* ellen is újra megindult a támadás úgy, hogy ennek is hátrább kellett vonnia állásait. A Gojozánál levő magaslatok ismét a románok birtokába kerültek.

A 4. román hadsereg felváltását orosz csapatok az 1. hadsereg északi szárnya előtt megkezdték.

Október 28-án a VI. hadtest új állásai az 1370 — csendőr laktanya — 870 (a Mt. Carunta Δ 1513-tól 2 km-re keletre levő magaslat) — Gojozától nyugatra levő magaslat — Mt. Muncelul ✧ 1296 — Mt. Alunis ✧ 1349 — vonalában vannak. Az eddig sza-

kadatlanul folyó harcok következtében a hadosztályok annyira ki voltak merülve, hogy a hadtestparancsnokságnak is az volt a meggyőződése, hogy a támadást egyelőre folytatni nem lehet és meg kell elégedni azzal, hogy ha a csapatok jelenlegi vonalaikat tartani fogják a túlerőben levő ellenséggel szemben.

A hadseregfőparancsnokság helyzetmegítélése és események október 31-ig.

A hadseregfőparancsnokság a helyzetet úgy ítélte meg, hogy az oroszok a wolhiniai, a galicziai és az eddigi kárpáti arcvonalon már nem akarnak támadni, hanem minden erővel arra törekszenek, hogy a 9. orosz hadsereget felső Moldvában megerősítsék és azután ennek támadásával támogassák a románokat országuk megvédelmezésében. Lehetségesnek tartotta, hogy a 9. orosz hadsereg támadását csak a már megállapított II. és XXXIV. hadtesttel fogja végrehajtani, valószínű volt azonban az is, hogy fognak orosz erőket a Moldvába szállítani.

A hadseregfőparancsnokság felfogása szerint a román arcvonalon minden hadművelet sikerének előfeltétele, az Ocna—Fiatra—Domarvatrától keletre levő területről várható orosz támadás visszaverése volt Ezért véleménye szerint szükség volt arra, hogy az 1. hadsereget mégis erősítsék. Egyelőre csak arra intézkedett, hogy az 1. hadsereg északi szárnyát a Brudermann lovas hadtesttel kell megerősíteni.

Az i. osztrák-magyar hadsereg és a 9. német hadsereg északi (ojozi) csoportjának további alkalmazása tekintetében is változás állott be a „hadseregfőparancsnokság felfogásában. Miután most már amellet döntött a legfelsőbb hadvezetőség is, hogy az Erdélybe legutóbb szállítás alatt levő 41. és 109. hadosztály a 9. hadsereghez a Szurduk területére kerüljön, ezáltal a 9. hadseregnek keleti szárnyán *Bukarest felé tervezett főtámadás jelentőségét elveszítette* és így a 9. hadsereg súlypontja annak nyugati szárnyára helyeződött át. Ennek nagy előnye abban áll, hogy az az erdélyi keleti határon át vezetett orosz támadás nem fogja a 9. hadsereg hadműveleteit túlságosan veszélyeztetni. Az oroszoknak a gyergyói és a csíki medencébe való benyomulása azonban ennek dacára veszélyeztetné a 9. német hadsereg bal szárnyát és esetleg arra is kényszerítene bennünket, hogy a Brassó környékén eddig elért eredményeket feladjuk. Ezért most már nem is szükséges, hogy az

ojozi csoport a 9. hadsereg bal oldalát és hátát egy Ocna felé végrehajtott *támadással* biztosítása, más szóval az itt harcoló hadosztályoknak épen úgy védekező magatartást tanúsíthatnak mint az 1. hadsereg. Ekkor tehát már nem volt semmi akadálya annak, hogy az LIV. hadtestet az 1. hadseregnek ne rendeljék alá. Ennek folytán a hadseregfőparancsnokság azt is elrendelte, hogy az ojozi -csoport a támadást csak majd akkor folytassa, ha az eddigi veszteségek pótlására szükséges erők beérkeztek.

Az LIV. hadtest parancsnoksága átvette a Petrozsénynél gyülekező csapatok felett a parancsnokságot, míg az Ojtoznál levő 71. és 8. bajor hadosztály vezetését ez utóbbinak parancsnokára, Stein altábornagyra bízta.

A Brudermann lovas hadtest, mint arvonaltartalék Gyergyó Ditró—Oláh Toplicza—Gyergyóremete—Gyergyószentmiklós területére került. A 10. bajor hadosztály viszont arvonaltartalék Csík-szeredánál.

Október 31-én a VI. hadtestparancsnokság a 6i. hadosztályt a Sultától délkeletre levő magaslatok — Beleghetu 739 — vonalába vonta vissza, miután az eddigi állásokban a védelem nehezebb lett volna. A védekezésre az újonnan elfoglalt vonal sokkal alkalmasabbnak látszott.

A XXI. hadtest arcvonalán egyelőre még semmi jel nem mutatott arra, hogy az oroszok támadásra készüljenek. A románokat felváltott orosz hadosztályok egyelőre állásaik kiépítésével voltak elfoglalva.

Az oroszok támadása megindul.

Események november 3-tól 19-ig

Csak november 3 ig tartott a nyugalom. A déli órákban a XXI. hadtest egész arcvonala ellen hatalmas tüzérségi tűz indult meg és a Gyergyó Holló és Gyergyó Bélbör felé vezető utak mentén előnyomuló ellenséges osztagok tapogatódzásából, egész határozottan arra lehetett következtetni, hogy az 1. hadsereg északi szárnya ellen is csakhamar meg fog indulni a 9. német hadsereg hadműveleteit ellensúlyozni hivatott orosz támadás.

Ez *november 4-én* csakugyan teljes erővel meg is indult. Az orosz XXXVI. hadtest, a békási és a tölgyesi szakaszban a II. hadtesthez tartozó 3. turkesztáni hadosztály, a Negrisora völgyétől délre

eső területen pedig az V. lovas hadtest indult támadásra a XXL hadtest ellen. Erre az arcvonal parancsnokság a Brudermann lovas-hadtestet az 1. hadseregparancsnokság rendelkezésére bocsátotta.

A 72. hadosztály a támadásokat egytől-egyig visszaverte a 37. honvédhadosztály azonban kénytelen volt a Bitca Arsurilor ✧ 1385-ön levő állásokat feladni. Erre a hadseregparancsnokság a 3. lovashadosztálynak 2—2 lovas osztályát Putnához illetőleg Tölgyeshez rendelte előre, míg a 3. lovashadosztály többi részét a XXI. hadtestnek bocsátotta rendelkezésére. A 10. lovas hadosztály egyelőre még tartalékban maradt Gyergyószentmiklósnál. A 10. bajorhadosztály is 7 zászlóaljjal, 1 lovas századdal és 10 üteggel az arcvonalparancsnokság tartalékát képezte. Az 1. hadseregparancsnokság javaslatára ezt a hadosztályt az arcvonalparancsnokság Gyergyóremete és Gyergyószárhegy területére toltta, mivel ebben az irányban az ellenség nyomása állandóan növekedőben volt.

November 5-én a XXI. hadtestnél a 72. hadosztály a túlerejű támadásokkal szemben nem tudta a Zsedány ✧- 1481 hegyet megtartani, kénytelen volt vonalait itt egy kissé nyugat felé visszavonni és állásai november 5-én Bernát ✧ 1439 — az ettől 3 kilométerre északnyugatra levő magaslatok — Paltinis tető ✧ 1339 — vonalában vannak, onnan azután a régi vonalban húzódnak tovább a 37. hadosztály állásai felé. A 37. honvédhadosztály a Gyergyó-Holló völgyétől északra, Gyergyó Holló — a Bitca Arsurilortól 2 kilométerre nyugatra levő magaslat — 1350 magaslat vonalába húzódott vissza, az ezen ponttól északnyugatra álló részek egyelőre még régi vonalaikat tartották.

Ezalatt a 8. orosz hadsereg védelmi állásait tartotta és nem vett részt a támadásban. Az ellenség mindenüt nagy túlerővel hajtotta végre támadásait és minden jel arra mutatott, hogy a megkezdett támadást még folytatni fogja. Az 1. hadseregparancsnokságnak ezért az volt a nézete, hogy a fenyegető áttörést a Putna völgye mentén megindított támadással kell ellensúlyoznia. Azért kellett ezen a területen támadni, mert itt erős tűzértséget lehet alkalmazni és az innen megindított és északkeleti irányban vezetett támadás az ellenséget érzékenyen fogja érinteni, mert ha sikerül, a Tölgyes felé támadó orosz erők déli oldalát veszélyezteti.

Miután a békási szakasznak támogatására csak a 10. lovashadosztály állott az 1. hadseregparancsnokság rendelkezésére, a XXL hadtest déli szárnya ellen pedig az ellenség még nem indított tá-

madást, az 1. hadseregparancsnokság azt javasolta, hogy az ellentámadás végrehajtására a 10. bajor hadosztályt bocsássa az arcvonalparancsnokság az 1. hadsereg rendelkezésére. Ez meg is történt.

Az ellenségről megállapították, hogy a XXXVI. orosz hadtesthez tartozó 68. hadosztályt Tölgyesnél, míg a 25. hadosztályt a Békás területén vetették be.

November 6-ára virradó éjj folyamán az ellenség a 72. hadosztály állásait áttörte, mire ez kénytelen volt a Bâtca Neagra 1243 vonalába visszavonulni. A hadosztály vonalai ehhez csatlakozva a Szurduk ✧ 1233 — 662 — (Szurduktól 2 kilométerre északra) vonalában húzódnak. A Putna-csoport Lapostető 1439 — 1416 Paltinis — 1339 — Solyom-sarok 1329 — Solyompatak — Piciorului Paltinul ✧ 1189 vonalában állott.

A 37. honvédhadosztály ellen is megismételték az oroszok a támadást; a Bitca Arsurilor felől sűrű tömegekben támadó ellenség Gyergyó Hollótól északra és délre benyomult állásaiba, mi alatt a bélbóri csoport a támadásokat visszaverte. Ezen események hatása alatt az arcvonalparancsnokság az egész 10. lovashadosztályt az 1. hadseregparancsnokság rendelkezésére bocsátotta.

November 7-én a XXI. hadtest csapatai Gyergyó Tölgyestől 8 kilométerre délnyugatra a Paltinis 1339-en levő ellenséges állásokat elfoglalták. Az oroszok viszont Gyergyó Hollónál és az északi szárnyon is eredményt értek el és Bélbort is megszállták. Ilyen körülmények között tartani lehetett attól, hogy az oroszoknak mégis sikerüli az 1. hadsereg bal szárnyát annyira visszaszorítani, hogy a ez 7. hadsereg arcvonalára is hatást fog gyakorolni, ezért az arcvonalparancsnokság a Brassónál levő 8. bajor hadosztálynak Ditróhoz való eltolását elrendelte, miután az 1. hadsereg bal szárnyának visszavonulása következtében a 7. hadsereg jobb szárnyán levő XI. hadtest is kénytelen volt jobb szárnyát Gyergyó Bélbortól északra a Mt. Vamanul ✧ 1409 környékére visszavonni.

November 8-án az arcvonalparancsnokság, hogy a Ditróra eltolt 8. bajor hadosztály helyett legyen a háromszéki medencében is valami tartaléka, Kézdivásárhelynél a 36. népfelkelő gyalogezredet, a III/4 nehéz tüzér osztálytörzset és ennek 1. és 2. ütegét vonta össze, azonkívül intézkedett, hogy a 20. német tartalék vadászászlóalj is idekerüljön.

A legfelsőbb hadvezetőség nem értett egyet azzal a tervvel, hogy az ojtózi csoportot az 1. hadseregnek rendeljék alá, hanem

azt kívánta, hogy a 9. hadsereg továbbra is maga gondoskodjék hátának biztosításáról, ezért elrendelte, hogy az időközben Erdélybe beérkezett XXIV. tartalékhadtest parancsnoksága, (Gerok tábornok) vegye át az 1. lovas és a 71. gyaloghadosztály vezetését.

November 9-én az ellenség nem folytatta támadását, ellenben a 10. bajor hadosztálynak támadása a Bâta Kotunda ✧ 1386 ellen, (Gyergyó Hollótól délre és a Putna pataktól nyugatra) fényesen sikerült. A 37. honvédhadosztály támadása ezalatt csak lassan nyert tért kelet felé. A bélbori csoportnak 7-én történt visszavonása következtében az 1. hadsereg északi szárnya a Bistricoara völgytől nyugatra álló erők a N. Mezővész t. ✧ 1397-re vonultak vissza. Este a Hollósarok és a Mezővész t. ✧ 1397 ellen intézett támadásokat a 37. hadosztály visszaverte.

Az 1. hadsereg északi szárnyán a 16. bajor gyalogezred is ellentámadásra indult és elfoglalta Bêlbort, ahonnan az orosz lovaság kénytelen volt kivonulni; ezután az ezred megszállotta a ✧ 1159 magaslatot (Bêlbortól közvetlenül délkeletre) és felvette az érintkezést a 37. hadosztály bal szárnyával.

Úgy látszik, hogy az oroszok ellensúlyozni akarták a XXI. hadtest támadását és ennek viszonzásaképpen nagy erők a 7. hadsereg déli szárnyát támadták meg a Negrisora völgytől délre, míg Dorna Watránál állásainkat erős tüzéségi tűz alá vették.

November 9-én a bôlbori helyzetre való tekintettel a 8. bajor hadosztálynak Oláhtopiczánál álló részeit az 1. hadseregparancsnokságnak rendelték alá azzal a meghagyással, hogy ebből 2 zászlóaljat Bêlbor felé, a többit pedig Borszék irányában kell bevetni.

A 10. bajor hadosztály 8-án megkezdett ellentámadásának hatása már érezhető volt, mert a 68. orosz hadosztály Putnánál az éjj leple alatt visszavonult.

A 10. bajor hadosztály és a 72. hadosztály bal szárnya Balázsnyaka ✧ 1078 — Hegyes ✧ 1505 irányában tért nyert.

A Bêlbor ellen is megindított ellentámadás és a 16. bajor gyalogezred bravúros támadása következtében az oroszok a 37. honvédhadosztály jobb szárnya előtt megkezdték a visszavonulást a baraszói völgyben észak felé; e hadosztály elérte Gyergyó Hollót. Az ellenség a Bâta Arsulrilor területén is megkezdte a hátrálást, miután a 37. honvédhadosztály itt több orosz állást rohammal elfoglalt.

A 10. bajor és a 37. honvédhadosztály, valamint a 16. bajor gyalogezred erélyesen és céltudatosan vezetett ellentámadása követ-

keztében az ellenség kénytelen volt azt a területet, amelyet a november 8. és 9-i támadásokkal nagy veszteségek árán elfoglalt ismét feladni.

Az 1. hadseregparancsnokság e szép sikereken fellelkesülve azt hitte, hogy egy kis nyomással az ellenséget messze hátraszoríthatja és ezért azt a javaslatot tette Károly főhercegnek, hogy az 1. hadsereg támadását addig folytassa, amíg a határgerinc vonalát el nem éri; ott meg kell kezdeni a téli állások kiépítését.

A XXI hadtestnek támogatása céljából szükségesnek látszott az is, hogy az oroszok bal szárnya ellen is meginduljon a támadás, mert a Tatros völgyének fekvése és az, hogy a 61. honvédhadosztály Cotumba környékén állva messze benyomult már a romániai területre, a Tatros völgye felől a Kerekhavas felé való támadásra nagyon előnyösen ki lehetett volna használni. Ezért a VI. hadtestparancsnokság engedélyt kért arra, hogy a Tatros völgyében Középloknál egy 5 zászlóaljából és 2 ütegből álló csoportot vonhasson össze, hogy azután ezzel a Kerekhavas irányában megkezdje a XXI. hadtest támogatására a támadást.

Időközben a hadseregfőparancsnokság is azt a parancsot küldte az arcvonalparancsnokságnak, hogy meg kell már kezdeni az állandó állások berendezését. Elrendelte, hogy a 10. bajor hadosztály maradjon a XXI. hadtestnél, míg a 8. bajor hadosztályt Csíkban kell gyülekeztetni, hogy szükség esetén a XXI. és a VI hadtestet is támogatni tudja.

November 10-én a Stein csoportnál (Ojtoz) az ellenség az 1. lovashadosztály körletében elfoglalta a Lipse tető magaslatot (1390). A 11/19 bajor zászlóalj viszont a 71. hadosztálynál, Sósmezőtől északnyugatra a 990 magaslatról vetette vissza a románokat.

A Tatros völgyében a 61. hadosztály az Alunis ✧ 1349 hegyet (Golosától északra) kénytelen volt feladni és arcvonalát valamivel nyugatabbra visszavonni.

A Középloknál eredetileg 5 zászlóalj és a 2 üteg erejűre tervezett oldalazó csoportot, csak 2 zászlóaljából és 2 ütegből állították össze és ez Bergmann alezredes parancsnoksága alatt megkezdte az előnyomulást a Kerekhavas felé. Az oroszok azonban előnyomulása közben túlerővel vetették magukat e gyenge kütönitményre és ezt november 11-én a Domuk völgye felé visszavonulásra kényszerítették.

A XXI. hadtestnél a 10. bajor hadosztály és a 72. hadosztály bal szárnycsoportja (Szabó csoport) közös támadással elfog-

lalta a Balázs nyaka 1078—1292 (előbbtől délnyugatra) magaslatokat, azonban a Hegyesen az oroszok még mindig keményen tartották magukat.

A 37. honvédhadosztály 10-én estig ✧ 1153 (Gyergyó Hol-lótól 2 kilométerre délre) 1164 (ugyanattól 2 kilométerre északra) 1262, Δ 1385 (Bitca Arsurilortól 2 kilométerre nyugatra) völgyel-ágazás 764-nél, 1197 (Czifra saroktól 2 kilométerre délkeletre) Czifra sarok Δ 1314 vonalát érte el. A 22. bajor gyalogezred attól északra 791 — 1548 — ✧ 1581 (Vrf. Harligütől délkeletre) — Smida Boulul 1260 — 1063 — ✧ 1409 (Mt. Vamanultól délre) vonalában fekvő magaslatokat foglalta el.

November 11-én a Gerok csoport ismét a 9. hadsereg köte-lékébe lépett át.

A XXL hadtestnél a támadás még november 17-ig tartott. A hadsereg- és az arcvonalparancsnokságnak is be kellett látnia, hogy azt a vonalat, amelyben a téli állásokat szerették volna berendezni csak további áldozatokat követelő, nehéz harcok árán lehetne elérni, másrésről pedig nagyon valószínű volt, hogy az oroszok a románok felváltása után a Tatros és az Uz völgyében is meg fogják kísérelni a keleti arcvonal áttörését, miután már attól, hogy a Ha-vasalföldre előnyomulóban levő Kühne csoporttal szemben támo-gathatták volna a románokat, a távolságok miatt egyelőre még gondolniok sem lehetett. Nagyon valószínű volt azonban az újabb tehermentesítő támadás a csíki és a háromszéki medence irányában.

Ezért az arcvonalparancsnokság *még* november 16-án elren-delte, hogy a XXI. hadtest területén minden támadást be kell szüntetni és a 8. bajor hadosztályt tartalékul ki kell vonni. így azután az 1. hadsereg védelmi állásai a Paltinis -Λ- 1339 (Gyergyó Tölgyestől délre) ✧ 1078 Balázs nyaka — 1150 — Δ 1505 (Hegyestől 2 kilométerre nyugatra) 1047 (Gyergyó Tölgyestől köz-vetlenül délnyugatra) — Baraszótól nyugatra — Δ 1385 Bitca Arsurilor — 1581 Vrf. Harlagii — ✧ 1373 Piciorul Luparii — 1409 — Mt. Vamanul vonalba kerültek.

A 8. bajor hadosztálynak ismét Brassónál kellett gyülekezni.

A XXI. hadtestnek nagy arcvonalkiterjedése, a különféle csa-patok kötelékeinek rendezése és a kedvezőtlen terepviszonyok miatt is, szükséges volt, hogy a XXL hadtest eddigi területét megosszák és a vezetést a Litzmann parancsnoksága alatt felállít-tott csoportparancsnokságra bizzák. Litzmann tábornok november 17-én át is vette a parancsnokságot.

NEGYPEDIK FEJEZET.

Események a 9. hadseregnél 1916. október 16-tól november 10-ig.

(Hozzá a 3. vázlat.)

Az alpesi hadosztály áttörési kísérlete.

Október hó 16-án a Krafft von Dellmensingen parancsnoksága alatt álló alpesi hadosztály, a 2. és 10. hegyi dandár készen állottak a támadásra. Krafft tábornok a főtámadást az Olttói keletre akarta végrehajtani. Mindenekelőtt a Caineni—golotreni-i szakasz elleni előretöréssel akarta kényszeríteni a románokat a vöröstoronyi szorosból való visszavonulásra és így akarta kézrekeríteni a Caineni—salatrucu-i utat, hogy a Curtea d'Arges felé irányuló további támadásnál a csoportnak ez legyen az utánszállítási vonala.

Az alpesi hadosztállyal szemben az I. román hadtest állott, melynek Nagyszebennél megtizedelt 13. és 23. hadosztályát a románok időközben kiegészítették és támogatására még a 20. hadosztály részeit is ideszállították.

A támadást a 10. hegyidandár kezdte meg az Olttól nyugatra a Mt. Roburól Golotreni felé irányított előretöréssel. Október hó 16-án sikerült is a 10. hegyi dandárnak a Pietrosu ✧ 1712 hegyen levő román állásokat elfoglalnia és a Veverita 1746 hegyet is kézrekerítenie. A románok ellentámadása azonban október 18-án a dandárt ismét visszavetette a Mt. Robu 1911 és a Mt. Murgocu 1763 vonalára.

Október 17-én megindult a támadás az Olttói keletre is. A támadás iránya a Moscovul ✧ 2277 és a Ciortea 2426 hegycsúcsok között a Fogarasi havasok gerincén át vezető nyereg volt» amelyen át csak nehezen járható összvérút vezet. A románok Dem számoltak azzal, hogy épen ezen, a hegységet ismerő lakósok által is csapatok számára járhatatlannak jelzett 2277 méter magas nyergem át fog a főtámadás megindulni. A 2. hegyi dandár teljesítménye igazán elsőrendű, a legteljesebb elismerésre méltó, amennyiben az Felekről indulva 30 óra alatt mintegy 63 kilométer utat tett meg. Az út nehézségeit legjobban jellemzi az, hogy 8 kilométer vízszintes távolságon 1600 méter magasági különbséget kellett leküzdenie.

A meglepetés teljes mértékben sikerült és a 2. dandár 17-én

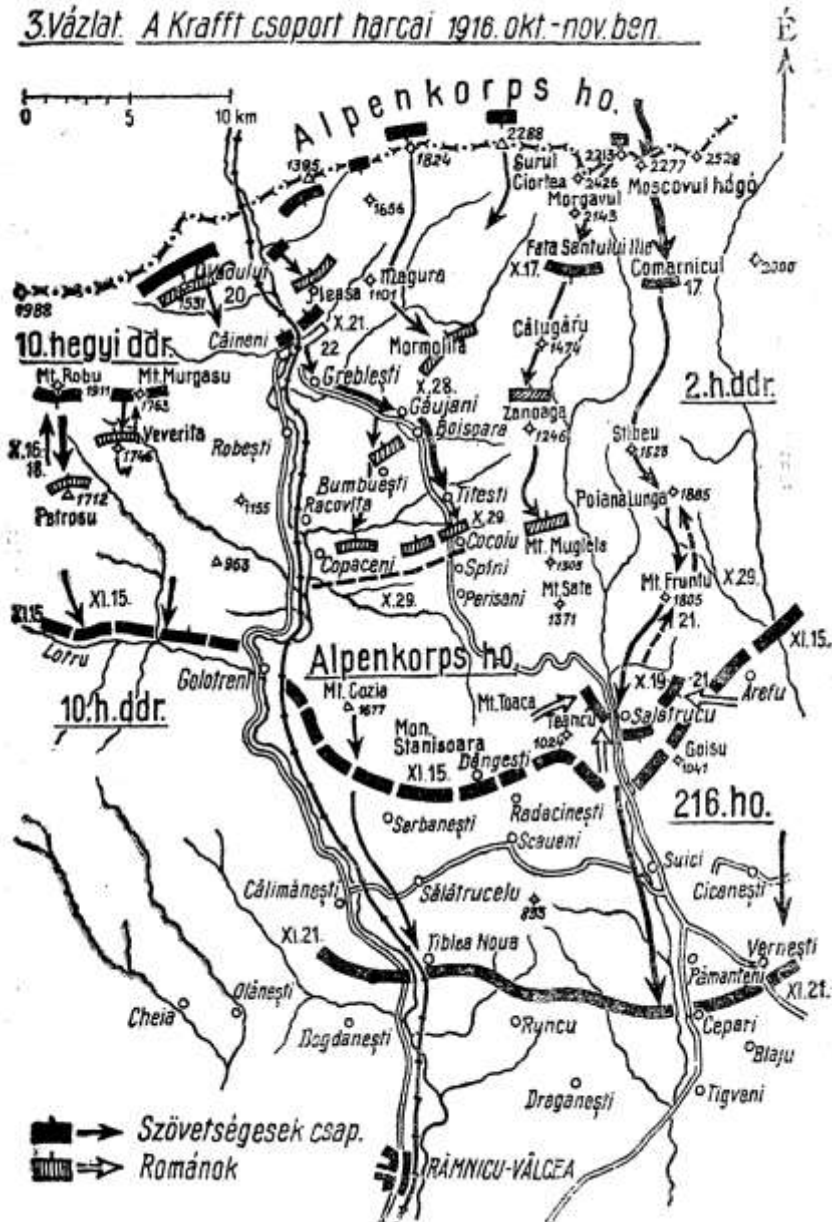
nemcsak a hágót, hanem az attól délnyugatra levő y_{2213} magaslatot is elfoglalta. E támadást 21 centiméteres mozsarak támogatták, melyeket a legnagyobb nehézségek leküzdésével vonszoltak fel állásaikba.

A 2. hegyi dandár 17-én este már a Fata Santului felé 2019 és a Comarnicul 1812 vonalában áll. A tőle nyugatra támadó alpesi hadosztály ezalatt a románokat a Surul Δ 2288-ról és attól 6 kilométerre nyugatra levő 1824-es hegyről vetette vissza.

Október hó 18-án a támadás déli irányban tovább folyt, amelyet azonban nemcsak a meg-megismétlődő ellentámadások, hanem a hirtelen teljesen téliesre fordult időjárás is nagyon megnehezített. Az eddigi szép, őszi idő után hirtelen hófúvással vegyes eső indult meg. A hőmérséklet a felső régiókban -15° C alá süllyedt, úgy hogy tartani kellett attól, hogy a 2000 méter magasságban harcoló csapatok ellátása teljesen lehetetlenné válik. A málhásállat-oszlopok már nem voltak képesek az utánszállítást elvégezni, azért a rendelkezésre álló emberekből és lakósokból hordároszlopokat kellett alakítani, hogy az utánszállítás meg ne szakadjon. Ilyen körülmények között Falkenhayn belátta, hogy itt a támadást folytatnia nem lehet és ezért elrendelte, hogy ha a téli időjárás folytán beállott nagy nehézségek miatt a támadás folytatása nem célszerű, Krafft altábornagy vonja vissza a 2. hegyi dandárt és az alpesi hadosztályt is a határgerince.

Október 19-én a 2. hegyidandár a nagy nehézségek dacára tovább folytatta előnyomulását és a Poiana Lunga $\diamond$ 1385 — Mt. Fruntu $\diamond$ 1605 hegygerinc hosszában támadva a Caineni-eurtea d'Argesi út mentén fekvő Slatarucu községet is elfoglalta. 20-án azonban a románok friss csapatokkal erős támadásokat intéztek a dandár ellen s ezért ennek nyugat felé való bekanyarodását nem lehetett végrehajtani. A dandár a románok támadásait 20-án visszaverte, sőt még két hegyi löveget is zsákmányolt, 21-én azonban mégis meg kellett kezdenie a visszavonulást a Mt. Fruntura, miután az utánszállítási nehézségek következtében a 30 kilométerre előretolt csapatokat sem élelemmel, sem lőszerrel ellátni nem lehetett. A 2. hegyidandár előretörésének azonban mégis volt eredménye, mert ennek hatása alatt a románok az Olt mentén megkezdték a visszavonulást a 10. hegyi dandár és az alpesi hadosztály előtt is. 21-én csapataink megszállták Cainenit, 22-én este az alpesi hadosztály Grablesti elfoglalása után ismét az ellenség állásai elé érkezett, melyek Gaujanitól nyugatra fekvő magaslatoktól

3.Vázlat. A Krafft csoport harcai 1916. okt.-nov. ben.

a Mormonta hegységig húzódtak. A 10. hegyidandár is újra elfoglalta a Veverita -6- 1746 hegyet. A Krafft csoport áttörése nem sikerült, a románok ugyan némileg visszaszorultak, azonban ellenállásuk megtörésére a Krafft tábornoknak rendelkezésére álló erők nem voltak elégségesek.

Falkenhayn helyzetmegítélése.

Falkenhayn 21-én a legfelsőbb hadvezetőséghez intézett jelentésében a következőképpen ítélte meg a 9. hadsereg helyzetét: (Feldzug der 9. Armee gegen die Rumänen und Russen II. rész 21. oldal)

„Az október 17-én kitört vihar által elsősorban befolyásolt harcok alapján azon kérdés vethető fel, hogy az előrehaladott évszakra való tekintettel egyáltalán érdemes-e a támadást folytatni, miután ilyen viharok hirtelen megismétlődésével most már számolni kell.

A hadsereg legnagyobb részének nincsen hegyi felszerelése, sem hegyi tüzérsége, sem hegyi vonata. Enélkül pedig itt az 1000 méter fölé emelkedő hegyeken, ha azok hóval és jéggel vannak borítva, támadó háborút nem lehet folytatni olyan ellenséggel szemben, mely nemcsak számbelileg erősebb, hanem tervszerűen kiépített összeköttetések felett is rendelkezik, amelyek nálunk teljesen hiányzanak.

A felvetett kérdésre a tagadó feleletet azonban még egyáltalában korainak tartom.

Az általános helyzet azt követeli, hogy az erőteljes nyomás a hadsereg területén ne szűnjék meg, másrészt az országot ismerők egybehangzó véleménye szerint az állandó tél nincsen még olyan közel, hogy ne lehetne remélni azt, hogy a tél beállta előtt még áttörhetünk.

Végül pedig, dacára annak, hogy az utóbbi napokban csak kevés tért nyertünk, a harcászati helyzet még mindig nem kedvezőtlen. Mindenesetre azonban tekintettel kell lenni arra, hogy a hadsereg összeállításán való váratlan változtatások annak hosszú és rossz hátsó összeköttetései folytán sokkal súlyosabban érezhetők, mint különben érezhetők volnának.

Meg kell állapítani azt is, hogy a Schmettow csoport további előrejutására számítani már nem lehet. A 71. hadosztály, amelyre ezen a terepen, mely a lovasság számára csak feltételesen alkal-

«ias, a harcok egész súlya nehezedett, a lehető legderekasabban harcolt. Harci ereje azonban a 14 nap óta tartó szakadatlan küzdelmek folytán annyira igénybe volt véve, hogy rövid nyugalomra feltétlenül szüksége van és csak akkor tud döntő sikereket elérni, ha friss csapatok erősítik meg.

Utóbbi kijelentéseimnek az volt a célja, hogy egyrészt a legfelsőbb hadvezetőség támogatását megnyerjem az arcvonalparancsnoksághoz intézett azon előterjesztésem elfogadásához, hogy a 8. bajor hadosztályt, mely az 1. hadsereg mögött tartalékban állott, nekem, a 71. hadosztály időnkénti felváltására rendelkezésemre bocsássák, másrészt a Plessben levő uraknak figyelmét arra hívják fel, hogy ne reméeljék azt, hogy az ojtózi szoroson keresztül, vagy pedig az 1. hadseregnél belátható időn belül a hegységen át lehet kelni.”

Kneussl áttörési kísérlete Vulkánnál. (Hozzá a 4. vázlat.)

A 9. hadsereg arcvonalán Ojtoznál, a XXXIX. hadtestnél és az alpesi hadosztálynál eddig lezajlott harcok után Falkenhayn remélte, hogy a Vulkán hágó és a Szurduk szoros területén mégis sikerül a határhegységen áttörnie. Megállapították ugyanis, hogy a románok minden rendelkezésre álló erejüket az alpesi hadosztállyal és a XXXIX. hadtesttel állították szembe és hogy minden figyelmüket Bukarestet közvetlenül fenyegető támadó csoportok feltartóztatására összpontosították, a Zsil mentén pedig az addig ott alkalmazott 11. román hadosztályt még eddig nem erősítették meg. Így tehát Falkenhayn biztosan feltételezhette azt, hogy a Kneussl altábornagy parancsnoksága alatt összevont erőkkel sikerülni fog a hegységen áttörni és azután a K rafft csoporttal együttműködve felsodritani az odább keletre álló román arcvonalat.

A petrozsényi medencében Kneussl altábornagynak, a 11. bajor hadosztály parancsnokának vezetése alatt, a támadásra rendelkezésre állott:

a 11. bajor hadosztály (egy ezred kivételével, melyet az alpesi hadosztály megerősítésére használtak fel),

a 301. hadosztály, v. Busse tábornok parancsnoksága alatt, mely a 144. népfelkelő gyalogdandárból, a 4. és 5. kerékpáros zászlóaljból, 2 táborig és egy mozsár ütegből állott, továbbá

a 6. lovas hadosztály; (a 7. lovas hadosztály, amely egyelőre

Karánsebesnél rakódott ki és onnan ide csak később érkezett meg, az első támadásban részt nem vehetett.)

Ezen erőkkal szemben a 11. román hadosztály állott a Zsil két oldalán; e hadosztálynak körülbelül 20 zászlóalja volt.

A támadás a határgerincen át a Zsil mindkét partján állásban levő románok ellen nagyon nehéz volt, miután a határgerinc a Zsil völgyéből meredeken emelkedik s csak ösvények és kocsikkal nem járható öszvérutak vezetnek át rajta. Mint támadási irányok a Hobiczaurikányról a Sigleul Δ 1684-en át a D. Arcanului felé, a Lupényről a Stana Zanoaga-n át Dobrita község felé, Zsilvajdáj vulkánról a Vulkán hágón át vezető öszvérutak meíte, továbbá a Zsil völgyétől keletre a Parengul 2529 — Yrf. Mandrei hegygerinc nyugati lejtjei a Stana Prislopu irányában jöhettek tekintetbe. Miután a Zsil völgyében vezető műút arctámadással való megnyitására gondolni sem lehetett, a támadást úgy tervezték, hogy a Vulkán hágón és Zsil menti műúttól keletre eső román állásokat mindkét oldalról át kell karolni, mialatt egy csoport Livazény felől arcban köti le őket.

Kneussl úgy csoportosította a támadáshoz erőit, hogy a jobb szárnyon a 6. lovas hadosztály a D. Arcanului felé, a 144. dandár is a 4. és az 5. kerékpáros zászlóalj a Vulkán hágó irányában, a 11. bajor hadosztály pedig a Zsiltől keletre eső területen induljon támadásra. Miután kémjelentések szerint a D. Arcanuliuion át épített útnak kellett volna vezetnie a Bristita völgyébe, a 6. lovas hadosztály, melyet még a 9. magyar népfelkelő gyalogezred III. zászlóaljával is megerősítették, azt a feladatot kapta, hogy előnyomulását ezen út mentén megállás nélkül folytassa déli irányban, hogy azután kelet felé fordulva hátba támadja a Zsil mentén álló román erőket. Az Orsovánál álló 1. román hadosztály lekötésére Szívó ezredesnek Orsovánál kellett volna mielőbb támadnia.

A támadás október 23-án indult meg. Az esős és ködös időjárás miatt a tüzérség a támadást nem tudta előkészíteni, a gyalogság tüzérségi támogatás nélkül indult tehát rohamra. A támadás a románokat teljesen készületlenül találta. A 9/III. magyar népfelkelő zászlóalj, melyet az 5. német lovas dandár követett, a D. Arcanuluit, a középén pedig a 301. hadosztály a Vulkán hágón levő román állásokat foglalta el. 23-án este az egész határgerinc Kneussl csapatainak kezében volt.

Október 25 én a jobb oszlop (6. lovashadosztály) a D. Arcanuluitól továbbnyomulva a Piva 1606 hegy elfoglalása után az

erdőség déli szegélyéig tört előre, mialatt a 9/III. népfelkelő zászlóalj már a Brocteni községtől északkeletre levő magaslatokat szállotta meg. A 6. lovas hadosztály a nehezen járható, mély hóval borított hegygerincen a legnagyobb nehézségek közepette követte a 9/II. zászlóaljat, élén a 3. lovas dandárral, mely egyelőre csak 1 löveget tudott „magával vonszolni. A harcba ez a dandár is csak október 26-án tudott beavatkozni Brostenmál. ahol a románok az 1. hadosztálynak Orsovától Baia d'Áraman át sietve ideirányított zászlóaljai már megkezdték az ellentámadást. 27-én az 5. lovas dandár és a 11. bajor lovas tüzérezred 2 ütege is beleavatkozott a harcba. A lovas hadosztály parancsnoka a Brosteninél levő románok megtámadását az 8.* lovas dandárnak beérkezése után 28-ra tervezte.

Ezalatt azonban a Kneussl csoport helyzete váratlanul nagyon válságosra fordult. A 144. népfelkelő dandárból és a 4. és 8. kerékpáros zászlóaljból álló 301. hadosztály von Busse tábornok vezetése alatt a Vulkán hágó elfoglalása után déli irányban tovább nyomulva 26-án elfoglalta a Plesa hegyet és az attól nyugatra levő magaslatokat, majd pedig a Sambotin és Brinici községeket is. A 11. bajor hadosztály viszont Lainci elfoglalása után a D. Mare-Muncelul vonalába jutott.

Orsovánál Szivó ezredes a támadást csak 26-án kezdhette meg és el is foglalta az Orsovától nyugatra levő határgerincet, itt azonban kénytelen volt megállni, meri a túlerővel nem tudott megbirkózni.

Október 27-én a 144. dandár egy zászlóalja (69/V.) merész előretöréssel Targu Juiug jutott előre és a Zsil nyugati partján már a városba vezető úton levő hid birtokáért harcolt.

Az október 28-ára virradó éjjel a Kneussl csoport Fraiicesti-Baltisoara-Debrita-Valari-Lelesti-Rúgi D. Mare-Muncelul vonalában állott, míg a 11. román hadosztály csapatai Pestisani-Turcinești-Samboin-Bumbesti-Sadul patak vonalát tartották. Ugyanekkor az 1. román hadosztálytól ideirányított csapatok Bradicenit érték el, a Duna és az Olt mellől ideszállított erők pedig még vasúton robotak Targu Jiu felé.

A románok ellentámadása.

Október 28-án megindult az egész arcvonalon a románok ellentámadása, melyet a nyugati szárnyon az 1. hadosztálytól segítségül küldött csapatok kezdtek meg. A nagy erővel végrehajtott

támadás, melyet a sűrű köd is megkönnyített, sikerült, a Bradisteni felől támadó románok a 301. hadosztály jobb szárnyát visszaszorították.

Október 29-én a románok támadása tovább folyt. Most mára 11. román hadosztály zöme is megkezdte a támadást Bumbesti irányából és kelet felől, a Targu Jiu-ban kirakodott erősítések pedig dél felől. Kneussl csapatai a széles arcvonalon, a nagy túlerővel szemben nem tudták megtartani az eddig elért vonalakat. Az arcvonalban levő réseken átjutott román csoportok csapatainkat sok helyen átkarolták, sőt még hátra is támadták, mire a 301. hadosztály parancsnoka elrendelte a hadosztálynak Siseni-Birnici-Rugi vonalba való visszavonulását. A 301. hadosztály itt a románok minden támadását visszaverte Október 30-án azonban a nagyon megnehezedett után szállításra való tekintettel a jobb szárnyán levő csapatokat Buliga és Schela között félútig visszavonta, míg a bal szárny Birnicit tartotta. Helyükön maradtak a D. Mare-Urma Boului-Muncelul-Moldovisul vonalába előrejutott csapatok is. Ezalatt a csoport megerősítésére beérkezett Petrozsénybe a 7. lovas hadosztály és a württembergi hegyi vadász zászlóalj. Ezek azonban már nem vehettek részt a harcokban, mert a románok 29-én délután 2 órakor a sűrű ködben támadva áttörték a C. Lesuluinál (Δ 1191) az arcvonalat, mire a 301. hadosztály kénytelen volt jobb szárnyát Buliga felé visszavonni.

Miután a 301. hadosztály helyzete ilyen fordulatot vett, a 6. lovashadosztály sem maradhatott meg Brosteninél, ennek is meg kellett kezdenie a visszavonulást. Ez azonban az időközben felázott, rossz hegyi úton nagyon nehezen ment. A lovakban már nem volt annyi erő, hogy a lövegeket továbbvinni képesek lettek volna. Fel kellett az ágyukat robbantani, nehogy használható állapotban kerüljenek a románok kezébe. A járóművek visszashállítására gondolni sem lehetett. A kedvezőtlen időjárás a románokat is gátolta az üldözésben, nem tudták nyomon követni a visszavonuló 6. német lovashadosztályt. A 6. lovashadosztály csapatait a D. Arciuluii és a D. Seniuleului-on a 7. lovashadosztály fogadta és a románok előnyomulását végleg megállította.

Kneussl áttörési kísérlete főként a kedvezőtlen időjárás folytán a megnehezedett utánszállítási és terepnehézségek következtében hiúsult meg. A támadó csoport közepe azonban mégis tartotta magát Bumbesti-nél és a románok minden támadását visszaverte.

A szurduki áttörés terve.

A brassói, vöröstoronyi és a szurduki szakaszban eddig vívott nehéz harcok után Falkenhayn arra a meggyőződésre jutott, hogy a Kárpátokon alapos előkészületek nélkül, pusztán a meglepetés előnyére számítva, áttörnie lehetetlen, mivel az ellenség friss erőket vetett a hegyszorosokon és hágókon át a romániai síkság felé törekvő szövetséges hadosztályok útjába. Meggyőződött arról is, hogy a Bukarest felé vezető legrövidebb és hadműveletileg a leghatásosabbnak látszó támadási irányt, amelynek betartását a német legfelsőbb hadvezetőség és az osztrák-magyar hadseregfőparancsnokság is több parancsában feltétlenül óhajtotta, erőszakolni nem lehet. A XXXIX. és az I. tartalékhadtesttel szemben ugyanis a románok időközben annyira megerősödtek és most már oly tnlere felett rendelkeztek, hogy bizonyos volt az, hogy a hegyi felszereléssel nem bíró csapatok rövid időn belül döntő eredményt elérni nem fognak. Az ellenség ellenállásán kívül a téliesre fordult időjárás is ellenségeink sorába szegődött. Másrészről időközben szükséges volt az 1. hadsereg arcvonalának áttörésére megindított orosz és román támadások ellensúlyozására az eredetileg a 9. hadsereghez elindított 8. és 10. bajor hadosztályt is az 1. hadsereg mögé tolni, ezért a 9. hadseregnek Brassónál nem állottak azok az erők rendelkezésére, amelyekkel a támadást itt, sikerre való kilátással továbbfolytatni lehetett volna.

Ha a Brassótól délre, a Vöröstoronymnál és a Szurduknál eddig elért eredményeket egymással összehasonlítjuk és mérlegeljük, továbbá azokat a nehézségeket is figyelembe vesszük, melyeket a támadó csoportok már leküzdötték, meg lehet állapítani, hogy a 9. hadsereg csapatai a szurduki szoros területén jutottak a legmesszebb előre, mert bár a románok ellentámadása következtében a hegységen való átjutás teljesen nem is sikerült és a jobb szárnyon levő 6. lovashadosztály csaknem a határig volt kénytelen visszavonulni, a legfontosabb szakaszban, a Zsil völgyében vezető műút mindkét oldalán, a 301. és a 11. bajor hadosztály csapatai Bumbestinél eddig elért vonalaikban a románoknak minden támadását visszaverték. Innen már csak néhány kilométernyire feküdt Targu Jiu. *Ezért Falkenhayn megmaradt azon elhatározása mellett, hogy mégis itt fogja megismételni a támadást, de csak alapos előkészületek után.* Itt volt ugyanis a legnagyobb kilátás arra, hogy gyorsan sikert ér el és hogy a hegységből a legrövidebb időn be-

lül kibontakozik. Nyomósan esett a latba az is, hogy az utánszállítási viszonyok itt látszottak a legkedvezőbbeknek, miután a Zsil völgyében vezető műút csaknem Bumbestiig már a szurduki csoport kezében volt és így teljesen rendbe lehetett hozni.

Az, hogy Falkenhayn a Kárpátokban való áttörés helyét ilyen messze nyugat felé eltolta, azt jelentette, hogy a hadműveletileg hatásosabbnak látszó és Bukaresthez legközelebb eső támadási főirányról végleg lemondott. Ezzel lemondott azonban arról is, hogy a Brassó—Bukarest vonalától nyugatra álló román erőket elvágja a kelet fele való visszavonulástól. E helyett inkább *azt* a helyet választotta, amely ugyan elméletileg nem feküdt a leghatásosabb támadási irányban, de ahol a harcászati viszonyok az a hegységen való átkelés egyébként! nehézségeit legalább részben csökkentették.

Az eddig itt lezajlott események még azt mutatták, hogy az áttöréshez több erőre van szükség. Ennek nagyságát azonban nemcsak a feladat, hanem az utánszállítási viszonyok és a Petrozsényhez vezető vasútvonal teljesítőképessége is korlátozta. Ezért az eddig rendelkezésre álló erők csoportosítását nem változtatta meg, hanem az Erdély felé gördülő 41. és 109. hadosztályt a tervbevett áttörés területére irányította. E hadosztályokat Ludendorf eredetileg nem ide szánta, hanem legalább egyiket az orsóval szakaszba kellett volna irányítani, miután az ott végzett ' szemrevételezések szerint a támadási viszonyok ott állítólag nem voltak nehezek és a szemben álló ellenség is a leggyengébb volt. A legfelsőbb hadvezetőség és a tescheni hadseregfőparancsnokság is akkor még *azt* a nézetet vallotta, hogy a szurduki támadásnak nincsen nagy jelentősége és ekkor még mindig a Brassó felőli főtámadás lebegett szemük előtt. Falkenhayn érveléseire azonban Hindenburg is belátta azt, hogy a helyszínén járt és teljesen tájékozott Falkenhayn felelőssége teljes tudatában tért el eredetileg tervbevett főiránytól és ezért beleegyezett abba, hogy az említett két hadosztály Szurdukhhoz kerüljön.

A támadó csoport vezetését Falkenhayn az Ojtoztól ide szállított LIV. tartalékhadtest parancsnokára, Kühne altábornagra bízta.

A támadás *célját* és a támadó csoport *feladatait* Falkenhayn Kühne tábornok számára kiadott, szóbeli utasításában október 29-én így határozta meg: „Önök a szurduki út mindkét oldalán előnyomulva a hegység kijárait körülbelül Targu Jiu magasságában;

kell megnyitnia és nyitva kell tartania, hogy Schmettow lovas hadteste dél felé a román dombvidékre előreküldhető legyen. Ezután azt akarom, hogy a megerősített LIV. hadtest általában délkeleti irányban nyomuljon előre, déli szárnyán a lovas hadtesttel.”

A támadásnak eredetileg november 8-án kellett volna megindulnia. Miután azonban az előkészületekre, különösen pedig az utak helyreállítására, készletek gyűjtésére több időre volt szükség, Falkenhayn a támadás kezdetének végső határidejéül november 11-ét tűzte ki.

Az erdélyi arcvonalparancsnokság nem értett teljesen egyet Falkenhaynnak szurduki terveivel és ezért Kneussl vereségére hivatkozva szerette volna, ha a 41. és a 109. hadosztályt inkább Brassónál alkalmazzák.

Falkenhayn november 2-án egy, a legfelsőbb hadvezetőséghez küldött helyzetjelentésében, melyet csak tudomásul küldött meg az arcvonalparancsnokságnak, annak a nézetének adott kifejezést, hogy dacára annak, hogy az ellenség néhány nap óta tevékenyebb még mindig nincsen semmi támpontja arra vonatkozólag, hogy az ellenség nagyobb vállalkozásra készülne. A 11. román hadosztály elleni hadműveletek megkezdéséig több helyen végrehajtott erőteljes támadással kell a tulajdonképeni támadási helyet titokban tartani. Ezért egyidejűleg támadni kell a törösvári és a vöröstoronyi szorosnál is.

Az arcvonalparancsnokság intézkedése XI. 2-án.

Falkenhayn helyzetmegítélése XI S-án.

Az arcvonalparancsnokság a 9. hadseregnek erre XI. 2-án a következő parancsot adta ki:

„Az általános helyzet azt követeli, hogy a döntés minél előbb megtörténjék. A 9. hadsereg hadműveleteinek más hadseregekkel és a Mackensen seregcsoporttal való működésében az összhangnak megteremtésére az arcvonalparancsnokság van hivatva. Éppen erre való tekintettel nagyon sürgősen tudni akarom a támadás megkezdésének időpontját.

1. Az eddig a *Kneussl szakaszában* levő csapatok (LIV. hadtest parancsnokság, a 4L 109. gyalog, 11. bajor gyalog, a megerősített Schmettow lovas hadtest és a 301. hadosztály) támadását

a Copaceni—Milosteni közötti út ellen és azon át legkésőbb folyó hó 8-án meg kell kezdeni. A parancsnoklási viszonyok szabályozását és a támadást végrehajtó vezetőnek adott parancsot ide mielőbb jelentse be. Szintúgy azt is, ha a támadás korábban kezdődne meg, vagy valami ok miatt az elrendelt időpontot nem lehetne betartani.

A *Schmettow lovas hadtestet* mielőbbi lovas alkalmazásra készen kell tartani.

2. A *Szívó csoport*, melyhez az arcvonalparancsnokság a 2. kerékpáros dandárt odaszállítja, mihelyt utóbbi beérkezése megengedi, támadásra rendelendő.

Az ellenséges erők lekötésén kívül törekedni kell Turn Severinnek és később a Craviovára vezető vasútvonalnak elfoglalására.

A kerékpáros dandárhoz a hadseregparancsnokság egy hegyi üteget osszon be.

A csoportnak adott parancsot és a támadás időpontját jelentse.

3. A *Krafft csoport* Ramnicu Valcea és Curtea d' Arges felé és az I. tartalék hadtest Campulung irányában, a XXXIX. tartalék hadtest a predeáli út mentén úgy támadjon, hogy állandóan erőket kössön le és az ellenség minden mutatkozó gyengeségét kihasználja.

A 216. hadosztály legkésőbb november 12-én bevethető. Ennek a három csoportnak, valamint a 89. hadosztálynak adott parancsokat és a támadási sávokat jelentse be.

4. Az arcvonalparancsnokság november 7-én Brassónál vonja össze a rendelkezésére álló 8. bajor hadosztályt. Erre vonatkozólag még parancsot adok.

5. *λ* arcvonalparancsnokság 5-én délelőtt Segesvárra érkezik, a jelentések déltől odaküldendők. A hadseregparancsnokság: jelentse, hogy Brassóban szándékozik-e maradni vagy hadiszállását hova és mikor akarja áthelyezni?

Károly főherceg lov. táb.”

E parancs legutolsó pontja mutatja leginkább azt, hogy milyen súrlódások voltak Falkenhayn és az arcvonalparancsnokság között. Míg egyfelől Falkenhayn nem engedett úgyszólván semmi bepillantást a 9. hadsereg vezetésébe és az arcvonalparancsnokságot csak felesleges és kerékkötő szervnek tekintette, sok esetben nem is ennek, hanem a német legfelsőbb hadvezetőségnek

küldte el jelentéseit és helyzetmegítéléseit, úgy hogy azokat azután a legfelsőbb hadvezetőség adta le tudomásul az arcvonalparancsnokságnak, ez viszont igyekezett Falkenhaynt korlátok közé szorítani és úgy akarta Falkenhaynnak kezét megkötni, mintha egy olyan parancsnokkal állott volna szemben, akinek nem elég a feladatot megmondani, hanem még részletes utasításokra is van szüksége, hogy a kapott feladatot miként hajtsa végre.

Ezen viszonyra különben legjobban rávilágít Károly főhercegnek a hadsereg főparancsnoksághoz október 16-án intézett jelentése, melynek első pontja a következőképen hangzik:*)

„Falkenhayn gyalogsági tábornok úgy látszik azt hitte, hogy itt Erdélyben egy hadseregsoportot fog vezetni. Most, hogy mi idejöttünk, önállóságának ez a megszorítása sehogyan sincsen az ínyére. Szívesen csinál most kis nehézségeket, remélem azonban, hogy a megváltozott viszonyokat hamarosan meg fogja szokni.”

Falkenhayn viszont attól tartott, hogy az 1. hadseregnél folyó harcok esetleg arra bírják az arcvonalparancsnokságot, hogy még több erőt vonjon el a 9. hadseregtől az 1. hadsereg támogatására és ezért ennek november 8-án leadott helyzetmegítélésében kifejezést is adott. E jelentése a következő volt:

„Az ellenségnek már legutóbbi jelentésében említett élénkebb tevékenysége fokozódott, különösen tüzérségének működése nagyobb a Szurduknál, az Olt szakaszban és a campulungi medence északi szegélyén, sőt még nehéz tüzérsége is megszólalt. Erősítéseket von magához (14. hadosztály). Támadásaival azonban eddig eredményeket nem tudott elérni, mindenütt véres vereséget szenvedett. Ott, ahol mi már támadtunk, célunkat elértük. E támadásoknál több ízben lehetett tapasztalni, hogy az ellenség nagyon megrendült. Ezért a mi teljes erővel előreláthatólag november 11-én meginduló támadásunknak teljes bizalommal nézhetünk eléje.

Mindenesetre azonban aggasztónak tartanám azt, ha a más helyeken levő viszonyok esetleg arra kényszerítenének, hogy a 9. hadsereget meg kell gyengítem\ mert ez a támadásnak szövevényes, de azért egységes felépítését megzavarná.

A tél már olyan közel van, hogy néhány napi késedelem is a helyzetet esetleg teljesen kilátástalanná teheti.

* Hadtörténelmi levéltár 237 szám.

Események a 9. hadsereg egyes csoportjainál XI. 15-ig.

A Vukán—szurduki szakaszban készülõ támadás leplezésére és a románok figyelmének elterelésére a 9. hadsereg több csoportjainál a harcnak nem volt szabad szünetelnie. Ezeknek le kellett kötniök az ellenséget és azt a hitet kellett kelteni és erősíteni a román hadvezetõségben, hogy a 9. hadseregearancsnokság *az Olttól keletre esõ szakaszban* akarja a Bukarest felé vezetõ utat megnyitni.

Campulungnál *az I. tartalék hadtestnek* nem sikerült ugyan tért nyernie, de a vele szemben álló román erõket lekötötte, megakadályozta nemcsak azt, hogy csapatait a határ felé visszaszorítsák, hanem abban is, hogy innen csapatokat tolhassanak el más arcvonalrészre.

A XXXIX. *hadtest* (187. német és 51. honvédhadosztály) november 14-én ügyesen és erélyesen vezetett támadással elfoglalta az Azugánál, a Prahova völgyétõl nyugatra emelkedõ magaslatokat és 3 km-re közelítette meg Buçtenit. Az ojtózi-, ósánczi-és bodzái hágók területén levõ erõk elõbbre nem tudtak jutni, azt azonban elérték, hogy a románok a III. román hadtestet állították velük szembe

A *Krafft von Delleman singen* csoport a november 2-án megindított román ellentámadás hatása alatt kénytelen volt ugyan a keleti szárnyon, a Moscovul ✧ 2217 hágón át elõretört 2. hegyi dandárt a Salatrucutól a Pojana Lunga ✧ 1385 magaslatra visz. szavonní, ezzel szemben viszont az Olt mentén a románok nem tudták már tovább feltartóztatni az alpesi hadosztálynak megismétlõdõ támadásait és október 12-én Grablesti és Gaujani a németek kezébe került. (3. vázlat.)

A támadás folytatásához, tekintettel arra, hogy a románok Bumbesti—Mormonta és Zanoaga területén erõsen kiépített állásokban telepedtek meg, alapos elõkészületekre volt szükség. Amidõn azonban az alpesi hadosztály megerősítésére az Olt nyugati partján harcoló 10. hegyi dandár részeit az Olt keleti partjára vonták át, október 27 és 28-án mégis sikerült a románoknak erõ állásait elfoglalni és Bumbestit és Boisoarát megszállani. A visszavonuló románok üldözése Rakovita és Títesti felé már megindult, amidõn a románok a Mormonta hegytõmbtõl keletre ellentámadásba kezdtek. Bár a románok elõnyomulását a sűrû köd megkönnyítette, a támadás mégsem sikerült; a védõk heves géppuska és

kézigránát tüze a támadókat fejtelten visszavonulásra kényszerítette. Különösen kitűnt a harcokban a 10. számú hannoveri vadász zászlóalj, amely tíz román század támadását verte vissza. A nyomban megindított, e zászlóalj parancsnoka által kezdeményezett ellentámadás az egész német csoportot mozgásba hozta, a támadás az egész vonalon megindult és 28-án estig a Mormonta—Zanoaga vonalában levő román állásokat a Krafft csoport elfoglalta. 29-én Bumbesti és Titesti is elesett, 31-én pedig az alpesi hadosztály csapatai Copaceni, Cocoiu, Mt. Muglele ✧ 1305 vonalában állanak. November 1-én a Copacenitől keletre levő hegyet november 4-én a Mte. Sate Δ 1371-et is — Salatrucutól északnyugatra, november 9-én a Mte. Cozia Δ 1677-et és az október 27-én feladott Mt. Fruntut ✧ 1605) foglaljuk újra el. Ezalatt az időközben Erdélybe beérkezett 216. német hadosztály is megkezdte működését a Titesti—salatrucui út mentén. November 15-én Krafft tábornok csoportjában a 10. hegyi dandár a Lotru patak északi partján, az alpesi hadosztály Mon. Stanisoara—Dangestinél, a 216. hadosztály Salatrucutól délre, a 2. hegyi dandár pedig Arefu-nál, az Argesu völgyének nyugati lejtőjén állott.

ÖTÖDIK FEJEZET.

A dobrudzsai harcok.

À Kárpátok gerince mentén a Havasalföld felé vezető utak megnyitása érdekében folytatott harcok ideje alatt Dobrudzsában is újra fellángolt a küzdelem. Miután a Mackensen vezetése alatt állott erők Turakant elfoglalták és a határ mentén felvonult román és orosz erőket megverték, ezek Rasova—Cobadinu és Tuzla vonalában levő előkészített védelmi állásba vonultak vissza. E jól megépített, erős állások elfoglalására Mackensen már nem érezte magát elég erősnek és egy nemsikerült rajtaütésszerű támadási kísérlet után, október 22-én megszüntette a támadásokat, hogy 'erősítéseket vonhasson magához és a rendszeres támadáshoz a szükséges műszaki előkészületeket is megtehesse. Az előkészületek azonban aránylag sok időt vettek igénybe, úgy hogy akkor, amidőn az erdélyi események következtében a románok ott megkezdtek a visszavonulást, a 2. román hadsereget üldöző 9. német hadsereg feltartóztatására, illetőleg a 2. román hadsereg támogatására innen vontak el a románok erőket. Ezt annál is inkább megtehet-

ték, mert támogatásukra időközben a Dobrudzsába beérkezett a IV. szibériai orosz hadtest (9. és 10. szibériai hadosztály) és a IV. orosz lovas hadtest (3. lovas és a 3. lövész hadosztály).

A 9. hadsereg erdélyi sikerei és a Kárpátokon való átkelésért vívott harcok szükségessé tették, hogy Mackensen haderői a Dobrudzsában újra megkezdjék a támadást, hogy az ott levő román és orosz erőket lekössék és hogy az eredeti, nagy hadműveleti tervnek megfelelően minél előbb elérhessék a cernavoda—constanzai vasútvonaltól északra a Duna és a Fekete-tenger közötti legrövidebb vonalat. A további terv az volt, hogy ezen vonal elérése után Mackensen haderőinek zöme egy alkalmas ponton kelljen át a Dunán és a 9. hadseregnek Erdélyből meginduló támadásával egyidejűleg dél felől támadja meg a románokat. Ezért meg kellett itt is kezdeni a támadást a román-orosz állások ellen.

A támadásra szánt erőket, amelyek a 3. bolgár hadsereget alkották, Toscheff tábornok vezette; neki volt alárendelve az 1. 4. 6. bolgár gyalog, az 1. bolgár lovas és a 217. német gyalog hadosztály, továbbá a 15. és 25. török gyaloghadosztályból álló VI. török hadtest. Ezek az erők indultak támadásra október 19-én a Rasova—Gobadínu—Topraisar—Tuzla vonalában levő román-orosz állások ellen. 21-én a topraisari állásokat a 217. német hadosztály elfoglalta, mire a románok és az oroszok is megkezdték a visszavonulást. Október 22-én Mackensen lovassága eléri Constanzát, e napon Medzsidie és Rasova is elesik és 25-én már Cernavoda is Mackensen kezében van. A Constanza—cernavodai vasúti vonalnak elfoglalásával és a román-orosz erők vereségével a tulajdonképeni hadműveleti cél már el volt érve, a Duna és a Fekete-tenger közötti legrövidebb vonal Mackensen kezében volt. Ezért Mackensen már nem folytatta a zömmel az üldözést, azt Topál—Lac Tasau vonalában megállította és csak lovasság üldözte tovább a visszavonuló ellenséget. Most meg lehetett kezdeni az előkészületeket a Dunán való átkeléshez.

HATODIK FEJEZET.

Áttörés a Kárpátokon.

A megerősített LIV. hadtest (Kühne) áttörése a Zsilvölgy mentén.

A támadási intézkedések.

(Hozzá az 1. melléklet.)

A 9. hadseregpáncsnokság a Târgu Jiu felé való támadásra és ezzel egyidejűleg a 9. hadsereg többi csoportjának magatartására vonatkozó alábbi intézkedéseit november 10-én adta ki. (Falkenhayn: Der Feldzug der 9. Armee gegen die Kumänen und Russen II. rész 41. oldal.)

„November 11-én az általános támadást ismét meg kell kezdeni.

1. A *Szívó csoport* súlypontját a jobb szárnyra helyezve a Duna mentén támadjon.

2. A *Kühne csoport* harccal nyitja meg a hegységből kivezető utat a Vulkán és a Szurduk két oldalán, hogy azután dél felé egyelőre annyi tért nyerjen, hogy a lovashadtest szabadon mozoghasson.

3. *Krafft von Dellmensingen* csoportja tovább folytatja a sikeresen megkezdett és folytatott hadműveleteket, súlypontja a jobb szárnyon legyen.

4. A *Morgen csoport* feladata továbbra is a câmpulungi medence elfoglalása marad.

5. A *Staabs csoport* sikeres harcait azzal a céllal folytatja, hogy a Sinaia felé vezető út két oldalán tért nyerjen.

6. A *Below csoportnak* minden alkalmat fel kell használnia a támadásra, hogy az ellenséget lekösse.

7. Én november 11-én reggel Petrozsényre megyek.”

Események november 10—14-ig-

(lásd 4. vázlatot is.)

Ezalatt a 11. román hadosztály és az annak támogatására ideszállított 17. román hadosztálynak részei, valamint az Orsovától elvont 1. hadosztályhoz tartozó csapatok megkísérelték, hogy a Kneussl balsikerű támadása után megtartott állásokból is visszazsorítsák a 301. és a 11. bajor hadosztályt, azonban a D. mare

és a Moldovisul ellen intézett támadásokat csapataink nagy kimerültségük dacára fényesen visszaverték, bár Glavanescu tábornok „Rasboiul nostra” című könyve szerint is az itt támadó 11. hadosztálynak és a 17. hadosztály már beérkező részeinek 26.000 fegyvere, 124 lövege és 30 géppuskája volt.

Kühne altábornagy a támadáshoz a rendelkezésére álló hadosztályokat Kneussl harcain okulva sokkal kisebb arc vonalkiterjedésben és a mélységben is jobban tagozva állította fel. A Schmidt von Knobelsdorf tábornok parancsnoksága alatt álló 41. hadosztály a Zsiltől nyugatra, az Oetinger altábornagy vezetése alatt álló 109. hadosztály pedig attól keletre vonult fel.

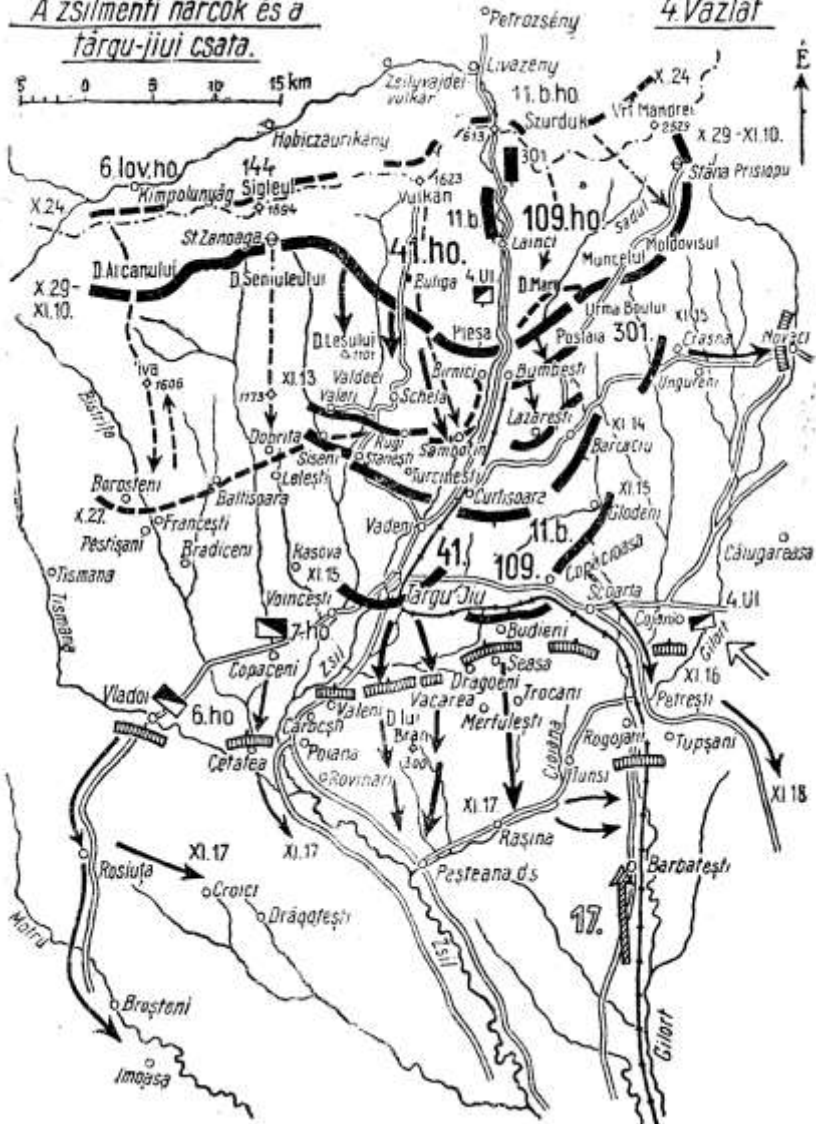
Második vonalban ezen hadosztályokat a nyugati szárnyon a 9. népfelkelő gyalog ezrednek kellett a D. Arcanuluion át a 6. lovas hadosztállyal egyetemben lépcsőzetes viszonyban haladva biztosítania. A württembergi hegyizászlóalj és a 301. hadosztály pedig a 109. hadosztálynak volt alárendelve.

Kühne mindenekelőtt a Valaritól és Bumbestitől északra emelkedő magaslatokat akarta elfoglalni, majd pedig a térnyeréshez képest a 11. bajor hadosztályt a Zsiltől nyugatra, míg a 301. hadosztályt a 109. hadosztály bal szárnya mögött akarta előrevonni. A lovashadtestnek egyelőre Petrozsény környékén kellett bevárnia az indulási parancsot. Csak egy lovasezrednek kellett arra készen állania a szurduki utón. hogy mihelyt a helyzet megengedi a távoli felderítésre azonnal elinduljon és a szükségesnek látszó vasúti robbantásokat elvégezhesse.

A támadás azzal kezdődött, hogy a 109. hadosztály teljesen elfoglalta a Muncelul és Urma Boului hegyen levő román állásokat. Az általános támadás november 11-én indult meg, melynek folyamán november 11-én estig a 41. hadosztály a D. Sesului, a Val-deei, Schela községtől és Birnicitől északra levő hegyhátak vonalát, a 109. hadosztály a Postatatól délnyugatra levő hegygerinc—Postaia—Urma Boului—Moldovisul vonalát érte el. A románok keményen védekeztek és több erélyes ellentámadást hajtottak végre, a 109. hadosztály átkaroló támadása és nehéz tüzérségének tüze azonban hátrálásra kényszerítette őket. A támadás, a 301. és a 11. bajor hadosztálynak a műúton való előrevonása a nagy forgalom dacára a legnagyobb rendben ment. Az eredeti terv, hogy e két hadosztály már a támadás megindulása alkalmával a szárnyakat lépcsőzetes viszonyban kövesse, időközben megváltozott, miután ennek végrehajtása a csapatokat nagyon kimerítette volna.

*A zsilmenti narcok és a
fárgu-jiui csata.*

4.Vázlat

„A szoros déli kijáratánál levő egyik magaslatról néztem a csapatok kibontakozását — mondja Falkenhayn (Feldzug der 9. Armee gegen die Rumänen und Russen II. rész 43. oldal). Az ellenség még elég élénken lőtt erre a kúpra és a szoros kijáratára, de ez senkit sem tartóztatott fel. Újabb és újabb hullámokban tódultak ki csapataink a keskeny útból és jobbra-balra kifejlődve folytatták az előnyomulást dél felé. A legkisebb fennakadást, vagy késlekedést nem lehetett látni, bár a román ellentámadások több-izben nagyon közel jutottak a szoros kijáratához. Az egész tömeget egy akarat lelkesítette: Át a hegyeken és neki az ellenségnek!”

November 12-én a 41. hadosztály elérte a D. Lesului Δ 1191 déli lábát és elfoglalta Sambotin községet; a 109. hadosztály a bumbesti—arzeni-i pályaudvarig és a Postaia hegy déli ilábáig, míg a 301. hadosztály élével a Postaiától keletre levő területig jutott, a 11. bajor hadosztály a szoros kijáratától délnyugatra Tonult fel.

November 13-án a 41. és 109. hadosztály csapatai Valari — Rugi északi szegélye, Sambotin déli vége Lazaresti—Barcaciú északi szegélyének vonalát érték el, a 301. hadosztály pedig Stancestinél befejezte felvonulását.

November 14-én a románok megkezdték a visszavonulást Targu Jiu felé. Kühne hadosztályai Targu Jiu környékét érték el és csak néhány napi menet választotta el őket a román mélyföldről. Most már folytatni lehetett a hadműveleteket a Kárpátokban levő román arcvonal teljes felsodritására.

A 11. román hadosztály és a 17. hadosztálynak eddig ide szállított részei a Targu Jiu-t feladva Copacioasa—Carbesti vonalában foglaltak állást. Ezen állás jobb szárnyát Novaci-nál, bal szárnyát pedig Vladoi-Cetateánál egy-egy vegyes különítmény biztosította. Ezalatt a Cserna mellett álló 1. hadosztálynak a 11. hadosztály támogatására küldött csoportja Baia de Árama felé közeledett, míg egy másik csoport kelet felől Novaci felé volt előnyomulóban.

Intézkedések a Kühne csoport további előnyomulására november 14-én

November 14-én a visszavonuló románok üldözésére Falkenhayn a következő parancsot adta ki:

1. *Kühne* parancsot kapott, hogy az LIV. hadtest általában délkeleti irányban üldözze az

ellenséget, erős jobb szárnnyal és erős lépcsőzéssel jobbra mindenekelőtt Rogojani—Calugareasa vonalát érje el és hogy egy oldaloszlopot a hegység lába mentén Milosteá-ra irányítson.

2. A *Schmettov lovashadteste* a szoroson való átvonulása után a hadseregparancsnoknak rendellem alá és az a feladata, hogy átkaroló üldözéssel egyelőre Filiasut érje el. Felhívom a figyelmet a vele való szakadatlan összeköttetés fenntartására. A szorosban való közlekedést, úgy mint eddig, ezután is az LIV. hadtest szabályozza.

3. A Szurduktól keletre még a hegységben visszamaradt csapatokat, melyek az összeköttetést az Olt menti csoporttal már helyreállították, déli irányban kell a hadtest után vonni.

Schmettow altábornagy a következő parancsot kapta:

„A lovas hadtest november 15-én kezdje meg az átkaroló üldözést. A legközelebbi cél Filiasu. A hadtest az LIV. hadtest elől visszavonuló ellenségnek útját állja el.

Ennek megfelelően a lovashadtestnek úgy kell előnyomulnia, hogy ha az ellenség az LIV. hadtestnek ellenáll, akkor átkarolóan közbe tudjon lépni.”

A 9. hadseregparancsnokság előterjesztésére a 115. német hadosztályt Petrozsényre irányították, hogy az LIV. hadtest még erősebb legyen.

November 14-én estig az LIV. hadtest Stanesti d. j. — Turcinești— Cutisoara—Bracaciu vonalát, míg a lovashadtest Targu Jiu-t érte el. A 6. ulánus ezredet a Targu Jiu—craiovai vasútvonal megszakítására Lazarestin keresztül Scoarta—Cojanira irányították. *November 15-én* a 7. lovashadosztály Targu Jiu-tói délre Toincești-be, a 6. lovashadosztály Vacarea-ra érkezett. A 4. ulánus ezred Cojaninál állott harcban az ellenséggel, mely időközben Tetresti-ben rakodott volt ki. A 4L hadosztály Targu Jiu-ig, a 11. bajor hadosztály Budieni-ig, a 109. Glodeniig, a 301. hadosztály pedig Crasna dia V.-ig jutott és a bal oldal biztosítására volt átvatva; a 115. hadosztály ezalatt Petrozsénynél befejezte a kirakodást.

HETEDIK FEJEZET.

A targu jiu-i csata.

(Hozzá 4. vázlat.)

Kühne altábornagy azt hitte, hogy a Targu Jiutól délre és délkeletre levő állásokat csak román utóvédek tartják megszállva. Amidőn azonban a 6. lovas hadosztály november 16-án reggel egyenesen déli irányban elindult, hogy a 7. lovas hadosztályhoz csatlakozzék, Valeni és Seasa között erősen megszállott állásokra bukkant. Erre Falkenhayn, aki időközben a 9. hadseregpáncs-nokság szűkebb törzsével Bumbestibe érkezett, elrendelte az azonnali támadást.

16-ika a támadó csoportosítás felvételével telt el, miután heves hóvihár és a felázott talaj a csapatok mozgását nagyon hátráltatta. Így csupán a 11. bajor hadosztály kezdhetette meg a támadást Seasa és Petresti között, a 6. lovashadosztályt az arcvonalból kivonták és az ellenség nyugati szárnyának átkarolására Vlatoi felé irányították. A 109. hadosztály Budieni-nél a 41. pedig Targu Jiu-tól délre csoportosult a támadáshoz.

A terv az volt, hogy azalatt míg a lovashadtest nyugat felől átkarolja az ellenséget, a 41. 109. és 11. bajor hadosztály erős keleti szárnyal hajtja végre a támadást a Valeni D. lui Bran—Seasa—Petresti vonalában levő román állások ellen. Bár a 11. bajor hadosztályt a 109. hadosztály egy ezredével és tüzérséggel is megerősítették, nem tudta a Barlatestinól kirakott 17. román hadosztály közbelépése következtében a román jobb szárnyat Petrestiuél visszaszorítani. Annál fényesebben sikerült azonban a lovasság, a 41. és 109. hadosztály támadása. 17-ére virradó egész éjjel havazott és a hóvihár még a támadás alatt is féktelenül dühöngött, a hátravezető távbeszélő vonalak elszakadtak, úgy hogy a felsőbb vezetés nem tudott a csata menetére befolyást gyakorolni.

November 11-én a 6. lovashadosztály Vadoi-nál gyalogtámadással rövid idő alatt visszavetette a románokat és Rosiután át Brosteniig üldözte őket, zöme azonban kelet felé bekanyarodott és hátbatámadta a 7. lovashadosztály előtt Cetateá-nál álló ellenséget, mialatt jobb szárnyát egy Orsova felé irányított különítménnyel biztosította. A 6. lovashadosztálynak ezen igazán páratlan, szép és erélyes támadása következtében a románok a 7. lovashadosztály előtt is megkezdték a visszavonulást.

A Zsil keleti partján a 41. hadosztály jobb szárnya a Valeninél levő magaslatokkal szemben csak a lekötő csoport szerepét játszotta, míg a támadó csoportot a Vacarea—Dragoeni közötti román állásokkal szemben tömörített balszárny képezte. A teljes tűzérségi erővel támogatott lökés tényleg sikerült is, miután a 109. hadosztály viszont erős jobb szárnyal támadt Seasa felől Merfulesti—Trocani felé. A szuronyroham mindkét hadosztálynál sikerült és a 41. hadosztály D. lui Bran ☼ 300-on át előnyomulva Pestana déli sarkáig jutott, a 109. hadosztály pedig a D. Magurán át Easina Tunsii vonalában a Cioiana patakot érte el. A románok védelmi vonala tehát át volt törve. A Valeninél álló románokat egyik oldalról a 7. lovas hadosztály, másiktól pedig a 41. hadosztály fogta oldalba s így elmenekülni nem tudtak. Teljes bekerítésük után kénytelenek voltak végül is megadni magukat; 2500 fogoly 2 löveg és 7 lőszeres kocsi került a győzők kezeibe. A legtovább tartott a románok ellenállása a Gilort mindkét oldalán, Petresü-nél. A vitéz 11. bajor hadosztály makacs elszántsággal vetette magát az ellenségre és végre estig a Gilort nyugati partján emelkedő magaslatokat elfoglalta és a folyón való átkelést is kieroszakolta.

Az ellenség ellenállása ezzel végleg megtörött. A megvert 1. hadsereg roncsai (11. és 17. hadosztály, 14. hadosztály részei) megkezdték a visszavonulást Craiova és az Olt felé.

A Targu Jiunál támadó LIV. hadtest baloldalának biztosítására a hegyek lába mentén kelet felé küldött 301. hadosztály november 17-én estig Novaci környékéig jutott és harcban állott a Krafft csoporttal szemben álló románok bal oldalát biztosító csapatokkal. A 301. hadosztály ekkor már csak a 144, népfelkelő gyalogdandárból állott, melyet néhány német üteggel erősítették meg. A 6. lovashadosztály 17-én estig Brostenit érte el.

Az eredetileg a Zsil völgyében alkalmazott 11. román hadosztályon kívül az ennek támogatására gyorsan ideszállított és a harcba bevetett 17. és 14. román hadosztály is teljes vereségét szenvedett 70 tiszttel, 3500 főnyi legénységgel, több löveg és sok hadianyaggal került az LIV hadtest kezébe. A románok veszteségei igen nagyok voltak; a 15. gyalogezredből például csak 80 ember maradt meg, a többi a Petresti-nél folyt heves küzdelem áldozata lett. A Targu Jiunál vívott csata eredménye jelentős volt, mert ezzel a 9. hadsereg a határgerinc menti román védő vonalon hatalmas rést ütött, megnyílt az út Bukarest felé és a határgerincet odább

keletre eddig sikeresen védelmező román erők oldalának megtámadásához.

Az LIV. hadtestnek győzelme után az Örsovánál a Szívó csoporttal (145. népfelkelő gyalog- és 2. kerékpárosdandár) szemben álló 1. román hadosztályt az a veszély fenyegette, hogy, ha Örsovánál tovább is kitart, visszavonulása és a román haderők zöméhez való csatlakozása lehetetlenné válna.

A románok ugyan még november 18-án a 11. bajor hadosztály előnyomulását ellentámadással szeretnék volna feltartóztatni, amidőn azonban e támadások nem sikerültek, folytatták a visszavonulást az Olt felé, hogy e mögött új állásokban késleltessék, vagy esetleg megghiúsítsák a németeknek Bukarest irányábani előnyomulását.

November 18-án megkezdődött a visszavonuló románok általános üldözése. [1. melléklet.)

A 9. hadseregparancsnokság elrendelte, hogy az *LIV. hadtest* jobb szárnyával Filiasun keresztül, a bal szárnyon levő 11. bajor hadosztály pedig Carbulestin át, azután pedig az Amaradia völgyében nyomuljon előre. A kettő között a 109. hadosztálynak kellett haladnia. A *lovass hadtest* parancsot kapott, hogy Filiasun keresztül Craiovára nyomuljon és azután derítsen fel az Olt felé a Slatinától délre eső szakaszon. A *115. hadosztály* Petrozsényban kirakott részeit azonnal útba indították Targu Jiu felé, hogy a Zsiltól nyugatra levő román erőkkel szemben a Kühne csoport hátát biztosítsák.

Ezen intézkedéseknek megfelelően *november 19-én* az *LIV. hadtest* a 41. hadosztály élével Tatomíresti d. j.-ig (Filiasutól délkeletre), a 109. hadosztály Florestí-ig (a Gilort völgyben Filiasutól keletre), a 11. bajor hadosztály Pageni-ig, a 301. hadosztály pedig Coltesti-ig jutott. A Schmettow lovas hadtest átlépte a Motrul folyó völgyét és Tintarut érte el.

A szárnyak biztosításra egyrészt, a 301. hadosztály két zászlóalját és egy üteget a Ramnic Valcea felé vezető műúton Baia de Fierre küldték, Orsova felé pedig a 41. hadosztály 148. gyalogezredének I. zászlóalja két löveggel és egy könnyű rádió állomással a Turnu Severin-filiasui vasútvonal mentén Turnu Severin irányában nyomult előre, hogy a románokat hátbatámadva megkönnyítse a Szívó csoport kibontakozását.

A *Schmettow lovas hadtest* és az *LIV. hadtest* a kedvezőtlen útviszonyok és a rossz időjárás dacára is folytatta az ellenség

üldözését. November 21-én délelőtt 9 órakor a 6. lovashadosztály elővédszázada a (a 2. vértesezred 5- százada) elérte Craiovát, a román utóvédet megrohamozta, több tisztet, 200 embert és egy géppuskás osztagot elfogott. Ugyanekkor észak felől a 41. hadosztály osztagai vonultak be Craiovába, ahonnan az ellenség sietve vonult vissza az Olt mögé. November 21-én estig Kühne csapatai a következő helységeket érték el: A lovas hadtest *6. hadosztálya* Craiovát, a 7. Tintarut. Az LIV. hadtestnél a *41. hadosztály* Craiovát, a 109. Izvort (az Amaradia patak mellett), a *11. bajor hadosztály* Balotát (Craiovától 14 kilométerre északra), a *301. hadosztály* Oltelisunál, az Oltetu mellett állott, míg a *11 ^", hadosztály* Targu Jiuig menetelt.

A Kühne csoport tehát mintegy 40 kilométer széles arcvonásban nyomult általában délkeleti irányban előre. A románok teljes vereségével végződött, győzelmes targu-jiui csata után ezt meg lehetett tennie, sőt a rossz utak erre egyenesen kényszerítették. Nem volt ugyanis valószínű, hogy a románok az Olttól nyugatra még egyszer meg fogják kísérelni az ellenállást, nagyobb harcok az Olt mentén voltak várhatók.

Craiova megszállásával a 9. hadsereg romániai hadműveleteinek fontos szakasza záródott le, amennyiben most már az Olttól nyugatra számottevő ellenség az orsovai román csapatokon (1. hadosztály) kívül nem állott.

A 9. hadseregpáncsnokságnak most azt kellett eldöntenie, hogy miképen kél át a Kühne csoport az Olt folyón és hogy ez mely irányba folytassa a további előnyomulást, hogy a 9. hadseregnek még az erdélyi déli határhegységben harcoló részeivel szemben álló, még eddig sikeresen védekező román hadseregeket is megverje, vagy legalább is visszavonulásra kényszerítse és így megnyissa az Olt mentén és a brassói medencétől délre emelkedő hegységben harcoló csoportok előtt is az utat Románia bel-seje felé.

A Craiován át való előnyomulás indokai és ennek következményei.

(Hozzá az 1. melléklet.)

Mielőtt az események ismertetésével tovább haladnánk, világítsuk meg néhány szóval azt a kérdést is, hogy a Kühne csoportnak Craiovaig való előnyomulása és ezáltal az aránylag nagy kerülő szükséges és célszerű volt-e és nem lett volna-e lehetséges

az, hogy legalább a Krafft csoporttal az Olt vidékén szembenálló román, erőkre ne azoknak megkerülésével, közvetve hasson, hanem az 1. román hadtestet nyugat felől egyenesen oldalba támadva rövidesen harcászati döntésre vinni a dolgot és a román erők minden további ellenállását lehetetlenné tenni.

Falkenhayn a határgerinc mentén megrekedt csapatait, mint láttuk, úgy akarta ismét előrevinni, hogy a Zsil völgye mentén áttörve megnyitja a lovasság számára az utat Románia belsejébe. A lovasságnak az lett volna azután a feladata, hogy mindenekelőtt a Vöröstoronytói délre álló román erőket hátbatámadja és a Krafft csoportot a Curtea d' Arges felé való előnyomulásban támogassa. Ezen csoport lett volna azután arra hivatva, hogy az I. és a XXXIX. tartalékhadtestet is mozgásba hozza. Ezért állott a Kneussl tábornok vezetése alatt álló csoport, mely a Szurduknál az áttörése elsőizben megkísérelte, csupán két gyalog (11. bajor és 301.) hadosztályból és aránylag erős lovasságból (6. és 7. lovashadosztály),

Falkenhayn hadműveleti terveire vonatkozólag október 24-én Kühne tábornoknak adott utasításában a következőket mondja:

„Az ottani hadművelet vezető gondolata az volt és az mais, hogy megnyissuk a lovastömeg számára a kijutást a román dombvidékre, hogy azután azt egyelőre az Önnel szemben álló román csoport erőteljes megkerülő átkarolására alkalmazzuk. Ehhez elégséges, ha az összeköttetéseket az Arcanulion át és attól kelet felé a Vulkán hágóig bezárólag nyitva tartjuk. A Szurduk nem okvetlen szükséges. A lovasság számára a rendes élelmi utánszállítást nem vettem tervbe. A tervezett vállalkozás veszélyei tehát nyilvánvalók, de a várható nyereséggel helyes arányban állanak.” (Falkenhayn: Der Feldzug der 9. Armee gegen die Rumänen und Russen 11. rész 25. 26 oldal).

Kneussl sikertelen támadása után, amikor Falkenhayn ennek dacára megmaradt a Zsil mentén való áttörés mellett és az eddig ott bevetett csoportot még a 41. és a 109. hadosztállyal megerősítette. Az LIV. hadtest parancsnoka a következő utasítást kapta Falkenhayntól:

„Önök az a feladata, hogy egyelőre a szurduki út mindkét oldalán előnyomulva a hegységből kivezető utakat körülbelül Targu Jiu magasságában megnyissa és nyitva tartsa, hogy a Schmettpw lovashadtest a román dombvidékre déli irányban elő-

reküldhető legyen. Ezután az a szándékom, hogy a megerősített LIV. hadtesttel általában délkeleti irányban, a lovashadtesttel pedig annak déli szárnyán folytassam az előnyomulást.”

A hadseregfőparancsnokság, a legfelsőbb hadvezetőséggel egyetértve viszont a hadműveletek folytatására vonatkozólag még november 15-én a következőket rendelte el:

Mackensen hadseregcsoport november 20. után három hadosztállal Sistownál átkel a Dunán.

A 9. hadsereg az LIV. hadtest jobb szárnyával állítsa helyre az összeköttetést az Orsovánál harcoló csapatokkal és azoknak előrevonása mellett zömével Craiova—Slatina irányában nyomuljon előre. Az LIV. hadtest legyen tekintettel arra, hogy a Krafft-csoportot levegőhöz juttassa. A 9. hadseregparancsnokságnak és az LIV. hadtest parancsnokának kell megítélnie azt, hogy ez mennyiben érhető követve el a Slatina feié, vagy a Rimnik Vâlcea felé való támadással.

A *Krafft csoport* az Olt keleti partján lehetőleg ne messze délen törjön előre a Slatinára vezető vasútvonal mentén, mialatt bal szárnya Curtea d'Arges felé nyerjen tért, hogy az I. tartalék-hadtest helyzetét Campulungnál megkönnyítse.

A XXXIX. tartalék hadtestnek a Predeal hágón és ettől keletre kell tovább nyomulnia dél felé.

Megfontolandó, hogy az 1. hadsereg szabaddá tehető erőiből a Krafft csoport megerősíthető-e?

Döntő fontosságú, hogy a XXIV. hadtest és az 1. hadsereg állásait tartsa.

A 9. hadsereg alkalmazásának indokait viszont megtaláljuk Falkenhayn november 16-iki alábbi helyzetmegítélésében:

„Az áttörésnek tervszerű sikere a Szurduknál és az ellenségnek az utóbbi napokbani gyors hátrálása az Olt folyónál, (tudniuk a Krafft csoport előtt) kétségtelenül szoros kapcsolatban van egymással. Még nem lehet áttekinteni, hogy az ellenség határozott terv alapján cselekszik-e, vagy pedig csupán a reá gyakorolt nyomás előtt hátrál e. A hadseregnek mindenestre arra kell törekednie, hogy a szurduki és az Olt menti csoportokat, mielőbb közös működésre vezesse, azonban nem kell egyesítenie. Az bizonyos hogy mindkettőnek szakadatlanul elő kell nyomulnia. Az Olt-menti csoportnak iránya egyelőre a folyó mente, azután Pitesti. A szurduki csoportnak tehát általában délkeleti irányban kell tért nyernie.

A nagy nehézségek abban rejlenek, hogy *épen az odavezető útvonalak úgyszólván használhatatlanok*. A legközelebbi napokban tehát szükséges lesz a jobb szárnyat Craiovára irányítani, hogy később, mihelyt az összeköttetések megengednek, Dragasani vonala felé bekanyarodjék. A jobb oldalt Filiasu—Craiován át Schmettow lovashadtest biztosítja. A baloldal biztosítására elég kisebb osztagoknak előreküldése az Olt völgye felé vezető utakon.”

Az erdélyi arcvonalparancsnokság Craiova elfoglalása utáni felfogását a hadműveletek további folytatására vonatkozólag az arcvonalparancsnokság vezérkari főnökének Seeckt tábornoknak alábbi november 22-én kelt helyzetmegítélése világítja meg:

„A Havasalföldön észak-déli irányban futó folyók a határhegység és a Duna között természetes védelmi vonalakat képeznek. Hogy az ellenség melyik mögött fog megállni, attól függ, hogy mi hogyan nyomulunk szárnyai ellen előre. A vöröstoronyi szoros és a Duna felőli veszélyeztetésre való tekintettel az Olt mögött tartós ellenállás nem várható. Ezzel szemben úgy látszik, hogy a közép és az alsó Argest a védelemre alkalmasnak látják, aszerint, hogy a câmpulungi, vagy csak a predeáli utat tartják e biztosítottak. Ettől fog függeni, hogy az ellenség jobb szárnyát a Bughea mögé állítja (Campulungtól nyugatra), vagy pedig Târgovistea-n át visszakanyarítja. A második eshetőség valószínűbbnek látszik, mert így a vonal megrövidül és az alpesi hadosztály közvetlen betörésével számolni nem kell. Ezen vonal eléréséig az ellenséges utóvédek ellenállása valószínű, aminek erőssége a mi előnyomulásunk gyorsaságától függ és a Duna hadseregnek Alexandrian át való előnyomulása meg fogja szüntetni.

Az előbb is említett román védekezési rendszerben Bukarest, mint hátbiztosítás és hadműveleti alap szerepelhet az Argesu és Saboru (az Arges baloldali mellékfolyója) szakasz mögött.

Hogy a román hadsereg Nyugat-Havasalföldön az Olt folyó és Bukarest között a 9. hadsereg támadó csoportjával döntő mérkőzésre kiáll-e, az kétséges. Ha megteszi, annál jobb. Az erőknek együtt tartása a döntéshez kétségtelenül szükséges és minden, nem feltétlen szükséges kikülönítést kerülni kell. Erre azonban román erőknek a hadsereg hátábani jelenléte még kényszerítem fog. Ha az ellenségnek védelmi állásával Bukaresttől két oldalt számolunk, ajánlatos lesz az Olt átlépése után az előnyomulásnak *északkeleti irányt adni*, a bal szárny esetleg Pitestire, azonkívül a Krafft csoport bal szárnya Târgovistea-ra nyomuljon, hogy min-

denekelőtt az alpesi hadosztály, azután pedig az I. tartalék hadtest előtt levő ellenséget elűzzük, ezen részeket a síkságra szorítuk és egyidejűleg elérjük a râmnic—vâlcea-i vasutat.

Ezután Bukaresttel kell számolnunk. Lehetséges, hogy az ellenség hadműveleteink térnyerése következtében fel fogja azt adni. Azonban mégis el kell készülnünk a támadásra. Ezt pedig nem a délnyugati arcvonalt folyamszakaszain át, hanem az északnyugati arcvonalt ellen kell vezetnünk, miután a támadás végrehajtása vasúthoz van kötve.

Ebből olyan terv fog kialakulni, mely Bukarest délnyugati arcvonaltjának és az alsó Argesnek a Dunáig való lezárásával, valamint a Ploesti irányában való áttöréssel számol. Ezen mozdulat jobb szárnyát egyelőre csapatokkal kell biztosítani, később pedig a Bukarest elleni támadás fogja fedezni.

E hadműveletnél számolnunk kell azzal, hogy az oroszok a románokat támogatni fogják. Ezért vagy Moldvából fognak támadást intézni, vagy esetleg a megtámadott román arcvonalt fogják csak megerősíteni, ha az oroszok megelégszenek Moldva birtokával és azzal, hogy bal szárnyukat a Szeret mögött és Dobruzsában biztosítsák.”

Ezzel szemben, amidőn Târgu Jiu-nál a románok ellenállása megtörött és november 18-án kezdetét vehette a lovasság és az LIV. hadtest előnyomulása, ez Craiova felé indult meg és így tulajdonképpen nagy kanyarodást hajtván végre haladt tovább az Olt felé. Ennek az volt a következménye, hogy a Kühne csoport november 22-én még csak Craiova—Oltelisu vonaltában áll és éleivel csak november 24-én éri el Dragasani-Slatina és Stonesti-nél az Olt folyót. November 25-én érkezik a 301. hadosztály Dravasaninál az Olt felrobbantott hídjához, amikor a jobb szárnyon a lovas hadtest 6. hadosztálya Stoenestinél elfoglalta a kissé megsérült hidat és a folyó keleti partján befészkelte magát, míg a hadtest többi hadosztályai még előnyomulásban vannak az Olt felé. E csoportosítás és menetirányok következtében a Kühne csoport bal szárnya (301. hadosztály) és a Krafft csoport jobb szárnya (73. hadosztály) között mintegy 55—60 kilométer térföld van, úgy hogy az Olt mentén folyó harcban való közvetlen beavatkozás még egyelőre nem lehetséges.

A Kühne-hadtestnek Craiován át való irányítását azonban több nyomós körülmény indokolja:

1. Craiova elfoglalása a románok további ellenállására min-

den bizonnyal bénító hatással lesz, mert ezzel tulajdonképen Havasalföld fővárosa a 9. hadsereg kezére kerül.

2. Mihelyt Kühne csapatai bevonulnak Craiovába, az Orsovánál harcoló 1. román hadosztály visszavonulási útja már el van vágva.

3. A Kühne csoport utánszállításának és ellátásának zavartalan biztosítása érdekében, minél előbb használhatóvá kell tenni az Orsova—craiovai vasúti vonalat. Az utánszállítás ugyanis a Szurdukon keresztül Targu Jiu-ig csak tengelyen lehetséges, miután Petrozsény és Targu Jiu között még nincsen vasút.

4. Nyomósán esik latba azonban még az előnyomulási iránymegválasztásánál az is, hogy a télies időjárás következtében a hegyi utak úgyszólván használhatatlannokká váltak.

5. Végül számolni kellett azzal is, hogy az Olt áthidalások minél északabbra fekszenek, annál biztosabban el lesznek rombolva, viszont minél délebbre tér ki Kühne csoportja, annál valószínűbb, hogy egyik-másik hidat sértetlen állapotban fogja kézre keríteni.

A hegységen való átkeléshez és az Öltig való előnyomuláshoz a Kühne csoportnak 14 napra volt szüksége. Ebből 7 napot vettek igénybe az áttörési harcok Targu Jiu-tól északra és az itt harcoló román hadosztályok megtörésével végződött csata Targu Jiu-nál. November 18-tól 24-ig, vagyis 7 napig tartott az előnyomulás Targu Jiu-tól az Öltig. Ezalatt a jobb szárnynak 150, a bal szárnynak pedig 75 kilométert kellett menetelnie. Ez a jobb szárnyon napi 20—25, a bal szárnyon pedig napi 12 kilométer menetnek felel meg.

A Kühne-csoport Craiován át való előnyomulása következtében a Krafft csoportot közvetlenül nem támogathatta és ezért az itt harcoló román erők — 23., 13., 8. és később még a 14. hadosztály is — csak a Krafft csoport erélyes arctámadásai és helyi átkarolásai következtében voltak kénytelenek hátrálni. A Kühne csoport előnyomulásának csupán az a hatása volt, hogy a román I. hadtest az Olt jobb partját feladta.

Másrésről azonban a román hadvezetőségnek alkalma nyílt arra is, hogy kihasználja a támadó csoportok széttagolt helyzetét, magát túlerővel a Dunán átkelt Mackensen hadseregére vesse és csak egy hajszálon múlt az, hogy azt meg nem verte.

Igaz, hogy a közlekedési viszonyok silánysága és a jó utaknak iránya mintegy felkínálta és megkövetelte a Kühne csoportnak

Craiován át való irányítását, azonban erre a nagy kerülőre még sem volt feltétlenül szükség és talán az eseményeknek más irányt szabott volna, ha a 9. hadseregpáncsnokság a Kühne csoportot Targu Jiu elérése után nem Craiován át mozgatja. A Krafft csoport támogatása és a Kárpátok mentén harcoló román erők ellenállásának megtörése sokkal hatásosabban és gyorsabban lett volna elérhető, ha a Kühne csoport zömével nem Craiova felé folytatja az előnyomulást, hanem a gyalogsággal Slavitești—Dragasani között erőszakolja ki erős jobb szárnyal az Oltón való átkelést, míg a lovas hadtest Slatinán vagy Stoenesti-n átkerülve hátba támadhatta volna az Olt mentén védekező románokat. Az előnyomulásra esetleg a következő menetvonalakat lehetett volna felhasználni, amelyek semmivel sem lehettek rosszabbak a tényleg használt utaknál:

301. és 11. bajor hadosztály: Poenari—Milostea—Tomsani—Ungureni (68—70 kilométer).

109. hadosztály: Petresti—Calugareasa—Alimpesti—Turcesti—Pojogi—Baresti—Olteanca—Aninoasa—Ortesti (90 kilométer).

41. és 115. hadosztály: Pesteana—Petresti d. s.—Busnioci—Ganesti—Dragasani (100 kilométer).

Schmettow: Craiova—Slatina esetleg Stoenesti felé.

Eszerint az Ungureni—Slavitești területére irányított erők már három-négy nap alatt, a 109. és a 41. hadosztály pedig 5—6 napi menettel elérte volna az Oltót, tehát a Kühne hadtest a Krafft csoport közelében már november 20 —21-én a harcászati hatás körletben, azzal szoros együttműködésben kelhetett volna át az Oltón, azután általában Pitestitől délre haladva és az Argesun is átkelve Titu irányában együttműködhetett volna a Krafft csoport három hadosztályával és így esetleg Targovistea, Gaesti, Blejesti területén döntő küzdelemre lehetett volna kényszeríteni a románokat Ezen küzdelemben a Duna-hadsereg déli irányból előnyomulva léphetett volna közbe, vagy legalább is lekötötte volna a román haderő egy részét.

Események a Krafft csoportnál.

(Hozzá 1. melléklet és 3. vázlat)

A Kühne csoportnak Târgu Jinnál aratott győzelme és előnyomulása az Olt felé csakhamar éreztette hatását a *Krafft csoporttal* szemben álló románoknál is, amennyiben ezeknek az Olt

nyugati partján harcoló részei még a 73. hadosztály támadása nélkül is kénytelenek voltak az Olt bal partjára vonulni vissza.

A 10. hegyidandár november 15-én széles arcvonalban a Lotru patakot érte el. Ezalatt az Olttól keletre az alpesi hadosztály Mon. Stanisoara-Dangesti északi szegélye, a most bevetett 216. hadosztály pedig a Teancu — 1024 — Salatrucu d. j. vonalába jutott. Az előnyomulás azonban nem ment simán, mert a románok minden magaslaton és alkalmas terepszakaszon keményen védekeztek. A targu Jiui csata után a 10. dandár előtt levő 8. román hadosztály is megkezdte a visszavonulást az Olt bal partjára, úgy hogy november 21-én a 73. hadosztály élosztagai már Jiblea Noua-nál, 216. hadosztály a Topologu völgyben Ceparihal, az alpesi hadosztály az Argesu völgyében Albesti Pamanteni-nél állott. Ezen vonalban azonban a románok újra heves ellenállást fejtettek ki és a Krafft tábornok csoportjának előnyomulása egyelőre megakadt, az erős állások megtámadására újabb, alapos előkészületekre volt szükség.

Az I. tartalékhadtest harcai.

(2. vázlat és 1. melléklet.)

Az I. tartalékhadtest a campulungi medence elfoglalását és az ott összevont román erők visszaszorítását újból megkísérelte, bár előrelátható volt, hogy a nagy túlerővel szemben eredményt elérni nem fog, mert nem volt úgy felszerelve, hogy azon a nehéz hegyi terepen erejét kifejteni képes lett volna. Míg az I. tartalékhadtest csapatai közül (a 76. tartalék, 216. bajor hadosztály és a 8. osztrák-magyar hegyidandár) csak a 8. osztrák-magyar hegyidandárnak volt hegyi felszerelése, addig a többi hadosztálynak törcsvári hágón át Câmpulung felé vezető műút közvetlen közelében kellett maradnia, mert különben a csapatok ellátása lehetetlen lett volna. (Az I. tartalékhadtestnek 27 zászlóalja és 17 ütege volt.)

Ezzel szemben a románok a 22. és 12. hadosztályt és az 5. hadosztály részeit vetették be itt a harcba. A campulungi medence jó úthálózatát kihasználva a legelőnyösebb csoportosításban úgy állíthatták fel tüzérségüket és gyalogságukat is, hogy a törcsvári hágó irányából Dragoslavele-n keresztül vezető fő előnyomulási irányt központiasan vehették tűz alá, ezzel szemben a támadó a terep nehézségei miatt nem volt képes sem gyalogságával, sem tüzérségével a megfelelő, széles arcvonalat felvenni; a tüzérség

kénytelen volt a dragoslavele-i szűk völgyben menni állásba és az összpontosított tűzkifejtés így lehetetlen volt.

Ilyen nehézségek között indult meg a november 10-én kiadott hadseregintézkedés alapján az I. tartalékhadtest támadása, melynek főcélja a szembenálló román erők lekötése és a Szurduk—vulkáni áttörés leplezése volt. A románok balszárnyának átkarolására kirendelt 1—1 magyar és bajor zászlóaljnak merész előretörésével sikerült ugyan Albesti és Candesti községeket elérni, a nagy havazás következtében azonban lehetetlen volt e csapatokat ellátni, ezért a hadtestparancsnokság kénytelen volt e községeket ismét feladni. Az ezalatt megindult főtámadás ennek következtében a 76. tartalék és 12. bajor hadosztálynál is megakadt, mire november 17-én Morgen altábornagy a támadást beszüntette és azt a javaslatot tette a 9. hadseregparancsnokságnak, hogy a támadással itt egyáltalában nem kell kísérletezni és célszerűbb volna a 12. bajor hadosztályt is más helyen alkalmazni, ahol több kilátás van az eredményre. Az volt a meggyőződése, hogy a már előrehaladott és kedvezőtlen időjárás miatt itt csak hegyi csapatok volnának képesek gyorsan sikereket elérni.

A 9. hadseregparancsnokság nem fogadta el Morgen altábornagy javaslatát, mert az volt a véleménye, hogy ha a románok ezt észreveszik, minden rendelkezésükre álló erőt a Krafft-esoportt ellen fognak egyesíteni, hogy annak előnyomulását megakadályozzák és az eddig elért vonalból is visszaszorítsák. Másrészt azonban az innen elvont saját erők már sehova sem érkezhettek volna be idejekorán, mert a Kühne-csoport november 17-én már Targu Jm-nál harcolt, az Olt-menti csoport pedig november 15-én a Lotru-patakon. Stanisoara-Dangesti-Salaetru cu d. j. vonaláig jutott volt előre.

A XXXIX. tartalékhadtest harcai.

A XXXIX. tartalékhadtest sem tudott nagyobb eredményt elérni, miután az időjárás itt is téliessé vált és a nagy havazások minden hadműveletet lehetetlenné tettek.

A 9. hadseregparancsnokság erre a 187. hadosztályt, mely az ósánci szorosban harcolt, Brassóhoz vonta tartalékba és a 89. hadosztályt, amely a bodzái szorosban állott harcban a román túlerővel szemben, a XXXIX hadtestnek közvetlenül rendelte alá.

A 9 hadseregnek a déli határgerinc mentén harcoló csoportjainak hátát és baloldalát biztosító *ojozi csoportot* (71. gyalog és

1. lovashadosztály) az arcvonalparancsnokság 1. hadseregparancsnokságnak rendelte alá. November 11-én azonban ez a csoport ismét a 9. hadsereg kötelékébe lépett és vezetését a 8. bajor hadosztály parancsnoka, Stein altábornagy vette át. November 11-én az arcvonalparancsnokság arról értesítette a 9. hadseregparancsnokságot, hogy a 24. osztrák-magyar hadosztály legközelebb be fog érkezni Kézdivásárhelyre. November 10-én az ojtózi csoport felett a parancsnokságot a XXIV. hadtest parancsnoka Gerok, gyalogsági tábornok vette át. Miután az arcvonalparancsnokság az eddig itt lezajlott, sikertelen támadások után arra a meggyőződésre jutott, hogy a támadást Ocna felé, úgy amint azt eredetileg a legfelsőbb hadvezetőségnek még október 8-án kiadott utasítás alapján tervezte, tovább erőszakolni nem volna célszerű, elrendelte, hogy a Gerok-csoport, valamint a 89. hadosztály is kezdje meg az elért vonalakban a védelmi állások kiépítését.

A Szívó-csoport előretörése Orsovánál.

Amíg a 9. hadsereg többi harcsoportjainál november 22-ig az előbb előadott események lezajlottak, Orsovánál is megindult a harc. A 2. német kerékpárosdandárral megerősített 145. népfelkelő gyalogdandárnak, Szívó ezredes parancsnoksága alatt, november 21-én kellett volna a támadást az 1. román hadosztály ellen megkezdenie. SZÍVÓ támogatására a Tárgu Jiu felé előnyomulóban levő Kühne-csoporttól két lovasszázad tüzérséggel északkelet felől, 3 lovasszázad tüzérséggel kelet felől, 1 zászlóalj, 1 lovasszázad és tüzérség a Strekaia-orsovai úton nyomult Turn Severin felé. A Szívó-> csoport támadása november 21-én ugyan még nem indult meg, de az előbb említett vegyes különítmény, Picht százados parancsnoksága alatt meglepő támadással ezalatt elfoglalta Turn-Severint. A németeknek az 1. román hadosztály hátában való meglepetés-szerű megjelenése a románok ellenállását a Szívó-csoport előtt megingatta. Be kellett látniuk, hogyha tovább is kitartanak Orsovánál, helyzetük igen kritikussá válhat. Az 1. román hadosztály azért megkezdte visszavonulását kelet felé. Miután azonban a Picht-különítmény a Turn-Severinen át vezető főútvonalat elzárta, mindeneke előtt ezt az akadályt kellett eltávolítani. Erre minden oldalról megindult a románok támadása a Turn Severint tartó német csapatok ellen. A teljesen körülvárt különítmény azonban keményen tartotta magát a túlerejű támadásokkal szemben is. Ezalatt Orsova

felől is megindult Szivó ezredes támadása, mire az 1. román hadosztály felhagyott a Picht-csoport elleni támadással. Időközben az 1. hadosztályparancsnokság a Targu Jiu-nál szenvedett vereségről is tudomást szerzett, tehát sietnie kellett az Olt felé, nehogy a kelet felé visszavonuló 1. román hadseregtől teljesen elvágják.

Általános helyzet november 22-én.

Köviden összefoglalva tehát november 22-én a helyzet a 9* hadsereg arcvonalán a következő volt:

A *XXXIX. tartalékhadtest* még nehéz harcokat vívott a Brassótól délre levő határgerinc mentén.

Az *I. tartalékhadtest* elérte ugyan a câmpulungi medencét észak felől szegélyező magaslatokat, további előnyomulását azonban a románok kemény ellenállása egyelőre megállította.

Az Olt mentén a *Krafft csoport* Iblea Noua-Cepari-Albesti Pamanteni vonaláig jutott előre.

Az *orsovai csoport* is megkezdte az előnyomulást a visszavonuló 1. román hadosztály nyomában az Olt felé.

NYOLCADIK FEJEZET.

A Duna hadsereg átkelése a Dunán Sislovnál.

A Duna-hadsereg megalakítása.

Már a román háború kitörésekor szóba került az, hogy Romániának Bulgária és Erdély közé beékelt helyzetét kihasználva, bulgár-német és török erők keljenek át a Dunán és Bukarest felé támadva tehermentesítsék az Erdélyben védekező szövetséges haderőket. Miután azonban a Dunán át való támadás csak akkor járhatott volna sikerrel, ha olyan nagy erő kél át, hogy a románok várható ellentámadását ki is tudja védeni és magát a Duna északi partján addig tudja tartani, míg az Erdélyben működő erők a Kárpátokon átkelve észak felől segítségére nem siethetnek, Ludenderff ezt a tervet épen kockázatos volta miatt elvetette (I. rész 60 oldal). Az északi Bulgáriában Mackensen parancsnoksága alatt, összevont erők akkor még túl gyengék voltak ehhez a kockázatosnak látszó hadművelethez. Ezért a legfelsőbb hadvezetőség a kevésbé kockázatos, de azért az Erdélybe betört románok hátá-

nak fenyegetésére és a Románia területén levő egyéb román és orosz erők lekötésére szintén alkalmasnak látszó dobrudzsai támadást rendelte el. A Dunán való átkelésre ugyanis addig gondolni sem lehetett, amíg a Dobrudzsában felvonult román-orosz erők előbb ártalmatlanná téve nincsenek. Ezekkel szemben az előnyomulást azonban csak addig kellett folytatni, míg a cernavoda—constanzai vasútvonal birtokunkba nem kerül és el nem érjük a Fekete-tenger és a Duna közötti legrövidebb vonalat Tasaul és a Topáltól délkeletre levő Duna-könyök között. Azt tervezték, hogy e vonalnak elérése után a Dobrudzsában alkalmazott erők zömét Sistowhoz vonják vissza, hogy azután itt a Dunán átkelve a támadás Bukarest felé meginduljon. Az átkelés egy alább fekvő ponton műszakilag túl nehéz lett volna. A hadművelet megkönnyítése céljából és hogy az átkelés után azonnal hadihíd is álljon az átkelt csapatok rendelkezésére, az osztrák-magyar nehéz hadihídanyagot még a román hadüzenet előtt Sistowhoz szállították és ott a belenei Duna-ágban rejtették el.

A Mackensen tábornagy parancsnoksága alatt álló haderők ennek a nagy haditervnek első részét hajtották végre az október 19-től 26-ig vívott harcokban (58. oldal). A 3. bulgár hadsereg tényleg elérte a Topal—Tasaul közötti vonalat. Itt védelmi állást rendezett be, melyet most már Keresoff tábornok vezetése alatt a 4. és a 6. kombinált bulgár gyalog és az 1. bulgár lovashadosztály szállott meg, míg a 15. és 25. hadosztályból álló VI. török hadtestet, mint tartalékot Medzidie környékén vonták össze. Az 1. és a 12. bulgár és a 217. német hadosztály ezalatt megkezdte az elvonulást Sistov felé. Ugyanide irányították még a 26. török hadosztályt és az Észak-Bulgáriában még rendelkezésre álló egyéb erőket is, hogy a haditerv második részét is megvalósítsák: *hogy a Dunán átkelve megkezdjék az elonyomulást a román főváros felé és egyesüljenek a Románia kapuit északról ostromló és a szurduki szoroson át már Romániába betört 9. hadsereggel.*

A Dunán való átkelésre szánt erők Kosch tábornoknak, az LII. hadtest parancsnokának vezetése alatt a következő csapatokból állottak: A 217. német gyaloghadosztály, 1 német és bulgár Duna-biztosító, népfelkelő csapatokból összeállított kombinált gyaloghadosztály Goltz gróf tábornok vezetése alatt, ezenkívül az 1. bulgár hadosztály és osztrák-magyar műszaki csapatok.

Ezekon az erőkön kívül mint tartalék a Mackensen hadseregcsoporthadparancsnokságnak, — melynek egyidejűleg a Dobrud-

zsában visszamaradt 3. bolgár hadsereg is alá volt rendelve, — az átkelési hely közelében rendelkezésére állott: a 26. török gyalog és egy német, bulgár és osztrák-magyar csapatokból összeállított lovashadosztály, Kaufmann ezredes parancsnoksága alatt, továbbá a 12. bolgár gyaloghadosztály.

A sistovi átkelést Mackensen eredetileg november 7-én akarta végrehajtani és ezt az erdélyi arcvonalparancsnokság október 30-án Falkenhaynnal is közölte. Az előkészületek azonban sokáig tartottak és ezért Mackensen csak november 22-én közölte Falkenhaynnal, hogy a Duna hadsereg az átkelést Sistovnál november 23-án fogja megkezdeni.

Az átkelés helyét az utolsó pillanatig titokban kellett tartani. Ennek leplezése céljából a Duna mentén felállított ütegek Widin és Tutrakam közötti egész folyamszakaszban már több nappal az átkelés előtt lőtték a román őrségeket és védműveket. Az osztrák-magyar dunai hajóraj Rasováig hatolt előre, tűz alá vette Oltenitát, Gyurgyevót és visszaűzte a román monitorokat. Mackensen az átkelés helyéül Sistovot választotta, miután a nehéz hídanyag már ott volt elrejtve és azt most már keletebbre tolni nem lehetett volna. Az átkelési pont megválasztásánál számolni kellett azzal is, hogy minél alább van, annál hatásosabb ugyan, de ha túl közel esik Moldvához, az ellenség sokkal könnyebben megteheti a már átkelt csapatok visszaverésére az ellenintézkedéseket. Számolni kellett azzal is, hogy mihelyt Kosch csapatai a Dunán átkelnek, meg fog indulni Dobrudzsában a 3. bolgár hadsereg ellen is az oroszok támadása. Ezért az átkelési pontot olykn messze nyugat felé kellett választani, hogy a Duna-hadsereg még mindig hatásos irányban törhessen előre, de olyan távol legyen a 3. bolgár hadseregtől, hogy annak esetleges visszavonulása ne befolyásolja a Duna-hadsereg működését.

Az valószínű, hogy a Tutrakan—oltenitai átkelési irány sokkal hatásosabb lett volna, miután így a Duna-hadsereg hátba fogta volna az Oltenita—Ploesti vonalától nyugatra álló románokat. Ehhez azonban a Duna-hadseregnek erősebbnek kellett volna lennie, vagy pedig a 9. hadseregnek Câmpulung felé kellett volna a románok kárpáti vonalait áttörnie, vagy esetleg az átkelést arra az időre kellett volna elhalasztani, amikor a 9. hadsereg nyugat felől előnyomulva legalább is az Argest eléri.

Az átkelés november 23-án.

Az átkelés napján, november 23-án reggel sűrű köd borította a tájat. A román partot nem lehetett látni de még a 20 méter távolságban levő tárgyakat sem lehetett tisztán kivenni. A köd a tüzéségek és a dunai monitoroknak munkáját teljesen megbénította, az átkelést ezeknek támogatása nélkül kellett megkezdeni. Amennyire hátrányos volt a köd e tekintetben az átkelő csapatokra, épen olyan hátrányos volt a románok szempontjából is, mert a parti őrségeknek fogalmuk sem volt arról, hogy milyen erejű támadás indult meg. Az első, gyalogsággal megrakott kompok pontosan 6 órakor elindultak a bulgár partról. Fél órai hajózás után az első kompcsoport kikötött a román parton. A román parti őrség csak az utolsó pillanatban vette észre a közeledő ellenséget és néhányai lőtt a német vadászokra. Akkor, amidőn az első gyalogsági csoport már a román parton volt, kapták meg a csapatok a parancsot, hogy az áthajózást két órával el kell halasztani. A hadtestparancsnokság ugyanis mégsem akarta megkockáztatni azt, hogy az átkelést a hatalmas folyamon át tüzési támogatás nélkül hajtassa végre. Amidőn azonban jelentést kapott arról, hogy az átkelés megkezdődött és a 217. hadosztály első csapatai már a román parton állanak, elrendelte az áthajózás folytatását. A köd igen jó segítség volt, mert bár a románok a túlsó partról vaktában lövöldöztek, — célzott tüzelésről szó sem lehetett, — a 217. és a Goltz gyaloghadosztály az osztrák-magyar utászok segítségével csakhamar a Duna északi partján állott. A román parti őrségek erre rövid tűzharc után Zimniceához vonultak vissza, ahol ekkor a román Dunabiztosító-csoportnak (18. hadosztály két zászlóaljja volt elhelyezve. Ezek a 217. és a Goltz hadosztály előnyomulását feltartóztatni nem tudták és délután 3 órakor az átkelési intézkedésben megjelölt vonal a 217. és a Goltz hadosztály kezében van. Zimniceából a románok visszavonultak és az átkelt szövetséges csapatok a várostól északra levő vonalat szállották meg. A románok gyenge ellenállás után északi irányban vonultak vissza. Ezalatt a Goltz hadosztály mögött az 1. bulgár hadosztály is megkezdte az átkelést.

A Zimniceából kivert két zászlóalj támogatására a szomszédos védelmi szakaszokból még más román zászlóaljak siettek a harc színhelyére s így november 24-én a Dunahadsereg már átkelt három hadosztályával szemben egy 6 zászlóaljból és 6 ütegből

álló román csoport verődött össze, amely nem lévén tisztában azzal, hogy mekkora az átkelt ellenség ereje, az északi partot ellentámadással akarta ismét megtisztítani. Az ellentámadás nem sikerült, a támadók kénytelenek voltak visszavonulni Alexandria felé. Erre a Dunahadsereg megkezdte a hadihíd verését. November 25-én reggel 6 órakor a 900 méter hosszú nehéz hadihíd készken állott s most már a lovashadosztály és a Dunahadsereg többi, még át nem hajózott részei a 12. bolgár hadosztály és a 26. török hadosztály is átkelhettek a Dunán. A nehéz feladatot, amelyet két gyaloghadosztálynak áthajózása képezett és a hatalmas folyam áthidalását a császár és királyi utász csapatok Gaugl tábornok vezetése alatt igazán mintaszerűen oldották meg.

Erre megindult a Dunán átkelt német, bolgár és török erők előnyomulása Bukarest felé.

Az átkelés után a Goltz tábornok parancsnoksága alatt álló kombinált gyaloghadosztály feloszlott és csapatait a 217. német és az 1. bolgár hadosztály megerősítésére használták fel. Goltz tábornok átvette a lovashadosztály parancsnokságát. Azt a feladatot kapt'a, hogy hadosztályával Alexandria felé üldözze a visszavonuló ellenséget és biztosítsa előnyomulás alatt a Duna-hadsereg bal oldalát. A 217. hadosztály Tiganesti felé, a 12. bolgár hadosztály Bradagiru irányában az 1. bolgár hadosztály pedig a Duna mentén Giurgiu felé indult meg, a török hadosztály mint hadsereg tartalék a balszárnyon levő 217. hadosztályt követte.

A románok általános helyzete november 24-én.

A 2. és 4. román hadseregnek Erdélyből való kiveretése után a román hadvezetőség azon feladat előtt állott, hogy a német és osztrák-magyar csapatoknak Románia területére való betörését megakadályozza.

Az október végén Dobrudzsában lezajlott események azt mutatták, hogy most már nemcsak a Kárpátokon keresztül való betöréssel, hanem az ellenségnek egy Dobrudzsa felőli Duna-átke-lésével is számolni kell. A román haderőkből a 11. 13. 23. (1. hadsereg) a 3. 4. 6. (2. hadsereg), az utóbbinak támogatására Brassónál bevetett 22. és 21. hadosztály, továbbá a Dobrudzsában harcolt 5. 16. 17. és 19. román hadosztályok érzékeny veszteségeket szenvedtek. November elején csak a 4. román hadsereg (7. 8. és 14. megerősített hadosztály) az orsovai csoport (1. had-

osztály,) a Duna menti biztosító szolgálatban álló 18. 16. és a Bukarestnél tartalékban állott 10. és 12. hadosztály voltak teljes értékűek. Ezért Ferdinánd király kénytelen volt az oroszok támogatását kérni a minden oldalról fenyegető támadással szemben, mert attól kellett tartania, hogy a meggyengült és sok vereséget szenvedett román hadsereg nem tudja megvédelmezni Románia határait. A 4. román hadsereg helyét erre a bukovinai határtól az ojtózi szoros vidékéig orosz csapatok foglalták el. A 4. román hadsereg hadosztályait egyrészt az Olt mentén harcoló 13. és 23. román hadosztály (I. hadtest) támogatására, másrészt pedig a Târgu Jiuhoz szállították. A Dobrudzsában levő román hadosztályokat is oroszok váltották fel, oda a VI. orosz lovas, a XLVII. és a IV. szibériai hadtestet küldték, melyeknek vezetését Sacharow tábornok vette át.

Amidőn november elején az ellenség támadása a Zsil mentén, az Olt völgyében és a Brassótól délre levő hegységben megindult és Falkenhaynnak sikerült a Vulkán hágó környékén a románok védelmi vonalát áttörve a Kárpátokon átkelnie, sőt már Craiova is a 9. német hadsereg kezébe került, a román hadsereg helyzete ismét kritikussá vált. A román hadvezetőség és a román kormány az orosz főhadiszálláson levő katonai képviselője, Coanda tábornok útján közvetlenül a cárhoz fordult azzal a kéréssel, hogy az oroszok egész hadtesteket küldjenek a román hadsereg segítségére, mert már a román fővárost is veszedelem fenyegeti. Erre vonatkozóan Gurkó tábornok, az orosz vezérkar akkori főnöke „Oroszország 1914—1917.” című emlékiratában (156—157-cddal) a következőket mondja:

„A román főparancsnokságnak ezt a kérését nem volt könnyű teljesíteni. E célra a tartalékokat vasutakon, még pedig a román vasutakon kellett volna odaszállítani. Szükséges volt az is, hogy ezeket a tartalékokat olyan erősre szabjuk, hogy ezekre számítani is lehessen abban a tekintetben, hogy a hadiszerecsét a mi javunkra fordítsuk, vagy pedig, hogy belőlük az ellenálláshoz önnálló gerincet képezhessünk. Kisebb orosz csapatkötelékeknek a román csapatok közé való bevetése nem lett volna célszerű. Ennek az lett volna a következménye, hogy ezeket külön-külön verték volna meg. Ez tehát csak tartalékaink biztos megsemmisítését vonta volna maga után és csak szaporodtak volna a Románia belsejébe visszözönlő csapatok. Ezért a románoknak kérését azonnal egyáltalában nem lehetett teljesíteni, de

megtettük az előkészületeket a szükséges intézkedésekhez. Ez különben is csak folytatása volt a már korábban tett intézkedéseknek, melyeknek lényege abban állott, hogy egész hadseregeket vonjunk össze azon célból, hogy az Erdély határa mentén álló Lesitzki hadseregének balszárnya és az akkor még a Dobrudzsában harcoló Duna-hadsereg jobbszárnya közötti térközt kitöltsük. Ezeknek az intézkedéseknek végrehajtása elé azonban akadályok gördülhettek és nem is hozták volna meg a segítséget idejekorán Bukarest számára. Ezért a dobrudzsai védelem rovására azt a parancsot kellett adni Sacharow tábornoknak, hogy hadosztályainak egy részét lassankint vonja át a Duna balpartjára, vegye át a Cernavoda és a Bukarest hosszúsági foka közötti szakasz védelmét és fokozatosan úgy terjessze ki tovább védelmi vonalait, hogy idővel a román főváros védelmét is felölje. Mielőtt azonban ezek az intézkedések életbeléptek volna, a Lesitzki hadsereg bal szárnyán egy tartalékhadtest szabadult fel Denikin tábornok vezetése alatt.

Az a körülmény, hogy most már a Denikin hadtest rendelkezésre állott, lehetővé tette, hogy Coanda tábornokot megkérjem arra, hogy kérdezze meg a román főparancsnokságtól, hogy miképpen lehetne ezt a hadtestet a román főváros megvédésére elszállítani. Coanda biztosított arról, hogy a román vasutak olyan kitűnően dolgoznak, hogy ez a segítség a legjobb időben fog megérkezni. Meg kell vallanom, hogy a román vasutak üzeméről az orosz vezetők már akkor nagyon elítélően nyilatkoztak. Ez annyira gyenge volt, hogy akik Romániából hozzám jöttek, azt mondták, hogy ennek nemcsak az az oka, hogy a románok e nehéz dologhoz egyáltalában nem értenek, hanem a nyilvánvaló rosszakarat is a vasúti alkalmazottaknál, akik ezáltal „németbarátságuknak” adják tanúságát. Hogy ez mennyire igaz, nem tudom megítélni. Nem szabad azonban elfeledni, hogy háborús balsikerek esetén minden országban, minden időben árulásra gyanakszanak. Miután pedig az kétségtelen, hogy Romániában németbarát elemek bizonyára voltak, ez a körülmény a hazaárulásról elterjedt híreknek csak tápot szolgáltatott.

Miután Coanda tábornok távbeszélőn érintkezett a román főparancsnoksággal, meglehetősen megilletődve közölte velem, hogy Románia sajnos kénytelen a felajánlott segítséget elutasítani, mert egy teljes hadtestet Bukaresthez csak vasúton lehetne szállítani, az a vonal azonban, amely erre a célra tekintetbe

jöhetne, egyáltalában képtelen ezt a szállítást lebonyolítani, mert egy, a román jobbszárnyon Lesitzki tábornok csapatai által felváltott román hadosztály már be van rakva, hogy Bukaresthez szállítsák. Ennek oka főképen az volt, hogy ezt a vonalat a románok ugyanekkor Bukarest kiürítésére is fölhasználták, ennek következtében tehát ezt tehervonatok teljesen eltorlaszolták.

Ebből a válaszból megállapítottam, hogy a kilátásba vett orosz hadtestnek hadászati felfejlődése a Lesitzki és a Sacharow közötti iir kitöltésére a román vasutak felhasználásával tekintetbe nem jöhet. Hogy tehát időt nyerjünk a németek feltartóztatására, sok orosz lovasságot kellett útbaindítani. Hadosztály-hadosztály mögött jött már gyalogmenetben, melyeket a délnyugati arcvonalt mögött vontunk el és vonult be Romániába, mialatt megelőzte a mi gyaloghadtestünket (Denikin hadtest). Nem szabad azonban azt sem elfeledni, hogy ekkor már késő őszi idő volt, hogy Románia a szilárd, kemény utakat csaknem egyáltalában nem ismeri, a fekete földön levő utakon nagyobb csapatoszlopokat meneteltetni nem lehet anélkül, hogy azok átgázolhatatlan mocsárrá ne válnának, A mi, eddig lövészárkokban álló lovasságunk nem tudta lovait az ilyen hosszantartó, nehéz menetekhez szükséges állapotban tartani. A Romániába való előnyomulás alatt a lovakat zab helyett kukoricával kellett etetni. Mindennek a lovasság menet- és harckészségét a *mozgó háborúban* nagyon befolyásolnia kellett s Romániában a haditevékenység főképen ebből állott.”

Ezzel adja meg egyúttal Gurko tábornok a feleletet a románoknak arra a vádjára, hogy az *oroszok nem akarták a románokat támogatni* fővárosuk védelmében és azért kellett nekik elvéreniük, mert az oroszok a segítséget nem adták meg azonnal. Ebből is világosan látható, hogy itt a hibát nem az oroszok vonakodásában, mint inkább a románok vasutainak teljesen fejletlen, szakértelem nélküli kezelésében és a román vezetés tehetetlenségében kell keresni.

A román haderők helyzete november 24 én.

November 23-ig, amikor a német, bulgár és török hadosztályokból álló Duna-hadsereg Zimniceánál megkezdte az átkelést a Dunán a román haderők helyzete a következő volt (1. melléklet).
Az *I. hadsereg* a 7., 13, 23. és 14. hadosztállyal a Krafft

von Dellmensingen csoporttal szemben védekezve lépésről-lépésre hátrálva kiürítette az Olt jobb partján elfoglalt állásokat, a Topologtól keletre és Tigveni környékén egyelőre megállította a Krafft csoportot.

A 11. és 17. hadosztály maradványai a veszteségteljes targu-jiui csata után az Olt mögött a Slatina vidéki védelmi szervezetekkel egyesülve Slatinánál a Pitestire vezető műút mindkét oldalán, mintegy 20 kilométer széles arcvonalon foglaltak állást. Az eddig a Duna biztosítását végző VI. román hadtest kötelékében állott 1. román lovashadosztály egy-egy dandárral Dragasaninál és Caracalnál fedezte az ottani Olt-átjárókat.

A Duna biztosító csoport a 18. hadosztállyal (3 dandár) a 2. kombinált dandárral és a 2. lovas hadosztállyal Falmanda és az Olt torkolata között elosztva, 130 kilométeres arcvonalon állott akkor, amidőn Kosch tábornok parancsnoksága alatt a Duna-hadsereg átkelt a Dunán és a 24-iki ellentámadó csoport visszavetése után előnyomulását az Alexandriától délkeletre levő Vedeaszakasz felé megkezdette.

Északon a 2. román hadsereg campulungi csoportja — a 22. és 12. hadosztály, valamint egy orosz hadosztály — sikeresen védekezett a sokkal gyengébb I. német tartalékhadtest (76. tartalék, 12. bajor hadosztály és a 8. osztrák-magyar hegyi dandár) támadásával szemben és eddig még megakadályozta annak a töröcsvári szorosból való kibontakozását és a Dambovita völgyébe való betörését.

A Prahova völgyében, Sinaia környékén a 2. román hadseregnek mintegy 30 zászlóalja, az osánci szorosban 9 zászlóalj, a Bodza völgyében 8 zászlóalj és Ojtoznál 23 zászlóalj állott ellent a 9. német hadsereg itt támadó hadosztályainak. (XXXIX. tartalékhadtest az 51. honvéd 187. és 89. német hadosztállyal.)

A román hadvezetőség akkor csupán a 2. és 5. hadosztály maradványaiból alakított 2/5. és a 9. és 19. hadosztály összevonása után megalakított 9/19-, továbbá a 21. és 10. hadosztállyal rendelkezett, melyeket csak nemrégén vont ki a harcpontról, hogy átszervezze őket és állományukat kiegészítse. A 2/5. Pitestitől délre Costestinél, a 9/19. Slobozia-Fierbinti környékén (Pitesti és Dragasani között félúton) a 21. hadosztály pedig a Neajlow mentén a Draganesti-bukaresti-út közelében gyülekezett, a 10. hadosztály pedig Bukarestnél állott.

Amidőn a román hadsereg főparancsnokság tudomást szerzett arról, hogy az ellenség Zimnicánál a Dunán átkelt, a november

24-én lezajlott sikertelen ellentámadás után pedig nyilvánvalóvá válf az, hogy az ott átkelt erőket kisebb erők ellentámadásával visszavetni már nem lehet, elhatározta, hogy a Bukarestet most már közvetlenül fenyegető veszélyt úgy hárítja el, hogy a dunai védőcsapatok és az 1. román hadsereg ojtalm azalatt ösaiievont erőkkel a helyzetnek megfelelően vagy a Dunlán átkelt ellenségre veti magát és azt még a nyugat felől előnyomuló Falkenhayn-hadsereg beérkezése előtt megsemmisíti, vagy pedig a nyugat felől előnyomuló ellenséget támadja meg aszerint, hogy melyik nyomul gyorsabban előre.

E hadművelet végrehajtásával a 4. (északi) román hadsereg volt parancsnokát, Prezán tábornokot bízták meg. A román hadseregfőparancsnokság ezért november 24-én elrendelte, hogy Prezán tábornok parancsnoksága alatt külön hadseregcsoport alakuljon, amennyiben az 1. hadsereget (8 hadosztály) a Duna-biztosító csoportot (18. és 16. hadosztály, mint VI. hadtest) továbbá a 2/5., 9/19. és a 21. gyalog az 1. és a 2. lovas hadosztályt Prezán tábornoknak rendelte alá, hogy így a Románia nyugati részében működő erők egységes vezetés alatt állva a nagy ellentámadáshoz egységesen álljanak a megalakuló hadseregcsoport-parancsnokság rendelkezésére.

A hadseregfőparancsnokság ezen elhatározása és intézkedésé-alapján Prezán tábornok elrendelte, hogy az 1. román hadsereg csak lépcsőről-lépésre hátrálhat Pitesti környékéig, ott azonban feltétlenül tartson ki. A Duna-biztosító csoportnak arcban kellett ellenállania a Dunán átkelt ellenséges erőknek, mialatt a 2/5., a 9/19. és a 21. gyaloghadosztályból alakuló csoportot összevonja és a délről és a nyugat felől előnyomuló két ellenséges csoport közül arra veti magát, melynek megtámadásától s a leggyorsabban a legtöbb eredményt lehet várni.

KILENCEDIK FEJEZET.

A bukaresti (Neajlov menfi) csafa előzményét

A 9. hadsereg előnyomulása és harcai november 24-fől 27-ig.

A Krafft-csoporttal szemben álló 1. román hadsereg jobb szárnycsoportja november 24-én anélkül, hogy a német és osztrák-magyar csapatok észre vették volna, megkezdte a visszavonulást a

14. román hadosztállal Tigveni-Curtea d'Arges-től északra levő magaslatokra, a 8. és a 13. hadosztállal pedig a Topolog patak jobb partjára.

Midőn november 25-én e három hadosztálynak elvonulását a Krafft csoport észrevette azonnal megkezdte az üldözését és november 25-én Râmnicu Vâlcea—Draganesti—Tigveni—Blaju—Barbatesti vonalába érkezett.

November 26-án a cs. és kir. 73. hadosztály (Goinger altábornagy vezetése alatt) a Topolog patak völgyét, a 216; német hadosztály, Poenari-Zagonenit, az alpesi hadosztály a Curtea d'Argestől délkeletre levő magaslatokat és Domnestit érte el. A románok utóvédjei ugyan mindenáron késleltetni akarták a Krafft csoport előnyomulását, amely a nehéz, hegyi terepen csak lassan tudott különben is előrejutni, az előnyomulást megakasztania azonban nem sikerült. Az 1. román hadsereg említett három hadosztálya a Pítetstítől északra és északnyugatra emelkedő magaslatokon foglalt állást. Itt akarta ugyanis a Prezán hadseregcsoporthadparancsnokság intézkedésének megfelelően az ellenséget addig feltartóztatni, amíg a tervbe vett ellentámadást Prezán végre nem hajtja. A 2. román hadsereggel az összeköttetést egy különítmény tartotta fenn, míg a 2/5. gyalog- és az 1. lovas hadosztály közös hadparancsnokság alatt Costesti—Cornatelu környékén biztosította az 1. román hadsereg bal oldalát.

Hogyan ítélte meg Falkenhayn a helyzetet?

Mialatt a román hadvezetőség azt latolgatta, hogy a 9. hadsereg Craiován át való előnyomulása következtében, továbbá a Kosch hadseregcsoporthadparancsnokság a Dunán való átkelése folytán beállott nehéz helyzetből hogyan vezesse ki győzelmesen a román haderőket és végre november 24-én megalkotta nagy vonásokban a tervet az ellentámadásra, Falkenhayn tábornoknak a Kühne csoportot úgy kellett irányítania, hogy az úgy a 9. hadsegnek még a Kárpátok között harcoló csoportjaival, mint a Duna-hadsereggel minél hatásosabban és minél jobb összhangban működhessenek.

November 22-én este, amidőn Falkenhayn már tudomást szerzett arról, hogy Mackensen Duna-hadserege november 23-án Sistovnál a Dunán átkel és előnyomulását megkezdte Bukarest felé, a helyzetet a következőképen ítélte meg; *)

*) Károly főherceg arcvonal hadparancsnokság hadműveleti naplója. Hadtörténelmi levéltár.)

„Nem tételezhető az fel, hogy az ellenség az eddigi szurduki csoport részeivel még komoly ellenállást fog kifejteni. Az is kétségtelen, hogy az Olt menti csoportunkkal szemben álló részei is nagyon meg vannak rendülve.

Ebből arra lehetne következtetni, hogy az ellenség egyelőre egyszerűen hátrálni fog a reánehazedő nyomás hatása alatt.

Másrészről azonban az is bizonyos, hogy november 20-án Buzauról Bukaresten keresztül Pitestihez és tovább Slatina felé nagy csapateltolások folytak, továbbá az is, hogy a románok a nehéz tüzérséget már november 16-án visszavonták a Szurduk területéről és hogy a vöröstoronyi szorosról délre már néhány nap óta a nehéz tüzérség csökkenését lehetett megfigyelni. Ez arra mutat, hogy minden tervszerűen történik. Azonban semmi olyan jel nincsen, melyből az ellenség további szándékaira biztos következtetéseket lehetne levonni.

Ezzel szemben nekem arra kellett törekednem, hogy tulajdonképeni támadó csoportomat (Kühne) a lehető legerősebbé tegyem, miután ennek már sikerült olyan terepre kijutnia, ahol fölényünknek nemcsak minden tényezője teljes mértékben érvényre juthat, hanem az elért sikert tényleg ki is lehet aknázni. Ezért mindaddig, amíg a döntés az Olt folyó és Bukarest között meg nem történik, kerülni kell e csoport minden gyengítését.

Ha sikerül ennek a csoportnak az ellenségre csapást mérnie, akkor a hegyi arcvonaltól összeomlik. Ellen esetben más a helyzet.

Hozzájárul még ehhez az is, hogy a viszonyok alakulása folytán a nyomás ennek déli szárnyán a leghatásosabb, ahol az ellenségnek még van mozgási szabadsága.

Ezért a 115. hadosztályt nem fogom a rossz hegyi utón a Dragasani feletti Olt-szakasz felé irányítani, hanem a *jő műúton* Craiován át a támadó csoport után fogom vonni, hogy annak jobb szárnyán vethessem be. Csak azt ismételhetem, hogy a legfelsőbb hadvezetőség által időközben rendelkezésemre bocsátott és szállítás alatt levő 2. lovas hadosztálynak a Szurdukhoz való irányítása most is kívánatosnak látszik.”

A 9. és a Duna-hadsereg összműködése.

A legfelsőbb hadvezetőség Falkenhaynnak ezen helyzetmegítélésére adott válaszában megállapította, hogy a Duna átlépése után a Romániában működő két hadsereg miként nyomuljon előre

Bukarest felé. A Mackensen hadseregcsoportnak a Craiova—bukaresti tervezett vasútvonaltól délre eső területen, míg a 9- hadseregnek ettől északra Bukarest—Ploesti vonala ellen kellett támadnia. A legfelsőbb hadvezetőség utasítása szerint az LIV. hadtestnek (Kühne csoport) zömével Slatinán keresztül kellett volna előnyomulnia, hogy a kárpáti arcvonala is minél előbb kijusson a hegy-ségből. Ezért még arra utasította Falkenhaynt, hogy Pitesti irányában küldendő csapatokkal támogassa a Krafft csoportnak a Ploesti felé való előnyomulását.

Ebben a kérdésben viszont a 9. hadsereg azt a nézetet vallotta, hogy a Pitesti irányban való előnyomulás felesleges, mert ha a Kühne csoport együtt tartott erőkkel egyenesen keleti irányban folytatja az előnyomulást, a Krafft csoport támogatását már így is elérte. Az ugyanis valószínű volt, hogy a vele szemben álló erők nyugati oldaluk és hátuk veszélyeztetése következtében úgyszólván kénytelenek lesének visszavonulni. A Kühne csoport meggyengítése viszont veszedelmes lehet, miután ezáltal ütőereje csökken és akkor a románok vele szemben esetleg könnyebben tudnak védekezni.

A 9. hadseregarancsnokság intézkedése november 21-én.

A 9. hadsereg egyes csoportjainak feladatait és az Olt felé való előnyomulást Falkenhayn még november 21-én kiadott intézkedéseivel a következőképpen szabályozta:

A lovas hadtestnek élével november 22-én, zömével pedig :23-án kell elérnie az Oltot és el kell foglalnia a Caracalnál (Stoei-estinel) és Slatinánál levő hidakat, derítsen fel a Duna felé és szakítsa meg a Pitestitől Rosiori és Vede-re vezető vasútvonalat.

A Kühne csoport (megerősített LIV. hadtest) élével november 24-én átlépi az Oltot Slatina és Dragasani között. A 301. hadosztálynak a Râmnic Vâlcea vezető út mentén kiküldött és Baia de Fierig jutott részeit (2 zászlóalj és tüzérség) a Bistrita és az Olt völgyében vezető utakon a hadosztályhoz be kell vonni. (A hadseregarancsnokság tehát épen ellenkezőjét rendelte el annak amit a legfelsőbb hadvezetőség utasításában mondott, amidőn a Krafft csoportnak közvetlen támogatását kívánta.)

A Krafft csoportnak Râmnic Vâlcea—Curtea d' Arges vona-

Iának elérése után erős jobb szárnyal, balról mélyen tagozva kell előnyomulását Hintesti—Pitesti—Davidesti felé folytatnia.

A *Morgen csoportnak* egyelőre nem volt támadási parancsa. Ennek a töresvári hágón át vezető utat kellett minél előbb járhatóvá tennie.

A 115. *hadosztálynak* menetét Craiova felé kellett folytatnia.

Megjegyzések az intézkedésekhez.

A kiadott intézkedésekből az látható, hogy a két hadsereg (9. és Duna-hadsereg) összműködése ekkor még csak nagy vonásokban volt szabályozva és a 9. hadseregparancsnokság későbbi intézkedései is azt mutatják, hogy Falkenhayn az utolsó pillanatig nem tudta pontosan, hogy a Duna-hadsereg tulajdonképpen mit csinál és mi a feladata, igaz ugyan, hogy a két hadsereg ekkor még távol volt egymástól, de a Dunaátkelés előestéjén, a 9. hadsereg parancsnokának, kinek egyik csoportja már az Olt mentén állott mégis többet kellett volna, megmondani arra nézve, hogy a Duna-hadsereg tulajdonképpen hogyan akar Bukarest felé előnyomulni és ennek megfelelően kellett volna szabályozni időpontok szerint az egyik, vagy a másik hadsereg által elérendő szakaszokat. Erre azért is szükség lett volna, mert a Duna-hadsereg aránylag gyenge volt és mindaddig, amíg a 9. hadsereg még messze van, teljesen el van szigetelve. Azzal is számolni kellett, hogy mihelyt a Duna-hadsereg komolyan veszélyezteti a román fővárost, az ellenség meg fogja kísérelni ennek megállítását, tehát a tulmerész előretörés esetleg komoly következményekkel járhat, bármennyire lebecsüljük is az ellenség ellenállóképességét és harci értékét. De különben is az október végén az áttörési kísérleteknél nyert tapasztalatok azt mutatták, hogy a románok is már tanultak. A későbbi események is azt bizonyítják, hogy ezt a két hadsereget a Kosch csoport átkelése után azonnal egy parancsnokság alá kellett volna helyezni, mert csak így lehetett volna a Kühne és Kosch csoport mozdulatait egymással teljesen összhangba hozni. Itt a hőzponti hatalmak hadvezetőségei ugyanabba a hibába estek, mint az erdélyi hadműveletek megindulásakor. Az egy célra törekvő és egymással szoros együttműködésre utalt 9. és Duna-hadsereg nem állott még a hadszíntér közvetlen közelében levő ugyanazon magasabb parancsnokság vezetése alatt, hanem azokat Plessből és Teschenből is irányították. Ennek az lett a következménye, hogy

Falkenhayn és Mackensen is önnállóan dolgozott, mindenik a maga külön feladatát igyekezett a lehető legjobban megoldani. Az egymásnak adott tájékoztatások azonban úgy látszik nem voltak elégségesek arra, hogy ebből a nagy helyzetet Romániában mindketten áttekinthették és alárendelt erőiket egymással összhangban vezethették volna a román haderők megsemmisítésére.

Az egységes, közvetlen vezetés hiánya, mint később látni fogjuk, különösen a Duna-hadseregnek a Nejlou mentén, Bukaresttől délnyugatra vívott harcainál volt a legjobban érezhető. E hadseregnek elszigetelt helyzete csak azért nem járt akkor végzetes következményekkel, mert a véletlen folytán Falkenhayn még az utolsó pillanatban megtudta a románoknak a Duna-hadsereg elleni terveit, amire az ott folyó harc színhelyére irányíthatta a Kühne csoport egy részét

A Kühne csoport előnyomulása az Olt felé.

A 9. hadseregpáncsárnak, november 21-én kiadott intézkedései alapján az LIV. hadtest folytatta előnyomulását az Olt felé.

November 23-án a *Schmettow lovas hadtest* 6. hadosztálya Caracaltól keletre kézrekerítette a Stoenestinél levő Olt-hidat. A románok megpróbálták a lovas hadosztálynak a folyón átkelt részeit visszaszorítani. Az 1. román lovashadosztály egy dandárának ellentámadásait azonban Schmettow lovasai visszaverték. 24-én már az egész 6. lovashadosztály az Olt keleti partján volt, mialatt a 7. lovashadosztály Stoenestit érte el. Erre az 1. román lovashadosztály itt harcolt erői visszavonultak északkelet felé.

A 41. hadosztály november 23-án a Tesluiul patakon. 24-én pedig az Oltefulon kelt át. Az ellenség utóvédjei szívósan védekeztek és minden hidat elromboltak. Ezért a hadosztály lassan és nagy nehézségek közepette nyomulhatott előre.

A 109. hadosztály élével a Craiovától közvetlenül északra eső területet, a 11. bajor hadosztály Gropsanit, (Craiovától 10 kilométerre északkeletre) érte el, míg a 301. hadosztály Oltelisuról Dragasani felé előnyomulóban élével Creteniig jutott, a 115. hadosztály Filiasuhoz közeledett.

Előrelátható volt, hogy az ellenség Slatinánál az Olt keleti partján kemény ellenállást fog kifejteni, mert Bukarest előtt az Olt folyó képezte azt a legerősebb terepszakaszt, ahol a Craiováról visszavont román erők még komoly ellenállást fejthetnek ki. Ezért

a 9. hadsereg parancsnoksága elrendelte, hogy a 109. hadosztály, melynek eredetileg a 41. hadosztály mögött Slatina felé kellett volna haladnia, térjen ki a lovasság által elfoglalt stoenistii híd felé, hogy azután az Olt keleti partján előnyomulva tegye lehetővé az LIV. hadtest zömének Slatinánál való gyors átkelését.

A 9. hadseregparancsnokság intézkedései november 24-én.

Falkenhayn november 24-én a következő intézkedést adta ki:*

1. *A lovas és LIV. hadtest* megtisztították az Olt nyugati partját az ellenségtől Slatina és Stoenesti között. A lovashadtest a Stoenestinél levő hidat kézrekerítette.

SZÍVÓ ezredes Picht századossal Turn Szeverintől délre üldözi az ellenséget

2. Szívó ezredes, akinek Picht századost alárendelem, a Gutu—craiovai műúttól délre eső területen, általában déli irányban azzal a feladattal nyomuljon előre, hogy a megvert ellenséget megsemmisítse, az országot az ellenségtől megtisztítsa és & t LIV. hadtest oldalát és hátát fedezze.

3. *A 2. kerékpáros dandár* és Rex ezredes csoportja a vasútvonal mentén minél előbb érje el Craiovát.

4 *A lovas hadtest* feltétlenül tartsa a hidat Stoenestinél, vegye fel az összeköttetést a Mackensen hadsereggel és zömével a keleti parton előnyomulva nyissa meg az átkelést az LIV. hadtest számára Slatinánál.

5. Az *LIV. hadtest* a 109. hadosztállyal Stoenestinél keljen át az Oltón, a 41. hadosztállyal kerítse kézre az átkelési helyet Slatinánál és a 11. bajor hadosztályt Slatina felé vonja össze. A 301. hadosztály kerítse kézre a Drâgâsaninal levő átjárót.

6. *A 115. hadosztály* Filiasunál zárkózzék fel.

Az Olt átlépése után Falkenhayn intézkedései szerint az LIV. hadtestnek úgy kell folytatnia előnyomulását, hogy zömével a Beuca—Ungheni közötti szakaszban lépje át a Pitesti—rosiori devedei vasútvonalat. A 301. hadosztálynak attól északra kell előnyomulnia, míg a bajor hadosztályt szükség esetén Stoenestán kell átvonni az Olt keleti partjára.

*) Falkenhayn: Feldzug der 9. Armee gegen die Rumänen und Russen II. rész 64 oldal.

Események a Kühne csoportnál november 24—26-ig.

A 41. hadosztály november 24-én érkezett Slatina elé. Az ott levő Olt-hidakat azonban már nem tudta kézrekeríteni, mert a románok a vasúti és közúti hidat is felrobbantották. Mögötte Slatina felé a 11. bajor hadosztály haladt. A 301. hadosztály ezalatt Drăgasanit érte el. A 300 méter hosszú Olt-híd itt is nagyon meg volt rongálva.

A *Schmettow lovas hadtestből* a 6. lovas hadosztály Stoenestinél az Olt keleti partján áll, a 7. lovashadosztály beérkezett Stoenestibe. A 109. hadosztály menetben van Stoenesti felé.

Miután Slatina és Dragasani között hid nem volt, az LIV. hadtestparanesnokság elrendelte, hogy az Oltón támadással kell átkelni. A november 25 és 26-án végrehajtott támadásokat azonban a Slatinánál és Dragasaninál az Olt keleti partján beásott 11. és 17. román hadosztály megghiúsította. Ezért a támadó csoportoknak meg kellett várniok a lovas hadtestnek és a 109. hadosztálynak Stoenesti felőli előnyo múlását.

Ezalatt a 115. hadosztály a Craiovától északnyugatra levő területre érkezett.

November 26-án estig a Stoenestinél átkelt Schmettow lovas-hadtest a 6. hadosztály élével elérte Rosiori de Vedet, mialatt a 7. hadosztály az 1. román lovashadosztályt Stoicanesti—Draganesti vonalán át Serbanesti felé vetette vissza és a 109. hadosztállyal együtt megkezdte az előnyomulást a Slatinánál levő 11. és 17. román hadosztály bal oldala ellen. Erre a románok látva azt, hogy az 1. román lovashadosztálynak Serbanesti felé való visszavonulása következtében nemcsak oldaluk, hanem már a hátuk is veszélyben forog, megkezdték a visszavonulást Costesti irányában. E hadosztályokból alakított 1/17 hadosztály az időközben a Pitesiiitői északra és északnyugatra levő magaslatokra visszavont I. román hadtesttől (8. 13. és 14. hadosztály) balra, a Cotmeana szakasztól nyugatra levő magaslatokon foglalt állást, hogy a Slatina felől és Dragasaniról Pítesti felé vezető közlekedési vonalakat lezárva biztosítsa az I. román hadtest bal oldalát A 2/5. hadosztály, mint hadsereg-tartalék Costestinél gyülekezett.

Az 1. román lovashadosztálynak, a slatinai és dragasanii román csoportnak északkeleti irányban az I. román hadtest felé való visszavonulása következtében a Kühne csoport abba a kedvező helyzetbe került, hogy a Slatina és Stoenesti közötti szakasz-

ban átkelt hadosztályok (41 109. és 11. bajor hadosztály és a lovashadtest) előtt úgyszólván semmiféle román erő nem állott, amely a Caracal—Bukarest vonalától északra eső területen kelet felé való előnyomulásukat késleltethette volna. A Kühne csoport úgyszólván akadálytalanul haladhatott a legfelsőbb hadvezetőség által megparancsolt irányban.

Sokkal jobb szolgálatot tettek volna az 1. román hadseregnek az Olt mentén állott román hadosztályok, ha a Pitesti felé való visszavonulás helyett az ellenség nyomásának megfelelően és annak engedve *egyenesen kelet* felé hátráltak volna, mert így a már ekkor a Dunán átkelt Mackensen hadsereg elől visszavonulóban levő Duna-biztosító csoport és az 1. román hadseregnek Pitesti környékére visszavont I. hadteste közötti nagy űrt legalább némileg kitölthették volna. Támaszul szolgáltak volna november 24-én tervbe vett ellentámadásnál, akár a Kühne csoport, akár pedig a Duna-hadsereg ellen hajtják is azt végre. így azonban az 1. román hadsereg aránylag szűk területre zsúfolódott össze és egyidejűleg kétfelé kellett védekeznie, mert Pitestitől északnyugatra a Krafft csoport hadosztályai támadták, nyugat és délnyugat felől viszont a Kühne csoportnak Dragasani felől előnyomuló bal szárnya fenyegette. (301. hadosztály.)

Ennek az erőösszevonásnak csak akkor lett volna értelme, ha az így megerősödött I. román hadtest képes lett volna erélyes ellentámadással a Krafft csoportot Pitestitől északnyugatra visszaszorítani. Ehhez azonban a hónapok óta harcban álló hadosztályok nem rendelkeztek elég erővel. A vezetők is a 24-én megfogamzott terv (86. oldal) és a Duna-hadsereg győzelmes előnyomulásának hatása alatt állottak. Ez a rőszlettámadás pedig már nem volt a nagy hadműveleti elhatározás kereteibe beleilleszthető. *November 26-án* a Kühne csoport helyzete a következő volt:

A lovas hadtest 6. hadosztálya elérte Rosiori de Vedet. Elővédjét a románok ugyan némileg visszaszorították, amidőn azonban a hadosztály zöme is megérkezett és a harcba beleavatkozott, a románok feladták a további ellenállást és kelet felé visszavonultak. November 26-án a 6. lovashadosztály felvette az érintkezést a Duna-hadsereg bal szárnyán előnyomuló von der Goltz lovashadosztállyal. Ez azonban még távolról sem jelentette azt, hogy a két hadseregcsoport szoros összeköttetésben azonnal képes lesz egymást szükség esetén támogatni.

A 7. lovas hadosztály Slatinától délkeletre Tampeniire vonult be és ott harcban állott a román utóvédekkel.

A 109. hadosztály november 25-én átkelt Stoenestinél az Oltón, hogy az akkor még Slatinánál védekező románokat oldalba támadja, északkeleti irányban kezdte meg az előnyomulást, November 26 án estig Greci—Alimanesti környékét érte el. (Slatinától 18 kilométerre délkeletre.)

A 41. hadosztály még átkelőben volt Slatinánál a megáradt Olt folyón, miközben nagyon sok nehézséggel kellett megküzdenie.

A 301. hadosztály Dragasaninál, a 115. hadosztály Craiován áthaladva ettől délkeletre Cosoveninél állott.

Falkenhayn helyzetmegítélése november 26-án.

Falkenhayn november 25-án a helyzetet a következőképen ítélte meg:

„Nem lehet azt feltételezni, hogy az ellenség az Olt szakaszt komolyan, a végletekig tartani akarja, vagy tudja. Így a hegységben levő állásai Campulungig tarthatatlanokká válnak. E helyzetnek következményeit az ellenség már le is vonja, amennyiben a Schmettow, Kühne és Kraift csoport előtti, eddig rendezetlen visszavonulás, tervszerű elvonulássá változott. Ezt a jelenlegi helyzetben csupán a lovashadtesttel tudom megzavarni, miután a Kraift csoport a még mindig nehéz hegyvidéken aligha fog elég gyorsan tért nyerni. A Kühne csoportnak, vagy egyes részeinek átkelése az Olt völgyének és a hídverési helyeknek állapotára és arra való tekintettel, hogy a román utóvédek az átkelési pontoknál kemény ellenállást fejtenek ki, nehezen fog menni. Arra a kérdésre, hogy mi az ellenség szándéka, támpontok hiányában választ adni nem lehet. Mindenesetre azonban úgy lehet a leghatározottabban ez ellen dolgozni, hogy ha *a hadsereg jobb szárnya erős és gyorsan halad előre keléi felé.*

Szándékom tehát az, hogy a lovashadtestet, mihamarabb átkarolásával a Kühne csoportot levegőhöz juttatja, a Bukarest—tárgovisteai vasútvonal ellen küldeni, ahova a felderítő osztagok már útban is vannak. A Kühne csoportot Beuca—Unghenin át akarom meneteltetni. Egy vegyes fegyvernemű, könnyen mozgó

* Károly főherceg arcvonalparancsnokság hadművelési naplója. Hadtörténelmi levéltár.

osztaga Slatinánál, vagy felette, az Olton legelsőnek átkelő csapatokkal Pitesti felé fog előtörni.

A Krafft csoport legközelebbi menetcélul Mosoia—Pitesti—Davidesti vonalát kapta.”

Seeckt tábornok álláspontja.

A 9. hadsereg ezen helyzetmegítélésével és szándékaival szemben Seeckt tábornok, az erdélyi arcvonalparancsnokság akkori vezérkari főnöke külön véleményt terjesztett fel a legfelsőbb hadvezetőséghez.

„A Krafft csoport — mondja Seeckt tábornok — gyorsabban érne el eredményt, ha a Kühne csoport (LIV. hadtest) bal szárnyára nagyobb súlyt helyezett volna. Hasonlók a viszonyok, ha most nem dolgozik nyomatékosabban együtt az I. tartalék-hadtesttel, vagyis nem erősödik meg a nyomás a bal szárnyon. A Kühne csoportnak adott irány nem fogja ezt elérni, de nem is vezet oda, ahol az ellenségnek főereje van. Véleményem szerint az LIV. hadtest bal szárnyának irányul Pitestit kellene adni s a 9. hadseregnek általános irányul Ploestit. Az ilyen lépcsőzés jobbra biztosít Bukarest felé és a Duna-hadsereggel való együttműködéshez vezet, amely egyelőre még megtartja a tervezett vasútvonaltól délre eső hadműveleti területet.”

A 9. hadseregparancsnokság intézkedései november 26-án.

A 9. hadseregparancsnokság az előbb ismertetett helyzetmegítélés szellemében adta ki november 26-án az alábbi intézkedést.

„Az ellenség üldözését a hadsereg jobb szárnya tovább folytatja,

A *Schmettow lovashadtest* az üldözést a következő vonaltól délre hajtja végre: Rosiori de Vedé—Bukarest és mindenekelőtt az Argesul szakaszt keríti kézre. A Bukarest—targovisteai és a Bukarest—pitestii vasútvonalakat meg kell szakítania.

Az *LIV. hadtest* egyelőre Rosiori de Vedé—Beuca—Ungheni (Caladarutól 5 kilométerre északra) vonalát érje el, egy könnyen mozgó osztagot (kerékpárosok géppuskákkal) Costestin keresztül a Pitestiről Bukarest felé vezető összeköttetések ellen kell küldeni.

A *Krafft mon Dellmensingen csoport* balra mélyen *tagozva* Himteisti—Pitesti—Davidesti vonala ellen tör előre. Egy zászlóalj néhány löveggel a Campulungtól 4 kilométerre délre fekvő Poenarira irányítandó.

Az I. tartalékhadtest mielőbb vesse vissza a vele szemben álló ellenséget, azután Dambovita völgyében lefelé haladjon előre és a ☼ hegyi dandárt a Leota hegytömbön át a Jalomita völgyébe küldje.

A hadsereg balszárnya leköti és állandóan figyeli az ellenséget.

A 115. hadosztály érje el Grozavestit. Később az LIV, hadtest jobb szárnyát fogja követni.”

Események a Dunai hadseregnél november 24—27-ig.

A Kosch altábornagy parancsnoksága alatt november 23. és 24-én átkelt Duna-hadsereg (217. német, 12. és 1. bulgár, 26. török gyalog és a Goltz lovashadosztály) november 25-én megkezdte az előnyomulást Bukarest felé.

A 217. német hadosztály Zimniceáról Tiganestire vezető úton mentén, tőle jobbra a 12. bulgár hadosztály Bradagiru irányában, az 1. bulgár hadosztály pedig Giurgiu felé nyomult előre, míg a Goltz lovas hadosztályt Alexandria felé küldték ki, hogy azután innen északkelet felé fordulva biztosítsa az északkeleti irányba kanyarodó Duna-hadsereg bal oldalát. A bal oldal biztosítását szolgálta azon rendelkezés is, hogy a 26. török hadosztálynak az átkelés után a 217. hadosztály mögött kellett követnie a hadsereg bal szárnyát.

A Zimniceáról visszavert román erők az ulmulestii pályaudvarnál foglaltak állást. Az Alexandria felé haladó német csapatok már 24-én ez elé az állás elé érkeztek, melyben a 18. román hadosztály 3 zászlóalja és 3 *ütege* védekezett. A Giurgiuról támogatásra kirendelt 20. román gyalogezred 6 százada és egy 87 miliméteres üteg még nem érkeztek be. 25-én a Zimniceáról előnyomuló hadosztályok útjába vetett erők már körülbelül 8 zászlóaljból és 3 tüzér osztályból állottak, de ezek csakhamar kénytelenek voltak a Duna-hadsereg támadása elől visszavonulni s Vitanesti—Grosunál foglaltak újra állást a Teleorman és Alexandria—Draganestii útra támaszkodva. E csoportot időközben még a 2. román lovashadosztály erősítette meg, ezenkívül beérkezett még 3 zászlóalj és egy tüzérosztály s így most már Alexandrin és

Draganesti között a 18. román hadosztály 43. dandára (11 és fél zászlóalj), 4 tüzér osztály, a 2. rosiori ezred és a 2. lovashadosztály 3 dandára állott. A románok ezeket az erőket a Duna-hadsereg bal szárnyával szemben a 217. és a Goltz lovashadosztály előtt tömörítették, mialatt a 12. és 1. bulgár hadosztály előtt tulajdonképpen nem volt nagyobb erő. így a Duna-hadsereg előnyomulásának útjába a románok nagyobb akadályt nem gördítettek, mert Alexandria irányában csak a Goltz lovashadosztály nyomult előre, a 217. hadosztály ugyanis Tiganesti előtt északkelet felé elkanyarodott és zömével Toporu felé haladt tovább. November 26-án az 1. bulgár hadosztály Giurgiút szállotta meg, mialatt a 217. hadosztály Popestit érte el, a „kettő között a 12. bulgár hadosztály nyomult előre. A 26. török hadosztálynak Alexandrian át kellett előnyomulnia, hogy így lépcsőviszonyba kerüljön az első vonalhoz. November 27-én estig a 217. német, 12. és 1. bulgár hadosztály elérték a Draganesti—giurgiui utat, sőt a 217. hadosztály járőrei már Prunaru községbe is bevonultak, ezalatt bal oszlopa Draganesti községet tüzérségi tűz alá vette. Amidőn a 217. hadosztály elővédje november 27-én Prunaru község elé érkezett, azt megszállva találta, a bal oldala biztosítására kirendelt gyalogzászlóalj viszont Draganestinél talált heves ellenállásra, mire kénytelen volt, a községtől mintegy 1000 lépésre megállapodni és ott magát beásni. Miután a hadosztályparancsnokságának az volt a benyomása, hogy a románok utóvédjeikkel késleltetni akarják a 217. hadosztálynak előnyomulását, azonnal elrendelte, hogy Prunaru községet el 1H1 foglalni, hogy így azután a Draganestinél és a még attól is nyugatabbra álló román erők visszavonulása a bukaresti műúton lehetetlenné válják. A hadosztály elővédjét képező 1. tartalék vadászászlóaljnak heves utcai harcok árán sikerült is Prunaru községet elfoglalnia.

Miután így a 217. hadosztály egyes részei már a Vitanesti és Grosu között álló román Duna biztosító csoport (a román intézkedések így jelölik meg a 18. hadosztály részeiből és egyéb idevetett erőkől a Kosch csoporttal szemben összevont erőket, melyeket Janovescu tábornok vezetett) hátába kerültek, a románok sietve visszavonultak észak felé. A visszavonulást a 2. román, lovashadosztálynak kellett volna fedeznie Vitanesti—Grosunál, E hadosztály feladatát úgy akarta megoldani, hogy egy dandarat a Draganesti felé előnyomuló németek hátbatámadására rendelte, egy másik dandárt jobbra küldött ki, hogy az 1. román lovashadosztálynak 3. rosiori dandarat támogassa azon ellenséges erőket

hátbatámadva, amelyek a román főparancsnokság nézete szerint Stoenestiről Costesti irányában nyomultak előre. A románok tehát azzal számoltak, hogy a Kühne csoport az Olt átlépése után nem keleti, hanem északkeleti irányban, Costesti felé fogja folytatni az előnyomulását!

A Vitanesti—Grosutól visszavonuló román erők, (43. dandár), hogy visszavonulási útjokat Bukarest felé szabaddá tegyék, november 28-ára virradó éjjel tüzérségi támogatás mellett megtámadták a Pumaruban levő német vadászokat és a községbe is benyomultak. A vadászok ugyan azonnal ellentámadást intéztek, azonban nem tudták a románokat a községből teljesen kiszorítani. A harc egyre nagyobb méreteket öltött, mindkét fél egyre több és több erőt vetett a harcba; a románok a 2. rosiori ezredet is bevethetve háromszor támadtak. Amidőn végre 11 óra tájban a köd ritkulni kezdett és a német nehéz tüzérség is megkezdte munkáját, a románok megkezdték a visszavonulást. 700 fogolyt és 20 löveget, több löszeres kocsit és két személyautót ejtettek a 217. hadosztály győztes csapatai zsákmányul.

A románok egyelőre Letca Vechere vonultak vissza, onnan pedig Mereni, Rusii lui As.án és Gastestire folytatták a visszavonulást. November 28-án estig a román Duna-biztosító csoportnak a Calnisteá patak déli partján kellett állást foglalnia, hogy a Zimnicea és Giurgiu felől Bukarest felé vezető utakat fedezze. A 43. dandárral és a 2. rosiori dandárral Naipu környékén, a 44. gyalogdandárral pedig a Giurgiu—bukaresti úton Comana—Calugareni között kellett megállania.

Ezalatt a 2. román lovashadosztalynak, mely Vida -Flamanda környékére vonult vissza, a Duna-csoport jobb oldalát kellett biztosítania. A 9/19. román gyaloghadosztály a Giurgiu—pitestii úton Adunatii Serbeninél, a 21. hadosztály pedig az Arges mellett Mihailestinél gyülekezett.

A románok elhatározása az ellenfáin adásra.

Prezán tábornok megfontolásai november 27 én este.

A román főparancsnokság, mint láttuk, már november 24-én foglalkozott az ellentámadás gondolatával és akkor, amidőn a Bukaresttől északnyugatra és az Olt mentén álló 1. hadsereg, a „Duna-biztosító csoport” (18. hadosztály és a 2. rosiori ezred) továbbá a 2/5. 9/19. és a 21. gyalog és az 1. és 2. lovas had-

osztály Prepán tábornok parancsnoksága alatt egy hadseregcsoporttá alakult, Prezán tábornok azt a parancsot kapta, hogy az ellenségnek Bukarest felé való előnyomulását *ellentámadással* állítsa meg, oly módon, hogy a mozgó tartalékként rendelkezésére álló három gyalog és két lovas hadosztállyal a viszonyoknak megfelelően Costes, tin, vagy a Draganesti—Alexandrian át támad. Hogy melyik irányt választja, azt az időközben kialakuló helyzet fogja megszabni.

November 27-én este az újonnan megalakult Prezán hadseregcsoportparancsnokság a helyzetet a következőképpen ítélte meg*:

Nyugaton az ellenség még csak lovassággal lépte át az Oltót, mely 1—2 század erősségű, tüzérséggel is bíró különítményekre oszolva fedezi a Kühne csoport zömét, amely átkelőben van az Olt folyón Slatinánál és Caracalnál.

Délen négy ellenséges hadosztály már átkelt a Dunán. Ezek elfoglalták Alexandriát és az egész területet az Alexandria—draganesti-i műúttól délre. A két ellenséges hadsereg között tehát a harcászati érintkezés nincsen még meg és ennek következtében elérkezett az a pillanat, amidőn ezek egyikén rajta lehet ütni, még mielőtt a másik csoport a megtámadottnak segítségére siethetne. A helyzetet hadászati szempontból mérlegelve a két ellenség közül Mackensen hadseregének Kosch tábornok parancsnoksága alatt álló csoportja veszedelmesebb nemcsak azért, mert már nagyon közel férközött a román fővároshoz, hanem azért is, mert ennek a hadseregnek az Olt mentén és a Kárpátokban harcoló román hadseregek hátában való megjelenése azoknak már amúgy is eléggé lezüllött szellemére káros hatással van, de különben is ez veszélyezteteti azoknak visszavonulási útvonalait is.

Bármilyen nagy sikerrel jár is az ellentámadás, attól döntő eredményt várni itt nem lehet, miután az ellenség a Havasalföldön túlerőben van. Másrésztől azonban egy délen kivívott győzelem bizonyára érzékenyen befolyásolni fogja a Krafi't és a Kühne csoport hadműveleteit, miután ezek közül az egyiknek a háta megett ott van az Olt folyó, a másik mögött pedig a Kárpátok meredek hegy vonalai. Ehhez hozzá kell még számítani azt is, hogy: <, téli időjárás már beköszöntött és az utak úgyszólván járhatatlanokká váltak.

* Lt. Colonel Dumitru Hărămb: Bătălia pe Ncajlov. Romania militaria 1921. évfolyama 746. és 747. oldal.

E megfontolások alapján Prezán tábornok hadműveleti terve abban jegecesedett ki, hogy védekezni fog északon és megkezdi a támadást délen. *Az 1. román hadseregnek fel kell tartóztatnia az ellenségnek azon erőit, melyek Pitești és Costesti vonalán nyomulnak előre. Ezalatt a „Duna-biztosítás”, a 2/ő 9/19. és a 21. gyaloghadosztály arcban és hátban megtámadja azokat a német—bulgár és török erőket, melyek a Zimniceáról Bukarest felé nyomulnak előre.*

Az általános támadásnak november 29-én kell megindulnia.

Az ellentámadó elhatározás méltatása.

Akkor, amidőn a román hadvezetőség november 24-én a támadást elrendelte, a Bukarest felé előnyomuló szövetséges haderők hadászati helyzete tényleg kedvezőtlen volt.

A Kühne csoport (5 gyalog és 2 lovashadosztály) még csak élosztagaival érte el az Oltót és miután a visszavonult románok a hidakat maguk mögött, a Stonestinél levő kivételével, mind elrombolták, a megáradt folyón nagyobb szabású előkészületek nélkül gyorsan átkelni nem tudott. Ezért a román hadvezetőség november 24-én remélte, hogy az Olt mögött álló 11. és 17. gyalog és az 1. lovashadosztálynak sikerülni fog ezen csoport előnyomulását az Olt mentén feltartóztatnia, de legalább is hosszabb ideig késleltetnie. Azt is remélte, hogy így elég időt nyer arra, hogy a meglehetősen szétszórtan álló tartalékokat egy tömegbe, egy helyre összevonhatja és azokkal egységes támadásra indulhat a Kosch csoport ellen. Ha viszont a Kühne csoport nyomulna gyorsabban előre és a „Duna-biztosító csoportnak” is sikerül lekötni a Dunán átkelőben levő ellenséget, az összevont tartalékokkal és az Olt mentén állott erőkkel a Kühne csoportra lehet döntő csapást mérni, még mielőtt Mackensen Duna-hadserege a mérkőzésbe bele tudna avatkozni.

A Kosch és a Kühne csoport belső szárnyai között ekkor még mintegy 80 km-es térköz volt. Ha tehát a Dunán, Zimniceánál átkelt erők folytatják az előnyomulást Bukarest felé, a Kühne csoport pedig még néhány napig az Olt mentén kénytelen vesztegelni, a Dunán átkelt szövetséges erők helyzete még inkább veszélyessé válik s a románoknak még több reményük lehet arra, hogy a tervezett ellentámadást még Bukarest előtt végrehajthatják. Miután pedig az ellentámadást végrehajtó hadosztályok összevonására legalább is még 3—4 napra volt szükség, számítani lehetett

arra, hogy november utolsó napjaiban megindulhat az ellentámadás a Duna-hadsereg északi szárnya ellen.

A sikernek előfeltétele azonban az volt, hogy a Prezán hadseregcsoport többi részei — az 1. hadsereg és az Olt mentén levő hadosztályok — az ellenséget addig képesek legyenek feltartoztatni, vagy a közbelépésben megakadályozni, amíg a döntés délen meg nem történik. Miután azonban az eddigi események azt mutatták, hogy a Vöröstorony felől Pitesti felé támadó Krafft csoport továbbá a Craiova-Dragasanin át előnyomuló Kühne csoport a románok minden erőlködése dacára állandóan tért nyert, ezen ellenséges csoportok huzamosabb feltartóztatásai a hadműveleti tervbe biztos tényezőként beállítani nem lehetett. Már a terv megalkotásakor számolni lehetett azzal, hogy az ezekkel szemben álló román erők esetleg mégis kénytelenek lesznek visszavonulni. Különösen nem lehetett feltétlen biztonsággal számítani a Craiova felől előnyomuló Kühne csoport lemaradásával vagy azzal, hogy zömével Slatinán át Pitesti felé fog előnyomulni. Valószínű volt, hogy a Duna-hadsereg megindulásával egyidejűleg a Kühne és Krafft csoport is erélyesen támadni fog, hogy a Dunán átkelt Kosch hadseregcsoport elszigetelt helyzetét minél előbb megszüntessék.

De nem lehetett biztos tényezőként számítani az 1. román hadsereg kitarására sem, mert hiszen a 2/5. hadosztályt az 1. román hadseregtől elvonták és ezzel azt még jobban meggyengítették, más tartalék pedig az j. hadsereg támogatására a közelben rendelkezésre nem állott. A belső vonalon való hadművelet sikerének előfeltételei tehát nem voltak meg és bár el kell ismerni, hogy az elhatározás szép és erélyre való volt, a siker sok olyan feltételtől függött, amelynek megvalósulása kétséges volt. A Kühne csoport ugyan az elhatározás napján 80 km-re, vagyis 4 napi menetire állott a Duna-hadsereg mögött, e távolság azonban a támadási napig 20—30 km-re fog csökkenni, miután az ellentámadásra szánt hadosztályok összevonására legalábbis 3—4 napra van szükség. Egészen más lett volna a helyzet, ha az ellentámadásra a hadosztályokat nem kellett volna ilyen messziről vonni a támadás színhelyére, hanem azonnal rendelkezésre állottak volna.

Abból, hogy a román hadvezetőség mégis a Duna-hadsereg bal szárnya elleni támadásra határozta el magát, arra kell következtetnünk, hogy vagy nem tudta azt, hogy a Kühne csoport olyan erős, vagy pedig biztos számított azzal, hogy annak átkelése az Oltón hosszabb ideig fog tartani.

Sajnos nem állanak arra nézve rendelkezésünkre adatok, hogy a román hadvezetőség az elhatározás pillanatában az ellenség helyzetéről részleteiben is mennyire volt tájékozva és így csak az események lefolyásából lehet megállapítani, hogy ha már a Duna-hadsereg elleni támadást határozták el, akkor talán célszerűbb lett volna azt a Duna és Bukarest közötti területen a Duna-hadsereg jobb szárnya ellen intézni, ahol egyik szárnyat sem fenyegette az ellenség átkarolása és még azon esetben is, ha nem sikerül a támadás, a visszavonulás könnyen és zavartalanul hajtható végre.

Események a Krafft csoportnál november 28-tól november 29-ig.

A 9. hadseregparancsnokság november 26-án kiadott intézkedései szerint a Krafft von Dellmensingen tábornok parancsnoksága alatt álló 73. 216. és alpesi hadosztálynak Hintesti—Pitesti és Davidesti vonalában álló román erőket kellett támadnia és 1 zászlóaljot tűzérséggel Poenarira kellett irányítania, a Morgen csoport előtt álló románok hátába. (97. oldal.)

A Krafft csoporttal szemben álló 1. román hadsereg, miután tudomást szerzett arról, hogy bal oldala ellen Dragasaniés Slatina felől nagy ellenséges erők nyomulnak, túlvészélyesnek vélte Pitesti előtti állásait és ezért hátrább, a Pitesti és Cosfesti vonalától keletre levő állásokba vonta vissza hadosztályait. Ennek a csoportnak ellenállásától függött jórészt a délen tervezett és kifejlődőben levő támadás sikere. A románok a visszavonulást igen ügyesen, úgyszólván észrevétlenül hajtották végre. Először az 1. hadsereg jobb szárnya szakítja meg az érintkezést az ellenséggel, az elhagyott állásokban csak járőröket hagyván vissza. A visszavont hadosztályok Priboeni—Golesti—Bradul—Brosteni vonalában foglalnak új védelmi állást, első vonalban a 1.4. és a 8. a jobb szárny mögött tartalékban a 13. hadosztállal.

Az 1/17. és a 2/5. hadosztály képezte kezdetben a sarkpontot. Később ezeket is visszavonták és az I. hadtest bal szárnyához csatlakozva Costesti—Cornatelul vonalába állították. E visszavonulás után a 2/5. és az 1. lovashadosztály egy dandára parancsot kapott, hogy a Kosch csoport elleni támadásban való részvétel céljából azonnal induljon el.

Az 1. román hadsereg nyomában előnyomuló Krafft csoportból a 73. osztrák-magyar és a 216. német hadosztály Albota d. j.

Catahele—Udeni—Dragicesti vonalát érték. Ezalatt a 2. hegyi dandár Beletibe, az Alpenkorps hadosztály egy-egy ezreddel *Ttomdestire* és *Vulturestire*, harmadik ezrede pedig Váleninéli a Morgen csoport jobb szárnya mögé került.

Események az 1. és a XXXIX. tartalékhadsestnél.

Az I. tartalékhadtestnél a román 2. hadsereg báli szárnya valószínűleg a Krafft csoport állandó előnyomulása következtében a campulungi medencét nem tudta már tovább védekezni és mert bal oldala és a háta is az 1. román hadsereg visszavonulása következtében teljesen védtelen maradt, november 29-ére virradó éjjel egészen váratlanul elhagyta addig nagy szívóssággal védelmezett állásait és megkezdte a visszavonulást dél felé. A románok a visszavonulást olyan ügyesen hajtották végre, hogy az I. tartalék hadtest csapatai a mozdulatokból semmit sem, vettek észre még 29-én reggel sem. Amidőn Morgen táboamok tudomást szerzett a románok visszavonulásáról, azonnal elrendelte az előnyomulást és a visszavonulók üldözését. Bár a románok utóvédjei mindenütt keményen védekeztek az I. tartalék hadtest november 30-án estig két hadosztályával (12. bajor és 76. tartalékadosztály) elérte a campulungi medence délkeleti részét, mialatt a 8. hegyidandárt a Leota Δ 2134 hegygerincen át a Jalomita és a Prahova völgyébe a XXXIX. tartalék hadtest előtt álló románok háta ellen irányította.

Megjegyzések.

Az 1. román hadsereg tulajdonképpen az ellenség nyomása nélkül pusztán csak arra a hirre, hogy az Olt felől oldala ellen nagyobb ellenséges erők nyomulhatnak előre elhagyta azokat az állásokat, amelyekben a Prezán hadseregasoportparancsnokság intézkedése szerint hosszabban ki kellett volna tartania. Nem volt indokolt a Pitesti mögé való visszavonulás már csak azért sem, mert a Stoenestinél átkelt német lovasság Bosiori de Vede felé vett irányt, a Kühne csoport zöme pedig 27-én még csak átkelőben volt az Olt folyón. De még ha a román hadseregparancsnokság joggal számolhatott volna azzal, hogy az ellenség Slatina és Dragasani felől mindenesetre az 1. román hadsereg bal oldala ellen nyomulhat, a visszavonulásnak, elrendelése még korai volt, mert hiszen az ellenség előnyomulási területén még az 1/17. had-

osztály és az 1. román hadosztály is rendelkezésre állott, amelyek legalább egy ideig képesek lettek volna az ellenség előnyomulását késleltetni.

Az 1. román hadsereg megmozdulása maga után vonta, amint láttuk, a 2. román hadsereg bal szárnyának visszavonását is. Tehát épen akkor, amidőn a délen folyó és fejlődőben levő nagy támadás érdekében a Kárpátokban levő román erőknek szilárdan kellett volna eddigi állásaikban kitartaniok, akkor az 1. hadsereg és a 2. hadsereg bal szárnya is mintegy 40 kilométerrel hátrább fekvő állásokba vonult és ezzel maga is hozzájárult ahhoz, hogy a Kühne csoport és a Duna hadsereg között eddig fennállott térköz a kelletténél gyorsabban csökkenjen. Ennek az önkéntes visszavonulásnak az volt a leghátrányosabb következménye, hogy a kezdetben tervszerű visszavonulás a szövetséges csapatok erélyes üldözése következtében csakhamar rendetlen meneküléssé fajult s a már egyszer hátrafelé megindított román hadosztályok nem voltak képesek új, kevésbé jól berendezett állásaikban huzamosabbban ellenállni az ellenség támadásainak.

A Duna-hadsereg előnyomulása az Arges felé.

(Hozzá a 2. melléklet.)

A 217. német hadosztály a Prunarunál vívott győzelmes ütközet után, amelyben a 18. román hadosztály 43. dandára teljes vereséget szenvedett, november 28-án megkezdte az ellenség üldözését a Draganesti—bukaresti műút mentén Naipu felé.

A Goltz lovashadosztály, mely a Duna-hadsereg bal oldalát volt hivatva fedezni, november 28-án Kusi lui Asan környékéértérte el, azonban a Neajlovon át erre a területre előnyomult román erők támadása elől kénytelen volt ismét Flamandára vonulni.

A 26. török hadosztály elérte Alexandriát.

A Duna hadsereg bal oldalában a helyzet még nem volt tisztázott. A Rusi lui Asannál megjelent román erők azonban a lovashadosztálynak és a 26. török gyalghadosztálynak helyzetére való tekintettel még nem jelentettek nagyobb veszélyt, miután szükség esetén ezek a hadsereg bal szárnyán hamarosan közbelephettek. Ezért a Duna-hadseregparancsnokság november 29-ére kiadott intézkedéseiben az Arges felé való előnyomulás folytatását rendelte el. A 217. hadosztálynak Mihalestiig kellett előretörnnie, hogy ott az Argesen átkelve a műút két oldalán hídfőállást fog-

laljon. A 217. hadosztálytól jobbra a *12. bulgár hadosztálynak* Calugarenin. az *1. bulgár hadosztálynak* pedig Comanán át kellett előnyomulnia. A *Goltz lovashadosztály* azt a feladatot kapta, hogy Furculestin át (Cartojanitól közvetlenül délnyugatra) Clejanira nyomuljon és ott biztosítsa a hadsereg bal oldalát, míg a 26. török hadosztálynak Prunarut kellett elérnie.

Mialatt a 18. román hadosztály november 28-án Prímámnál és a giurgiu—bukaresti műút mentén kemény harcokat vívóit az állandó előnyomulásban levő német, bulgár és török erőkkel, a 9/19. hadosztály folytatta az összpontosításhoz elrendelt meneteket és november 28-án este Goleasca—Videle állomás környékén éjjelezett. A 21. román hadosztályt, melyet november 27-én Mihailestinél vontak össze, a 18. hadosztály támogatására Ghimpatira rendelték ki. A 18. hadosztályt azonban a harcokban nem támogathatta, mert az már rendetlenül vonult visszafelé. Amikor a 21. hadosztály a műút mentén nagy összevisszaságban visszavonuló 18. hadosztálybeli csapatoktól megtudta e hadosztály pusztulását és látta, hogy a bukaresti út mentén most már nincsen semmiféle erő, amely az ellenség előnyomulását feltartóztatná, a 21. hadosztályparancsnokság kénytelen volt elrendelni, hogy a hadosztály Letca Veche és Pingalesti között állást foglaljon, A hadosztály egy előretolt csoportja Naipu községet szállotta meg.

A 2. román lovashadosztály, mely a Teleorman folyó völgyében állott, azt a parancsot kapta, hogy azonnal Vida—Cartojanira vonuljon vissza és így töltsse ki azt a hézagot, mely a 9/19. és a 2/5. hadosztály között volt. A 2/5. román hadosztály november 28-án este még Cornatelunál (Costestitől 11 kilométerre délkeletre) nagyon távol volt még a harcok előrelátható színhelyétől. Miután még legalább is két nagy menetre volt szükség, hogy a támadáshoz beérkezzenek, Prezán tábornok elrendelte, hogy a Dunahadsereg bal szárnya ellen *29-ére tervezett támadást csak november 30-án kell megkezdeni.*

A Goltz lovashadosztály tehát november 28-án Husii lui Asan környékén a 21. hadosztály részeivel keveredett harcba és ezek elől tért ki Flamandára.

Prezán tábornok intézkedései november 29-ére.

Prezán tábornok 28-iki intézkedései szerint november 29-én az ellentámadásra kirendelt csapatok befejezik a csoportosítás felvételét.

Az 1. hadseregnek feltétlenül tartania kell a Piteftitől keletre elfoglalt állásait, különösen gondot fordítson veszélyeztetett bal oldalának biztosítására.

A 2/5. hadosztály folytassa menetét és estig Talpa Postiit érje el.

A 9/19. hadosztály rendezzen be védelmi állást a Glavaciocu mentén, hídfőállással a patak nyugati partján.

A 21. hadosztály egyelőre rendezkedjék be a védelemre Ghimpatitól nyugatra. Jancovescu tábornok csoportja (az eddigi „Duna-biztosító csoport”), mely a 18. hadosztály 45. dandárából (4 zászlóalj), egy 4-es vadászzászlóaljból és 2 lovasszázadból állott, tartsa a Neajlov menti állásokat.

Események a Duna-hadseregnél november 29-én.

A 217. német hadosztály már november 28-án a Najpu felé való előnyomulás alatt jelentéseket kapott, hogy Letca Veche-től északra és északkeletre ellenséges erők vannak, sőt az éj folyamán a románok több ízben támadást is kíséreltek meg a hadosztály bal szárnya ellen. A román foglyok vallomásaiból pedig arra lehetett következtetni, hogy a 43. román dandár támogatására, mely a Prunarunál harcolt és Bukarest felé visszavonult, egy új román hadosztály érkezett. A 217. hadosztály parancsnoka, Galwitz tábornok a hadosztály bal oldalának biztosítására egyelőre a 7. és a 8. vadászzászlóaljat rendelte ki. A bal oldal bizonytalanságára való tekintettel a két vadászzászlóaljon hívül később még a 115. német népfelkelő gyalogezredet is Letca Veche felé toltta ki.

November 29-én délelőtt 11 óra körül a 21. román hadosztály részei Naipunál levő előretolt állásukat feladva Ghimpatira vonultak vissza. Erre a 217. hadosztályparancsnokság a 22. landwehr ezredet és az 1. tartalék vadászzászlóaljat is támadásra rendelte a Ghimpatinál. A 217. német hadosztály csapatai a délután folyamán rohammal elfoglalták Copaciu községet, mialatt a 7. és 9. tartalék vadászzászlóalj arccal északkeletnek fordulva az észak felől támadó és tüzéséggel is bíró román erőkkel harcolt. A 217. hadosztály helyzete tehát nem volt megnyugtató, mert még egyáltalában nem volt tisztázva, hogy Letca Veche-nél mi van és a Goltz lovas-hadosztály hollétéről sem tudott a hadosztályparancsnokság semmit.

29-én éjjel 12 órakor vette a hadosztályparancsnokság a Duna-hadsereg november 30-ára szóló intézkedését, mely szerint a 26. török hadosztály már elérte Prunarut, míg a Goltz lovashadosztály Clejani felé nyomult előre. Erre Gallwitz tábornok elrendelte, hogy Ghimpati irányában támadni kell. A 217. hadosztállyal szemben állott 21. román hadosztály Naipu és Copaciu elvesztése után aznap este még tovább folytatta a visszavonulását és Balaria magasságában állott ismét meg. E harcokban a 21. román hadosztály nagy veszteségeket szenvedett, halottakon és sebesülteken kívül mintegy 1000 embere és 14 lövege került a 217. hadosztály kezébe.

A 217. hadosztálytól jobbra a 12. és II. bulgár hadosztály is sikeresen harcolt a Jancovesou tábornok csoportjával, mely a Neajlov jobb partján épített állásokban akarta feltartóztatni a bulgárokat. Az *1. bulgár hadosztály* november 29-én heves tűzeréségi előkészítés után, több csoportba tagozódva kezdte meg a támadást Strambu, Uzun, Buturugari és Mihaiul Bravul irányában. A Mihaiul Bravul felől támadó oszlop csakhamar be is nyomult a községbe. A románok kénytelenek voltak visszavonulni és este felé a Neajlov déli partját is kiűritették. E harcokban a bulgárok sok foglyot ejtettek és 19 löveget zsákmányoltak. A hadosztály megszállotta Comana, Calugareni és Strimbu községeket. November 29-én este a Neajlov átjárói e helyeken a bulgárok kezében voltak.

Az 1. bulgár és a 217. német hadosztály között előnyomuló *12. bulgár hadosztály* 29-én estig Pingalestit érte el.

A román ellentámadó csoport előnyomulása.

Prezán tábornok ellentámadásra kirendelt erői ezalatt folytatták meneteiket. A 2/5. román hadosztály, melynek a 28-ikára kiadott intézkedések szerint Talpa Postiit kellett volna elérnie, előnyomulása alatt visszaszorította a Schmettow lovashadtestnek előrehatolt különítményeit, melyek Catunut, Negrenit és Zlotestit szállották meg. Estig Scurtu—Dracesti területét érték el, mialatt a németek Talpa Postiit tartották megszállva.

A 9/19. hadosztály, melynek a Glavacioc patakot kellett volna elérnie, nem tudott addig előrejutni, miután Vida és Tamaesti községeknél a Goltz lovasai a hadosztály előnyomulását megakadályozták.

A Kühne csoportelőnyomulása november 26-fől 29-ig (1. és 2. melléklet.)

Amíg a Duna-hadsereg körletében az eddig leirt események lejátszódtak, a Kühne csoport a 9. hadseregpáncsnokság november 26-án kiadott intézkedéseinek megfelelően anélkül, hogy a románoknak a Duna-hadsereg” bal oldala ellen készülő támadásáról még bármit is tudott vagy sejtett volna, az Olt átlépése után megkezdte az előnyomulást Bosiori de Vedé—Beuca—Ungheni vonala felé. Az Oltón való átkelést november 27. és 28-án teljesen végrehajtotta s miután a Stoenestinél átkelt 109. hadosztálynak északi irányban való megindulása következtében az 1. román hadseregnek Slatinánál és Dragasaninál állott 11. és 17. hadosztálya, továbbá a 2. lovas hadosztály megakadályozta a visszavonulást Pitestí és Costesti felé, Kühne tábornok azonnal elrendelte az ellenségnek széles arcvonalban való üldözését.

A Craiova—bukaresti tervezett vasútvonaltól közvetlenül északra a 109. hadosztály mögött az Oltón átkelt 11. bajor hadosztály a Rosiori de Vedé felé vezető úton, mögötte pedig a 115. hadosztály, a 11. bajor hadosztálytól északra a 109. hadosztály Valeni—Dobrolestin át, a 41. hadosztály Slatináról Potcoven át Caladaru felé, a 301. hadosztály pedig („144. népfelkelő gyalog dandár) Dragasaniról Costesti felé nyomult előre. A Schmettow lovashadtest a Kühne csoport jobb szárnya előtt tört előre. leplezte annak erővonulását és így a vele szemben álló 1. román lovas-hadosztálynak nem sikerült a német lovasok lepelé mögé betekintenie. November 29-én a Kühne csoport könnyű utóvódharcok közben a hadosztályok élével elérte, illetve átlépte az Alexandria—pítestii vasutvonalat a 11. bajor hadosztállyal Zambreascanál, a 41-gyel Mierosítól északra, a 301. hadosztállyal pedig 10 kilométernyire közelítette meg Costestit.

November 29-én, a neajlovi csata előestéjén, tehát még senki a Duna-hadsereg páncsnoksága, sem Falkenhayn nem tudott arról, hogy a románok a 9. és a Duna-hadsereg helyzetét kihasználva nagyszabású ellentámadásra készülnek a Duna-hadsereg ellen. Falkenhaynnak mint láttuk (88. oldal) az volt a felfogása, hogy a románok már nem tudnak nagyobb orosz támogatás nélkül Bukarest előtt, vagy Bukarestnél szívós ellenállást kifejteni. E felfogását a Duna-hadsereg eddigi sima előnyomulása és még az a

körülmény is indokolhatta, hogy a Krafft és Morgen csapataival szemben álló románok elhagyták eddig szívósan védelmes állásaikat és a 9. hadsereg e csoportjainak támadása előtt fokozatosan vonultak vissza délkelet és kelet felé. Falhenhayn nem tételezte fel azt, hogy amidőn a hegységben levő román arcvonuláson van, akkor induljon meg a támadás a Duna-hadsereg ellen. Valószínűbbnek tartotta azt, hogy a románok visszavonulását folytatni fogják. Ha tehát az ellenségnek komoly károkat akar okozni, mindent meg kell tennie, hogy sarkon követhesse a visszavonuló románokat. Az előnyomulást ennek megfelelően úgy kellett szabályoznia, hogy a románok minden ellenállási kísérletét átkarolással már eleve kilátástalanná tegye. (Falkenhayn, der Feldzug der 9. Armes gegen die Rumäen II. rész. 75. oldal.)

A román hadvezetőség felfogása a helyzetről.

A román hadvezetőség pedig a helyzetet ezzel homlokegyenest ellentétesen ítélte meg. Az 1. román hadseregnek Pitesti környékére való visszavonulása november 29-éig tervszerűen történt. A hadvezetőség azt remélte, hogy ott az 1. román hadseregnek sikerülni fog Krafft von Dellmensingen parancsnoksága alatt álló erőket addig feltartóztatni, amíg a döntés délen november 30-án meg nem történik. November 29-én a Kosch csoport bal szárnya Balariánál, jobb szárnya pedig már a Neajlov mentén állott. A nyugat felől közeledő ellenséges erők még csak a Rosiori de Vedé—Pitesti közötti vasútvonalat érték el. A két ellenséges hadsereg belső szárnyai között még mindig mintegy 50—60 kilométeres térköz volt, miután a Duna hadsereg az Olt felől előnyomuló német erőket mintegy 2—3 nappal megelőzte. Számított tehát arra, hogy még 2 teljes nap áll rendelkezésére, mialatt a Kosch csoport elszigetelt helyzetét előnyösen ki lehet és ki kell használnia.

Helyzetmegítélés.

A románok ellentámadásának végrehajtására rendelt a 2/5. és a 9/10. román hadosztály november 29-én Scurtu—Baciu—Coleasca vonalát érte el, tehát már 40 kilométerre megközelítette a Duna-hadsereg főösszeköttetési vonalát, mely Zimniceáról Alexandrian és Drăganestin át vezetett. A román hadvezetőség remélte, hogy a döntés már december 1-én megtörténik és hogy a harc rövid lesz,

mert amíg a 21. hadosztály és Jancovescu tábornok csoportja arcban kötik le támadásukkal a Kosch csoportot, azalatt a 2/5. ée a 9/19. hadosztály észak felől Drăganesti és Naipu felé irányított támadással két orosz hadosztály pedig Bukaresttől délre a Dunáig terjedő területen a Duna-hadsereg jobb oldalát támadva azt két oldalról is átkarolhatja. A Duna hadsereg 4 hadosztályával szemben 4 román és 2 orosz gyalog és 1 román lovashadosztály állott. Ez akkora túlerőt képviselt, hogy a sikert szinte biztosra lehetett venni.

A *Duna-hadsereg* helyzete kritikus volt, De az általános hadászati helyzet Romániában a Kosch csoport veszélyes helyzete dacára sem volt a szövetségesekre nézve kétségbeejtő. Sőt azt lehet mondani, hogy a román ellentámadás még siker esetén is magába hordta a vereség csiráit, mert nem számolt azzal, hogy Napoleon drezdai előretöréseit ma. már utánozni nem lehet. Lehetséges, hogy az ellentámadás, ha más keretek között mozgott volna, sikert érhetett volna el. Miután azonban a Kühne csoport 2, de legkésőbb 3 nap alatt elérheti az Argest s vele szemben tulajdonképea semmiféle ellenállás nincsen, minél messzebb nyer tért a románok támadása a Duna felé, minél inkább kénytelen a megerősített LII. hadtest (Kosch csoport) Zimnicea felé hátrálni, annál nehezebb ezeket a román erőket Bukarest felé ismét visszavonni. Abban a pillanatban, amidőn a Kühne csoport az Argest eléri, nemcsak az 1. román hadsereg további ellenállása válik lehetetlenné, hanem Prezán déli csoportjának is meg kell kezdenie a visszavonulást, ha még ép bőrrel akar kimenekülni a teljes bekerítésből.

Egészen másképen áll természetesen a helyzet, ha Bukarest mint modern táborvár, megfelelő védőséggel ellátva biztosítja e kadműveleteket egy északi irányból jövő háttámadással szemben és lehetővé teszi a déli román ellentámadó csoport számára, hogy Bukaresten át vagy a Bukarest és a Duna közötti területen szükség esetén vissza is vonulhasson. Bukarest ugyan meg volt erősítve, megfelelő nagyságú védőrsége azonban nem volt. A Prezán tábornok által tervezett és vezetett nagy ellentámadás tehát semmiesetre sem végződhetett volna azzal a nagy eredménnyel, mint azt a román katonai írók állítják és nehéz megérteni ezeknek azt az okoskodását, amely szerint a Duna-hadsereg visszaverése és megsemmisítése után meg lett volna a lehetőség arra, hogy a győzelmes román haderők észak felé forduljanak és délről oldalba

támadják a kelet felé előnyomuló Kühne csoportot.* Ezt így csak képzeli el, aki azt hiszi, hogy az ellenség semmit sem csinál, *m* mint engedelmes kísérleti nyúl vakon rohan bele vesztébe és tétlenül engedi, hogy az ellenség azt tegye vele, amit akar.

TIZEDIK FEJEZET.
A bukaresti (Neajlov menti) csata.
(Hozzá az 3. és 4. melléklet.)

A Neajlov mentén vívott csata a román haderők utolsó kísérlete volt, hogy a fővárosukat megmentse. A románok e csatát agy tüntették fel, mintha itt a Duna-hadsereg teljes vereséget szenvedett volna.** Ha azonban tárgyilagosan vizsgáljuk az eseményeket rájövünk arra, hogy itt a románok alapos vereséget szenvedtek és Prezán tábornok nagy tervei és vérmes reményei szertefoszlottak a 217. német hadosztály önfeláldozó ellenállása és kitartása, valamint a 9. hadsereg közbelépése következtében.

Események november 30-án.

November 29-ig, mint láttuk a 217. hadosztály Ghimpatî elé érkezett, mialatt a 12. bulgár hadosztály Strimba—Câlugareni Mihaiul Bravul—Comana vonalát érte el. A 29-iki győzelmes harcok annyira felvillanyozták a 217. hadosztályt, hogy arra a hirre, hogy a románok már nem akarják fővárosukat védeni, még 29-én a 21. román hadosztály csapatait Ghimpatîbói éjjeli támadással kivetette. A románok 30-án hajnalban nagy rendetlenségben vonultak vissza Balaria felé. A 22. német Landwehrezred megszállotta a községet. Ugyanekkor a hadosztály bal oldalában hátulról ágyúdörgést lehetett hallani. A hadosztályparancsnokság nem tudta, hogy a harci zaj honnan ered, azt sejtette, hogy ott a Goltz lovashadosztály csapatai harcolhatnak.

A 217. hadosztály 30-án reggel megindult a balariai ellenséges állások felé. Ugyanekkor a 21. román hadosztály is megkezdte a Prezán tábornok által elrendelt támadást. E hadosztály-

* C. Gavanescu tábornok: Ra-boiul nostru peniru intrcgiera neamului. Jassy, 48 oldal.

** Haralamb Demeter alezredes: Baialia de pe Neajlov.

nak jobb oszlopa, melynek Naipu irányában kellett volna támadnia, a Ghimpati felől előnyomuló németek támadását bevárando délelőtt 10 órakor Balariánál megállott, megszállotta a községet és a közelben levő magaslatokat. A 217. hadosztály jobb szárnyán a 22. Landwehrezred, bal szárnyán pedig a vadászok nyomultak elő. A tüzérség kiváló támogatása mellett a hadosztály csakhamar betört a községbe. Itt azonban sokáig ide-oda hullámozott a harc a románok erőteljes védekezése dacára a németek délutánig legyűrték őket és a falut teljesen elfoglalták. A 22. ezred a község keleti szegélyéig tört előre. A véres helység harcban a támadó ezredek sokat veszítettek, a századok harcos állománya már nem volt magasabb 100 főnél. Azonban a románok veszteségei is nagyok voltak, épen ezért kellett a harcot megszakítaniuk és visszavonulniuk Neajlov mögé. A 217. hadosztály azonnal folytatta támadását a Neajlov felé, miközben Epuresti és Bulbucata községeket rohammal elfoglalta. A 217. hadosztálynak ezen gyors és bátor előretörése következtében a románoknak már nem is volt idejük, hogy a Neajlov hidakat elrombolják, azok sértetlenül a 217. hadosztály birtokába kerültek.

A 21. román hadosztály bal oszlopa a Pingalesti felől előnyomuló bulgár hadosztállyal ütközött meg. Ennek támadását ez is védelmi állásban akarta felfogni, amidőn Balariától északkeletre, arccal Matei Basarab és az epurestii erdő felé fordulva megállott. Estefelé a burgárók egy Sin g u renin él átkelt oszlopukkal ezt az állást balról átkarolták, mire a 21. román hadosztálynak ez a csoportja is a Neajlov mögé húzódtott vissza, melynek túlsó partját a 12. bulgár hadosztály hamarosan elfoglalta.

A Duna-hadsereg jobb szárnyán az *1. bulgár hadosztály* támadta meg .lancovescu tábornoknak a Neajlov mögött levő állásait. Az itt levő román csoport a 18. román hadosztály 4 zászlóaljából, a 4. vadászrezred 2 zászlóaljából, a 14. gyalogrezred 1 zászlóaljából, 7 lovasszázadból és 15 ütegből állott. Az 1. bulgár hadosztály támadását hatalmas tüzérségi előkészítés flőzte meg, mely a román ütegeket, állásváltoztatásra kén\ szerítette. Három támadás ennek dacára sein sikerült, a bulvárokat azonban ez nem rettentette vissza, \égrv a negyedik kísérletet siker koronázta. A bulgár csapatok átjutnak a Neajlovon. elfoglalják Calugafenit és délután 1 óráig Branisiari községet is. Miután ix.ost már két átjáró volt a bulgárok kezében, az 1. hadosztály Singureni felé fordult és azt is elfoglalta. A románok az autókon ideszállított két 14 es

zászlóaljzat küldik ellentámadásra, hogy a folyón átkelő bulgárokat visszaszorítsák. Az ellentámadás azonban nem sikerült, egy zászlóalj úgyszólván teljesen megsemmisült. 30-án a Duna-hadsegregnek mindhárom hadosztálya a Neajlov folyó bal partjának birtokában van.

E harcok alatt a 26. *török hadosztály* élzászlóalja elérté Prunaru községet, zöme azonban még csak Draganesti községig jutott.

A Goltz lovashadosztály is megkezdte az előnyomulást Flamaról, Celjaninál erős román gyalogság (9/19. hadosztály részei) támadása elől kénytelen volt kitérni.

A 9/19. román hadosztály ugyanis november 30 án reggel megindult a Galavacioc és a Neajlov közötti területen Draganesti felé. A hadosztály jobb oszlopát a 17. dandár (39. gyalog és a 9. vadászred) képezte. A Vida—Cartojani és Tamasesti községeket megszállva tartó, a Goltz lovashadosztályához tartozó osztagokat e községek elhagyására kényszeríti, előnyomulását azonban már nem folytatja tovább az elfoglalt községeken túl.

A hadosztály bal oszlopát képező 19. dandár ezalatt Clejani községből szorítja vissza Goltz lovasait. A 9/19. román hadosztály november 30-án este a 17. dandárral Furculestin és Vida—Cartojanin, a 19. dandárral pedig Clejani—Obedeniben éjjelezik, vagyis 30-án mindössze 4 kilométert haladt a harcok színhelye felé, magára hagyta a 21. román hadosztályt, melyet ennek következtében a 217. német hadosztály Balariánál megvert és a Neajlov mögé szorított vissza. Ha a 9/19. román hadosztály 30-án tovább folytatta volna előnyomulását, a megcsappant állományú 217. hadosztály már 30-án nagyon kellemetlen helyzetbe került volna, mert a 26. török hadosztály még mintegy 30 kilométerre volt mögötte.

A 2/5. román hadosztály, mely 29-én élével Scurtu községnél állott, 30-án szintén két oszlopban ft-lytatta az előnyomulást Draganesti felé. Jobbról a 10/36. dandár egy tüzér osztállyal Talpa Postii, Talpa Jonestii, Bascovenin ár haladva visszaszorította Schmettow lovas különítményeit és estig Babaita, Frasinetu községeket érte el. A hadosztály bal oszlopa (4/32. dandár egy tarackos osztállyal) Adunati—Butesti—Cosmesti Flamanda—tarnavai utón nyomult előre és a gyenge ellenséges lovas különítmények visszahívása után Falamandra érkezett.

A 2/5. román hadosztály, bár a 2. román lovashadosztály is ezen a területen mozgott, jobb oldalának felderítését teljesen elhanyagolta, fogalma sem volt arról, hogy a Kühne csoport már veszedelmesen közel van. Amidőn az előnyomulás alatt a bal oszlop, mögött menetelő hadosztály egészségügyi intézetet az ellenség elfogta és a hadosztály törzset és a vonatokat ellenséges lovasság támadta meg s ezeknek jó részét szintén elfogta, abban a hiszemben, hogy vele szemben csak a Schmettov lovashadteste áll, folytatta menetét déli irányban.

A 2. román lovashadosztály, melynek feladata a 9/19. és a 2^b. hadosztály közötti összeköttetés fentartása és a közöttük levő térköz kitöltése volt, Gratiaról indult el és november 30 án estig Blejesti-ig menetelt, tehát mindössze 16 km-t tett meg és ahelyett, hogy a két hadosztály között mozgott volna, Blejestin tulajdonképpen a 9/19 román hadosztály jobb oszlopa mögé került. A 2. lovashadosztálynak alkalmazása nem volt kifogástalan. Sokkal célszerűbb lett volna a 2/5. hadosztálytól nyugatra alkalmazni. A Prezán csoportparancsnokság tudta, hogy az Olt felől nagyobb ellenséges erők vannak előnyomulóban, de még ha erről nem is tudott volna, a 2. román lovashadosztálynak a támadó csoport külső szárnyán lett volna helye nemcsak a felderítés és a biztosítás miatt, hanem azért is, mert ott juthatott volna a leggyorsabban és legkevesebb ellenállásra találva a Duna-hadsereg Zimnicea felé vezető egyetlen jó utánszállítási vonalára. Ha ez a hadosztály jól lett volna irányítva és jól vezették volna, teljesen kizárt dolog, hogy az a helyzet beállott volna, ami 30-án este tényleg bekövetkezett, hogy tudniillik e napon este a 2/5. román hadosztály arccal délkeletnek, a 11. bajor hadosztály pedig mintegy 35 kilométerrel mögötte, arccal kelet felé fordulva álljon. És az az érdekes, hogy tulajdonképpen egyik fél sem tudta, hogy milyen ellenséges csapatok vannak a közvetlen közelében.

Másrészt azonban az is valószínű, hogy ha a 2⁵. román hadosztály parancsnoka tisztán látta volna a helyzetet és tudta volna azt, hogy azok az ellenséges erők, melyek a bal oszlop mögött menetelő vonatokat megtámadták és elfogták, a 11. bajor hadosztály elővédjéhez tartoztak, aligha folytatta volna tovább délkelet felé előnyomulását és akkor a Prezán tábornok által elrendelt egységes ellentámadás egyáltalában nem is indulhatott volna meg a Duna-hadsereg ellen.

A Kühne csoport előnyomulása és helyzete november 30-án.

A Kühne csoport hadosztályai ellenségre nem találván, akadálytalanul folytatták előnyomulásukat Draganesti—Zambreasca—és Caladaru vonalából. Amidőn a 11. bajor hadosztály elővédje Baicu községet elérte, épen akkor vonult ott át délkeleti felé a 2/5. román hadosztálynak vonata. Ezt szétugrasztotta és a hadosztály egészségügyi intézetét is elfogta, majd pedig a 2. román lovashadosztály csapataival elegyedett harcba, mely előzőleg a 6. német lovashadosztály részeit szorította vissza Baciunál. Amidőn a 11. bajor hadosztály elővédje és a 7. lovashadosztály is megjelent a 2. román lovashadosztály Blejestire tért ki.

Ezalatt a 11. bajor hadosztály zöme Talpa Postáit érte el, ahol reggel a 2/5. román hadosztály jobb oszlopa haladt volt át délkelet felé. A bajor hadosztályparancsnokság azt hitte, hogy az ellenség kitért a harc elől. Arról, hogy itt az ellenség a hadosztály arcvonala előtt vonult el délkelet felé, fogalma sem volt. A 109. német hadosztály Zambreasca-ról előnyomulva Adunati Butesti-^t érte el, a 41. hadosztály Caladaru-ról Selarura jutott, a 301. hadosztály pedig Costesti elé érkezett.

A november 30. esti helyzet

Ha a november 30-iki eseményeket röviden összefoglaljuk a következő helyzetet látjuk:

Délen a Kosch csoport hadosztályai a Jancovesco csoportot és a Balaria felé támadásra indult 21. román hadosztályt az egész vonalon megverték és az Arges felé való visszavonulásra kényszerítették. Az 1. bolgár, 12. bolgár és a 217. német hadosztály a Comana és Bulbucata közötti szakaszban már átlépte a Neajlov folyót.

A 9/19, 2/5. gyalog- és a 2. román lovashadosztályból, álló-átkaroló csoport Schmettow lovashadosztályát és a Goltz lovashadosztályt: visszaszorította és estig Babaita—Flamanda - Cartojam és. Clejani vonalában körülbelül 30 km. széles arcvonalban mintegy 16—20 km-re közelítette meg a Kosch csoportnak Dragamestin át Zimniceára vezető főösszekötetési és utánszállítási vonalát. E román csoporttal szemben csak Goltz lovashadosztálya és Prunaru Draganestinél a 26. török gyaloghadosztály állott anélkül, hogy sejtette volna, hogy miféle ellenséges erők nyomulnak északnyugat, és észak felől a Dana hadsereg oldala és háta ellen.

Események a Krafft és a Kühne csoportnál november 30-án.

A *Krafft csoport* Pitesti elfoglalása után november 30-án njra megtámadta az I. román hadtestet és Pitestitől keletre levő állásainak feladására kényszerítette, mely Tiganesti—Darja—Bros-teni vonalába vonult vissza, mialatt vele szemben a 73. cs. és kir. hadosztály Albota d. j.-t, a 216. német hadosztály Catanele—Udeni—Draghicesi-t, a 2. cs. és kir. hegyidandár Beletit érte el. Az alpesi hadosztály egy-egy ezredével Davidestinél és Vulturestinél éjjelezett, harmadik ezrede pedig Valeninél a 12. bajor hadosztály mögé került.

Az 1. román hadsereg bal szárnyán álló 1/17. hadosztály egyelőre még tartotta Costestinél levő állásait. Este felé Slobozia—Fierbinti vonalában német lovasság jelent meg és veszélyeztette az 1. román hadsereg összeköttetéseit, a hadseregpár&ncsnokság a tartalékot Negrasira rendelte, mialatt az egy zászlóaljjal megerősített 1. román lovashadosztályt Visinánál gyülekeztette, hogy ott a hadsereg bal oldalát biztosítsa.

A *Kühne csoport* a Krafft és a Duna hadsereg közötti területen ellenállás nélkül nyomult előre, éle átlépte a Draganesti—pitestii műutat, északi szárnya az 1/17. román hadosztály állásai elé került, ezalatt a 41. német hadosztály Selarunál már az 1. román hadsereg hátát fenyegette, a jobb szárnyon a 11. bajor hadosztály élével Baciunál, zömével pedig Talpa Postiinál már a 2/5 és a 9/19. román hadosztály hátában van.

A Kosch csoport helyzete kritikus, mert oldalát és hátát december 1-én két román hadosztály megtámadhatja, a török hadosztály pedig még messze hátul van és mire a 217. hadosztály támogatására siethet, annak helyzete a túlerővel* szemben aggasztóvá alakulhat. Ezalatt északon az egész román ellentámadási terv oszlopát képező 1. román hadsereg ellenállása már 30-án meginog. A két nagy harccsoport között pedig ott áll Kühne minden pillanatban készen arra, hogy abban az irányban avatkozzék bele a küzdelembe, ahol épen szükség lesz rá. A helyzetről tiszta képe egyik félnek sem volt, dacára annak, hogy a németeknek és a románoknak is két-két lovashadosztálya mozgott ezen a területen.

Intézkedések december 1-ére.

Kosch tábornok a november 30-iki győzelmes harcok után azon vágytól sarkalva, hogy a már csak 25 km-re levő Bukarestet

minél előbb elérje, elrendelte, hogy a támadást az Arges felé folytatni kell.

A 9. hadsereg parancsnokának felfogása szerint:

„A románok tervszerűen folytatják visszavonulásukat. Hogy sikerülni fog-e nekik anyagi károkat okozni, még nem tekinthető át. Azok a veszteségek azonban, melyeket már eddig is szenvedtek az erkölcsi lezülléssel párosulva valószínűleg lehetetlené teszik, hogy saját erejükből komolyan ellenálljanak. Ezért nem nagyon valószínű, hogy Bukarestnél vagy annak magasságában határozott ellenállást kísérelnének meg. A kockán forgó értékek is ez ellen szólnak. Valószínűbb, hogy a románok odáig hátrálnak, ahol az orosz támogatás lehetséges, ez pedig, amennyire a helyzetet áttekinthetem, csak Bukaresttől keletre várható. A németeknek viszont a megsemmisítési gondolatot fenntartva arra kell törekedniök, hogy még a kemény tél, beállta előtt, tehát karácsonyig eljussanak a Szerétig. Az előnyomulást akkor lehet majd meggyorsítani, ha a helyzet Bukarest magasságában tisztázódik s csak úgy lehetséges, ha az ellenséget már eleve átkaroljuk. Hogy pedig ez akkor a 9. hadsereg jobb szárnyán végrehajtható-e, kérdéses. Ellenben meg lehet csinálni ezt a hegyi csapatoknak a bal szárnyon, a hegységben való idejekoráni alkalmazásával, amelyekkel egyenlő értékű csapatokat sem az oroszok, sem a románok nem tudnak szembeállítani.”

Falkenhayn tehát ennek megfelelően, december 1-ére az üldözésnek folytatását rendelte el. Miután Mackensen közlése szerint a Kosch csoport 1-én a 217. hadosztállal Mihailesti irányában fogja üldözni a november 30 án Copaciu—Ghimpatinál megvert ellenséget, a Goltz lovashajosztály pedig az Argesul folyón á¹ Buftéára van irányítva, Falkenhayn elrendelte, hogy december 1-én Schmettow Malu Spart felett foglalja el az Arges szakaszt, míg az LIV. hadtest a Malu Spart és Fundu Parului közötti folyószerkezést felé nyomuljon. A Krafft csoportnak a Titu—cornetu-i vasútvonal mentén, a Morgen hadtestnek pedig Târgovistea—Valea Lunga vonala felé kellett támadnia, a 115. hadosztálynak Dragănești (Rosiori de Vedtől északkeletre) kellett elérnie. Az időközben a 9. hadsereghez irányított 2. lovas hadosztálynak (v. Etsel tábornok parancsnoksága alatt) december 2-áig Kâmnice Vâlcea-ra, kellett beérkeznie.

A 9. hadsereget november 30-án este a legfelsőbb hadvezetőség Mackensen tábornagnak rendelte alá. A Románia nyugati

részében harcoló összes erők vezetése végre egy kézbe került. Kár, hogy korábban nem történt meg. Ezt már akkor el lehetett volna rendelni, amidőn a Duna hadsereg átkelése Sistovnál november 23-án sikerült. (80. oldal.) Ennek alapján Mackensen a Bukarest elleni támadást elő akarván készíteni, elrendelte, hogy a 11. bajor hadosztály Blejestin és Clejanin át Mihailestire nyomuljon, a 115. hadosztály kövesse a bajorokat, míg a 109. hadosztályt Bukarest nyugati és északnyugati arcvonala ellen irányítsák. Mackensen ugyanis rajtaütésszerű támadással akarta Bukarestet, a románok legnagyobb várát elfoglalni és ehhez a 217., 11. és 115. hadosztályt egységesen akarta alkalmazni, miután a bulgár csapatokat a vár elleni támadásra nem tartotta eléggé kiképzetteknek.

Falkenhayn azonban nem változtatta meg a már kiadott intézkedéseket és jelentette, hogy az LI V. hadtesttel mit akar elérni. Akkor ugyanis még nem sejtette, hogy közötté és a Duna-hadsereg között egy erős román csoport van, amely a Kosch csoport bal oldalát már meg is támadta, de viszont Mackensen sem tudott meg semmit a Kosch csoport bal szárnyát fenyegető veszélyről.

A románok intézkedései december 1-ére.

Prezán tábornok viszont úgy intézkedett, hogy Jancovescu tábornok csoportja és a 21. román hadosztály a Nealjov mentén álljon ellent a Duna-hadsereg támadásának, a 2/5., 9/19. gyalog és a 2. lovas hadosztály folytassa előnyomulását Draganes Ghimpati és Balarján át a 21. hadosztályt támadó ellenséges erő oldala és háta ellen. További szándéka az volt, hogy az átkarr csoport támadásának megkezdésekor, a 21. hadosztály, a Jancovesc csoport és az időközben beérkezett 40. orosz hadosztály is támadjon. Az oroszokat a Duna mentén a Kosch csoport jobb szárnya ellen irányította.

Események december 1-én.

(Hozzá a 3. melléklet.)

Bár a Duna hadsereg északi oldalában a helyzet nagyon bizonytalan volt, abban a tudatban, hogy a Goltz lovashadosztály biztosítani fogja a 217. hadosztály bal oldalát és szükség esetén a 26. török hadosztály is beérkezhetik, Gallwitz tábornok december 1-én megindult hadosztályával az Arges felé. Délutánig a 217. hadosztály a bajor vadászrezreddel Mihailestinél és attól északra,

a 22. Landwehr ezreddel pedig Tuta és Mihailesti között elérte az Arges nyugati partját. A 21. román hadosztály ugyanis a 217. hadosztály erélyes támadása elől 12 óráig Posta—Mihailesti—Popesti vonalába vonult vissza, estefelé pedig átkelt az Argesen és bal szárnyával Prunira, jobb szárnyával pedig Budá-ra támaszkodva állott meg, hogy a németeknek az Argesen való átkelését megakadályozza és a Bukarest elleni támadást itt kivédje.

Ekkor kapta a 217. hadosztály parancsnoksága azt a jelentést, hogy a Goltz lovashadosztályt erős ellenség támadta meg és hogy az Letca Veche felé vonult vissza. Jelentést kapott arról is hogy Clejani—Flámanda vonalából körülbelül két ellenséges hadosztály van előnyomulóban Rusi lui Asan és Tarnava felé és hogy ezzel a két gyaloghadosztállyal együtt támad a 2. román lovashadosztály is. A 217. hadosztály bal oldala és háta tehát nagy veszélyben forgott, mert most már nyilvánvaló volt, hogy a Goltz lovashadosztályra számítani nem lehet, a 28. török hadosztályt pedig a Draganesti irányában támadó román erők lekötötték és így az 1-én már nem jöhet a 217. hadosztály segítségére. A hadosztályparancsnokságnak azonnal intézkednie kellett a bal oldal biztosítására és arra is, hogy mindazok az alakulatok és intézetek, amelyekre elől szükség nincsen, Pingalestin át hátra menjenek. A nehéz tüzérségnek az a része, melynek már nem volt löszere és a hadosztályvonalat parancsot kapott a visszavonulásra, nehogy az ellenség a műutat elérve azokat az elvonulásban megakadályozza, Az is nyilvánvaló volt, hogy az ellenség túlerővel végrehajtott oldaltámadására való tekintettel a hadosztály nem maradhat az Arges menti állásokban, hanem legalább is a Neajlovig vissza kell vonulnia, hogy ezáltal közte és a 26. török hadosztály közötti nagy távolság is csökkenjen.

A hadosztály bal oldalának biztosítására Gallwitz tábornok mindenekelőtt a 115. népfelkelő gyalogezred I. zászlóalját a Ghimpatu és Rusi lui Asan között félúton levő magaslatokra, továbbá az 1. tartalék vadászzászlóaljat 2 üteggel Bulbucată-ra és az attól nyugatra levő erdőkhöz rendelte. Ezeknek az volt a feladatuk, hogy a valószínűleg Letca Veche környékén levő Goltz lovashadosztállyal együttműködve tartóztassák fel az ellenség előnyomulását.

Erre azonnal megindulnak az alexandriai műúton a hosszú kocsis és tüzérségi oszlopok Balarián, Ghimpatu át Pingalesti felé.

Ezalatt a 12. és az 1. bulgár hadosztály is megkezdte december 1-én a támadást. Az 1. bulgár hadosztály- hatalmas tüzérségi előkészítés után délután 1 órakor kiverte a románokat Brani- stariból, majd Calugareni felé fordulva ennek védőit is visszaveti. Délután 3 órakor az 1. bulgár hadosztály átkelven a Neajlovon teljes előnyomulásban volt az Arges felé. Jancovescu tábornok utolsó tartalékainak bevetése után a giurgiu—bukaresti műut két oldalán hídfőállásban akarta a bulgárokat feltartóztatni. Állásának jobb szárnya Darastinál, bal szárnya pedig Variamnál támaszkodott a folyóra. Ekkor indult támadásra a 40. orosz hadosztály az 1. bulgár hadosztály jobb szárnya ellen. Egy 2 zászlóaljából és 1 ütegből álló orosz csoport átkelt az Argésen és Comana felé fordult, mialatt egy gyalogezred a comanai erdő felé kezdte meg a támadást. Erre az 1. bulgár hadosztály a már elért vonalban be- ásta magát és Gyurgyevóból utolsó zászlóalját is előre vonva be- vetette a harcba, így az oroszok támadását visszaverte, kik az Ar- ges keleti partjára vonultak vissza.

A jobbról fenyegető veszélyre való tekintettel Kosch tábor- nok már arra gondolt, hogy a Goltz lovashadosztályt erre a szárnyra vonja át. Ezt azonban már nem lehetett végrehajtani, mert idő- közben a 217. hadosztály ellen megindult a románok támadása.

Az ellentámadás megindul. (Hozzá a 3. melléklet)

Mialatt a Duna-hadsereg az Arges felé tört előre, a román ellentámadó csoport is megkezdte december 1-én reggel az elő- ny omulást a 30-án este elért vonalból (Babaita—Flamand a— Clejani).

A 21. hadosztálytól jobbra levő *9/19. hadosztály* december 1-én két oszlopban indult meg. A bal oszlopot képező 17. dandár (9. vadász és 39. gyalogezred; Rusi lui Asanon keresztül Ghim- patf felé, a jobb oszlopban a 19/40. dandár (a 23/63, 38/78, 35. gyalogezred) a clejanii és a nebunai erdőn át Balariára volt irá- nyítva, hogy minél előbb felvéve az összeköttetést a 21. román hadosztállyal, azzal együtt kezdje meg a támadást a németek bal eaárnya ellen.

A 19. dandár délután 4 óra 30 perckor indult el Clejaniból és délig a Babele Nebuna—Velea—Rusii lui Asan vonaláig jutott előre, miután a vele szemben álló Goltz lovashadosztály zöme elő- nyomulását késleltette. Ez azonban később Letca Veche felé volt

kénytelen kitérni a túlerő elől. De a lovasság ellenállása is elég: volt arra, hogy a hadosztály előnyomulását tovább ne folytassa, úgy hogy e napi teljesítménye a harc színhelye felé mindössze 6 kilométer volt.

A 17. gyalogdandár, mely Cartojaniból csak reggel 7 órakor indult el, Crevenicu Marénál és Mereni déli sarkánál visszaszorította Goltz gyenge osztagait és délután 5 óráig Letea Noua, Rusii lui Asan vonalát érte el. Ez a dandár is csak 16—18 kilométert menetelt úgyszólván harc nélkül. December 1-én este tehát a 9/19. hadosztály egyik dandára Rusii lui Asannál, a másik pedig Letca Nouanál hátába került az Arges mentén álló 217. német hadosztálynak és mintegy 7 kilométerre közelítette meg Balariát, a 217. hadosztályparancsnokság állomáshelyét.

Este felé a 19. dandár 40. ezre de elindult Balaria felé, éjjel 12 óra körüli benyomult a községbe és az ott levő 217. német hadosztályparancsnokságot meglepte. Ennek csak annyi ideje volt, hogy az Arges menti csapatok parancsnokát, Vogel ezredest, Arról értesíthette, hogy a románok benyomultak Balariába. Ekkor a távbeszélő összeköttetés megszakadt az elől levő csapatokkal.

A vonatok és a felesleges nehéz tüzérség hátravonulása akkor még javában folyt, amidőn a románok Balariánál elérték a nagy utat, amelyen ezeknek az oszlopoknak haladniuk kellett. Midőn a hátraírányított nehéz tüzércsoport, — melyben három nehéz osztrák-magyar üteg is volt, — Balariához közeledett, a Balariában volt osztrák-magyar utászszázadtól azt a jelentést kapta az osztály parancsnoka, hogy a községben románok vannak. A tüzérparancsnok előtt ez teljesen érthetetlen volt, mert eddig még egyetlen lövést sem hallott és az éjszaka teljesen csendes volt. Amidőn azonban a község bejárata előtt rövid időre megállított ütegek ismét elindultak és bejutottak a község házai közé, éktelen puskaropogás indult meg. A meglepett tüzérség vágatban hajtott át a községen. Három üteg tényleg sértetlenül ki is jutott a faluból és menetét Ghimpatin át Pingalesti felé folytatta, egy üteget a románok elfogtak, a többi visszafordult és a Nealjov északi partján a csapatok körletében állott meg.

A románoknak előnyomulása következtében az Argesig előrejutott 217. német és 12. bolgár hadosztálynak helyzete kezdett egyre veszélyesebbé válni. A Bulbucatanál levő L vadász zászlóaljzat túlerejű ellenség támadta meg és a 12. bolgár hadosztály bal szárnya is kénytelen volt az ellenség heves támadása követ-

keztében egy kissé hátrább vonulni. Az összeköttetés és a közvetlen érintkezés a két hadosztály között megszakadt. A 217. német hadosztálynak már nemcsak a bal, hanem a jobb oldala is veszélyben forgott. A hadosztály csoportosítása (1. 5. vázlatot) ekkor a következő volt: *

Az Arges mentén a 22. Landwehr gyalog ezred jobb szárnyával Tuta-nál, bal szárnyával Mihailesti nyugati szegélyén állott ehhez csatlakozott a 115. gyalogezred egy zászlóaljja Draganestüg (kiz.) Draganestiben volt a 9. tartalékvadászzászlóalj az attól 2 kilométerre északra eső magaslatig, itt csatlakozott hozzá délnyugat felé visszakanyarodva a 7. tartalékvadászzászlóalj, majd Bulbucata és Letca Veche között az 1. tartalékvadászzászlóalj és a 115. népfelkelő gyalogezred 7 százada állott harcban túlerős ellenséggel. Ebben a helyzetben nem maradhattak a hadosztály csapatai. Ezért a 18. dandár parancsnoka, Vogel ezredes, elrendelte & 217. hadosztálynak a Neajlovhoz való visszavonulását. Ezalatt beesteledett, sűrű téli est borult a tájra. Az utakon kocsik és lövegek dübörögnek és haladnak Balaria felé. Ott ellenséges lövészek rajtaütnek egyik ütegen. Ágyuk és lövészercsók rekednek meg. Egyébként a csapatoknak az Arges menti ellenség elől való elvonulása a legnagyobb rendben történik.

„Hallgatva, csendben vonulnak vissza a fekete úton éjjelkor a vitéz vadászok és derék népfelkelők az Argestől a Neajlov felé. A menetoszlop végén utolsóként lovagol Vogel ezredes a dandártörzsszel. Közötte és a hadosztályparancsnokság között ellenség van. Most már neki egyedül kell viselnie a felelősséget. A Stilpuna-nál levő Neajlov-hidon áthaladva a tüzérség az Epurestitől délnyugatra levő állásokba vonul el. Hősies harcokban és kitartással fedezi az 1. bajor tartalékszászlóalj, Pftigel őrnagy vezetése alatt, Bulbucatanál a tüzérségnek a stilpui hídon való áthaladását s így időt szerez a hadosztálynak a rendezkedésre és a csoportosulásra. Még csak 380 fegyvere tüzel! A többi már a kihült kezekben a földön hever! Majd amidőn az ellenség túlerővel rohamra indul, a zászlóalj roncsai Stilpura vonulnak vissza. Az összelőtt roncsok azonban teljesítették kötelességüket! Amikor a reggel szürkülni kezd, a hadosztály már állásban van a Neajlov északi partján, jobb szárnyával (22. Landwehrezred) a Chirculesti—tutai-i útra

* (Vogel: Die Befreiung Siebenbürgens und die Schlachten bei Targu Jiu und am Arges 113. oldal;)

támaszkodva arccal északkeletnek az Arges felé, középen a 9. tartalék vadászzászlóalj arccal nyugatnak. A Stilpunál levő útkeresztezésnél e zászlóalj részei veszik fel Bulbucata felé fordulva a vitéz bajor vadászok (1. tartalékzászlóalj) maradványait.”*

A 9/19. román hadosztály elől visszavonult Goltz lovashadosztály Pingalestinél és Naipunál foglalt védőállást, miután erősítésül néhány népfelkelő századot is kapott.

A 26. török hadosztály nem tudta követni a 217. hadosztályt a Neajlov felé, mert Draganestinél erős ellenség támadta meg. A 2/5. román hadosztály menetcélja Draganesti—Asan Aga volt, az előnyomulást december 1-én reggel két oszlopban kezdte meg. A jobb oszlop délelőtt 10 órakor Tunarinál harcba elegendett a 26. török hadosztály csapataival; a bal oszlop ezalatt Eraslavesti—Merenin át menetelt. A 21. román hadosztály időközben veszélyessé vált helyzetére való tekintettel a hadosztály azt a parancsot kapta, hogy menetirányát változtassa meg és előnyomulását Balaria—Ghimpati felé folytassa. Erre a 2/5 román hadosztály zöme kelet felé elkanyarodott és egyik dandára estig Letca Vechet, a másik Jietca Nouat érte el. A román hadosztályparancsnokságnak azonban úgy látszik szintén nem volt fogalma arról, hogy mekkora török erő áll vele szemben, mert különben nem lehetett volna így egyszerűen kelet felé elkanyarodnia. A 2. román lovashadosztálynak Flamandánál kellett volna biztosítania a 2/5. román hadosztály jobb oldalát és hátát.

A Kosch-csoport tehát válságos helyzetbe került, miután az eddigi harcokban különösen a 217. hadosztály állománya nagyon megesapant és a 2/5. és 9/19. román hadosztály a hadseregnek nemcsak oldalát támadta meg, hanem a 2/5. hadosztály a 217. hadosztálynak a hátába került, a románok már elérték a Zimnicea felé vezető műutat is és a hadosztálynak összeköttetése a híd felé megszakadt.

A románok vérmes reményekkel várták december 2-ának felvirradását és biztosra vették, hogy sikerülni fog még 2-án döntő csapást mérni a Kosch-csoportra és azt a Dunának szorítva megsemmisíteni. A kölcsönös erőviszonyokat tekintve erre tényleg gondolhattak is, mert számbelileg túlsúlyban voltak. Kosch tábornok 4 gyalog és 1 gyenge lovashadosztályával szemben egyelőre

* Vogel: Die Betreinug Siebenbürgens und die Schlachten bei Targu Jiu und am Arges. 113. és 114. oldal.

4 román, 1 orosz gyalog és román 1 lovashadosztály állott kedvezőbb helyzetben.

Nem számoltak azonban a románok a Kühne-csoport gyors beavatkozásával. Igaz ugyan, hogy ez még december 1-én mitsem tudva a Duna-hadsereg elleni támadásról és a 217. német hadosztály szorongatott helyzetéről a jobb szárnyán menetelő 11. bajor hadosztályt a 9. hadseregparancsnokság intézkedése alapján Malu Spartra irányította. (3. melléklet.)

Ha azt kutatjuk, hogy mi lehetett a Duna-hadsereg ezen veszélyes helyzetének az oka, akkor arra a megállapításra keli jutnunk, hogy ezt a Duna-hadseregnek merész, a szomszédok térnyerésével nem számoló előreszökellése, az ellenség támadó erejének lebecsülése, de legfőképpen az idézte elő, hogy a Kühne-csoport és a Duna-hadsereg nem állott egységes vezetés alatt, aminek az volt a következménye, hogy a két, egymás mellett egy célra törekvő hadsereg egymásnak helyzetéről nem volt idejében és kellő mértékben tájékozva. A 9. hadsereget Mackensennek későn rendelték alá.

Események december 1-én a 9. hadseregnél.

(Hozzá 2. és 3. melléklet.)

A 9. hadseregparancsnokság november 30-án még mindig nem látta egészen világosan, hogy azok a román erők, melyekkel november 30. folyamán a Schmettow lovashadtest, majd pedig a iL bajor hadosztály elővédje Baciú környékén harcba bocsátkozott, tulajdonképpen mit akarnak. Miután a harc rövid ideig tartott, egyáltalában nem lehetett megállapítani, hogy itt nagyobb erők lehetnek. Az elvonulás irányából inkább arra lehetett következtetni, hogy ezek vagy az Olt mellől visszavonulóban levő csoportok részei lehetnek, vagy pedig olyan erők, melyeket a románok kelet felől vetettek Schmettow lovasságának útjába. Az egészen biztos volt, hogy a Kühne-csoport és a Duna-hadsereg közötti térközben román csapatok vannak, arra azonban Falkenhayn nem gondolhatott, hogy ott egy egész román hadtest vonul délkeleti irányban, mert nem tételezhette fel, hogy a románok arra, a szinte hihetetlen elhatározásra jussanak, hogy ebbe a napról-napra szűkebbé váló térközbe nagyobb erőket tolganak be, anélkül, hogy a Kühne-csoporttal szemben valami komoly feltartóztatás! kísérletet tennének. A november 30-án Baciúnál lezajlott harcokat ugyanis feltartóztatás! kísérletnek minősíteni nem lehetett. Másrészt viszont

azok a hírek, melyeket, Falkenhayn a Duna-hadsereg előnyomulásáról és harcairól eddig kapott nem adtak okot arra, hogy feltegye, hogy a Duna-hadsereg helyzete hirtelen válságosra fog fordulni. December 1-én korán reggel ugyanis Falkenhayn Mackensentől még azt az értesítést kapta, hogy november 30-án délután az 1. bulgár hadosztály a Neajlovon át Calugareni és Branistari között előnyomulva támadásban volt az Adunati—Copaceni felé levő állásokat tartó románok ellen, hogy Prundnál és a Greaca-tónál (Bukaresttől délkeletre a Duna mellett) már oroszokat állapítottak meg. Az értesítés szerint a 12. bulgár hadosztály elérte a Neajlov mellett fekvő Singurenit, a 217. német hadosztály Epuresti—Bulbucata vonalát, a 26. török hadosztály pedig élével Prunaruhoz már megérkezett.

Mackensen még azt is közölte a 9. hadseregparancsnoksággal, hogy a Goltz lovashadosztály Merenin át Crevenicu mr.-ra vonult vissza azok elől a nagy román erők elől, melyeket november 30-án este Clejaninál és Furculestinél állapított, meg. Flamânda környékéről még semmi biztosat tudni nem lehetett.

Az bizonyos volt tehát, hogy a Kühne-csoport és a 217. német hadosztály között nagyobb román erők mozognak. Falkenhayn azonban ennek nem tulajdonított nagyobb jelentőséget, sőt ellenkezőleg meg volt győződve arról, hogy ha a Künn e-csoport folytatja előnyomulását az Arges felé, ezeknek a román csapatoknak visszavonulása lehetetlenné válik különösen akkor, ha ezalatt a Duna-hadsereg is tovább nyomul Bukarest felé, vagy legalább is megtartja azon vonalat, melyet eddig elért.

December 1. folyamán azonban lassanként tisztult a helyzet és a kép egészen megváltozott. Falkenhayn egymásután kapja a jelentéseket. Megtudja, hogy a Duna-hadsereg helyzete kritikus. A délután folyamán már Mackensen is két ízben kéri a 9. hadsereg sürgős támogatását, miután a románok a Duna-hadsereg bal oldalát Busii lui Asan és Flamânda vonalából nagy erőkkel támadják.

Falkenhayn most már tisztán látja, hogy a Duna-hadsereg támogatására meg kell változtatnia a Kühne-csoport jobb szárnyán előnyomuló hadosztályok menetirányát, azonban már késő volt arra, hogy a menetben levő hadosztályok az új parancsokat a menet befejezése előtt idejekorán meg kaphatták volna, az éjjeli menetelés pedig a rossz utakon amúgy sem lett volna célszerű,

ezért a már 1-én kiadott intézkedéseken egyelőre semmit sem változtatott.

December 1-én délután 5 órakor Krafft von Dellmensingentől jelentés érkezett, hogy a 8. román hadosztály két vezérkari tisztjét fogták el, akik tévedésből a németek közé autóztak és ezeknél az 1. román hadseregpáncsnokság alábbi parancsát találták meg, melynek valóságosága kétségtelen volt:

„Ma november 30-án azon harccsoportunk, mely a döntésre hivatott támadó csoportot képezi, megkezdi a támadást általában Draganesti irányában azon ellenség ellen, mely a Dunán átkelve betört az országba.

ki 1. hadseregnek az a feladata, hogy a vele szemben levő ellenséget feltartóztassa és az ellene megkísérelt támadásokat visszaverje.

Nagyon fontos, hogy az 1. hadsereg csapatai a legmesszebbmenő támadó szellemben működjenek, hogy így az ellenséget lekössék és erejének teljes kifejtésére kényszerítsék. Különös figyelmet kell fordítani tartalécsapatok kikülönítésére az egységek bal szárnya mögé. A hadseregtartalék, mely Gliganuban, Costestitől 10 kilométerre keletre van, kizárólag a hadseregpáncsnokság rendelkezésére áll.

A ma kezdődő hadműveletektől függ az egész nemzetek sorsa. Arra kérek tehát minden tisztet és a legénységet, hogy állásaikban haljanak meg, ellentámadásokat intézve az ellenség ellen, mely állásaik elfoglalását megkísérelné. Mindenkit figyelmeztetek arra, hogy a gyávakkal szemben nincsen irgalom. Rangra való tekintet nélkül agyonlövöm őket. Mentsétek meg szorongatott hazátokat a kegyetlen barbárok hordáitól.

Első hadsereg tisztjei és legénysége! Az Isten meg fog jutalmazni benneteket!

Előre Istennel a hazáért és a királyért!

Az 1. hadsereg páncsnoka

Stratilesco_ tábornok.

Gavanescu alezredes, vezérkari főnök.

Ez a fontos parancs villámsugárként világította meg az események éjszakáját. Most már egészen tisztán látta Falkenhavn a románok szándékát, most már tudta, hogy azok az erők, melyek a Kühne-csoport arcvonala előtt már november 30-án feltűntek, a nagy ellentámadási terv keretében mozogtak délkelet felé és hogy

már meg is támadták a Duna-hadsereg bal oldalát, hogy a románok még egy utolsó erőfeszítéssel mégis megpróbálják Bukarestet megmenteni. Mialatt az 1. hadsereg négy hadosztálya az Arges mentén támadó német erőket tartóztatja fel, ezalatt a szintén négy gyalog és egy lovashadosztályból álló támadó csoport — Falkenhayn szerint a 2. román hadsereg — rajtaüt a Duna-hadsereg bal szárnyán. A románok nem számolnak a Kühne-csoport közbelépésének lehetőségévei, mert az elfogott intézkedés egy szóval sem említi meg az e csoporttal szembeni biztosítást, de nem is emlékezik meg az Olt felől előnyomuló ellenséges erőkről, mintha azok egyáltalában nem is léteznének. Úgy látszik, hogy a román hadvezetőség azt hitte, hogy a Slatinánál átkelt német erők szintén Pitesti felé folytatták az előnyomulást és Stoenestinél csak az ellenség lovassága kelt át az Oltón. Azt, hogy a lovasságot három teljes gyaloghadosztály követte kelet felé és hogy Pitesti felé csupán a 301. hadosztály (tulajdonképpen csak a 144. dandár) volt Costestire irányítva, a románok úgy látszik egyáltalában nem tudták. Schmettow lovassága tehát igen jól leplezte a mögötte haladó gyaloghadosztályokat. Az 1. és 2. román lovashadosztály viszont nem teljesítette hivatását, nem állapította meg azt, hogy a Schmettow hadtest mögött van-e még valami. Az 1. román lovashadosztály ahelyett, hogy erélyesen felderített volna, sietve visszavonult és az 1. hadsereg bal szárnyához ragadva a védelmi vonalat hosszabbította meg, a 2. lovashadosztály pedig a 9/19! hadosztály mögé húzódott.

Falkenhayn elhatározása december 1-én.

Az elhatározás — mondja Falkenhayn*, — hogy „a dolgoknak ilyen kedvező fordulatából a lehető legnagyobb hasznot húzzam, természetes volt. Először arra gondoltam, hogy a Kühne-csoportot a 11. bajor hadosztálynak Mackensen utasítása szerinti elkanyarítása mellett egyszerűen tovább meneteltetem. Ha ugyanis Malu Spart és Ungheni között átlépjük az Argest, remélni lehetett, hogy egyik román hadsereg sem lesz képes visszavonulni. Az időközben a december 1-én lezajlott eseményekről beérkezett jelentések azonban nem engedték, hogy ezt a szándékomat végrehajtsam.

A Duna-hadsereg helyzete sokkal veszedelmesebb volt, mint, azt az egdigi hírek alapján feltételezni lehetett volna.”

*) Falkenhayn: Der Feldzug der 9. Armees gegen die Rumänen und Russen. II. rész 81. oldal

A 9. hadsereg helyzete december 1-én.

A 9. német hadsereg egyes csoportjai december 1-én a kötetkező helyzetbe jutottak:

Schmettow lovassága nem követte a délkelet felé elvonult románokat, hanem folytatta előnyomulását az Arges felé és már a kora délutáni órákban átlépte a Neajlovot Uesti Coleasca-tól északkeletre.

A 11. bajor hadosztály élével Uesti Coloasca-t, a 109. az Arges mellett levő Cascioarele községet, a 41. hadosztály Fundu Parului-t érte el, a 301. hadosztály Costestinél harcolt a Krafft-csoport jobb szárnyán levő 73. hadosztály mellett.

A Krafft-csoport december 1-én reggel megkezdte a támadást az 1. román hadseregnek Costesti Stanislavesti- Gorganu vonalában levő állásai ellen, ahol a 14., 8. és az 1/17. hadosztály kétségbeesett ellenállást fejtett ki. (2 melléklet.) Amidőn azonban a 216. hadosztály Priboeni-n és Bogati-n át előretörve a jobb szárnyat átkarolta, Stanislavesti-nél pedig a 73. hadosztály áttört és egyes részeivel egészen Katesti-ig hatolt előre, a románok megkezdtek a visszavonulást Glambocetul—Glodul—Budisteni—Tejül Tonalába. Miután a harcokban különösen a 13. és a 14. hadosztály nagy veszteségekor szenvedett és a 14. hadosztálynak mindössze 1400 embere maradt, a hadosztályt a 13. hadosztállyal egyesítették és így alakult meg a 13/14. hadosztály, de ennek állománya sem volt már nagyobb 4— 5000 puskánál.* A 73. hadosztály mellett a Costestif támadó 301. hadosztály az 1/17. román hadosztállyal harcolt, Amidőn a 73. hadosztály áttörése következtében a hadosztályt jobbról átkarolás fenyegette, ez is megkezdte a visszavonulást és az I. román hadsesthez csatlakozva 'i eiul din Vale—Lesile vonalában foglalt állást. Az 1. román lovashadosztály Selarul környékén akarta biztosítani az 1. román hadsereg bal oldalát.

A Krafft-csoportoz tartozó 2. cs. és kir. hegyidandár Beletiről Draganesti f-ié, az alpesi hadosztály pedig a Dambovita völgyébe Maiiestire volt előnyomulásiában.

Morgen hadtestie Voinestit éne el.

Az ellenség tt-hát a Krafft és a Morgen hadtest előtt is visszavonult,

*Haralamb ezredes Batalia pe Neajlov.

Falkenhayn helyzetmegítélése és intézkedései december 1-én este.

Midőn Falkenhayn a Krafft-csoport sikeres előnyomulásáról és a Morgen hadtest térnyeréséről is jelentést kapott, az volt a meggyőződése, hogy az 1. román hadsereg már nem tud tovább ellenállani, tehát valószínű, hogy már a legközelebbi éjj folyamán meg fogja kezdeni a visszavonulást s így kimenekül a megsemmisülésével fenyegető helyzetből, ha Kühne egyenesen kelet felé folytatja december 2-án az előnyomulást. Falkenhayn ezt azonban minden áron meg akarta akadályozni azért, hogy a legrövidebb irányban, az 1. román hadsereg hátsó összeköttetései felé tör előre, „mert amíg egyfelől szükség volt arra, hogy Kühne jobb szárnya dél felé elkanyarodjék, hogy a Duna-hadseregnek segítsen, másrészt a bal szárnyon épen ellentétes irányba kellett előnyomulni, hogy a Krafft-csoport előtt levő ellenséget megsemmisítsem”.*)

E megfontolás alapján Falkenhayn december 2-ára a következő intézkedést adta ki;

1. *Az ellenség* egyik hadseregével a Duna-hadsereg és az LIV. hadtest jobb szárnya ellen előnyomult. E hadsereg egyes részei a 11. bajor hadosztály elől. Falmanda—Rusii lui Asan-on keresztül délkelet felé kitértek.

Az 1. román hadsereg a Krafft-csoportot igyekszik feltartóztatni. Még ma este Stanislavesti—Oarja-nál állott, erős tartalékai Gliganu környékén voltak. Az Arges mentén a cs. és kir. 73. hadosztály egyes részei Ratesti-ig törtek át.

2. A | hadsereg december 2-án *mindkét-* ellenséges hadsereget meg fogja támadni.

3. *hühne tábornok* a 11. bajor és a 109. gyaloghadosztályal hátba támadja a Flamânda—Rusii Asan-on át kitért ellenséget és elállja ennek visszavonulási útját Bukarest felé. Erős tartalék a bal szárny mögött.

4. *Schmettow gróf* tábornok Bukarest felé biztosítja Kühne támadását. Felderítés a Bukaresttől nyugat felé vezető utak, valamint Bukarest—Târgovistea vonala felé. Az ellenségnek Kühne bal oldala elleni előnyomulását a lovashadtest az Argesul-on, vagy a Ciorogirla szakaszán akadályozza meg. A Bukarest—ploesti-i vasútvonalat szakítsa meg.

*) Falkenhayn: Der Feidzug der 9. Armee II. rész 83. oldal.

5. *Krafft von Daltensingen* tábornok, akinek a 301. hadosztályt alárendelem, a vele szemben álló ellenséget annak jobb szárnyára gyakorolt folytatólagos nyomással vesse vissza.

6. *A 41. hadosztály* további intézkedésig önnálló lesz. Elállja a *Krafft*-csoporttal szemben álló 1. román hadseregnek visszavonulási útját, főerejével a déli, *egy* oldalozsloppal pedig az északi *Arges*-parton.

7. *Az 1. és a XXXIX. fartalék-h&àtest* feladata az eddigi marad.

8. *A 115. hadosztály és a 2. kerékpáros dandár*, mint haderegtartalék délelőtt 8 óráig érje el *Brostenit*. A *Rosiori de Vede*-n át való távbeszélő összeköttetésről gondoskodni kell.”

Ezt a parancsot *Falkenhayn* később oda módosította, hogy a 109. hadosztály ne térjen el dél felé, hanem maradjon az *Arges* mellett, a 11. bajor hadosztály pedig a *Duna*-hadsereg kötelékébe lép át és előnyomulását *Mihailesti* felé folytatja. Ez a módosítás *Maekensen* határozott utasítására történt. Amint később látni fogjuk, ennek a délen folyó küzdelem eredményeire nem volt előnyös hatása és hogy tényleg jobb lett volna a 109. hadosztályt is *Falkenhayn* eredeti parancsa szerint délkelet felé elkanyarítani.

Megjegyzések *Falkenhayn* és *Maekensen* elhatározásához.

Anélkül, hogy a *Falkenhayn* előbb előadott megfontolásában és intézkedésében kifejezésre jutó elhatározását és *Mackensen* módosító parancsát kritika tárgyává akarnám tenni, mégis szükségesnek tartom, hogy ezen elhatározáshoz néhány megjegyzést fűzzek, miután a nagy és döntő pillanatban megfogamzott, gyors elhatározások fontossága és nagy hordereje ebben az esetben is nagyon tanulságosan látható.

Itt azzal a ritkán előforduló esettel állunk szemben, amidőn a *hadseregparancsnoknak* igen rövid idő alatt kell a helyzetet mérlegelnie és az intézkedéseket is azonnal ki kell adnia, amidőn a *hadseregparancsnoknak* nem állanak napok rendelkezésére a megfontolásra és a parancsok kiadására. Itt a gyors cselekvés döntő jelentőségű volt, mert a háborúban egyszer kínálkozó hasonlóan kedvező helyzetet teljesen ki kellett használni; itt igazán csak pillanatokról volt szó. De viszont ismét látjuk annak az

elvnek igazságát is, hogy a célkitűzésnek arányban kell állania * rendelkezésre álló erővel és még a gyors elhatározásnál is számolni kell az erő-, a tér- és időbeli viszonyokkal is, hogy a legszébb és legerélyesebb terv sem vezet a kívánt eredményre, ha erőink nem állanak a tervvel arányban, hogy kevés erővel nagy eredményt két helyen egyidejűleg nem lehet elérni és erre még az olyan ügyes és erélyes, alapos tudással és helyes elhatározó képességgel bíró vezető, mint Falkenhayn sem képes, ha ehhez nem áll elég erő a rendelkezésre.

Akkor, amidőn Falkenhayn az 1. román hadsereg elfogott intézkedéséből megállapítja, hogy a románok az 1. hadseregnek Pitesti környékén való biztosítása mellett, nagy erővel indultak támadásra a Duna-hadsereg bal oldala ellen és Mackensen értesítéseiből is tudja, hogy a Duna-hadseregnek sürgős segítségre van szüksége, a Kühne-csoport a két ellenséges hadsereg közötti térközben a 301. hadosztály kivételével teljes egészében a 9. hadseregparancsnokság rendelkezésre áll. December 1-én Uesti—Coleasca (11 bajor hadosztály) Cascioarele (109. hadosztály) és Fundu Parului (41. hadosztály) vonalában, a lovashadtest pedig Malu Spartnál készen áll arra, hogy akár az északi, akár pedig a déli román hadsereget megtámadja. Azt ma, csupán a rendelkezésre álló forrásokból nagyon nehéz eldönteni, hogy mi készítette Falkenhawit arra, hogy úgy a román 1. hadsereg, mint a Duna-hadsereget támadó román erők egyidejű megtámadása mellett döntött és ezzel szakított azon eddig hangoztatott nézetével, hogy „támadó csoportját” (Kühne) semmiféle kikülönítéssel nem szabad gyengíteni. Most ő maga osztja azt kétfelé és egyik részét délnek, a másikat pedig északnak fordítja, ahelyett, hogy akár az egyik, akár a másik irányban egységesen alkalmazta volna.

A helyzet tényleg nagyon csábító volt, úgy délen, mint északon. Emiat a Kühne csoportot látszólag teljesen figyelmen kívül hagyva egy erős ellenséges csoport támadja Flamânda—Kusii lui Asan vonalaitól a Duna-hadsereget és azt már nagyon kellemetlen helyzetbe sodorta északon viszont az 1. román hadsereg bal oldala elleni támadás lehetősége csábít. Tehát remélni lehet, hogy megfelelően irányított erőkkel sikerül a románok visszavonulását délen és északon is megakadályozni és a román hadseregnek legalább is 6-8 hadosztályát teljesen megsemmisíteni. Arra azonban, hogy mindkét feladatot meg lehessen sikeresen oldani a Kühne-csoport nézetem szerint nem volt elég erős, mert csak 3 gyalog

és 2 lovashadosztállyal lehetett számolni, miután a 301. hadosztály már csatlakozott a Krafft-csoport jobb szárnyához és Costesti-nél harcban állott.

A 9. hadseregearcparancsnokságnak tehát választania kellett volna a két támadási irány között és 3 hadosztályát azon ellenséges hadsereg ellen kellett volna alkalmaznia, amelynek megtámadásától a nagyobb és biztosabb eredményt lehetett várni. Minden további mérlegelés nélkül is meg lehet azt állapítani, hogy a két csoport közül a Duna-hadsereget támadó román erők elleni támadás lett volna választandó. Ennek a román hadseregnek megtámadását nemcsak a Duna-hadsereg szorongatott helyzete, hanem az a körülmény is előtérbe állította, hogy mint Stratileseu tábornok már ismertetett parancsából is kivehető volt, a románok teljesen, figyelmen kívül hagyták a Kühne-csoportot, hogy ez a Flamânda Rusii lui Asan vonalából támadásra induló román erőknek már a hátában volt és ez a támadási irány lett volna már csak azért is a fontosabb, mert az 1. hadseregearcparancsnokság parancsa szerint a románok délen keresték a döntést, tehát a román hadsereg zöme délen volt és annak megsemmisítése volt az egész eddigi hadművelet célja. A Kühne-csoportnak délen való megjelenése nemcsak meglepte volna a románokat, hanem a 11., 109. és a 41. hadosztállyal feltétlenül meg lehetett volna akadályozni a Duna-hadsereg ellen támadó románoknak Bukarest felé való visszavonulását. Erre az egymagában támadó 11. bajor hadosztály nem volt elég.

Az bizonyos, hogy nagyon csábító volt az a gondolat, hogy az 1. román hadsereg visszavonulását is el kell vágni, s így egyidejűleg nemcsak délen, hanem északon is döntő csapást lehet mérni az ellenségre. Amint azonban egy hadosztály (11. bajor) kevésnek bizonyult délen, éppen olyan kevés volt a 41. hadosztály északon az 1. román hadsereg visszavonulásának megakadályozására.

Falkenhayn első intézkedésével két hadosztályt irányított délkelet felé, Mackensen azonban lemondott arról, hogy a 109. hadosztály a Duna-hadsereget támogassa és azt az Arges mentén hagyta. Így azután egy hadosztály támadt délen, egy északon és egy a lovassággal a két csoport között maradt tartalékban és egyúttal a Bukarest felé való biztosításra.

Lehet, hogy nagyobb lett volna a románok veresége, talán a 2/5, és a 9/19. hadosztály egyáltalában nem tudott volna még egyes részeivel sem visszavonulni, ha az egész LIV. hadtest dél-

kelet felé kanyarodva az Arges és a Neajlov között és az Argen bal partján egyenesen Bukarest felé folytatta volna az előnyomulást és a hadművelet bal oldalának és hátának biztosítására csupán a lovashadtest két hadosztályát használták volna fel. Vagy pedig, ha már a 109. hadosztály az Arges mentén visszamaradt, akkor legalább az egész lovashadtestnek kellett volna támadnia Mihailesti felé.

A helyzet december 1-én.

(4. melléklet.)

Jancovescu tábornok csoportját az 1. és a 12. bulgár hadosztály támadása az Arges mögé vetette vissza, egy csoportja Darasti és Variam közötti hídfőállásban még az Arges nyugati partján, többi része azonban az Arges mögött állott. E csoporttól balra a 40. orosz hadosztály részei Colibasi környékén gyülekeztek a sikertelen támadás után. Jobbra a 21 román hadosztály Pruni és Buda között az Arges bal partjára vonult vissza.

A 9119. román hadosztály egy dandárával Nebuna Veleában éjjelezett, annak egyik előretolt csoportja támadta meg Bulbucatanál az 1. bajor tartalék vadászszázaljat és azt Stilpura vetette vissza. A hadosztály másik dandára Balariának elfoglalása után itt csoportosult a másnapi támadáshoz.

A 25. román hadosztály egy dandárával Letca Vechet érte el, a másikkal Letca Nouanál állapodott meg, egyes részei pedig harcban állottak Tarnavánál és Letca Vechetől délre a 26. török hadosztály részeivel, illetőleg Naipunál a Goltz lovashadosztállyal, melyhez a 115. népfelkelő gyalogezred zöme, egy bulgár népfelkelő zászlóalj és 2 üteg is csatlakozott.

A Kühne csoport jobb szárnyhadosztálya (11. bajor) ekkor már csak 16 kilométerre állott ezen román erőknek hátában Uesti—Coleasca-nál és parancsot kapott arra, hogy előnyomulását délkeleti irányban folytassa.

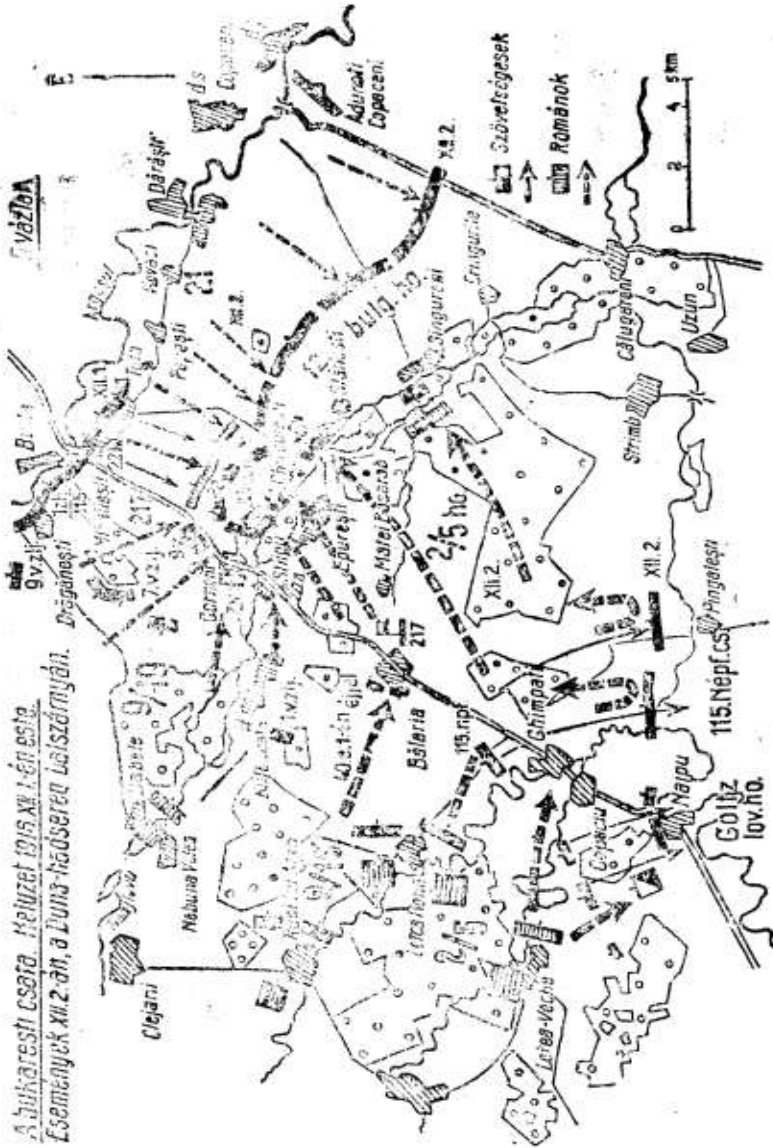
E helyzetből indult meg december 2-án az elkeseredett küzdelem.

Események december 2-án.

(Hozzá a 4. melléklet és 5. vázlat.)

A 217. hadosztály december 1-én éjjel az Arges mellől visszavonva csapatait a Neajlov északi partján állott meg. A 22. Landwehr gyalogezred a Banestitől északkeletre levő szőlős ma-

gaslatokat, a Chirculesti—tutai és a Mihalesti—stilpui út között, arccal északkeletnek szállotta meg. Hozzá csatlakozott balról a 9.

tartalék vadászszázlój arccal északnyugatnak fordulva, e mellé állottak fel a 7. vadászszázlój csapatai Stilpuiig és ezek vették

fel a Bulbucataról visszavonuló I-es vadászok maradványait. (5. vázlat.)

A 12. bulgár hadosztály bal szárnya Chirculestihez vonult vissza, többi része pedig Chirculestitől és Singurenitől keletre a Neajlov és az Arges között állapodott meg. Az 1. bulgár hadosztály a 12. bulgár hadosztályhoz csatlakozva az Argest érte el és a jobb szárnya ellen megindult orosz támadás visszaverése utam arccal keletnek fordulva Falastoca felé kanyarította vissza jobb szárnyát.

Prezan tábornok december 2-ára a Calugareni felé való támadást rendelte el és felhívta a figyelmet a jobb oldal biztosítására is. A döntő küzdelem tehát tulajdonképpen december 2-án kezdődött, miután 2-án délelőtt folyamán avatkozott bele a harcba a 9/19 és a 2/5. román hadosztály zöme is.

December 2-án reggel a 21. román hadosztály észrevette, hogy a német csapatok az Arges felől elvonultak. Erre megkezdte az előnyomulást délnyugati irányban a Neajlov felé. A 37. dandár mint jobb csoport Gorneni, Balaria irányában, a 33. dandár mint bal csoport Chirculesti és Stanesti felé indult támadásra.

A 21. hadosztállyal egyidejűleg a 9. és a 19. hadosztály is megkezdte a támadást a 217. német hadosztály ellen. A 17. dandár a 9. vadászrezred 5 századával és a 40. gyalogrezred két zászlóaljával, továbbá egy 39-es zászlóaljjal Balariából kezdte meg a támadást Stilpu—Epuresti, a 19. dandár a 23/63. 35. és a 38/78. gyalogrezreddel Balbucataról Gorneni felé. A hadosztály hátának biztosítását a 29. román gyalogrezred vette át, azokkal az ellenséges erőkkel szemben, melyeket a Neajlov és a Glavacioc között megállapítottak, egy zászlóalj Clejaniban, egy másik zászlóalj pedig Nebuna Veleá-ban maradt vissza.

Midőn a 17. dandár 9. ezrede a könnyű köd leple alatt mintegy 500 méterre közelítette meg Stilpu községet, a németek heves géppuska és tüzérségi tűzzel fogadták, de az ott levő 7-e« vadászzászlóalj a túlerő elől mégis kénytelen visszavonulni, mire a románok a községet elfoglalták. A németek a Neajlov bal partjára vonultak vissza. E támadásnál 150 ember, 10 géppuska és 3 üteg a románok kezébe került.

A 40. román gyalogrezred, mely a 9-es vadászoktól jobbra lépcsőzetesen nyomult előre, egy zászlóaljjal benyomult Epuresti községbe, ott 500 foglyot ejtett. Az ezred többi része a műút

mindkét oldalán támadva átkelt a Neajlovon és mialatt a bal szárny véres harcban a 7-es vadászokat visszaszorítva elfoglalta Gorneni községet, a jobb szárny támadását a 7-es vadászoknak Banestiben levő részei megállítják és minden támadást visszavernek.

A 19. román dandár, a 17. dandártól balra a 23/63. 35. és a 38/78. gyalogezreddel átkelt a Neajlovon és észak felől indult támadásra Stilpu község ellen. Ezalatt felveszi az összeköttetést a 21. román hadosztállyal is, amely szintén Gorneni felé volt előnyomulóban.

A 217. német hadosztály tehát be volt kerítve, miután Epu-restitől elkezdve Stilpu—Gornenin át és északkelet felől is támadták a románok a Banesti községtől északkeletre, északra, nyugatra és délre védekező, már nagyon kevés fegyverrel rendelkező hadosztályt. A délutáni órákban a 12. bulgár hadosztály és a 217. hadosztály közötti térközben román osztagoknak sikerült a 217. hadosztály jobb oldalába férkőzniük. Délután 6 óra körül a románok a Banestitől északkeletre levő erdőbe benyomulnak és visszaszorítják a 22. Landwehrezredet. Így azután teljes a román gyűrű a 217. hadosztály körül és úgy látszik, hogy a legrövidebb időn belül el kell buknia a román túlerővel szemben, nincsen semmi kilátás a felmentésre, mert a Goltz lovashadosztály a 115. népfelkelő ezred zömével a Pin gale stitől északra és a Naipunál levő magaslatokon küzd túlerejű román oszlopokkal, ellenálló erejét ugyan a hozzá csatlakozott bulgár népfelkelő zószlóalj és 2 üteg fokozza. A 26. török hadosztály még mindig harcban áll a 2/5. hadosztály részeivel és ma már nem jöhet a 217. hadosztály segítségére. E hadosztály helyzete így egyre kétségbeejtőbbé válik. Már a gyalogság löszere is kifogyóban van, nehéz tüzérsége nincsen, a tábori ütegek is csak itt-ott tüzelhetnek, nehogy teljesen kifogyjon a lőszerük, ami ma minden kincsnél drágább, mert a román támadások még mindig tartanak és ki tudja mit hoz december 3-ika?

Ha az ember most utólag szemléli ezt a helyzetet, csodálkozik azon, hogy a hadosztály még kitartott és még mindig bízott abban, hogy a segítség nem késhet sokáig. Sziklaként állotta a minden oldalról előretörő románok rohamait. Kitartott és nem adta meg magát, mert nemcsak a 217. hadosztály becsületéről, nemcsak az ott harcoló bátor katonák életéről, vagy haláláról Tolt szó, hanem az egész Duna-hadsereg léteért folyt az elkesere-

dett küzdelem. Ha az arcvonal sarokpillérét alkotó 217. hadosztály kidől, akkor felsodródik a 12. és az 1. bulgár hadosztály arcvonala is, akkor felbomlik az a kemény fallanx, mely a románokat eddig visszatartotta és a Duna-hadsereg a megsemmisülés veszélyének van kitéve, mert a Zimniceánál levő egyetlen Duna-hídhöz már lehetetlen a visszavonulás.

Ezalatt a román hadvezetőség által kiadott általános előnyomulási parancsnak megfelelően a 2/5. román hadosztály is megkezdte előnyomulását Calugareni felé, hogy a Nealjov mentén álló ellenséget hátba támadja. Előnyomulása közben Ghimpati községnél visszaszorítja Goltz lovasságát és a 115. népfelkelő gyalogezredet. Délelőtt 10 óra körül a hadosztály egyik csoportja Singureni, egy másik pedig Epuresti község felé van előnyomulniában hátának és jobb oldalának biztosítására csak 1—1 zászlóalj és 1—1 üteget hagy vissza, dacára annak, hogy már tudja, hogy ebből az irányból ellenséges erők támadása fenyegeti. Amidőn ugyanis a német és bulgár népfelkelők Pingalestinél visszaverték az arra felé támadó románokat, a Goltz lovas hadosztály december 2-án délután ismét előnyomult és újra visszafoglalta a Ghimpatitól északra emelkedő magaslatokat és így a 2/5. román hadosztály háta mögé került.

A 2/5. román hadosztálynak bal csoportja estig az Epurestinél levő erdőt érte el, mialatt a jobb csoport Singureninél heves ellenállásra találván megakadt. Itt ugyanis a 12. bulgár hadosztály egy csoportja fordult vele szembe és megakadályozta, hogy a románok nyugat felől a Neaijovon átkeljenek.

A 217. német hadosztály elleni nagy támadással egyidejűleg Jancovescu tábornok csoportja és az oroszok is újra megkezdtek a támadást a két bulgár hadosztály ellen. Jancovescu egy zászlóalj és egy üteget Chirculesti, egy 5 századból és egy ütegből álló csoportot Gradistea felé, egy vadász zászlóalj, melyet a tüzéség fennmaradó része támogatott, Singureni felé indított támadásra. Az oroszok 4 zászlóaljjal Comana irányában támadtak.

Prezán tábornok úgy látszik érezte, hogy az átkaroló csoportot északnyugat felől veszedelem fenyegeti, mert a jobb oldalnak és a hátnak biztosítására a 2. román lovashadosztálynak parancsot adott, ezenkívül még az időközben Bukarestbe beérkezőben levő 7. román gyaloghadosztályt is erre akarta felhasználni. Ezt a parancsot azonban sem a 2. lovas, sem a 7. gyaloghadosztály nem teljesítette úgy, mint azt ebben a válságos helyzetben és min-

den erőfeszítést megkövetelő viszonyok közepette teljesítenie kellett volna.

A 2. román lovashadosztály, amely december 2-ára virradó éjjel Flamandán volt és ott a 2/5. hadosztály jobb oldalát kellett volna biztosítani, a 2/5. hadosztálynak délkeleti irányban való elkanyarodása következtében nagyon elszigetelve érezte magát és azért, hogy közelebb legyen a gyaloghadosztályhoz a Letca Veche-től délnyugatra levő területre (cioranii erdőbe) vonult vissza. Délután 12 óra 30 perckor azonban a 26. török hadosztály nyugati és délnyugati irányból megtámadta. Kövid ellenállás után kénytelen volt visszavonulni a 9/19. hadosztály háta mögé a Neajlovhoz. Így azután a 2/5. hadosztály hátát már semmi sem biztosította. A 2. román lovashadosztályt a törökök sarkon követték, annak épen csak arra volt ideje, hogy rövid ideig Nebuna d. s.-től nyugatra megálljon. A hadosztályparancsnok még itt is nagyon veszélyesnek találta a hadosztály helyzetét, ezért tovább folytatta a visszavonulást, átgázolt a Neajlovon, majd az Argesen is és végre este 9 órakor Postánál állott meg, az Arges bal partján. A 2. román lovashadosztály tehát egyáltalában nem úgy viselkedett, mint ahogyan kellett volna, ahelyett, hogy ott maradt volna a harcmezőn, igyekezett volna a gyalogságot biztosítani és az ellenség hátába küldött csoportokkal erélyesen felderíteni, annak előnyomulását zavarni, ami itt nem lévén seholsem összefüggő vonal, nagyon könnyen lehetséges lett volna, lovainak gyorsabb lábát a saját biztosítására használta fel. Így azután a 26. török hadosztály estig akadálytalanul Letca-Noua-ig nyomult előre és ott felvette az összeköttetést a délkelet felé haladó 11. bajor gyaloghadosztállyal, mely 2-án estig a 8. bajor gyalogezreddel és a tüzérség zömével Blejestiről Merenin át már Rusií lui Asanig, a 152. bajor gyalogezreddel Coleascárol Glejani-ig jutott, tehát már csak 16 kilométerre állott a segítség a 217. német hadosztályt szorongató románok hátában, ezeknek visszavonulási útját északfelé csaknem teljesen elállva.

A 2. román lovashadosztály visszavonulása következtében Prezán előtt is nyilvánvaló lett az, hogy nyugat felől veszedelem fenyegeti a Duna-hadsereg ellen támadó erőket. Ezért a 7. román hadosztályt Bukarestből azonnal tovább irányította, abban a sorrendben, ahogyan az egyes szállítmányok a moldovai arcvonalról beérkeztek. A helyzetet azonban nem láthatta egészen tisztán. Úgy látszik azt hitte, hogy a nyugati irányból előnyomult és az

Arges mentén december 1-én megjelent ellenséges erők nem dél, hanem északi irányba fognak fordulni, miután egy erős ellenséges oszlopnak Titu felé való előnyomulásáról már hirt kapott. Miután azonban valószínűnek látszott az is, hogy a Malu Spartnál feltűnt német lovaság esetleg Bukarest felé fog fordulni, Bukarestet és az 1. román hadsereg bal oldalát is biztosítandó a 10. román gyaloghadosztályt az Arges mentén állította fel. Másrésztől azonban délen is sietnie kellett a döntéssel, nehogy az 1. román hadsereg visszaszorítása ennek jelentőségét semmivé tegye. Így lehet csak megérteni azt, hogy a 7. gyaloghadosztályt nem használta fel egységesen a 2/5 és 9/19. hadosztály támogatására és azok hátának biztosítására, hanem darabokra szakítva vettette be két különböző irányban.

A Prezán csoportparancsnokság intézkedésére ugyanis a 7. hadosztály egy különítménye (a 26. és 27. gyalogezred) átkelt a Neajlovon, hogy ott a harcokba beleavatkozzék és kitöltse azt a térközt, mely a hadseregcsoportparancsnokság szerint még a 9/19. és a 21. román hadosztály között fennállott. (A valóságban ez már nem volt meg, mert a két hadosztály az érintkezést már 2-án felvette egymással). Ez a különítmény estig Buturugeni-ig nyomult előre. Egy másik, 4 zászlóaljából álló különítményt (a 15. és a 27. ezred) Bolintinul din Deal-ra irányítottak. E különítménynek a Titu felől az Argeshez irányított 10. román hadosztály csapataival karöltve meg kellett akadályoznia az ellenségnek az Argesen való átkelését és az 1. román hadsereg jobb oldala vagy a főváros felé való előnyomulását. Ez a különítmény az Argesen már átkelt német lovasokat visszaszorította és megszállotta Bolintinul din Deal községet.

Események a 9. hadseregnél.

(2. melléklet)

Mialatt a Neajlov mentén elkeseredetten folyt a küzdelem, a 9. hadseregnél 2-án megindult a támadás az 1. román hadsereg ellen. A románok az 1-én szenvedett vereség dacára Kociu—Manciulescu—Badulesti vonalában még mindig kemény ellenállást fejtettek ki a 216. 73. és 301. hadosztály támadásával szemben, mialatt a 41. német hadosztály is megkezdte előnyomulását Titu felé.

A 13/14 román hadosztály nem tudott a heves támadásnak ellenállani és megkezdte a visszavonulást Gaesti felé. E harcok-

ban a hadosztály igen nagy veszteségeket szenvedett, a hadosztályparancsnok is elesett. A 73. és 301. hadosztállyal szemben álló 8. és 1/17. román hadosztály estig még kitartott állásában, amidőn azonban a 216. német hadosztály Gaesti, a 41 pedig Titu felé tért nyert, ezek is visszavonultak északi irányban.

Az Ungureni és Fundu Parului-nál éjjelezett 41. német hadosztály ugyanis átkelt az Argesen és korán reggel Crovu község elfoglalása után a románokat visszavetve folytatta az előnyomulást Titu felé. A hadosztály feltartóztatására és az 1. román hadsereg visszavonulási útjának biztosítására a 10. román hadosztály, mely 3 ezreddel Titu—Crovu—Cornetunál, eggyel Gaiseni—Floresti és Stoenesti területén, volt összpontosítva, ellentámadást kezdett a 41. hadosztály ellen, de így sem tudta megakadályozni Odobesti elfoglalását. A román 1. hadsereg erre sietve megkezdte a visszavonulást. Falkenhaynnak az 1. román hadsereg megsemmisítésére irányuló terve tehát nem sikerült, mert a románok még idejekorán visszavonultak. Ennek oka talán részben abban is rejlik, hogy a 41. hadosztályt nem kellett volna Titu-ra irányítani. A terep itt már nem annyira nehezen járható, hogy Titunak elfoglalása az 1. román hadsereg visszavonulását lehetetlenné tette volna. Talán több eredménye lett volna annak, ha a 41. hadosztályt Falkenhayn, zömével az Arges déli partján Greci irányában küldi az 1. román hadsereg oldalába, hogy ott a harcba közvetlenül beleavatkozzék. Így legalább a 301. hadosztállyal szemben álló 117. hadosztályt és a Gaesti felé visszavonuló 8. hadosztályt lehetett volna elválni és megsemmisíteni. Nagyon jó szolgálatot tehetett volna itt egy lovas hadosztály is, mely az Argesen átkelve hátulról támadhatott volna Gaesti felé és ki tudja, hogy nem idézte volna-e elő a meglepő lovastámadás az egész 1. román hadsereg felbomlását

Így azonban az 1. román hadsereg kivonta fejét a hurokból, visszavonult és a 3-ára virradó éjj folyamán a 13/14. hadosztály Frasinul—Puricesti. a 8. Puricesti—Cojocarul, az 1/17. Mogosani—Tomsani. a 10 hadosztály pedig ehhez csatlakozva a Serdanul községig terjedő szakaszban foglalt állást. Az 1. román hadsereg tehát mintegy 16—20 kilométerrel hátrább újra megállott és ezzel egvelőr.” kikerülte a 41. hadosztály részéről bal szárnyát fenyegető átkarolást.

A Krafft csoport hadosztályai közül a 301. Negrasiig a 73.

Teiul din Deal-ig, a 216. Gura Foii-nál levő magaslatokig jutott és egy osztagával megszállotta Gaesti városát.

Az I. tartalékhadtest lovassága, — az erdélyi lovasdandár, mely a 3. német lovashadosztályból alakult — 3 ezreddel Dragomirestit, a 12. bajor hadosztály a Dânbivita völgyében Ungurenit érte el.

Intézkedések december 3-ára.

Mackensen tábornagy 3-ára elrendelte, hogy a Kosch tábornoknak alárendelt 26. török, 11. bajor és a Goltz lovas hadosztály a 217. hadosztályt támadó románokat vessék vissza.

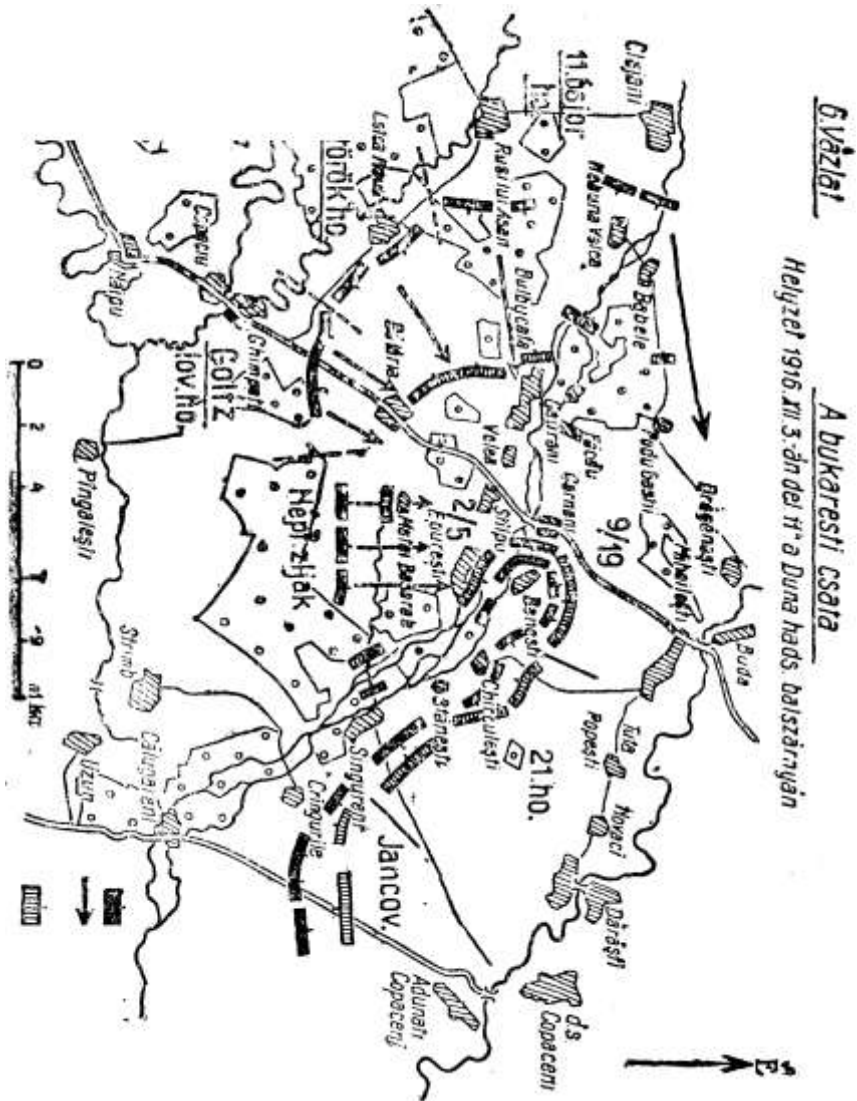
Falkenhayn a 6. lovas hadosztályt Malu Spart környékéről Mihailesti felé rendelte, a 109. gyalog és a 7. lovashadosztályt pedig az Arges keleti partján a Duna hadsereget támadó román erők visszavonulási vonalai elleni előnyomulásra utasította.

Prezán tábornok még abban a hitben, hogy az 1. román hadseregnél folyó harcok befolyásolni fogják a délen folyó küzdelmet, azt a parancsot adja ki a most már a 10. hadosztállyal is megerősített 1. hadseregnek, hogy feltétlenül tartson ki és fedezze a déli hadseregcsoport hadműveleteit, elrendeli továbbá, hogy a délen megkezdett hadműveleteket megszakítás nélkül folytatni kell, nehogy az ellenség időt nyerjen erőinek összevonására.

Események december 3-án a Duna-hadseregnél.

A románok vérmes reményekkel várták december 3-ika felvirradását, mert a Kühne-csoportról nem lévén tájékozva, egészen biztosra vették, hogy most már sikerülni fog a Duna-hadsereget megsemmisíteniök. A 217. hadosztályt a december 2-ikiesemények után már nem is tekintették számottevő tényezőnek, az már teljesen körül volt zárva, a Jancovescu tábornok csoportjával és az oroszokkal szemben pedig a bulgár hadosztályok is a Neajlovig hátráltak. Tehát szerintük csak folytatni kellett a támadást, hogy a győzelem, mint érett gyümölcs hulljon az ölükbe. Már előre tervezték azt, hogy milyen nagyszerűen ki lehet majd használni a helyzetet, ha a Duna-hadsereg már a Dunába fulladt. Akkor Bukarestre támaszkodva teljes erővel (2 5., a 9/19., 21. és a 7. román hadosztály, a körülbelül egy hadosztály nagyságú Jancovescu-csoport, 2 orosz gyalog és 2. román lovashadosztály) azonnal

meg lehet majd kezdeni a hadműveleteket a 9. hadsereg jobb szárnya ellen. Egy ilyen támadásnak pedig a román tervezők szerint kiszámíthatatlan hatása lehetett volna, talán megismétlődött

volna a Marne menti csoda és a román hadsereg az utolsó pillanatban épen úgy megmentette volna Bukarestet mint Joffre tábornagy 1916. szeptemberében Páris.

E vérmes remények azonban nem váltak valóra, a románok

számításaikból és terveikből a 9. hadsereget kihagyták és amilyen vérmesek voltak az álmok még 2-án, épen olyan gyászos és csn-fos volt a 3-iki felébredés.

December 3-án a 21. román hadosztálynak Crângurile irányában, a 9/19.-nek pedig Calugareni felé kellett folytatnia a támadást. Ezalatt Jancovescu tábornok csoportjának arcban kellett lekötnie az ellenséget. E hadosztályok hátát a 7. román hadosztálynak, míg a nyugat és délnyugat felől várható ellenséges támadásokkal szemben az egész csoportot a 2/5. gyalog és a 2. lovas-hadosztálynak kellett biztosítania.

A 2. lovashadosztály azonban mint láttuk nem is állott már erre a célra rendelkezésre, (139. oldal) mert 1-én estig az Arges mögé vonult vissza.

A 21. román hadosztály 3-án hajnalban újra támadásra indult és mindenáron Chirculesti községet akarta elfoglalni, melyet azonban a németek keményen tartottak.

Jancovescu csoportja az ellenség lekötésére szintén támadt. A jobb szárnyán előnyomuló dandár a 21. hadosztályhoz csatlakozva, azzal szoros érintkezésben a déli órákig mintegy 400 méterre közelítette meg Singureni és Crangurile községeket. A csoport közepe azonban sehogyan sem tud tért nyerni Calugareni felé, a bal szárnynak viszont sikerül Gradistea községet elfoglalnia.

A 9/19. hadosztály ezekkel a támadásokkal összhangban hátát Faucau és Velea között egy különítménnyel biztosítva a líeajlov mindkét partján épen támad, amidőn délelőtt 11 óra körül a hadosztályparancsnokság azt a jelentést kapja, hogy a hátát biztosító különítménytől és a Neajlov északi partján támadó 19. dandártól, hogy északnyugati irányból nagy ellenséges erők támadták meg a különítmény állásait és átkarolással fenyegetik északnyugat felől. A 11. bajor hadosztály tehát végre megérkezett! Erre egy csapásra megváltozott a csatatér képe és a helyzet is. A románoknak, akik már győzőknek vélték magukat, a gyors menekülésre kellett gondolniok, a Duna-hadsereg viszont meg volt mentve.

December 3-án ugyanis a 11 bajor hadosztály, a 26. török és a Goltz lovashadosztály megkezdte a 217. hadosztályt körülzáró románok ellen a támadást. A 11. bajor hadosztály Rusti lui Alántól és Clejani felől Gaureni és Podu —Gasrii irányában, a 26. török hadosztály Velea felé, a Goltz lovashadosztály csapatai pedig

Stilpii irányában indul támadásra. Pingalesti és Ghimpati felől német és bulgár népfelkelők Matei Basarab és Epuresti felé támadtak.

A 9/19. hadosztály parancsnoka a bajorok támadására való tekintettel, amely a 38/78. ezredet Gorneni do jos-ra vetette vissza, a 17. dandárnak Singureni felé való támadását azonnal beszüntette. Ezalatt azonban a 2/5. román hadosztály is nagyon kellemetlen helyzetbe került. E hadosztály 2-án estig, mint láttuk, az epuresti-i erdő és Singureni község elé jutott. Miután a hadseregparancsnokság 2-án kiadott intézkedése szerint a hadosztálynak a hadműveleteket egy nyugat és délnyugat felőli ellenséges támadással szemben kellett biztosítania, a hadosztály már nem folytatta tovább a 217. német hadosztály elleni támadást, hanem Bulbucata és Balaria között foglalt állást, bal szárnyát a Matei Basarabtól délre levő magaslatokig terjesztve ki.

Délelőtt 10 óra tájban a hadosztály ezen állásai ellen azok a német és bulgár népfelkelő századok, melyek előző este Pingalestinél állottak, melyekhez az Argestől visszaküldött tüzérségből még 3 osztrák-magyar nehéz és néhány bulgár üteg is csatlakozott, megtámadták a 2/5. hadosztály bal szárnyát az epuresti-i erdő irányából. A tüzérség viszont Matei Basarabtól délre ment állásba és meglepően tűz alá vette Epuresti községet, mely tele volt tartalékokkal, tüzérségi fogatokkal és vonatokkal. E támadás nemcsak a 2/5. hanem a 9/19. hadosztálynak Epuresti—Singureni vonalában álló 17. dandárát is a legnagyobb zavarba hozta, A meglepetés és az ennek nyomán, különösen a hatásos nehéz tüzérségi tűz folytán keletkezett fejetlenség teljes volt. Most már mindenki menekülésre gondolt. A még egy órával ezelőtti boldog reménykedést a legnagyobb kétségbeesés váltotta fel, miután a 26. török hadosztály és a Goltz lovashadosztály csapatai már délelőtt 11 óra tájban elfoglalták Salariát, a bajorok pedig már Gorneninál támadtak. A 2/5. hadosztályparancsnoka megkísérli a törökök megállítását, de a helyzetet az utolsó hat tartalékszázadnak bevetése sem képes megmenteni, már 11 óra 20 perckor megkezdődik a románok rendetlen, vad menekülése a Neajlov felé. A 2/5. hadosztálynál minden rend felbomlik, a csapatok csak rendetlen embertömeget képeznek, megszűnik minden vezetés, senki sem hallgat semmiféle parancsra, mindenki menteni akarja életét. A 2/5. hadosztály e fejvesztett menekülése megroppantja a 9/19. hadosztályt is, melyet most nemcsak a 11. bajor, hanem a 217. hadosztály is támad. A 9/19.

hadosztály kötelékei is felbomlanak és mindkét hadosztály fejveszretten rohan az argesi átjárók felé.

A 9/19. román hadosztály felbomlása következtében a 21. hadosztály jobb szárnya fedetlenül áll. Ez is beszünteti a támadást és megkezdi a visszavonulást Darastira. E hadosztály visszavonulása átragad a Jancovescu csoportra is. Az is Darasti felé veszi útját és ott a híd előtt, az Arges nyugati partján foglal újra állást.

A románok veresége teljes. Mialatt ugyanis a 11. bajor hadosztály egy csoportja Bulbucatan át támad Stilpu felé, a hadosztálynak a Neajlov északi partján Clejani felől támadó csoportja a Stilpu—mihalesti-i műút felé tör előre és a Kusi lui Asan felől előnyomuló zöm egymásután elfoglalja Gaureni, Faucaués Gorneni községeket. E támadás hatása alatt a stilpui Neajlov hídon még valahogyan átsiklott román tömegek, most már vad futásban igyekeznek Mihalesti felé, hogy még idejekorán elérjék az Arges-hidat.

A 7. román hadosztály megpróbálta a harcot a románok javára billenteni, a támadással azonban már lekésett. E hadosztálynak az volt a feladata, hogy fedezze a 21. és a 9/19. hadosztálynak hátát egy észak felől várható támadással szemben. Feladatát úgy oldotta meg, hogy egy különítményt visszahagyott az Arges mellett, hogy az az ellenségnek Bukarest felé való előnyomulását megakadályozza, ezalatt egy másik különítménnyel a Neajlov és az Arges között akart állást foglalni arccal északnyugat felé. Az Arges mentén maradt különítménynek sikerült is a Falkenhayn által az Argesen át Bukarest ellen irányított 6. lovas-hadosztályt és a 109. hadosztály gyengébb osztagait feltartóztatnia, a bal oldali különítmény 2 zászlóalja azonban, melyet a 2/5. hadosztállyal való összeköttetés felvétele céljából Gastestire küldtek, és Falcoianca községből való kibontakozása alkalmával a bajorok megtámadták, Buturugenire visszavonult.

A 2. román lovashadosztály óvakodott beleavatkozni a harcba és megelégedett azzal, hogy felvette az érintkezést a Buturugin levő 7. román gyaloghadosztállyal, hogy felderített Gastesti felé és hogy megállapította, hogy a 11. bajor hadosztály beleavatkozott a harcba a Neajlov mentén. így tehát sem a 7. gyalog, sem a 2. román lovashadosztály nem tudott már segíteni a megvert román hadosztályokon. A bajorokat ezek a kis előretörések nem tudták feltartóztatni a Mihalesti felé való előnyomulásban,

melyet bal oldalban a 6. lovashadosztály biztosított. A bajor tüzérség szakadatlanul lőtte a mihailesti-i műúton hömpölygő román tömeget, a géppuskák halálthozó kattogással kaszálták le a menekülő katonákat. Akik még kimenekültek ebből a tűzből, azokat a Mihailestinél levő hídnál a bajor tüzérség tüze fogadta. A két román hadosztálynak csak a roncsai menekültek meg. „Rettenetes a csatatér képe! Kocsik, lövegek és számtalan géppuska állt gazdátlanul. Csak Stilpu községnél 2 román üteg maradt vissza, teljesen összelöve. Mindenütt hullahegyek mutatják fegyverink hatását. Ott fekszenek azok a románok, akik magukat idejekorán nem adták meg. Ezer és ezer fogoly, 22 különféle gyalog és 6 tüzérezredtől marad 35 löveggel a győzők kezében. Csak szétugraszott részek menekülnek el Bukarest felé.”*

A visszavonuló románok nyomában azonnal megkezdődik a Kosch-csoport előnyomulása is. A 11. bajor hadosztály egy része még 3-ika folyamán átkel az Argesen és Buda község elfoglalása után 12 kilométerre közelíti meg Bukarestet.

Események a 9. hadseregnél december 3-án. (Hozzá a 2. melléklet.)

Az ellenség előnyomulására való tekintettel az 1. román hadsereg elhatározta, hogy hadosztályait a Dâmbovița mögé vonja vissza.

A *Krafft-csoport* ugyanis 3-án folytatta a támadást. A 216. hadosztály csapatai a 13/14. román hadosztálynak Frasinul—Fage-tel közötti állásait még 3-ára virradó éjj folyamán megtámadták. A 13/14. román hadosztály nem várva bē a támadás teljes kifejlődését, 3-ika folyamán folytatta a visszavonulást és a Dâmbovița mögött Bratetii de jos—Cozacii között foglalt állást. Erre a 8. román hadosztály is Movila—Banesti vonalába vonult vissza és ott meghosszabbította a 13/14. hadosztály bal szárnyát. Az 1/17. hadosztály az éjj folyamán nagy nehézségek közepette átkelt az Argesen és 3-án délután 2 óra körül Bresteloaia és Crângasi közötti vonalban állott meg.

Ezalatt a 41. német hadosztály 3-án hajnalban megindult Titu felé és már a reggeli órákban elfoglalta Serdanut és a titui állomást, miután előbb a 10. román hadosztályt visszavetette. A

* Vogel; Die Befreiung Siebenbürgens und die Schlachten bei Targu Jiu und am Arges 126. oldal.

41. hadosztály ezzel a támadásával azt az ellentámadást előzte meg, melyet az 1. román hadseregpáncsnokság az elszigetelten álló 41. német hadosztály ellen a 10. gyalog és az 1. lovashadosztállyal, valamint a 8. hadosztály 2 zászlóaljával akart Cornetu irányában végrehajtani, hogy a hadsereg hátát fenyegető támadást megelőzze és a Bukaresttel való összeköttetést, valamint a hadsereg fő utánszállítási vonalát ismét szabaddá tegye.

A visszavonuló románok nyomában haladó Krafft-csoport hadosztályai közül a 301. Fundu Paruluit, a 73. hadosztály Costestit, a 216. Matasarut és Burducát érte el. Az Alpenkorps csapatai előnyomulásukat folytatták a Dâmbovita felé.

A Falkenhayn által az 1. román hadsereg ellen tervezett támadásnak hatása alatt az 1. román hadsereg a Dâmbovita mögé vonult vissza, a visszavonulást azonban megakadályozni, vagy azt döntő mérkőzés elfogadására kényszeríteni nem sikerült. A románok mihelyt oldalukat veszélyeztetve látták, felhagytak a további küzdelemmel és a Dâmbovita mögött kerestek menedéket. E harcok alatt Krafft hadosztályai több mint 2600 foglyot ejtettek, 7 löveget (ebből 6 nehezet), 20-nál több lőszerkocsit, több málhavonatot és temérdek hadianyagot zsákmányoltak. A titui pályaudvaron eleséggel és lőszerrel megrakott vonatok és 13 mozdony maradt vissza.

Az 1. román hadsereg visszavonulása következtében a 2. román hadsereg bal szárnya sem maradhatott meg eddigi állásaiban. *Morgen hadteste* is lassan tért nyert dél felé Targovistea irányában, melynek környékét a 12. *bajor hadosztály* december 3-án érte el. Itt a románok még mindig kemény ellenállást fejtettek ki és szuronyrohamokkal kellett állásaikból kivetni őket; itt ott még ellentámadásokat is intéztek *Morgen hadteste* ellen. Targovistea előtt *egy* román lovasezred lóháton rohamozta meg a bajorokat, a rohamozó ezredet azonban a bajor gyalogság és tüzérség összelötte. A 8. *hegyi dandár* a Leota hegytömbön áthaladva a Jalomita völgyében levő Pietrositát érte el.

A bukaresti (neajlov menti) csáia eredménye és hatása.

A románoknak a Duna-hadsereg ellen november 30-án megindított nagyszabású ellentámadása nagyon hasonlít a már mindezt elveszített játékos utolsó kísérletéhez, mikor vagyonának utolsó filléreit teszi fel egy lapra azzal az elhatározással, hogy most vagy

nyer, vagy pedig föbe lövi magát. A román hadvezetőség utolsó tartalékaival megpróbálta kihasználni a Kosch és a Kühne-csoport kedvezőtlen hadászati helyzetét. Bizonyára azt hitte, hogy sikerülnie fog délen győzelmet aratnia, Bukarestet a fenyegető veszedelemtől megmentenie és a Duna-hadsereget visszavetnie, még mielőtt Falkenhaynnak az Olt felől előnyomuló hadosztályai a harcba beleszólhatnak. A terv maga szép és a szándék is dicséretreméltó, mert bár nem számolt helyesen a Kühne-csoport beavatkozásának lehetőségeivel, csak hajszálon múlt, hcrv r Duna-hadsereg bal szárnyának megsemmisítése nem sikerült. Ha ugyanis a már említett véletlen folytán idejekorán nem kapja meg Falkenhayn az 1. román hadseregparancsnokság' intézkedését, valószínű, hogy a 9. hadsereg j obb szárnya lekészt volna, miután a harc színhelyétől akkor még legalább is 30—40 kilométerre állott volna, ha Falkenhayn eredeti terve szerint a 11. bajor hadosztály Malu Spart-ra nyomul előre.

A hiba a románok részéről a végrehajtásban és abban keresendő, hogy az ellentámadás céljából felhasznált erőknek, a támadási területig még előbb nagy gyalogmeneteket kellett végrehajtaniuk. A 2/5. hadosztály például Costestitől Balariáig több mint 100 kilométer utat tett meg és közben november 30-án közvetlenül, a Kühne-csoport arcvonala előtt menetelt el, ezzel harcba is keveredett és mégsem állapította meg azt, hogy nyugat felől milyen ellenség közeledik. A hadosztály átlagos napi menetteljesítménye 20—25 kilométer volt. Feltűnő az, hogy egy ilyen, oldalában és hátában veszélyeztetett hadműveletnél a hát és az oldal biztosítása, de legfőképpen a felderítésre a román hadseregcsoportparancsnokság nem íktetett elég gondot. A 2. lovas és a 7. gyaloghadosztály ugyan később ki volt erre rendelve, de már későn. Ezenkívül az ellentámadás helye sem volt egészen szerencsés. Igaz ugyan, hogy ha a Duna-hadsereg egyetlen átkelési pontját és azt tekintjük, hogy a román hadseregcsoportparancsnokság a Kühne-csoportot nem vette számításba, a választott irány igen hatásosnak ígérkezett, miután siker esetén a Duna-hadsereget elvágták volna egyetlen visszavonulási útjától. Másrészt azonban az Olt felől előnyomuló német erőkre való tekintettel a támadást így hajtani végre nagyon kockázatos volt, mert a közbeléphetés időpontjának elszámítása, vagy a döntésnek 1—2 nappal való eltolódása következtében a teljes sikertelenség, sőt a támadásra rendelt erőknek felmorzsolódása lehet az ár, mint aho-

gyan tényleg történt. Az ilyen hadműveletek csak akkor sikerülhetnek, ha azokat gyorsan és a lehető legnagyobb erővel hajtjuk végre. Nem elég a merész elhatározás, nem mindig az elméletileg legszebb terv a helyes és a célravezető. (Ezt például az 1916 évi májusi tiroli támadásunknál is láttuk.) Sok esetben meg kell elégedni a hadműveletileg kevésbé „szép”, de a sikert több oldalról is biztosító végrehajtással. Ez pedig a *jelen esetben a Bukarest és a Duna közötti támadás lett volna*. Itt lehetett volna egyesíteni vasúti szállítással december 1-ig a 9/19., 7., 10. és esetleg a 2/5. hadosztályt is ezenkívül itt lett volna még a 40. orosz hadosztály. Ezeknek és a 21. hadosztállyal megerősített Jancovescu csoportnak egyidejű támadása mellett kellett volna támadniok Comana—Strimba—Ghimpati irányában. A 2/5. hadosztály esetleg az 1. hadsereg bal szárnya mögött is maradhatott, volna, míg az 1. és a 2. lovashadosztállyal lehetett volna a Duna-hadsereg bal oldala ellen támadni.

Az elveszített bukaresti (Neajlov menti) csata díja Bukarest volt és miután e harcokban a 2/5., a 9/19., a 21., 18. és a 7. román hadosztály vereséget szenvedeti, a román hadvezetőségnek pedig ekkor már semmiféle nagyobb tartalék a közelben rendelkezésére nem állott, nem lehetett egyebet tenni, mint azonnal megkezdeni a visszavonulást a Szeret felé. A román haderők két nagy csoportra szakítva, megfogyatkozva, a demoralizált lezülött legénységgel nagyobb harcokra már nem voltak alkalmazhatók. Pihentetésre, átszervezésre, kiegészítésre és kiképzésre volt szükség, hogy a küzdelem folytatására egyáltalában gondolni lehessen. A bukaresti vár védelmére sem volt erő, ezért a román hadvezetőség jobbnak látta kijelenteni, hogy Bukarest nem vár. A román hadsereg roncsainak minél előbb a Szeret mögé kellett vonulnia, hogy ott az oroszok segítségével legalább Moldva határán igyekezzenek megállítani a szövetségesek előnyomulását.

A központi hatalmak szempontjából a Neajlov menti győzelem az egész Havasalföld elfoglalását jelentette, mert a románoknak az erdélyi arcvonalon, a hegységben álló csapatai is kénytelenek voltak feladni állásaikat. A román hadsereg ugyan nem semmisült meg teljesen, de az eddigi harcokban olyan súlyos veszteségeket szenvedett, hogy arra is gondolni lehetett, hogy talán mégis sikerülni fog a Szeret felé való támadással egyidejűleg a kárpáti arcvonalon Moldva felé is előretörni és az ott álló román és orosz erőket is visszavonulásra kényszeríteni.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Üldözés a bukaresti (Neajlov menti) csata után. Bukarest megszállása.

(1. melléklet.)

Intézkedések.

December 4 én érkezett Mackensenhez a legfelsőbb hadvezetőség utasítása az előnyomulás folytatására. E szerint a 9. hadseregnek a kíméletlen üldözést Bukaresttől északra kellett megindítania, a hadsereg bal szárnya irányul Buzau-t kapta. A Mackensen hadseregcsoport feladata egyelőre Bukarest mielőbbi elfoglalása volt. A lovasságnak, Bukarestet észak felől megkerülve, az onnan kelet felé futó vasútvonalakat kellett megszakítania és a Tutrakánnál a Dunán átkelő bulgár lovassággal a fővárost kelet felől körülzárnia. Elrendelték, hogy a Szívó dandárt, mely az Orsovától visszavonuló 1. román hadosztályt üldözte, a Dunán hajókon kell előreszállítani és jó messze keletre tolvá ismét partra kell rakni.

Falkenhayn ezen utasításnak megfelelően a következő intézkedést adta ki december 4-ére:

„*Schmettow* általában a Jalomita mellett fekvő Tiganeçti felé nyomuljon. Arra kell törekednie, hogy lehetőleg harc nélkül jusson előre, hogy így a visszavonuló románoknak útját elállja. A Bukarest—sulimani és a Ploesti—urziceniei vasútvonalakat minél előbb meg kell szakítania. Minden eszközzel derítsen fel Bukarest felé.

Az *LIV. hadtest* a Malu Spartnál létesített hídfő biztosítása mellett bal szárnyával Racari környékét érje el a Targovistea—bukaresti nagy út mentén és a 115. hadosztályt Malu Spartig vonja előre.

A *Krafft csoport* a hegységtől délre harcoló részeivel érje el a Titu—Nucetu közötti vasútvonalat, az Alpesi hadosztályt és a 2. hegyidandárt a Jalomitja mellett fekvő Balenii-nél egyesítse Goinger altábornagy parancsnoksága alatt. Az eddig Goinger parancsnoksága alatt állott csoport feloszlik és csapatai a Busse tábornok parancsnoksága alatt álló 301. hadosztályhoz csatlakoznak.

Az *I. tartalékhadtest* jobb szárnyával Darmanestire irányítandó, egy osztagát Valea Lungá-ra kell küldeni, hogy az e

völgyben levő ellenség visszavonulását megakadályozza. A 8. hegyidandárt a Prahova völgyébe Campinára küldje. Az erdélyi lovasdandárt (a töröcsvári hágón át vonult a hadtest után) vonja minél előbb az élre és küldje Ploesti felé.”

A legfelsőbb hadvezetőség ismételten kifejezte azt a kívánságát, hogy a 9. hadsereg jobb szárnyának szoros érintkezésben kell maradnia a Duna-hadsereggel. A Duna-hadsereg ugyanis még december 4-én is harcban állott a Bukarest felé visszavonult románok utóvédjeivel és így attól kellett tartani, hogy a 9. hadsereg esetleg túl gyorsan előretör és a románok azt Bukarest felől oldalba támadhatják.

Falhenhayn viszont meg volt győződve arról, hogy a románok az eddigi nagy vereségek után erre már képtelenek, mire a legfelsőbb hadvezetőség is megnyugodott a 9. hadseregparancsnokság előbb ismertetett intézkedéseiben.

Ezalatt a Duna-hadsereg jobb szárnyán az oroszok még december 5-én délelőttig folytatták támadásaikat, azonban a csata sorsát megváltoztatni már nem lehetett.

A 9. hadsereg 4. és 5-én folytatta előnyomulását melyet az ellenséges utóvédek ellenállása és a rossz utak is meglágyítottak. Falkenhayn több jelentésből és általában abból, hogy a románok Bukarest előtt úgyszólván minden erejüket latba vetették, arra a következtetésre jutott, hogy a románok nem fogják Bukarestet védelmezni. Bár a 9. hadseregnek nem volt arra parancsa, hogy Bukarest felé forduljon, mégis felhívta erre a körülményre a lovas hadtestnek és a Kühne csoportnak figyelmét.

A 9. hadsereg helyzete december 5-én este.

A *Kühne csoportnál* a 115. hadosztály elérte Zumana vidékét, Bukaresttől északnyugatra, a 109. hadosztály és a lovas hadtest Tamásul környékét, a 41. hadosztály Linta—Luciancá-t (Bukaresttől 35 km-re északnyugatra).

A *Krafft csoportnál* a 301. hadosztály Bilciurestit a Jalomita mellett (Títuitól 25 km-re északkeletre), a 216. Dobrá-t, az alpesi hadosztály Balétiit.

Morgen hadteste a 12. bajor hadosztállyal a Prahova hidat, Ploestitől 15 kilométerre nyugatra, a 76. tartalékhadosztály Florestit, Campinától délkeletre. Feladata az volt, hogy a XXXIX. tartalékhadtest elől visszavonulóban levő románoknak útját állja. Az 51. honvédhadosztály megszállotta Sinaiát.

A románok visszavonulása.

A román hadvezetőség lemondott a főváros védelméről és a veszített csaták után elrendelte a román hadseregek maradványainak a Szeret mögé való visszavonulását. Belátta, hogy a csapatok ellenálló képessége megvan törve és ha tovább folytatja most a harcot, az a hadsereg teljes felbomlására fog vezetni.

A 2. román hadsereg visszavonulási területének déli határa a Ploesti—ramnic-i műút volt, ettől délre az 1. hadsereg vonult vissza közepével Baraganului-on át, ehhez csatlakozott dél felé a volt Dunabiztosítás (Jancovescu tábornok), a Duna mentén pedig azok az orosz hadosztályok, melyek a bukaresti (Neajlov menti) csatában részt vettek.

A 4. orosz hadsereg parancsnoka, Alexejew tábornok még októberben azt a tanácsot adta volt a románoknak, hogy a Szeret mögé vonuljanak azonnal vissza, ezt azonban a románok nem fogadták meg, mert nem akarták a Havasalföldet harc nélkül feladni. A románok ezen elhatározásuk következményének tulajdonítják azt, hogy az oroszok nem siettek a román főváros megmentésére, nem küldtek *elég* segítséget és engedték magában elvérezni a román hadsereget, ezzel akarták állítólag bebizonyítani a románoknak, hogy helyesebb lett volna, az ő tanácsukat megfogadni, mert most, a román hadseregek veresége után mégis ezt kell végrehajtani.*

A románok kiürítik Bukarestet.

A Neajlov menti vereség hírére félelem és rettegés lett úrrá a román fővároson. A román kormány székhelyét már régebben áthelyezték Jassiba és csak néhány hivatalnok maradt még vissza. Prezán tábornok hadijelentései eddig nagy győzelmekről beszéltek és mindenki azt remélte, hogy a Bukarest falai előtt folyó küzdelem a románok győzelmével fog végződni. Amidőn azonban megjelentek a városban a menekülő katonák kimerülten, rongyosan, sokan fegyver és szerelvény nélkül, nyilvánvalóvá lett, hogy a román hadsereg teljes vereséget szenvedett és minden győzelmi reménykedésnek vége van.

Amit az erdélyi magyarságnak meg kellett érnie és át kellett «zenvednie a románoknak Erdélybe törése alkalmával, most ugyan-

* Din istoria rasboiului reintregirei neamului. Rosetti ezredes Romania militara 1921.

ezt kellett a románoknak is végigkóstolniuk és ugyanazt a kálváriát nekik is meg kellett járniuk.

Gavanescul tábornok „Rasboiul nostra pentru inregirea neamului” című könyvében (54. és 55. oldal) a román hadsereg gyászos futását a következőképpen írja le:

„Egész puskahegyeket rendetlenül egymásra dobálva és szétrombolt ágyukat lehet látni. Amott meg szekerek mindenféle ingóságokkal, majd lóhullák láthatók, eleinte egy-egy, de léptenyomon mindegyre több és több, a csapatok visszavonulásának útját mutatva. A varjak és a hollók ezrei keringenek a levegőben és halotti káromgússal rémítgetik a menekülőket. Az állomások tele vannak sebesültekkel, kik elszállításukra várnak. A vasúti kocsik tömve vannak katonákkal, menekülő öregekkel, asszonyokkal, gyermekekkel minden rend és szabály nélkül egy ember-tömegbe keveredve, amely szenved, nyög és bánatosan siratja azt amit elhagyott.

Egy állomáson 7—8 vonat is várja azt, hogy szabad legyen; számára a pálya, hogy tovább haladhasson. Mind órák hosszat állanak anélkül, hogy egy is el tudna indulni. Minden akarat eltűnt, minden erély megszűnt, mintha csak az ország gyászával az élet is elszállt volna a lelkünkől. A vasúti kocsik teteje tele van olyan ifjakkal, akiknek be kellett volna vonulniuk és ez a fiatal-ság, ezek a 18, 19 és 20 éves gyermekek voltak az egyedüliek, akik még megőrizték vidámságukat és reménységüket. Ezer és ezer menekülőnek kocsisorai mozogtak az utak mentén. Anyák gyermekeikkel az ölükben, vagy kézen vezetve azokat, aggastyánok az ökrös szekereket vezetve, amelyre minden holmijukat felrakták: asszonyt, gyermekeket és néhány pokrócot. Mind ott mozogtak az utak hosszában a hadsereg körletében, mintha abban az erőben akartak volna támaszt keresni, amelyet még ez képviselt.

Felgyuladnak a verejtékes munkával megtöltött hombárok. a patakokba roskadnak a hidak, melyek sok millióba kerültek, felrobbantjuk az alagutakat, melyeket annyi fáradsággal évekig fűrtünk. A petroleum kutakat, a nagy benzin és petroleum raktárakat és a vasúti kocsikat ezer számra romboljuk el és gyűjtjük fel. A levegőbe röpködnek az arzenálok és lőporraktárak, elpusztítjuk a gyárakat és a malmokat. Az ország vagyona egészen megsemmisül és e rombolás közepette menekül a megrémült nép, menekül a szenvedés elől vagy elrejtőzik a pincék mélyén, hogy ne lássa hazájának összeomlását.

Pusztítanunk és rombolnunk kellett az ellenség útjában. El kellett pusztítanunk azt, amit sok fáradsággal éveken át szerezünk, hogy semmi se essék az ellenség kezébe.

És romboltunk!”

Ebből azt is láthatjuk, hogy Romániában azt a pusztítást, amellyel a románok most utólag bennünket vádolnak meg, ők maguk végezték és ezekért a felesleges és céltalan rombolásokért bennünket akarnak a világ előtt utólag felelőssé tenni.

Bukarest megszállása.

Mialatt a román hadsereg sietve menekült a Szeret felé, teljesen védtelenül maradt a főváros. A nagy költséggel megépített vár ott maradt leszerelt erődeivel, védőrség nélkül. A Neajlov menti vereség után a hadseregnek már nem is volt arra ereje, hogy Bukarestet megvédelmezze, a várba magát bezáratni pedig nem akarta, ez egyenlő lett volna a román hadsereg e részének pusztulásával.

December 5-én Mackensen Bukarest parancsnokához a következő levelet intézte:

„A vár parancsnokának.

A román tábori hadsereg vereséget szenvedett. Az orosz segítség értékét Nagyméltóságod fogja a legjobban értékelni. A központi hatalmak csapatai Bukarest megtámadására készülnek. Ebben sem a román tábori hadsereg, sem az ott levő orosz kötelek nem fogják megakadályozni. A legnehezebb tüzérségnek — 305-es és 42-eseknek — hatását Nagyméltóságod Lüttich, Namur és Antwerpen elfoglalásából valószínűleg ismeri. Ezeknek Bukarest erődítményei sem fognak ellenállani. Magának a várnak lövetésére messzehordó ágyúk állnak rendelkezésünkre. Hogy a román fővárost és annak lakóit egy ilyen ostrom borzalmaitól megkíméljük és a felesleges vérontást elkerüljük, felszólítom Nagyméltóságodat, hogy a helyőrséget és a várost feltétel nélkül adja át. Kíméletet biztosítok a városnak, ha az átadás a német parancsnokságnak azonnal és rendben megtörténik. Ha azonban megtagadja, akkor a következményekért a felelősséget Nagyméltóságod és a város fogja viselni.

v. Mackensen vezértábornagy.

Tappen vezérőrnagy, a vezérkar főnöke.

A románokhoz átküldött hadi követ a román főparancsnoksághoz ment, amely már Bukaresttől keletre volt. Ott azonban a hadseregparancsnok kijelentette, hogy Bukarest nem vár, hanem nyílt város, nincsen parancsnoka és ezért Mackensen levelét nem is vette át.

Ezalatt — mondja Mackensen* — minden gondolatunkat az a kérdés foglalta le, hogy a románok védeni fogják-e ezt a helyet, vagy sem. Olyan hírek szállingóztak, hogy nincsen felszerelve.

Abban az időben, midőn Károly király Antwerpen építőjének, Brialmont-nak tervei szerint Bukarest övvárrá való átalakítását megkezdte, mint fiatal vezérkari tiszt a Balkán államokat dolgoztam fel, tudtam tehát, hogy Bukarest hogyan van megerősítve. 18 páncéltornyos, magas mellvéddel bíró erőd és ugyanannyi mű állott a város szélétől 9—13 kilométer távolságban a román síkságra kitolva, melyek a terepnek csaknem minden támogatását nélkülözték, körvasúttal és műúttal voltak összekötve. Megerősítése nem volt. A nyugati arcvonala, amelyhez Alexandria felől út vezetett, volt az erődövek gyengébbik szakasza.

Hogy ezt gyorsan áttörjük, minden előkészületet úgy tettünk meg, amint azt a jelen háború tapasztalatai megkövetelték, amelyeket különösen 1915-ben Przemysl-nél gyűjtöttem. Ezen előkészületek nem lehettek eléggé megfontoltak és alaposak, ha Bukarestet védeni fogják. A románok szempontjából nemcsak a nagy pénzáldozatokkal megépített központi várról, hanem megerősített fővárosokról és az ország szívére volt szó. Mindenre gondolni kellett, a legnehezebb lövegeknek, elegendő lőszernek meg kellett lennie és a tulajdonképeni betörésre három hadosztályt kellett közvetlenül készenlétbe helyezni. A vezérkari főnök, Tappen tábornok, a legnagyobb pontossággal dolgozta ezt ki. Nem volt az sem lehetetlen, hogy a románok nem fogják fővárosukat rajtaütésnek és harcnak áldozatul odavetni; a vezetőnek azonban nem szabad az ellenségtől a neki kellemest várnia. A feszültség tehát, miután alapjában véve kemény harcra számítottunk, folyton fokozódott, amint Bukaresthez közeledtünk.

December 6-án reggel jelentette az előző nap oda kiküldött követ, hogy őt Bukaresttől nyugatra a román csapatok fogadták

* „Eindrücke des Weltkrieges” című cikkében (Im Felde unbesigt 2. Gustaf v. Gichith—Harrach)

és a szokásos formaságok között hosszú út után egy magasabb román parancsnoksághoz vezették, itt azonban vonakodtak elfogadni a Bukarest parancsnokához intézett iratot. Bukarest nem vár és nincsen parancsnoka.

Ez a kiürítést jelentette, de azért a helyzet feszültsége nem csökkent.

Az elővédhez mentem. Ez a már Galíciában és Szerbiában is különösen kiválónak ismert Kneussl tábornok parancsnoksága alatt álló 11. bajor hadosztályhoz tartozott. Ennek elővédjében találtam a 152. német-lovagrend gyalogezredet melyet szintén nagybecsültem. Az ezred épen arra készült, hogy járőrököt küldjön az erődvonala felé előre. Eddig még egy lövés sem hangzott el, sem a fáktól elfedett magas mellvédekről megállapítható erődökből, sem közbeeső művekből, sem azokból a facsoportokból, melyek a körutat és a vasutat eltakarták.

Bukarest tehát mégis véráldozat nélkül a mienk lesz? Úgy látszik, hogy igen.

Követjük a járőrököt Bragadiru község utolsó házáitól, végre már csak 2 kilométerre vagyunk az erődvonalától. A járőrök eltűnnek az erődön facsoportjai között! Készülünk követni őket. Erre az úttól balra levő erődnek zászlóárbóca mellett megjelenik egy muskétás és sapkáját lengeti. „Előre vezető!” és a leggyorsabb iramban elérjük — velem Tappen tábornok, Krahmer őrnagy és a román nyelvet bíró Szladek hadnagy — a körutat. Nincs felszerelés, nincs védekezés. A pán céltornyokban nincsenek lövegek. Bukarest irányában nem lehet sem az ellenséget látni, sem pedig a Dambovita szelíd mélyedésében levő várost. A végtelennek látszó tájon mélységes nyugalom uralkodik. Egy épen beérkező jelentés szerint a 9. hadsereg jobb szárnyán levő lovasság Bukarest északi erődvonalán csak utóvédeket talált, maguk az erődök — közöttük az erős Chitila — azonban el voltak hag³⁷va. Ugyanezt tapasztaltuk magunk is most, Bukarest várát tehát nem kell megtámadni! És a várost? Aki feladja az erődövet, az nem fogja engedni, hogy a nyílt városért harcoljanak. Tehát vissza az alexandriai útra és előre Bukarestbe!

Az elővédszázad (bajor könnyűlovasok) épen most üget ebben az irányban a körvasúton át. Mellette rohan el a gépkocsi a román főváros felé. Szembejövő falusi kocsisok azt mondják, hogy a román gyalogság és tüzérség az éjjel, a lovasság

pedig két órával ezelőtt vonult át Bukaresten. A nyílegyenes utón feltűnnek a város első házai. A város úgy látszik tényleg nincsen megszállva. Alighogy ezt gondoljuk, máris a külváros bejáratánál állunk. Itt-ott emberek állanak az alacsony házak előtt. Részvétleneknek látszanak.

A külváros széles útjának végén egy lovas veszünk észre. Még lovasság van a városban? A lovas alakja azonban nem úgy néz ki, mint egy tábori felszerelésű katonáé. Teljes sebességgel haladunk. A lovas elénk jön. Rendőr. Megállítja lovát és jelenti, hogy parancsa van arra, hogy a német katonáknak megmutassa az utat a polgármesteri hivatalhoz. Mily udvariaság, előrelátás és körültekintés! Bizonyára van valaki a városi tanácsban aki a német rendet ismeri. De én nem a városházára, hanem a királyi palotába akartam menni. Onnan akarom legfelsőbb hadurunknak Bukarest elfoglalását jelenteni. A lovasrendőr a külvárosi út végén álló villamosvasúti kocsira mutat és azt ajánlja, hogy ennek sínéit kövessük, mi pedig figyelmeztetjük a közeledő, egy órán belül beérkezendő német csapatokra.

Erre folytatjuk sajátos utunkat. De hogyan fog viselkedni a főváros? Rendzavarásokra hajlik és a bukaresti ember a szovinizmusra. Nem törődünk ezekkel a gondolatokkal és ott, ahol utunk a tulajdonképeni várost eléri és elágazik, megtaláljuk a városi vasutat. Azt követjük. Üzembes és tömve van. Minél messzebb jutunk be mellette a városba, annál inkább nő a nagyvárosi, békés élet és forgalom. Nyitott üzletek és telt kávéházak! Üdvözlnek bennünket. Jól öltözött rendőrök szabályozzák kifogástalan tartásban a közlekedést. Berlinben sem lehetne rendezebben. Itt-ott hurrát és német kiáltásokat lehet hallani. Hát nem vagyunk az ellenség fővárosának kellős közepén? Nincsen háború? Álom ez, ami elvakít bennünket? Még néhány órával ezelőtt nem néztünk-e súlyos harcok elé? És most? Ellenséges golyók helyett egy virág talál el bennünket! Az igazságügyi palota előtt elhaladva a Dambovitán át a Calea Victoriára jutunk, amely Bukarest túlsó főrészen át húzódik. Egy útszűkületből kifordulva egyszer csak a királyi palota előtt találjuk magunkat.

Az egyszerű épületet az, őrbódékról, az egy löveg által oldalozott őrségi épületről és a magas vasrácsról ismerjük meg, mely egy díszbokrokkal ékített kis udvart zár el. Ezenkívül

feltűnik, hogy a térséggé szélesedő utón több ember gyűlt össze. Behajtatunk az udvarba és egyik kapu előtt megállunk. Két úr jelenik meg az egyik lépcsőn, az egyik mint várkapitány, a másik mint a királyi magánjavak kormányzója mutatkozik be és reggelivel kínálnak meg. Alig mondjuk ki jobbra az elutasító szavakat, már megjelenik balról egy hadnagy 10 gránátossal! Pomeraniai királyi gránátosok! A tiszt jelentkezik mint a 9. hadsereg északról jövő járőre, amelyet a városba küldtek és igazolja, hogy a hadsereg jobb szárnya az erődövet északon érintette és csak néhány elmaradottal váltott néhány lövést. Az oldaldvéd a járőr mögött a város felé tért el. Átadom a tisztnak a Duna-hadsereg élének 1 — 1 ½ óra múlva való beérkezéséig a kastély védelmét, melynek kifosztására a nagyvárosi lakosság egy bizonyos rétege mindig hajlandó lehet, hogy azután később azt a németekre foghassák. A palota előtti gyülekezés tette indokolttá ezt a gondolatot — és ezért elrendeltem a várkapitánynak, hogy a palota minden bejáratát zárja le. Mialatt a visszamenet közben az első tábori távirásznak átadandó, Ófelségéhez intézett jelentést Bukarest bevételéről diktálok, a palotaudvarban és előtte is folyton nő a tömeg. A hurrá kiáltások szaporodnak, erősödnek. A gépkocsi megtelik virágokkal. Útitársaim alig tudják a lépcsőket szabadon tartani és a német szavak mind hangosabban ütik meg fülünket. Olyan tömeget látunk magunk körül, melyben a németek és az osztrákok vannak többségben. Ezek a férfiak, asszonyok és gyermekek hetekig voltak internálva és épen most tértek vissza a legrosszabb elhelyezésből és a leggyalázatosabb bánásmód után a városba. Örömüknek hangos kifejezést adnak, hogy saját otthonukba visszatérhetnek és hogy német csapatok oltalmát élvezhetik.

Legközelebbi feladatomban ezeknek elébemenni és nekik megmondani, hogy Bukarestbe úgy vonulhatnak be, mint őszi gyakorlat után az elhelyezési körletbe. A külváros szélén találkozom az elővéd lovasszázaddal, nem messze az utolsó épületektől a legelői menetelő gyalogságot és nemsokára a magasabb parancsnokságokat érem el és ezután a Bragadirun át menetelő főcsapatot. Ezeket nem csatába vezetik. Az Arges, menti csatának győzelmi bére a nyílt, a háború által nem érintett Bukarest. Az öröm meggyorsítja menetelésüket.

Sietek, hogy a főhadiszállásra jussak, hogy az oly szeren-

csésén megváltozott helyzettel számolva az új parancsokat kiadjam. Az egyszerű vacsoránál kísérőim elbeszélnek élményeinket. Ágyú és puskatűz helyett hurrá kiáltások és virágok, a várt makacs ellenállás és heves harcok helyett nem védelmezett vár és főváros, benne előkészített szállások. Es a főparancsnok csak három tisztt kíséretében, 10 kilométerrel előzve meg csapatait mint első vonul be az országnak az ellenség által még csak alig kiürített központjába. „Huszárcsíny” mondják. Egy pesszista azonban halkán megjegyzi „meggondolatlanság!” Lehet. A magam szempontjából ez volt azonban a legérdekesebb és utolsó szép emlékem. E napon töltöttem be 67. életévemet.” Miután Mackensen így elsőként vonult be Bukarestbe, a vár északi arcvonala a 115. hadosztály és a lovashadtest járőrei még 5-én este megközelítették az erődöket és amikor tüzet sehoh sem kaptak, a 6. lovashadosztály egyik osztaga még az éjj folyamán megszállotta a Mogosoaia—bukaresti út mentén levő erődöt, reggel pedig az egész északi arcvonalt elfoglalták Kühne és Sehmettow csapatai. Reggel azután a 6. lovashadosztály e*gy osztaga és a 115. hadosztály két százada a bajorokkal egyidejűleg bevonult a román fővárosba.

1916. december 6-ika nagy jelentőségű nap volt a szövetséges hatalmak romániai hadseregeire nézve. Nemcsak Bukarest került e napon a győzelmesen előnyomuló Mackensen kezére, hanem a főváros elestének hírére az attól délre még mindig harcoló oroszok is megkezdték a visszavonulást. E napon foglalta el Morgen hadteste (12. bajor hadosztály) heves harc árán Ploesti városát, ahol sűrű, fojtó füstöt árasztva égtek a románok által felgyújtott petroleum kutak és források. A 76. tartalékadosztály 6-án virradó éjjel Florestibe érkezett és előnyomulása alatt a 6. román hadosztálynak 2200 emberét fogta el.

Ugyancsak december 6-án adta meg magát az Orsovától menekülő 1. román hadosztály, melyet a Szívó dandár üldözött. Az Olt torkolatvidékén német árkászok állották el a románok útját, mire ezek látván azt, hogy a visszavonulás már tovább lehetetlen, Szívó ezredes dandára előtt letették a fegyvert. Mintegy 10.000 ember, 40 löveg került itt a győzők kezébe.

Bukarest megszállása a romániai harcok első nagy fejezetét zárta le. Most már megindulhatott a román hadsereg roncsainak üldözése. A 9. hadsereg zsákmánya eddig 60000 fogoly és 85 löveg volt, a Duna-hadsereg pedig 5000 román katonát fogott el

és 39 löveget zsákmányolt. A Szivó dandár által elfogott románokat is hozzászámítva a románok elleni hadjárat eddigi eredménye, a területi nyereségeken felül, még 75000 fogoly és 164 löveg volt. Ennyit veszítettek a románok az eltűnteken, halottakon és sebesülteken kívül.

A román hadsereg több mint 600.000 emberrel indult el Erdély elfoglalására és ennek a nagy haderőnek csak egy harmada, vagyis 200.000 embere érkezett el a Szeréthez. A későbbi harcok alatt szenvedett veszteségekkel együtt mintegy 100.000 ember volt a foglyok, 150.000 a halottak, eltűntek és megszállott területen elmaradtak száma, mintegy 150.000 ember került a különféle kórházakba.*

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

Előnyomulás a Szeret felé.

Mackensen intézkedése december 6-án.

Események december 7—17-ig.

Mackensen december 6-án adta ki a 9. és a Duna-hadseregnek az üldözésre a következő intézkedést:

„A hadseregcsoport a megvert ellenség üldözését, bal szárnyal a hegységen keresztül, Buzau irányában folytatja.

A 9. hadsereg a súlypontot a bal szárnyára helyezi és készen áll arra, hogy a síkságon mutatkozó erősebb ellenállást a hegység felől átkarolja.

Schmettownak mindenekelőtt arra kell törekednie, hogy a még Bukaresttől délkeletre levő ellenségnek visszavonulási útját elállja a Monastirea—fundulea-i tőszakaszon.

Goltz északkeleti irányban egyesüljön *Schmettow*val. A *Duna-hadsereg* (LII. hadtestparancsnokság) a támadást folytatja a vele szemben álló ellenségre és az üldözés során a 26. török hadosztályt a seregcsoport rendelkezésére kivonja. Ezt a Duna-hadsereg közepe mögött kell előrevonni.”

A két hadsereg üldözési területét a bukaresti erődvonalnak északkeleti szakaszától északkeleti irányban, a Jalomita mellett fekvő Cazanesti-n át haladó vonal választotta el egymástól.

A 9. hadsereg egyes részei december 7-én este a következő helyzetet érték el:

* Gavanescu: Rasboiul nostru.

A *lovashadtest* még csak Stefanestinél állott, miután a lovak már teljesen ki voltak merülve.

Kühne a 115., 109. és a 41. hadosztállal Tunari (Bukarest-től északra) —Ciofliceni- és Tiganesti (a Jalomita mellett) vonalát;

Krafft tábornok a 301. hadosztállal a Potigraf-tól keletre, a 216.-tal a Budától közvetlenül nyugatra levő területet érte el. Az alpesi hadosztályt és a 2. cs. és kir. hegyi dandárt Magurelele-re irányították, hogy ott egy csoportot alakítsanak.

A *Morgen hadtestnél* a 12. bajor hadosztály Albesti—Pateologig jutott (Ploestitől keletre). A 76. hadosztály és a 8. hegyi dandár Mislea-Bordeni-Ciocoaresti-Mislea-Plopeni környékén harcban állott a Tirgul Valeni felől visszavonulóban levő 4. román hadosztály csapataival. Midőn 7-ére virradó éjjel sikerült a 4. hadosztály parancsnokságát elfogni, az I. tartalék hadsestparancsnokság számolt azzal, hogy e román hadosztály csapatainak még északabbra a hegyek között kell lenniök és ezért a 76. tartalék hadosztály széles arcvonaltól északkeletre felfejlődött, mialatt az alpesi hadosztályt Tirgul Valenire (Valeni de Munte) irányították. Ezalatt a 8. hegyi dandár Campinát érte el és parancsot kapott, hogy északkeleti irányban az ellenséget hátba támadja. A 4. román hadosztály bekerítése sikerült, 11000 embere, 20 lövege, sok géppuskája és igen nagy mennyiségű hadianyaga került az I. tartalék hadtest kezébe.

A 2. *lovashadosztály*, mely a vöröstoronyi szoroson át követte a 9. hadsereget, 7-én Titu környékét érte el. Miután a *lovashadtestet* a hadseregearcparancsnokság Monastirea felé küldte ki, a hadosztály azt a parancsot kapta, hogy 8-án Catunulnál keljen át a Jalomitán. Az erdélyi *lovasdandárnak* az Albesti—Pateolog—buzaui műúttól délre kellett előnyomulnia.

A *Schmettow lovashadtest* a IV. orosz hadtestnek visszavonulását a Bukaresttől délkeletre fekvő tavak vonalában nem tudta volna megakadályozni, mert az oroszok már közelebb voltak e vonalhoz, mint Schmettownak halálra fáradt hadosztályai ezért a 9. hadseregearcparancsnokság ellenjavaslatára Mackensen sem kívánta e parancsnak végrehajtását. A 9. hadseregearcparancsnokság erre 9-én a *lovashadtestet* azzal bízta meg, hogy a románokat üldözve Urziceni alatt foglalja el a Jalomita bal partját.

A román hadsereg üldözése teljesen a 9. hadseregre hárult.

Amidőn a visszavonuló román hadosztályok maradványai Mizil — Amar—Pogoanele vonalába érkeztek, akkor érték ide a Rimnic Sarat felől előnyomuló III. orosz lovashadtest első csapatai és nemsokára beérkezett a 3 lovashadosztályból álló zöm is. Az orosz gyalogság Buzau város környékén és a Buzau patak jobb partján foglalt felvételi állást.

A 9. német és a Duna-hadsereg az állandó esőzés folytán teljesen felázott utakon nagyon nehezen haladt előre. Gyors üldözéstről szó sem lehetett. De az előnyomuláshoz a 9. hadsereg hadosztályait némileg át is kellett csoportosítani. A 8-án kiadott intézkedések szerint:

az *LIV. hadtestnek* (115. 109. 41. és a 301. hadosztály) előnyomulási területül a Stefanesti—Hagiesti—Condesti—Grindul és a Puchenii Mari—Buda—Draganesti—Fulga d. j.—Cioranca vonala közötti területet utalták ki;

az *I. tartalék hadtestnek* az ezen vonal és a hegység lába közötti területen általában a Buzau felé vezető műút mentén kellett előnyomulnia. A 8. hegyidandár a hadtest kötelékéből kivált és helyette a 216. hadosztályt osztották be a hadtesthez, mely ezekután az előnyomulást a 12. bajor, a 76. tartalék és a 216. hadosztállyal kezdte meg.

Krafft von Dellmensingen parancsnoksága alatt egyesítették a hadseregnek hegyi csapatait Magurelele környékén, ide vonult az alpesi hadosztály, a *t-i.* és a 8. hegyidandár is. E csoportnak a hegységen áthaladva a Buzeau folyót a Cislau és Vernesti közötti szakaszban kellett elérnie.

A feneketlen utakon *december 9-én* a lovas és az *LIV. hadtest* csak felderítő osztagaival érte el a Jalomitát, melynek túlsó partját az ellenség utóvédjei tartották megszállja. A lovas hadtest Znogov és Movilita vonalában ellenállásra talált. Az *LIV. hadtestnek* jobb szárnyával Hagiestit, bal szárnyával Adincatát kellett elérnie. Az *I. tartalék hadtest* Baraitura—Loloiasca vonalában harcolt, hol az ellenség még erős ellenállást fejtett ki. A 89. hadosztály elkeseredett harc árán elfoglalta Valea Lupului-t.

December 7. óta a József főherceg arcvonalának jobb szárnyán levő *XXL V. hadtest* (Gerok csoport) előtt is megkezdte az ellenség a visszavonulást. Az 1. lovashadosztály előtt álló 6. román gyaloghadosztálynak a Baszka völgyében levő részeit a 4. román hadosztály elfogása következtében balról átkarolás fenyegette, «zért a 2. hadsereg többi részeinek visszavonulásához képest a

csapatokat itt is hátrább kellett vonni. A 71. hadosztállal szemben azonban a helyzet nem változott. Ezeknek a román erőknek oldalát veszély még nem fenyegette ezért ott is maradtak állásaikban az ojtozi szoros vidékén és attól délre. A visszavonuló románok nyomában az 1. lovas hadosztállalnak előreküldött felderítő osztagai december 9-én elérték Varlamot és ezek 10-én Variam felől felvették az összeköttetést a 89. hadosztállal.

December 10-én a románok a 9. hadsereg elő nyomulását minden áron késleltetni akarván heves ellenállást fejtettek ki, Baraiturától keletre és Ino-testi vonalában levő állásaikból azonban visszavetették őket. A 9. hadsereg e harcokban 46 tisztet és 3864 embert fogott el és 9 géppuskát zsákmányolt.

A *Duna-hadsereg* eléri Tlagovci—Sapunari vonalát, Vadul Petros környékén a hadsereg arcvonala előtt ellenség már nincs.

Miután a 9. hadseregarancsnokság felfogása szerint egyre valószínűbbé vált, hogy az ellenség a Szeret vonala előtt nem fog huzamosabb ellenállást kifejteni a 9. hadsereggel szemben, ennek minél gyorsabb ütemben kellett folytatnia az előnyomulást. Különösen azoknak a csapatoknak kellett erélyesen üldözniök, melyek már átjutottak a Jalomita bal partjára, hogy a Duna-hadseregnek átkelését a Jalomitán át megkönnyítsék. Ezért az I. tartalék hadtestnek, a Kraftt csoportnak és a Bodza völgyében előnyomuló 89. hadosztállalnak kellett erős nyomást kifejtenie, hogy a Buzau szakaszt is minél előbb kézrekerítsék.

December 11-én az átkelés Jalomitán még mindig lassan haladt. Az LIV. hadtestnél még csak a 115. hadosztály és a 301. hadosztály egy része kelt át. A lovas hadtestnek egyik hadosztálya Axintelenél, a másik hadosztálya pedig Cosareninél állott készenlétben. A 2. lovas hadosztály elfoglalta Cioranit és Boldesti felé n}Tonmlí előre. Az / *tartalékhadtesti* harcban állott a Fulga — Mizil —Gura vadulni vonalában álló ellenséggel. A *Kraftt csoport* az alpesi hadosztállal Glod—Fintestinél, a 73. és a 89. hadosztállal Cislounál éjjelezett. A 9. hadsereg e napi zsákmánya 28 tiszt, 2272 ember, 12 géppuska, 8 löveg és 7 vasúti mozdony volt.

A *Duna hadsereg-né* az 1. bulgár hadosztály Plevna vidékét, a 12. bulgár hadosztály Dormaruni-t, a 217. Carausult, a 11. bajor hadosztály egy részével a Copuzultól északra levő hídfőt érte el. A 11. bajor hadosztály zöme még a Jalomita déli partján van. A Goltz lovas hadosztály Berduselulig, a 26. török hadosztály pe-

dig Saruieștiig menetelt. Miután a Duna-hadsereg hadosztályai a rossz utak következtében nagyon megnyúltak, a parancsnokságnak 12-ére Mihaiul Viteazul—Copuzul vonalában a felzárkózást kellett elrendelnie.

December 12-én a 9. hadsereg LIV. hadtesténél a 115. hadosztály átkelt részeivel, a 1.1)9. és a 41. hadosztállyal Brosteni Vechi—Urziceni—Jilavele vonalát szállotta meg, mialatt a 301. hadosztály a folyó északi partján Boldesti-t és Gradistea-t érte el.

Az *I. tartalék hadtest* kemény harc árán Mizilnél. visszavette a román utóvédeket és visszaverte a III. orosz lovas hadtest egyik dandárának támadását, mely a 210. hadosztályt rohamozta meg. A hadtest estig Amaru—Istrita vonalár, a *Krafft hadtest* Viperestit a 89. hadosztály egyik oldaloszlopa Priscovuilt érte el.

A *2. lovashadosztály* Amaru környékén, a *Schmettoiv* hadtest zömével a Jalomita északi partján állott.

A Duna-hadsereg a már említett vonalban felzárkózott.

December 13-án a Duna-hadsereg elérte Borduselul—Sarateni—E. St. Saratuica vonalát és 14-én Foenaru—Bordea—Crunti—Colelia—Grindul vonala felé kellett előnyomulnia.

A *9. hadseregnél Schmettoiv* állépte a Jalomitát, az LIV. hadtest jobb szárnya elérte Valea Macrisuluit, bal szárnya harcban állott Gasota—Glodeanul Sarat—Cufurit vonalában. Az *I. tartalék hadtest* jobb szárnya Movila Banuluinál harcolt, bal szárnya Stilpul és Merei elfoglalása után a románoknak Grosani—Lipia vonalában levő állásai elé érkezett. A hadtest e harcokban 28 tisztet és 1212 embert fogott el.

A *2. lovas hadosztály* már teljesen ki volt merülve és ezért & hadseregparancsnokság elrendelte, hogy Saringa—Gura Sarat eiben vonuljon fedél alá. A *Krafft* csoportnál a 73. hadosztály Goinger altábornagy vezetése alatt, valamint a 89. (Below) hadosztály nagy nehézségek leküzdése után elérte a Buzau völgyében Ungurint, az alpesi hadosztály pedig Vernestit, Buzau városától 10 km-re északnyugatra a Buzau folyó völgyében. Ezen erőkkal szemben a románok, kiknek támogatására ekkor már a 15. orosz hadosztály (Vili. hadtest.) is beérkezett, főiejükkel a Buzau szakasról is visszavonultak Ramnic Sarat felé. Az oroszok Buzau város körül levő állásaikat még tartották az *I. tartalék hadtest* élosztagaival szemben.

A további előnyomuláshoz a 9. és a Duna-hadsereg közötti

határképen Mackensen Gondeesti—Brosteni—Pogoanela—Caragelile vonalát állapította meg.

December 14-én a Sehmettow hadtest komoly harc nélkül elérte Reviga—Pogoanele vonalát, az LIV hadtest jobb szárnyával és közepével Scutelniei—Bradeannlt. A hadtest bal szárnya előtt az ellenség még mindig harcolva vonult vissza és új vonalakat szállott meg, ezért meg kellett támadni Cheraseni—Lipia vonalában levő állásokat. A 12. bajor hadosztályt annak átkarolására Valea Teancului-on át irányították. A *Krafft csoportot* a románok Sapoca—Muscel vonalában a Buzau keleti partján levő állásaikban igyekeztek feltartóztatni, melyet viszont a hadtest bal szárnya Piciele felé való előnyomulással igyekezett átkarolni. A hadtest e harcokban 1300 foglyott ejtett.

A kedvezőtlen időjárás és a nagyon rossz állapotban levő utak miatt az előnyomulás nagyon lassúvá vált. 15-én este az ülő hadseregek helyzete a következő volt;

A Duna-hadsereg Amara—Milosesti—Caldaresti vonalába jutott.

A 9. hadseregnél a lovashadtest a 6. lovashadosztály élével Pogoaneleig, az *LIV. hadtest* a 115. hadosztállyal Caragelile-ig, a 109. hadosztállyal Albestiig, a 301. hadosztállyal az Albestitől északnyugatra eső területig jutott.

Az I. tartalékhadtest & 216. hadosztállyal Buzautól délkeletre, a 76. tartalék hadosztállyal a város két oldalán harcolt, míg a hadtest bal szárnya (12. bajor hadosztály) már elérte Buzautól 8 kilométerre keletre a Binnie Saratra vezető műutat és ezzel hátába került a Buzau városánál harcoló ellenséges csapatoknak.

A *Krafft-csoport* szintén előnyomulóban volt a Vernesti-től keletre eső szakaszban kelet felé és ennek csapatai is elérték a Rânmic—sarati műutat Posta-nál, mialatt a zöm a Buzau—Slanicul szakaszon át nyomult előre.

Miután a repülők megállapították, hogy az ellenség Râmnicul—Sarattói északkelet felé tovább folytatja a visszavonulást, ellenben Zoita és Vizani között egy jól megerősített védelmi állás van, valószínű volt, hogy a románok és az oroszok ebben a vonalban még egyszer meg fogják kísérelni az ellenállást. A várható nehezebb harcokra való tekintettel Falkenhayn szükségesnek vélte, hogy a csapatok a támadás előtt legalább is 4 napig pihenjenek, a Buzau átlépése után felzárkózzanak, hogy azután a támadást tervszerően, pihentebb csapatokkal hajthassa végre.

December 16-án este a Duna-hadsereg Jazul—Chichinetul—Rosetul—Strimbul vonalában van. A 26. török hadosztály Revigánál éj jelezik.

A 9. *hadseregnél* a lovashadtest élével átlépte a Calmatuiult, Goltz lovashadosztálya pedig Mocani - Tiglele—Petcu vonalában talált ellenállásra. A 7. lovashadosztály közeledtére az ellenség kiürítette Gaiseancát.

Az *LIV. hadtest* a 115., 109. és a 301. hadosztállyal a Buzau szakaszig Nisipurile—Stancesti között, a 41. hadosztály élével Pogoaneleig menetelt.

Az *I. tartalék hadtestnél* a biztosító csapatok Bobucul—Coconari vonalába voltak előretolva, a hadtest zöme pedig Buzau város körül, a 89. hadosztály a hadtest bal szárnya mögött táborozott.

A Krafft hadtest átkelőben volt a Cilnau völgyén Motohaninál és a Slanicul völgyén Beceni-nél.

A 2. lovashadosztály az LIV. és az I. tartalék hadtest között táborozott. A Goltz lovashadosztály Tatáru—Slobozia—ciresu-i vasútvonalon 18 mozdonyt és 383 vasúti kocsit zsákmányolt.

December 17-én estig:

A *Dunahadsereg* jobb szárnyával elérte a Doicesti—Slobozia Ciresu közötti vasútvonalat, bal szárnya előtt az ellenség Gherghisani—Filipesti Vizani vonalát tartotta megszállva.

A 9. *hadseregnél*: A lovashadtest este Mocani—Filipesti vonalában szintén az ellenséges állások elé jutott. Mocanit az ellenség a lovasság támadása előtt kiürítette, ellenben Gherghisani és Filipesti községeket erősen megszállotta.

Az *LIV. hadtestnél* a 115. hadosztály folytatta támadását Visani ellen, a 109. hadosztály 17-én reggel kezdte meg az átkeletést tüzéségével a Buzau folyón, a 301. hadosztály élosztagaival elérte Rosiorit és Cochirleanca-t, a 41. hadosztály második vonalban Caragelilenél és Pogoanelelenéi éjjelezett

Az *I. tartalék hadtest* a 216. hadosztállyal a Buzau—rimin-sarati műúttól jobbra, a 76. tartalék hadosztály attól balra Cochirleanca magasságában van, a 89. hadosztály a hadtest bal szárnya mögött tartalékban. A két hadtest közötti térközt a 2. lovashadosztály töltötte ki.

A Krafft-csoportnál a 73. hadosztály a Cilnau völgyben, az alpesi hadosztály pedig a Slanicul völgyben élét mintegy 10 kilométerre tolta felfelé előre.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

A dobrudzsai események.

Midőn Mackensen a román haderőknek Dobrudzsából való teljes kivonása után a Cernavoda—constanzai vasútvonaltól északra a 4. bulgár gyalog- és 1. lovashadosztályból, továbbá a VI. török hadtestből (15. és 25. hadosztály) _Kerespff tábornok parancsnoksága alatt álló 3. bulgár hadsereget megállította, e hadseregre biztaa Dunán, Sistovnál átkelő Duna-hadsereg jobboldalának biztosítását. Ennek a hadseregnek kellett felfognia azokat a támadásokat, melyekkel a Dobrudzsában levő ellenséges haderők esetleg megkísérelnék a Bukarest ellen megkezdett hadműveletek ellensúlyozását.

Amidőn a Duna-hadsereg november 23-án megkezdte az átkelést a Dunán, a Dobrudzsában működő orosz erők parancsnoka Sacharow tábornok, elrendelte a támadást a 3. bulgár hadsereg ellen. Az oroszok a bulgárokat némileg visszaszorították, arcvonalát azonban nem tudták áttörni. December 2-án este az oroszok mélyen tagozott rohamoszlopokkal újra támadásra indultak, hogy akkor, amidőn a Neajlov mentén a Duna-hadsereg vereséget szenved, a 3. bulgár hadseregre is döntő csapást mérjenek. A bulgárok és a törökök az oroszok támadását fényesen visszaverték. Sacharow nem ismételte meg a támadást, mert időközben a Neajlov menti csata a román-orosz erők összeroppanásával véget ért és megkezdődött a szövetséges hadseregek győzelmes előnyomulása a román főváros ellen, majd annak megszállása után a visszavonuló román-orosz erők nyomában az üldözés Szeret felé. Erre Sacharow minden támadó szándékot feladott és Dobrudzsa északi részében védelemre rendezkedett be.

A 9. és a Duna-hadsereg előnyomulása ezalatt tovább folyt. Mackensen elrendelte, hogy a 3. bulgár hadsereg december 15-én hajnalban támadja meg az oroszok állásait. E támadásnak célja az ott levő orosz erőknek lekötése volt, nehogy ezeket a szorongatott románok segítségére elvonják és az itt levő hadosztályokkal megerősített románok ezáltal új erőre kapva feltartóztassák a Szeret felé üldöző szövetséges csapatokat.

Az i. bulgár lovashadosztálynak Fetestinél át kellett kelnie a Duna bal partjára. Az oroszok december 17-én megkezdték a Dobrudzsa fokozatos kiürítését, de visszavonulásuk közben a bulgárok támadásaival szemben erős ellenállást fejtettek ki. December

24-ig az oroszok úgyszólván az egész Dobrudzsát kiürítették, csupán a Macin előtt levő hídfőállásban voltak még csapataik. A 3. bulgár hadsereg így nagyobb ellenállás nélkül megszállotta december 24-én Isacceat. A kombinált hadosztály átvette a Duna biztosítását Isacceától lefelé, mialatt a 4. és a bulgár lovashadosztálya maeini hídfőt támadta meg A VI. török hadtest második vonalban maradt egyelőre Nicolitel—Hamcearca-nál. A további tervek szerint Macin elfoglalása után a törököknek is át kell kelniök a Duna balpartjára, hogy a Duna-hadsereghez csatlakozva ők is részt vegyenek a további előnyomulásban a Szeret felé. Az oroszok ellenállását azonban egyelőre nem sikerült megtörni, mire a bulgárok a maeini orosz hídfő állások előtt beásták magukat.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

A kárpáti csata

Az orosz-román erők támadása a Kárpátokban 1916. nov. decemberben.

(Hozzá 6. 8. és 9. melléklet.)

Általános helyzet 1916 november végén.

Miután az 1. osztrák-magyar hadsereg és a 7. hadsereg jobb szárnya november közepén a vele szemben álló ellenség lekötését célzó támadásait beszüntette és az arcvonalparancsnokság a téli állások építését rendelte el, az oroszok és a kárpáti arcvonalon visszamaradt román erők indultak támadásra, hogy ellensúlyozzák a 9. német hadseregnek Havasalföldön november 10. óta elért sikereit és eltereljék a figyelmet a Bukarest megmentésére tervezett nagy ellentámadásról, mely mint láttuk, Bukarest falai alatt, a Neajlov mentén balsikerrel végződött.

Az oroszok állandóan tolták hadosztályaikat dél felé. úgy hogy a Lesicki tábornok parancsnoksága alatt álló 9. orosz hadsereg november 26-ig teljesen felváltotta az 1. osztrák-magyar hadsereg előtt a románokat. Csupán az Ojtozi szoros területén és attól délre maradtak még román csapatok az arcvonalban Avarescu tábornok parancsnoksága alatt. Kaledin a 7. osztrák-magyar hadsereg északi szárnya előtt, a Pantyr szoros és a Capul közötti szakaszal szemben, körülbelül 9 gyalog és 3 lovashadosztályt vont össze. November utolsó¹; napjaiban készen állott a 8. és a 9. orosz

hadsereg a támadásra. A terv az volt, hogy mialatt a 8. és a 9. orosz hadsereg a Kárpátokban, az Uz völgyétől északra kezdi meg a támadást, a románok ojtózi csoportja is támad, hogy a szövetségeseket lekötve alkalmá nyílják a Prezán tábornok parancsnoksága alatt egyesített román zömnek a Bukarest megmentésére tervezett hadműveleteket végrehajtani. Egyidejűleg a Salónikinél levő entente erőknél és a dobrudzsai orosz-román Sacharow hadseregnek is támadnia kellett volna.

A legfelsőbb hadvezetőség felfogása és intézkedései.

A legfelsőbb hadvezetőség számolt a közeljövőben bekövetkezhető nagy orosz támadással. Az volt a nézete, hogy mindaddig, míg a 9. német hadsereg nem érkezik Bukaresttel egy magasságba, valószínű, hogy az erdélyi arcvonalon megindul a tehermentesítő támadás. Ezért arra hívta fel az erdélyi arcvonalparancsnokság figyelmét, hogy célszerű volna a 24. osztrák-magyar hadosztállal a bodzái szoros területén levő 187. német hadosztályt felváltani, hogy ez kipihenhesse magát és minden eshetőségre készen álljon. Ezenkívül azt kívánta, hogy a 8. bajor hadosztály egy ezredét a csiki medencéből a 61. hadosztályhoz közelebb tolják.

Az arcvonalparancsnokság erre elrendelte, hogy a 23. bajor gyalogezredet a Csíkszeredától északra eső területre kell tolni a 61. hadosztály mögé, míg a 8. bajor hadosztály röbbi része, mint tartalék Csíkszentmártonnál álljon rendelkezésre. Elrendelte továbbá, hogy a 9. német hadsereg a 24. hadosztállal váltsa fel a 187-et, melynek egy dandára tüzérséggel és az erdélyi lovasdandárral (az eddigi 3. német lovashadosztály) arcvonalatartalék Sepsiszentgyörgynél. November 21-ig ezen intézkedésnek megfelelően a 8. bajor hadosztály Csíkszentmártonnál, a 23. tartalék bajor gyalogezred Felsőlokon gyülekezett.

E napon vette át Litzmann tábornok a parancsnokságot a XXI. hadtest északi szakasza felett. A hadtest eddigi területén a hadosztályok szakaszai nem változtak meg; jobbról a 71. hadosztály, középen a 10. bajor, a gyergyó—tölgyesi szakaszban a 37. honvédhadosztály állott. A 72. hadosztály közvetlenül a Litzmann csoportparancsnokságnak volt „alárendelve, míg a 10. bajor és a 37. honvédhadosztály képezte a XXI. hadtestet.

Miután az 1. hadseregnek még így sem állott elég tartalék rendelkezésre a fenyegető támadás visszaverésére, a legfelsőbb

hadvezetőség a 49. német tartalék hadosztálynak a 7. hadseregtől Erdélybe való szállítását is elrendelte. Ezalatt a XXXIX. hadtest szakaszából egyelőre csak a 188. gyalogezredet vonták ki és az Lemhényben, az erdélyi lovas dandár pedig Brassónál gyülekezett, mint tartalék. Az arcvonalparancsnokság azt akarta, hogy a 187. hadosztály a XXIV. hadtest, a 8. bajor hadosztály pedig a VI. hadtest mögött álljon tartalékban.

November 28-ig a VI. hadtest ellen egész biztosan várható orosz támadásra való tekintettel az egész bajor hadosztályt a gyimesi szoros mögé tolják át. Ennek parancsnoka, Stein altábornagy veszi át a 61. honvédhadosztály, a Daubner ezredes parancsnoksága alatt álló 78. honvéd dandár szakasza (Hidegség) felett a vezetését. A 187. hadosztály tartalékba került Kézdivásárhelyhez, a 22. bajor gyalogezred 2 zászlóalja pedig egyelőre Csikbánkfalván áll maradt.

Az orosz román Tehermentesítő támadás a Kárpátokban november 28-tól december 2-ig

(6. melléklet.)

November 28-án az 1. és a 7. osztrák magyar hadsereg egész arcvonalán tényleg megindult az oroszok nagy támadása, mely az 1. hadsereg arcvonalán különösen a 39. és a 61. honvéd hadosztály ellen irányult. A 39. hadosztály szakaszában a Mt. Nemiránál és attól északra, valamint a Csobános völgyétől északra hullámzik ide-oda a küzdelem. A 61. hadosztálynál a Tafrostól délre egyelőre eredménytelenek az oroszok támadásai. Az agasui völgyben azonban a Mt. Macesutól délre az oroszok állásainkba benyomultak és Sultanál is eredményt értek el. Az elveszített állások visszafoglalására a 23. bajor gyalogezredet vetették be (a III. zászlóaljat Sultától délkeletre, az I. zászlóaljat a Vf. Popától délnyugatra, a II. zászlóaljat Agasutól délnyugatra).

A Litzmann csoportnál az oroszok a Hegyes Δ 1505 ellen támadtak, de úgy az itt, mint a Muncélúitól délre végrehajtott rohamok eredménytelenek voltak.

Miután a XXIV. hadtest (Gerok szakasza) ellen a románok még nem kezdték meg a támadást, az 1. hadseregparancsnokság a 187. hadosztályból a 188. német gyalogezredet és a 39. tábori tüzérezred II. osztályát Kézdivásárhelyről Jakabfalva—Feltiz—Újfalú területére toltta el, hogy a VI. hadtest jobb szárnya mögött

közelebb valami tartalék álljon. A 10. lovashadosztályt (Bauer tábornok) pedig az 1. hadsereg északi szárnyának támogatására rendelik.

Az oroszok a 7. hadsereg egész arcvonalán is hevesen támadtak, de a legtöbb ponton teljesen sikertelenül.

A XI. hadi estnél a Gura Glodului két oldalán megindított erős támadást a hadtest csapatai visszaverték, sikertelen volt a Bisticától délre és a Neu Tizkanyánál levő fűresztelepnéli és a valeputnai országút mentén megindult támadás is. Mestecanestinél és attól északra az 1292-es és az Grata magaslattól délkeletre sikerült az orosz betörés. Az T. hadtestnél Kirlibabától keletre is, egészen az országútig jutottak előre az oroszok. A Tatárkánál és a Ciné völgyben (40. honvédhadosztály) azonban minden támadásuk meghiúsult.

A Kárpáti-hadtest szakaszában a Gura Rucád a-u két helyen is betörték az oroszok az állásokba. Ludovától északra és a Smotrec magaslatokon azonban megtört az ellenség rohama.

A XXV. hadtestnél Gutin Tomnateknel nem tudott a támadás tüzéségi tüzében kifejlődni, a Kukultól északra azonban sikerült.

Minden jel arra mutatott, hogy az oroszok támadásukat az egész arcvonalon tovább fogják folytatni. Ezért az 1. hadsereghez már szállítás alatt, levő 4M. német tartalék hadosztályból a Í226. tartalék gyalogezredet Csapról Mára marosszigeten át Borsára, a 7. hadsereghez irányították. A legfelsőbb hadvezetőség úgy intézkedett, hogy a L'25. tartalék gyalogezred és a 49. tartalék tüzérezred III. osztálya azonban tovább haladjon vasúton az 1. hadsereghez Gyergyószárhegy — Ditró — Várhegy — Remete területére.

November 29-én a XXIV. hadtestnél is megindult a románok támadása és az 1. lovas hadosztály jobb szárnyát kissé vissza is szorították

Az 1. hadseregnél a Mt. Nemira és a Bálványos közötti egész területen folytatták az oroszok a támadást. A Nemirán tért nyertek. A .61. hadosztály szakaszában és a Daubner csoportnál is sikerült a Slatina d. s. és a Bálványos között csapatainkal a Hosszuhavasig visszaszorítaniok. De már 30-án egy bajor kerékpáros és egy utászs század segítségével az oroszok továbbhaladását megakadályoztunk, sőt a Slatinától nyugatra még egy hegyhátat

is visszafoglaltunk. Amidőn pedig a 19. bajor gyalogezred II. és III. zászlóalját is bevetették, az oroszok itt teljesen beszüntették támadásaikat és ezzel a Tatros völgyét északról fenyegető veszedelem el volt hártva. Ezzel szemben a Mt. Carunta és a Vfr. Pópa közötti szakaszban megindult harcok nagy heveséggel tovább folytak.

7. *hadseregnél* az oroszok a mestecanesti-i szakaszban értek el újabb sikereket. Ellenben a Gura rucádat ismét kénytelenek voltak feladni és a Kukulnál végrehajtott támadásaik sem sikerültek.

A legfelsőbb hadvezetőség a romániai helyzetre való tekintettel a 9. hadsereget november 30-án Mackensennek rendelte alá (118. oldal) és ezzel egyidejűleg újra szabályozta a kárpáti arcvonalon álló hadseregek alárendeltségi viszonyát is. Ezen újabb intézkedése szerint a József főherceg hadseregcsoportja ezután Gerok csoportból (XXIV. hadtest) az 1. és a 7. hadseregből áll.

November 30-án a Gerok csoportnál a Baszka völgyben, a H. St. Musánál, Sósmezőnél és a Runcul marén voltak harcok. A románok támadását mindenütt visszavertük. A 187. hadosztályt azonban be kellett vetni az elől levő gyenge állományú csapatok támogatására és így ezen a szakaszon az arcvonalparancsnokságnak már semmiféle tartalék nem állott a rendelkezésére. A legfelsőbb hadvezetőség kívánságára az Erdély felé szállítás alatt levő 49. német tartalékadosztály két ezredét e csoport mögé Lemhén}hez irányították;

k.7j 1. hadseregnél az oroszok ismét támadtak. A Nemirától nyugatra és a Tatrostól délre elkeseredetten folyt a harc. A Sultától és Brusturosától délre támadó 23. bajor gyalogezred előnyomulása közben az épen meginduló orosz támadással találta magát szemben, tehát védekezni volt kénytelen. A Gyergyó. Békásnál, Tölgyesnél és a Muncelultól délnyugatra támadó oroszokat visszavertük.

A 7. *hadsereg* arcvonalán Bernarielul és a mestecaneeti-i út mentén három orosz támadás hiúsult meg, bár mindhárom erőteljes tüzérségi tűz előzte meg. Oratától délre is négyizben támadtak az oroszok. A XXV. hadtest területén a Kukultól délnyugatra voltak heves harcok és itt az utolsó tartalékot kellett már bevetni, hogy az áttörést megakadályozzák. Ezért a 49. hadosztálynak

eddig tartalékban volt 228. gyalogezredét az arcvonalparancsnokság a XXV. hadtestnek rendelkezésére bocsátotta.

Az oroszoknak egyre fokozódó hevességgel folyó támadásai következtében a legfelsőbb hadvezetőség elhatározza, hogy a 218. német hadosztályt az 1. hadsereghez szállítja. Erre különösen azért volt szükség, mert a 49. hadosztályt nem lehetett az eredeti terv szerint az 1. hadsereghez elszállítani, arra a 7. hadseregnél még szükség volt, a Gerok támogatására tehát a 218. hadosztály megyén el, melynek bevetését azonban a legfelsőbb hadvezetőség egyelőre nem engedte meg.

December 1-én a Gerok csoportnál az 1. lovas hadosztály a románoktól visszafoglalta a Δ 1479 Hosszúhavast és több támadásukat visszaverte a H. St. Musánál. A románok támadásait a 71. hadosztály Ojtoznál és a Slanic völgyben visszaverte. A Nagy Sándor ellen támadó oroszokat viszont a német 20. tartalék vadász-zászlóalj hiúsította meg.

A VI. hadtestnél a Δ 1523 Mt. Carunta területén az oroszok tovább folytatták támadásaikat és attól keletre sikerült is egy magaslatot elfoglalniuk. A Tatros völgyétől északra is változatlan hevesseggel tombolt a harc, itt az oroszok nem tudtak ugyan tovább jutni, de nekünk sem sikerült az elveszített területet visszaszerezni.

A 7. *hadseregnél* különösen a neuitzkany-i fűrésztelepnél és Mestecanestinél akarta az orosz állásainkat áttörni, támadásait visszavertük. Sikertelenek voltak az oroszok támadásai az Orata és a Dedul területén is. A Kárpáti hadtest viszont a Gura rucadan elvesztett állásokat teljesen visszafoglalta.

December 2-án a Gerok csoportnál csak a H. St. Musánál próbálkoztak a románok, de visszavertük őket.

A VI. hadtestnél, a 39. honvédhadosztály ellentámadásba kezdett a Mt. Nemira és a Mt. Carunta visszafoglalása céljából, egyúttal azonban visszaverte az ellenségnek az Uz és a Csobános völgyében végrehajtott támadásait.

A 61. honvédhadosztály és a 8. bajor hadosztály szakaszában a helyzet ezalatt válságosra fordult. Itt ugyan az 1-én megkezdett orosz támadás visszaverésére a 22. bajor gyalogezredet is Brusturosára vonták előre, az ellenségnek azonban mégis sikerült december 2-án Agasuig és Sultáig áttörnie. Sultánál a két bajor zászlóalj igyekezett az oroszokat megállítani, a 61. hadosztálynak utolsó tartalékait is bevetették, az oroszokat visszaszorítani azonban nem

tudták és így a hadtestparancsnokság kénytelen volt a 22. és a 23. bajor gyalogezredet és a 61. honvédhadosztályt Piricske h. Mt. Faltueanu — az agasui vasúti állomás — 1228 vonalába visszavonni. A Tatros völgyétől északra az ellenség a hegy-ségben némi tért nyert, 3-ára virradó éjjel az oroszok nagy tömeg-támadást intéztek Agasunál és a Vrf. Popán levő állásaink ellen. Egymásután legalább tízszer rohamoztak. A Popát el is foglalták, de 3-án délelőtt a 61. hadosztály a hegyet ismét visszafoglalta. E magaslat azután a háború végéig a 61. hadosztály birtokában maradt. A Sulta völgyében a 19. bajor gyalogezred ellentámadás-sal, akarta az oroszokat visszaszorítani, az ellentámadás azonban az ugyanakkor támadásra indult orosz tömegekkel szemben nem tudott tért nyerni. A VI. hadtest jobb szárnyán a Mt. Carunta és a Mt. Nemirától délre levő 1627-es magaslatig terjedő szakasz vezetését a 187. hadosztály parancsnoka Sunkel altábornagy vette át, miután hadosztályának nagy részét már ebbe a szakaszba kellett bevetni, a 39. honvédhadosztály támogatására.

A november 28. óta tartó küzdelemben az oroszok ugyan nem tudtak sehol sem nagyobb eredményeket elérni, azonban az erdélyi arcvonal helyzete ennek dacára sem volt kedvező, meri tartalékait a hosszú ideje tartó, állandó harc felemésztette.

Az arcvonalparancsnokság helyzetmegítélése.

Az erdélyi arcvonalparancsnokság a legfelsőbb hadvezetőség-hez intézett jelentésében a helyzetet november végén a következőképpen jellemzi:

A VI. hadtest védekezése a kedvezőtlen látási viszonyok és az elégtelen tüzérségi támogatás következtében az utóbbi napokban nagyon nehéz volt.

A 8. bajor hadosztály (a 9. hadseregnél levő részek kivételével) már csaknem teljesen fel van használva, pedig számolni kell az erős orosz támadások folytatásával.

A Litzmann csoporttól az 10. bajor hadosztálynak egy zászlóalját a 61. hadosztályhoz fogjuk küldeni, de a helyzetnek lényeges javulását és szilárdulását ettől várni nem lehet. A Gerok csoporttól sem lehet erőket elvonni, miután a VIII. orosz hadtestparancsnokságnak Tirgul Ocnán való megjelenéséből vagy a XXIV., vagy a XI. orosz hadtest megerősítésére kell következtetni, tehát lehetséges az oroszok támadása az Ojtoznál is.

A szállítás alatt levő 218. hadosztálynak bevetését már csak azért sem lehet elkerülni, mert a 61. hadosztály északi szárnyától (1613-tól, Brusurrosától 6 kilométerre északra) a Litzmann csoportig mintegy 32 kilométer szélességben két bajor zászlóalj kívül csak 3 gyenge osztrák-magyar zászlóalj (Daubner ezredes parancsnoksága alatt a 10. honvéd gyalogezred) áll. Bár eddig az ellenségnek csak gyöngye erői mutatkoztak a 61. hadosztály és a Litzmann csoport közötti területen, mint a cs. és kir. csapatokat itt ért vereségek mutatják, ezek a Tartós völgyében harcoló csapataink oldalát mégis állandóan fenyegetik. Azzal is számolni kell, hogy az oroszok moldvai arcvonallukat még jobban meg fogják erősíteni, hogy hadműveleteik a Mackensen csoport ellen, mely meglepő gyorsan nyert tért a Moldva felé. nyugat felől biztosítsák.

Ezért, miután a 218. hadosztályra az I. hadseregnél van szükség, igen kívánatos, hogy a Gerok csoportnál más erők legyenek készenlétben. Ezek arra volnának hivatva, hogy a részünkről a Focsanitól északra eső területre támadjanak, mihelyt szükségessé válik, hogy Mackensen hadseregcsoportjának hadműveletei következtében József főherceg arcvonallának jobb szárnya vele együttműködjék.

Események december 3-tól 6-ig.

A legfelsőbb hadvezetőség az arcvonalphelügyeletnek a 218. hadosztályra vonatkozó javaslatát nem teljesítette ugyan, de elrendelte, hogy a 218. hadosztályt a Gerok csoport, mögé kell szállítani és szükség esetén a 49. tartalék hadosztálynak ott levő két ezredét lehet a VI. hadtest támogatására felhasználni. Úgy látszik az időközben Romániában folyó harcok miatt arra gondolt, hogy a románok ellenállásának megtörésére esetleg szükség lesz arra, hogy a 218. hadosztály Brassó felől támadjon. A döntő mérkőzés akkor a román síkságon, Bukarest körül folyt és ezért nem akarta, hogy a Kárpátokban folyó harcok a 218. hadosztályt is felemésszék. A Kárpátokban az oroszok támadásai ugyan még tartottak, de miután az első heves rohamok nem értek el sehol nagyjelentőségű sikereket, nem volt valószínű, hogy a nagy veszteségek után az I. hadsereg arcvonallát át tudják törni.

December 3-án a románok a H. St. Musánál, az oro-

szok pedig a N. Sándor szakaszában ismét eredménytelenül támadtak.

Az *I. hadseregnél* a VI. hadtestnek sikerült a Nemirát és az attól délre emelkedő 1657-es hegyet is visszafoglalni. Az Uz völgyében és a Csobános mentén viszont visszaverte az orosz támadásokat, a Piricske hegyet azonban fel kellett adni, elveszett a Mt. Carunta hatalmas hegytömbje is. E. St. Agasunál, a Slatina d. s.-nál, a Hosszúhavastól délre visszavertük az oroszok támadásait, így a VI. hadtest állásai Opcina Laposu-n levő pénzügyőri laktanyától a Csobános völgyében levő Cord. Post- Solyomtár 1343- a Piricske h. 1324-től 1 kilométerre nyugatra levő magaslat vonalába kerültek.

Miután a legfelsőbb hadvezetőség a 24. hadosztálynak egy dandárát a 218. hadosztály helyett rendelkezésre bocsátotta, József főherceg a VI. hadtestnél folyó nehéz harcokra való tekintettel elrendelte, hogy a dandár, mely eddig Brassónál állott, azonnal Madéfalvára kerüljön, mint arcvonaltartalék.

A foglyok vallomásaiból meg lehetett állapítani, hogy a XL. orosz hadtest a 4. lövészadosztállyal a N. Sándortól az Obcina Laposu-ig, a 2. lövészadosztállyal, ehhez csatlakozva a Mt. Caruntáig áll. Ettől északra van a XXIV. orosz hadtest 49. hadosztálya a Tatros völgyében és attól északra a Mt. Muncelul-ig, a 48. hadosztály pedig a Mt. Preoteslelen keresztül és attól északra van bevetve. Hadseregtartalék a 6. és a 8. orosz lövészrezred Asaunál.

December 4-én a legfelsőbb hadvezetőség elrendelte, hogy a 218. hadosztályt Kézdivásárhelynél kell gyülekeztetni, mert azt tervezi, hogy a Mackensen csoport támadásával egyidejűleg Erdély felől is támadás induljon meg Buzau irányában.

225. tartalék gyalogezredet, mint arcvonaltartalékot Madéfalvára tolják, mert a 24. hadosztálynak odatolt dandárát közelebb kellett vonni a Tatros völgyében harcoló 61. honvéd és 8. bajor hadosztályhoz. A Tatros völgyében levő állásokat ugyanis már jóformán csak a 8. bajor hadosztály csapatai tartották. Ezeknél azonban a századok állománya alig volt több 60 főnél.

A VI. hadtest szakaszában az ellenség ugyan elfoglalta a Mt. Nemirát és a Faltueanut, de ellentámadással mindkét hegyet ismét visszafoglaltuk. Ennek dacára azonban azzal is számolni kellett, hogy a Tatros menti csapatokat egé-

szen Brusturozáig kell majd visszavonni, hogy az arcvonal megrövidüljön.

A 7. hadseregnél az oroszok különösen a Baba Ludova területén támadtak nagy erővel. Itt hét támadásukat vertük vissza.

December 5-én az oroszok a Gerok csoportnál újból sikertelenül támadtak, a VI. hadtest szakaszában azonban a Pricske hegyháton és a Faltueanun váltakozó szerencsével folyt a harc, de végül az ellenség mégis elfoglalta a Faltueanut és a VI. hadtest kénytelen volt a vonalait a Tatros völgyében Cotumbához hátravonni.

Még körülbelül egy hétig tartottak az 1. és a 7. hadsereg területén az oroszok támadásai, de már december 6. után észre lehetett venni, hogy az ellenség is belefáradt a sok sikertelen rohamba és a nagy áldozatokat követelő támadások hevessege kezdett alábbhagyni. A november 28-án megindított orosz támadás sok eredménnyel nem járt. Csapatainkat egy-két helyen néhány kilométerrel hátrább szorították, de a kárpáti arcvonal áttörése nem sikerült. József főherceg (1. és 7. hadsereg) csapatainak is nagy veszteségei voltak ugyan, ezzel szemben azonban az orosz veszteségek a Bruszilov 1916. nyári támadásainál szenvedettekkel vetekedtek. A védők számbelileg sokkal gyengébbek voltak, de a csapatok önfeláldozása, a vezetők megfelelő és erélyes magatartása, valamint a tüzérség kiváló támogatása következtében az oroszok számbeli fölénye nem tudott sehoh sem érvényesülni. A december 4. után megkezdett ellentámadásokkal a legtöbb helyen sikerült az elveszített területet ismét visszaszerezni, csupán a Tatros völgyében nem tudtuk az oroszokat visszaszorítani.

A keleti arcvonal főparancsnoksága (Lipót bajor trónörökös) a 218. hadosztályon kívül, még a 225. hadosztályt is Erdélybe indította, hogy a két hadosztály az innen Focsani felé tervbevetett előnyomuláshoz József főherceg rendelkezésére álljon. A 24. hadosztálynak 47. dandárát, mely Madéfalvánál rakott ki, az arcvonalparancsnokság a Stein csoportnak bocsátotta rendelkezésére, míg a 49. hadosztálynak két 225-ös zászlóalja a Csobános völgyébe menetelt, hogy a VI. hadtestnek legyen itt tartaléka, mert az oroszok a Magyaros területén még mindig nem szüntették be a támadásokat.

December 6-án az 51. hadosztály elfoglalta Sianiát és ott is megkezdődött a románok visszavonulása, ezért a 218. hadosztály-

nak ebben az irányban való bevetése tárgyalanná vált. Erre a legfelsőbb hadvezetőség e hadosztálynak a bodzái szoroson át való támadását vette tervbe. Midőn azonban 7-én az ellenség itt is megkezdte a visszavonulást, a , támadás feleslegessé vált. Az Erdélyből való támadás gondolatát a legfelsőbb hadvezetőség nem ejtette el, megindítását azonban most már a Mackensen parancsnoksága alatt álló hadseregek térnyerésétől tette függővé.

A legfelsőbb hadvezetőség utasítása az erdélyi arcvonal további magatartására.

Előkészületek a Moldvába való betöréshez.

December 7-én a legfelsőbb hadvezetőség a következő utasítást adta József főhercegnek:

„Az épen beérkezett jelentés szerint a románok a bodzái szorosban is megkezdtek a visszavonulást. Ebből a Romániában folyó sikeres hadműveletekkel kapcsolatban arra lehet következtetni, hogy a román-orosz erők a Jalomita szakaszon kisebb és Buzău—Calamatiul szakaszon azonban nagyobb ellenállásra készülnek. Nem lehetetlen azonban az országnak a Szerétig való kiürítése sem. Miután a helyzet a román-erdélyi arcvonalon így alakul, remélni lehet, hogy a Mackensen hadseregcsoport is eléri a rendelkezésére álló erőkkel a Szeretet.

Az bizonyos, hogy József főherceg hadseregcsoport jobb szárnyának a Tazlau szakasz ellen, főiránnyal Ocna felé irányuló és december második felében meginduló, a Mackensenével egybehangolt előnyomulása nagyon meg fogja könnyíteni a Mackensen hadseregcsoport előnyomulását, de másrésről a legjobb és legrövidebb Szeret—Tazlau vonalat szerzi meg, ez pedig az ezen vonaltól délre álló orosz román erők végveszedelmét jelentheti, miután azokat a kelet és észak felől vezető utaktól és vasutaktól vágja el. A József főherceg hadseregcsoport jobb szárnyának most végrehajtandó előnyomulása nagy eredménnyel kecsegtet, miután az oroszok az egész VIII. hadtestet, vagy annak legalább is egy részét elvonták innen és más erősitéseket csak lassan képesek idevetni.

Kérek erre nézve véleményt. Ez alkalommal mérlegelni kell; 1. hogy a József főherceg hadseregcsoport parancsnokság

milyen erőket tud ehhez a hadművelethez alkalmazni, ha a 218. és a 225. hadosztály által felváltandó 187. hadosztály a hadseregcsoporthoz marad. Hogyan és mi módon kellene ezeket a csapatokat bevetni?

2. hogy a hegyvidéken és a rendelkezésre álló utakon az; előrehaladott évszakra való tekintettel és az utánszállítási viszonyok nehézségeit is figyelembe véve lehetséges-e még december második felében ez a hadművelet?

3. hogy a két hadseregcsoporthoz működésében az összhangot és az egységességet biztosítsuk, véleménye szerint mely vonalat kellene a Mackensen hadseregcsoporthoz elérnie, hogy akkor a József főherceg hadseregcsoporthoz is megkezdhesse a hadműveleteket?

4. Mikor állhatnak az 1. hadsereg csapatai a támadásra készen és szükséges-e még a csapatok számára tüzérségi vagy más erősítéseket küldeni?"

József főherceg jelentése.

Erre József főherceg az alábbi jelentést küldte el a legfelsőbb hadvezetőséghez;

„A bodzái szoros feladása után egyre valószínűbb, hogy a románok és oroszok az ellenállást csak az alsó Szeret és Galae —Focsani vonalában tervezik, amidőn a bal szárny a Dunára támaszkodik, az Ostrow—Babadag vonalában előkészített állásokban folytatódik, a jobb szárny pedig az utakban szegény hegységbe nyúlik be a Putna völgyétől délre és derékszögben csatlakozik a határmenti álláshoz.

A felhozott indokokra való tekintettel számolni kell a jobb szárnynak a Trotus, vagy a Tazlau szakasz mögé való visszakanyarításával. A József főherceg hadseregcsoporthoz jobb szárnyának előretörése minden esetben, de akkor kétszeresen hatásos, ha az ellenség az említett vonaltól délre még tartja magát.

A részletekre vonatkozólag a következőket jelentem;
1-hez. Támadásra indulnak:

a) Az *Ojtoz-völgyi csoport*: a 187. és a 218. gyaloghadosztály. A 71. és az 1. lovashadosztály fedezik a bal szárnyat a Bereczki hegységben és az előrehaladás alatt előrevonulnak.

b) Az *Uz-völgyi csoport*: a 39. honvéd és a 225. gyaloghadosztály.' Ezt egyelőre az Uz völgyétől délre fogjuk bevetni és

így lehetővé válik a 187. hadosztálynak az Ojtoz felé való egyesítése.

c) A *Gyimes-szoros*i csoport: a 8. bajor és a 49. hadosztály. A 61. honvéd hadosztály biztosítja a bal oldalt a Litzmann csoporthoz való csatlakozási pontig. A 24. hadosztálynak 47. dandára egyelőre átveszi az összekötést a gyimesi és az ojtozi völgy között.

Eszerint 6 hadosztály — 5 német és 1 osztrák-magyar — áll a támadáshoz rendelkezésre, melynek első célja Ocna—Onesti—Comanesti elfoglalása. Én a 49. hadosztálynak a 7. hadseregtől való elvonását lehetségesnek tartom. Ha a viszonyok ezt nem engednék meg, akkor a c) csoport megfelelően gyengébb lesz. Ha a hadosztály később mégis rendelkezésre állana, beérkezésétől a támadás megindítását nem kellene függővé tenni, hanem az, mint tartalék, valamely kedvező ponton való alkalmazásra készen állana.

2-höz.

A karácsony utáni időben itt nagyobb óra számítanak. Ez a mozgásokat kétségtelenül meg fogja nehezíteni, de nem teszi lehetetlenné.* Ebben valamennyi tiszt egyetért, akiket a három útnak szemrevételeivel megbíztam. Az ojtozi és a gyimesi út jó, az Uz völgye már helyre van állítva. Ennek az az előnye, hogy a hegységből a leghamarabb lép ki. Természetes, hogy minden rendelkezésre álló munkaerőt ezeknek az utaknak rendbehozatalára fogunk alkalmazni.

3-hoz.

Nézetem szerint a legkedvezőbb az volna, ha a József főherceg hadseregcsoporthoz támadása akkor indulna meg, amikor a Mackensen hadseregcsoporthoz a Calmatuiul—Buzau szakaszt átlépte és bal szárnyával Kimnicul Sarathoz közeledik. Általában az orosz erősítésekre és az évszakra való tekintettel, kívánatos, hogy a hadműveleteket minél előbb megkezdjük.

4-hez.

A szállítmányoknak pontosabb megállapítását fentartva az 1. hadsereg csapatai a 218. és a 225. hadosztályt is beleértve a parancs kiadásától számított 10 nap múlva fognak készen állani.

* Az események azonban mást mutattak, mert éppen a nagy havazásokra való tekintettel kellett a megindított támadásokat beszüntetni a Kárpátokban.

•A tüzérségi szükségletre vonatkozólag a következő kiegészítő jelentés ment a legfelsőbb hadvezetőséghez:

„Tábori tüzérség elég van.

Nehéz tábori tarackok: Minden hadosztály számára 3—3., összesen 18, van 10, kell 8.

Hegyi ágyúk: Minden támadó hadosztály részére és a 71. hadosztály számára 1—1, összesen 7, van 3, kell 4.

Nehéz ágyúk: Összesen 4, van 3, kell 1.

21 centiméteres mozsár: összesen 4, van 0, kell 4.

A nehéz tüzérség megerősítésére a völgyzárak leküzdésénél van szükség, a hegyi tüzérség különösen fontos.

A 9. hadsereg hegyi tüzérségét átadhatná, azonban ideszállítása sok időbe kerülne. A 7. hadsereg nem adhat át semmit. Osztrák-magyar ütegek ideszállítása valószínűleg lehetséges lesz.

A legfelsőbb hadvezetőség intézkedése a Mackensen hadseregcsoporthoz és József főherceg hadseregcsoporthoz együttműködésére.

A legfelsőbb hadvezetőség József főherceg előbb ismertetett terveit és javaslatát elfogadva december 8-án a József főherceghez Mackensen hadseregcsoporthoz együttműködését a következőképpen szabályozta:

„Azon célból, hogy József főherceg hadseregcsoporthoz jobb szárnyának támadását hatásossá tegyük, ntasítom a hadseregcsoporthozparancsnokságot, hogy a támadócsoporthoz Lemhény—Kézdivásárhely területén titokban helyezze készenlétebe és a támadást Ocna—Onesti irányában hajtsa végre. Mint támadó csoport kilátásba vannak véve:

a) a 71. hadosztály az ott beosztott 6 német zászlóaljjal,

b) a 187. és a 218. hadosztály, melyet mint tartalék a 24. hadosztály kövessen.

E csoport hegyitüzérségének megerősítése céljából 1 hegyi tarackos ütegnek a 9. hadseregtől és 2 hegyi ágyús ütegnek a SZÍVÓ csoporttól való ideszállítását már elrendeltem.

További hegyi tüzérségnek készenléthelyezését illetőleg, amennyire lehetséges, a lépéseket Aradon megtettem.”

A tescheni hadseregfőparancsnokság erre vonatkozólag kiadott intézkedése a következőképpen hangzik:

„Mackensen hadseregcsoport előnyomulását Braíla—Focsani—Panciu vonala ellen tovább folytatja, bal szárnyával a hegységben a Focsani—buzau-i vasútvonal és az erdélyi határ között, Adjudul Nou—Caiutu irányában. A József főherceg arcvonalparancsnokság, melynek a 218. és a 225. hadosztály — utóbbi a a 137. hadosztály felváltására — alárendeltetik, a Mackensen hadseregcsoport támadásával összhangban a csoport bal szárnyának előnyomulásához képest legyen készen arra, hogy az 1. lovas hadosztály jelenlegi felállításán túlhaladva vállalkozásokkal támogassa és arra is készüljön, hogy december 18-ától kezdve a jelenlegi arcvonalból Ocna—Onesti—Comanesti irányában, súlyponttal a jobb szárnyon, támadjon, hogy az oroszokat megverje és a Tatrostól északra levő magaslatokat elfoglalja.”

A József főherceg arcvonalparancsnokság intézkedése a támadási előkészületekre.

December 9-én adta ki az arcvonalparancsnokság a támadási előkészületekre vonatkozó következő intézkedést:

„1. Mihelyt a Mackensen hadseregcsoport bal szárnya a Buzau—focsanii vasút és az erdélyi határ között Adjudul Nou—Caiutu felé előnyomulva közeledik az arcvonal jobb szárnyához, az Ocna-Onesti—Comanesti irányában megkezdí a támadást.

2. E célra készenlétbe kell helyezni:

a) Az *ojozi csoportot* a XXIV. hadtestparancsnokság vezetése alatt a neki most alárendelt erőkkel, a 187. és a 218. hadosztállal. Amennyiben a 187. hadosztálynak egyes részei még a VI. hadtest területén vannak, ezeket a 225. hadosztály fel fogja váltani. A 218. hadosztályt jelenlegi elhelyezési körletében kell hagyni és az arcvonalparancsnokság engedélye nélkül nem lehet alkalmazni.

A parancsnokok az utászokat szemrevételezésekre és műszaki munkákra alkalmazhatják.

A csoportnak az 1. lovashadosztállal, melyet célszerű még gyalogsági osztagokkal is megerősíteni, eddigi vonalain túl való előnyomulással a 9. hadsereg bal szárnyának (Alpesi hadosztály, 2. és 8. hegyidandár) előnyomulását kell elősegítenie, azzal az összeköttetést felvennie és fenntartania.

A határ balról a VI. hadtest felé, az eddigi és azután Vrf. Cheschiului 1050- Vrf. Pravila 875. Mosoarele, (mind bezárólag).

b) Az *Uz csoportot* a VI. hadtestparancsnokság vezetése alatt a 39. honvédhadosztállyal és a 225. hadosztállyal, mely beérkezésének megfelelően fog rendelkezésre állani.

Feladata a Darmanesti felé való előretörés.

A határ jobbról az ojtozi szoros felé a 7.) alatt van megadva.

A határ balról a gyimesi csoport felé: Sajhavaşa 1555 (bezárólag), a hegyhát Sajhavasától Katlanormán, Magyaroson át a Lápos 1216 felé (bezárólag) Piaiul Manastirei, Lapos hegység (bezárólag).

c) A *gyimesi csoportot* Stein altábornagy parancsnoksága alatt, a 8. bajor, a 225., 61. és a 24. hadosztállyal.

A csoport feladata lehetőleg nagy erővel Comanesti irányában előretörni és egyúttal a három támadó csoport bal oldalának biztosítását átvenni.

Határ jobbról, mint b)-nél; balról tartson kapcsolatot a Litzmann csoporttal.

3. A 49. hadosztály, mint arcvonaltartalék fogja e csapatot követni.

4. A tüzérség és munkaerő elosztása tekintetében külön parancs következik.

5. Mindenféle előkészítő intézkedést meg kell tenni, különösen a lőszer, élelem, egészségügyi, műszaki anyagnak lehetőleg a kiindulási vonal közelében való készenlétbe helyezésére, utak javítására és helyreállítására, az utánszállítási szolgálat szabályozására.

6. Az *előkészületeket úgy kell megtenni, hogy a támadást december 18 án meg lehessen kezdeni.*

7. 12-én és 15-én a három csoport előkészületeinek fokát közvetlenül jelenti az arcvonalparancsnokságnak, az Uz és a gyimesi csoport az 1. hadseregnek is.

December 15-ére jelenteni kell azt is, hogy a támadást hogyan kell végrehajtani.

8. A támadás összhangjának biztosítása érdekében *a három csoport vezetését személyesen fogom átvenni.* Tartózkodási helyemet a parancsnokság átvételekor fogom közölni.

József főherceg vezérezredes s. k

December 11-én a legfelsőbb hadvezetőség az eddigi tervet még azzal egészítette ki, hogy a 9. hadsereg előnyomulását közvetlenül is támogatandó, a Gerok csoportot úgy kell a támadáshoz csoportosítani, hogy az ne csak Ocna felé, hanem a hegységen át Paltinu—Focsani felé is küldhessen ki egy oszlopot.

Ez természetesen bizonyos eltolódást jelentett az eddigi csoportosításban és sok újabb gondot is, mert abban az irányban jó közlekedési vonalak egyáltalán nem állottak rendelkezésre. Az arcvonalparancsnokság meg is kérdezte a Gerok csoportot, hogy a támadás a Berecki-havasokon át végrehajtható-e és hogy milyen utak állanak a csapatok számára rendelkezésre.

Erre a Gerok csoport azt a választ adta, hogy a támadást végre lehet hajtani, de csak hegyi felszereléssel bíró csapatokkal. Az előnyomulás pedig három út mentén lehetséges.

1. Kocsikkal is használható (tábori tüzéség ökrös fogatokkal!) a Gelenczéről az 1469-es itatón át a Putna völgyében Focsanira vezető úton.

2. Nem kocsizható és csak hegyi felszereléssel ellátott csapatok használhatják a ✧ 1550 Mordanultól délre — a Zabala völgyében — Naruja patak mentén Livada—Odobestii—focsanii utat és

3. ugyanilyen minőségű az az út is, mely az H. St. Musa környékéről — 1493 — 868—Par. Zabala—Narejul—Andreiasulon át Odobascara vezet,

A Focsani felé tervbevett támadásra való tekintettel az arcvonalparancsnokság a legfelsőbb hadvezetőségtől még egy hadosztályt kért, mert ha a Gerok csoportnak ezt is a maga, mostani erejéből kell végrehajtania, nem lesz elég ereje az Ocna felé tervbe vett támadáshoz. A 49. hadosztályra biztosan számítani nem lehet, mert még most nem lehet biztosan megállapítani, hogy az oroszok támadásai nem öltenek-e a 7. hadseregnél még nagyobb méreteket és nem lesz-e ezért erre a hadosztályra ott szükség.

„Szóba jöhetne — mondja az arcvonalparancsnokság a legfelsőbb hadvezetőséghez intézett jelentésében — még az is, hogy a támadásról odébb északra lemondunk. Ez ellen azonban több ok szól azon kívül, hogy ezáltal az ojtozi támadáshoz erőt nem nyerhetünk. 187. hadosztályt a 225.-nek fel kell váltania, hogy az előbbit a támadáshoz gyülekeztetni lehessen. Az erre nem szük-

séges részek csak épen arra elegendők, hogy a 39. honvédhadosztállyal az Uz völgyében egy előretörést végeztesse, melynek azért van a sikerre sok kilátása, mert gyorsan kijut a szabad terepre és iránya is meglepő. Mindenesetre szükségesnek tartom, hogy a támadásnak a hegység előtt széles arcvonalat adjunk, miután nagy erőknek tömörítése egy út mentén az ellenségnek megkönnyítené az itt való védekezést.

A támadást a gyimesi völgyben már most is kilátástalannak tartom. Itt a 49. hadosztálynak kellene a támadást előrevinnie. A 7. bajor hadosztály itt 372 orosz hadosztály naponkénti támadásait fogja fel, a támadásra azonban mégis gyenge. A 61. hadosztályra az utóbbi harcok óta már nem lehet számítani, mert harcállománya körülbelül 2000 ember. Kiegészítését már egyáltalában nem vettük tervbe, hanem egy dandárba fogjuk összevonni.

A 24. hadosztálynak harcértéke jóformán nincsen. De ennek dacára remélem, hogy a támadást előre lehet vinni, ha a csoport tüzérségét megfelelően megerősítik.”

Miután a legfelsőbb hadvezetőség december 14-én azt közölte az arcvonalparancsnoksággal, hogy a Mackensen csoport a Calmatuiul—Buzău szakaszán több napos pihenőt fog tartani, a Gerok csoport azt a parancsot kapta, hogy a jobb szárnyának Focsani irányábani támadásával mindenesetre számoljon. A támadás főiránya azonban Ocna marad. A 218. hadosztályt a csoportnak alárendeli. E hadosztályt úgy kell készenlétbe helyezni, hogy egy ezred, egy tábori tüzér osztály és megfelelő hegyi tüzérség a Focsani felé való előnyomuláshoz készen álljon. Számolni kell azonban azzal is, hogy itt esetleg nagyobb erők is fognak támadni. A 49. tartalékhadosztálynak a 7. hadseregnél levő részeit december 16-án indítják el a Gerok csoporthoz Óradnáról. Ugyancsak ide kerül a XXXIX. tartalékhadtest parancsnoksága is (Staabs altábornagy), mely a 71. és a 218. hadosztályból alakuló hadtest feletti parancsnokságot veszi át, miután ez a 9. hadseregnél feleslegessé vált.

A parancsnokságot Staabas altábornagy az említett két hadosztály felett 16-án át is vette.

Amidőn végre december 17-én a Mackensen hadseregcsoportparancsnokság is közölte az arcvonalparancsnoksággal, hogy a 9. hadsereg miként fogja az előnyomulást Focsani irányában megkez-

deni, 17-én megkapta a Gerok csoport a támadásra vonatkozó alábbi parancsot:

„A 9. hadsereg bal szárnya december 22-én körülbelül Zilisteanca (Buzautól északra)—Beceni vonalából Dumitresti—Neculele irányába megindul.

A Gerok csoport jobb támadó csoportja — az 1. lovas hadosztály, a 20. tartalék vadász zászlóaljjal és a 218. hadosztály — ennek megfelelően úgy induljon el, hogy december 24-én elől levő állásaiból a Par. Zabaiában levő 804, Par. Narujában levő 560, a Par. Cozában levő 682, Putna vasúti állomás vonalát Nerejun keresztül Naruja felé átlépje. (1. 7. mellékletet.)

Az ojtosi csoport Onesti—Tirgul Oona felé való támadáshoz december 25-ére helyezendő készenlétbe.”

Események József főherceg arcvonalán december 6—22-ig.

Mialatt a parancsnokságok a Mackensen csoporttal való együttműködés céljából a Gerok csoport és az 1. hadsereg jobb szárnyának előnyomulását előkészítették, a csapatok a harcot tovább folytatták. Az oroszok támadásai ugyan nem voltak már általánosak, de azokon a pontokon, ahol eddig is sikerült vonalainkat valamivel hátra nyomniok, állandó volt a csatározás és közben nagyobb szabású támadásokkal is igyekeztek az oroszok eddigi sikereiket kiaknázni. így állandó harc folyt még a Tatros völgyében, az Uz és a Csobános menti hegyeken, a 7. hadseregnél pedig a mestecanesti-i állásokban.

A VI. hadtest szakaszában december 8-án a 225. német gyalogezred bevetésével ellentámadást hajtottunk végre, hogy a Piricske h. és a Faltueanu visszafoglalásával az oroszok Tatros völgyébeni előnyomulásának gátat vessünk. E támadásunk azonban a nagy ellenséges túlerővel szemben sikert aratni nem tudott, sőt az oroszok szorították némileg jissza vonalainkat a Magyaroson, 9-én pedig a Piricske hegytől nyugatra értek el kisebb helyi sikereket. Már 10-én lehetett látni, hogy az oroszok a Solyomtár környékén újabb támadásra készülnek. A 11-én három ízben is megismételt támadást azonban a Piricskétől és a Faltueanutól nyugatra, valamint Cotumbánál is visszavertük. Sikertelenek voltak az oroszok előretörései 12-én a Tatros völgyétől északra és 13-án a Tatros völgyében Cotumbánál is. Ugyanekkor heves tüzérségi előkészítés

után az Uz völgyétől délre levő 1370-es magaslattal szembe is támadás indult meg. E támadást azonban a 11. honvéd gyalogezred fényesen visszaverte.

December 14-én az oroszok újra támadtak a Sólyomtár ellen és azt el is foglalták, az ugyanekkor az 1370-es magaslattal szembe intézett támadás újra megtörtött a 11-es honvédek ellenállásán. Az oroszok azonban a sok balsiker dacára sem hagyták abba a támadásokat. Tüzérségüket megerősítve 17-én újra megtámadták a 39. honvédhadosztály állásait. A hatalmas tüzérségi tüzzel előkészített támadások során az 1370-es hegytől északra, az Uz völgyétől délre és északra és a Magyaros hegytől nyugatra benyomultak állásainkba. Továbbhaladásukat ellentámadásainkkal megakadályoztuk.

A 9. orosz hadsereg az arcvonal többi részén sem pihent. A Bukarest elfoglalása következtében beállott kedvezőtlen helyzet ellensúlyozására és a szövetséges erők lekötésére Lesicki hadserege állandóan támadta József főherceg arcvonalát. Még a Litzroann csoport arcvonala volt a legkevésbé kitéve a támadásoknak, miután ott nem vezettek jó utak sem Erdély belseje, sem a támadási terület felé. Itt csak a tölgyesi ut mentén próbálkoztak néhány sikertelen támadással.

Annál hevesebbek voltak a támadások a 7. hadsereg jobb szárnyán álló XI. és I. hadtest ellen. December 8-án itt újra megkezdődött a harc. Az oroszok a Neu-Itzkany-nál levő fűrésztelep környékén levő állásaink ellen indultak rohamra. Az állás egy részében sikerült megkapaszkodniuk, de sikereket értek el Mestecanestinél is. 9-én az oroszok előző napi sikereit nem tudtuk ellensúlyozni, ellentámadásaink nem értek el eredményt, úgyhogy a 7. hadseregpáncsok a válságos helyzetre való tekintettel arra kérte az arcvonalparancsnokságot, hogy a 49. hadosztályt ne szállítsák el a liadsereg körletéből. 10-én a mestecanestii állások elleni támadásokat az oroszok megismételték, de ekkor eredményt elérni már nem tudtak. 11-én azonban a vasúti alagút keleti végét elfoglalták. 12-én rajtaütéssel próbáltak eredményt elérni. A Mestecanesti szakaszban hajnali 1 órakor tüzérségi előkészítés nélkül, meglepetésszerűen rohanták meg a XI. hadtestnek az 1099-es útkeresztezésnél, levő állásait. A támadást visszavertük. Nem sikerültek a 3 és 4 órakor tüzérségi támogatással végrehajtott rohamok sem. Az áldozatot nem kímélő támadások folytán az oroszok veszteségei igen nagyok voltak.

A nagy harcokra és az orosz sikerekre való tekintettel a 7. hadseregparancsnokság újra arra kérte az arcvonalparancsnokságot, hogy a 49. német hadosztályt ne vonja el a hadseregtől, miután az orosz arcvonal mögött észlelt nagyobb szabású eltolásokból arra lehet következtetni, hogy új támadás készül a 7. hadsereg arcvonalán. József főherceg úgy döntött, hogy a Moldva elleni hadműveletre való tekintettel a hadosztály egy ezredét és egy tüzer osztalet december 15. és 16-án mégis el kell indítani és hogy a 49. német hadosztály pótlására az 51. honvédhadosztály kerüljön a 7. hadsereghez, miután az a 9. hadseregnél már nélkülözhető. 14-én el is rendelték e hadosztálynak Brassó környékén való összpontosítását és hogy a 49. hadosztálynak a 7. hadseregnél maradt részeit az 51. hadosztály megérkezése után onnan el kell küldeni.

December 10-én, Miklós cár nevenapján, az oroszok újra megkezdték a harcot, mely változatlan hevességgel még 20-án is folyt. Különösen heves volt a küzdelem a mestecanestii alagutnál és az ahhoz kelet felől csatlakozó állásszakaszon, valamint a mestecanestii állások ellen. Az oroszok céljukat nem érték el, mert támadásaikat itt és az I. hadtestnél, az Orata területén is visszavertük. Ezalatt a 8- orosz hadsereg sem tudott eredményeket elérni. A nagy hó és a beköszöntött hideg a támadásokat nem sokára teljesen megakadályozta. A 7. hadsereg a november 28. óta tartó harcok eredményével meg lehetett elégedve, mert a többszörös túlerőben levő 9. és 8. orosz hadsereg tömegtámadásaival szemben csekély területvesztéstől eltekintve fényesen megállotta helyét. Az orosz felmentő támadásoknak semmi különös eredménye nem volt és a Romániában folyó hadműveleteket egyáltalában nem befolyásolták.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

A ramnicul—sarati csata 1916. december 21—27-ig.

(Hozzá az 5. melléklet.)

Mialatt az oroszok a 9. és 8. hadsereg támadásával igyekeztek ellensúlyozni Mackensen és Falkenhayn havasalföldi sikereit, a vereséget szenvedett 1. és 2. román hadsereg közvetlen támogatására folytatták az erők eltolását.

A visszavonuló román hadsereg támogatására küldött orosz

hadosztályok, melyek a 6. orosz hadsereg kötelékébe tartoztak, a románok felvétele céljából Vizirul-a Calmatui patak—Bordelui Verde—Filipesti—Balaceanul—Zoita—Kacoviteni vonalában állottak meg, mely a terep alakulása folytán is jó védelmi állást képezett és műszakilag is be volt már rendezve. Az orosz-román hadvezetőség azt remélte, hogy a hadilétszámú, pihent orosz csapatoknak sikerül az üldözésben már kifáradt német csapatokat ebben a vonalban feltartóztatniok és nem lesz szükség a Havasalföldet egészen a Szerétig kiüríteni.

A támadás terve.

Mackensen a jobb szárnyon előnyomuló Duna-hadsereggel a Buzau folyó jobb partján Braila irányában akart áttörni és az oroszokat a Dunának akarta nekiszorítani, mialatt a 9. hadsereg a Buzau folyótól északra fekvő területen támadva foglalja el Ramnic Saratot és az ellenséges állás jobb szárnyát átkarolva vesse azt vissza. A támadást a 9. hadseregnek kellett megkezdenie, miután a hadseregcsoportparancsnokság véleménye szerint a Duna-hadsereg csak akkor indulhat támadásra, ha a 9. hadsereg a Buzau bal partján levő ellenséges erőket leköti és így biztosítja a Duna-hadsereg bal oldalát.

A 9. hadsereg parancsnoka viszont úgy akart támadni, hogy leköti az ellenség bal szárnyát és közepét és ezalatt a döntő támadást a 9. hadsereg bal szárnyán levő erők az ellenség jobb szárnya ellen hajtják végre. Ezt a támadási irányt különben nemcsak a terep, hanem a József főherceg arcvonalának jobb szárnyával való együttműködés is indokolta, miután mint láttuk a legfelsőbb hadvezetőség még december elején tervbe vette az Erdély felőli támadást is.

Az ellenség jobb szárnya elleni döntő támadást a Krafft von Dellmensingen parancsnoksága alatt álló alpesi és a 73. hadosztálynak, továbbá a Buzau—ramnic-sarati műútból balra emelkedő hegységben a 76. tartalék és a 12. bajor hadosztálynak, kellett végrehajtania Falkenhayn az ellenséget a Ramnicul Sarat—focsanii úttól az alsó Rimnicul mentén levő mocsarak területére akarta szorítani.

A támadó csoport jobb szárnya mögött maradt tartalékban 4L, a műút mentén a 89. hadosztály, mely szükség esetén a Krafft, vagy a Morgen csoport között keletkező térközt kitöltheti, a 41.

hadosztály viszont ott nyerhet majd alkalmazást, ahol azt a viszonyok a csata folyamán megkövetelik.

Az orosz-román erők csoportosítása.

A felderítés alapján a 9. hadseregearancsnokság az ellenség csoportosítását elég pontosan ismerte. E szerint a 9. hadsereg arcvonalával szemben levő állásokat úgyszólván egész kiterjedésükben már orosz csapatok szállották meg. Az oroszok jobb szárnyán a trassamur és az önkéntes lovas hadosztály állott. Ehhez csatlakoztak a terek kozákhadosztály állásai, majd a 6. és a 3. román gyaloghadosztály következett és a műúttól délkelet felé húzódó szakaszban a 34., 13., 14., 2. és a 30. orosz hadosztály illott.

A központi hatalmak békeajánlatának hatása.

A csata előkészületeinek idejére esik a központi hatalmaknak az entente-hoz intézett békeajánlata.

Falkenhayn: Der Feldzug der 9. Armee gegen die Rumänen und Küssen II. részében azt mondja erre vonatkozólag, hogy a békeajánlat a csapatok támadási kedvét nagyon mérsékelte és részben ennek kell tulajdonítani azt, hogy a békeajánlat nyilvánosságra jutása után megindult harcok hét napig húzódtak el, bár mindenki meg lehetett arról győződve, hogy az entente ezt az ajánlatot elfogadni nem fogja.

A Mackensen-csoport helyzete a támadás megindulása előtt.

December 18-áig terjedő időt a szövetséges csapatok arra használták fel, hogy az ellenséges állásokhoz közelebb férkőzzenek és a támadó csoportosítást felvegyék.

A Duna-hadsereg jobb szárnyával Insuratei-ig kanyarodott előre, a bal szárnyon levő 11. hadosztály pedig Filipesti előtt csoportosult a támadáshoz.

A Buzau folyótól északra a 9. hadsereg csapatai közül az LIV. hadtest (115., 109. és 301. hadosztály) Nisipurile és Cochirleanca között, az I. tartalék hadtest a 216., 76. és a 12. bajor hadosztállyal első vonalban, Bobocul és Coconari között állott. A 89. hadosztályt a hadseregearancsnokság kivonta az arcvonalból és mint tartalékot az I. tartalékhadtest mögött, Vernestinél gyüleceztette. Az I. hadtesttől északra állott Krafft von Dellmensingen

tábornok parancsnoksága alatt az alpesi hadosztály és Findeninél a 73. cs. és kir. hadosztály (a 2., 8. és a 10. hegyi dandárral) A ©erők csoport jobb szárnyával az összeköttetést Scheiunál felvették.

A 9. hadseregparancsnokság támadási intézkedése.

A 9. hadseregparancsnokság december 19-én a támadásra a következő intézkedést adta ki:

1. *Az ellenség* állása általában Batogul—Visani—Galbenul—Costieni és a Vadul Sorestitől nyugaira levő magaslatok vonalában húzódik.

2. *A 9. hadsereg támadni fog:* a bevezetés a baï szárnyon december 21-én kezdődik.

3. *Harcsvonok:* A Krafft hadtest és az I. tartalék hadtest közötti határvonal Vadul Soresti (Kraffté) — a Racovitenitől keletre levő magaslat — ✠ 305 — Oratia — (az I. tartalékhadtesté) vonala.

Az I. tartalék hadtest és az LIV. hadtest közötti Scurtesti—Bobucul (I. tartalékhadtesté) — Costieni mr.—Obiditi — a IV. hadtesté).

Az LIV. hadtest és a Duna-hadsereg között: a Buzan vonala.

4. *A Krafft hadtest,* jobb oldalának a Cilnau völgytől keletre levő magaslatokat tartó ellenséggel szembeni biztosítás mellett foglalja el a felső Rimnieul Sarat-völgyet Dumitrestinél és attól feljebb. Az első biztosító vonalat december 22-én kell átlépnie. A kocsizó tüzérseget, amennyiben ez a hadtestet nem követheti, az I. tartalékhadtestnek kell rendelkezésre bocsátani.

5. *Az I. tartalékhadtest* a súlypontot a bal szárnyára helyezi és a támadást úgy készíti elő, hogy a gyalogság 22-én az, ellenséges állások előtt rohamtávolságra legyen beásva és a tüzérseget a hatásos tüzelést megkezdhesse.

6. *Az LIV. hadtest* 22-ére virradó éjjel az I. tartalék hadtesthez csatlakozva az ellenséges állások előtt ritka csatárvonalat fejlődtesen fel és az arcvonalával szemben levő ellenséget 22-én tüzérsegi tüzzel foglalkoztassa. A fő betörési helyet a hadtestparancsnokság határozza meg,

7. *A 9. és a 41. hadosztály* egyelőre elhelyezési körletében, marad rendelkezésemre. A hadtestparancsnokságok e hadosztályokhoz tüzérseget felhasználhatják.

8. A 2. *lovashadosztály* a legfelsőbb hadvezetőség rendelete szerint kiválik a hadsereg kötelékéből és más hadszíntérre fogják elszállítani.

9. A lovas hadtest elhelyezési körletében marad.**

Események december 22. és 23-án.

A hadsereg legészakibb szárnyán a *Krafft csoport* Dumitresti és Neculele irányábani hatalmas előretöréssel akarta visszavetni az ellenségnek jobb szárnyán álló orosz lovasságot. A 73. cs. és kir. hadosztály a Cilnau völgye és a Beceni közötti magaslatok közötti területen támadva visszaszorította az ellenség előőrseit és Motohani—Manesti vonalát elfoglalta, ezalatt az alpesi hadosztály, mely 20. és 21-én a Slanicul völgyön áthaladva Schein és Manesti környékén vonult fel, visszaűzte azokat a kozák csapatokat, melyek az 1. cs. és kir. lovashadosztálynak (Gerok csoport) e területre-előretolt gyenge portyázó különítményeit a hegyek, közé ismét visszaszorították. Az alpesi hadosztálynál a tüzéség* zömének vissza kellett maradnia az I. tartalék hadtest kötelékében mivel az erősen szaggatót és nehezen járható területen nem¹ tudott volna előrejutni. Csak egy hegyiüteg, egy tábori tüzérosztály és egy. nehéz tábori tarackos üteg követte a gyalogságot. A hadosztály zömével Saruiesti környékét, egy bal oldali különítménypvel pedig Sindritá-t érte el. A Krafft csoport itt tartotta fenn az összeköttetést az erdélyi arcvonallal jobb szárnyával.

Ezalatt az I. tartalék hadtest a műút mentén nagy sikert ért el. December, 22-én a Buzau—rimnic sarati úttól keletre a 216. és a 7. tartalékadosztálynak, az úttól nyugatra pedig a 2. bajor hadosztálynak kellett támadásra indulnia. Ez utóbbi hadosztálynak kellett a döntő lökést megadnia. A hadtestnek egész nehéztüzésége, mely összesen 9 nehéz tarackos, 3 mósár és egy 10 cm-es ágyús ütegből állott, a 12. bajor hadosztály támadását készítette elő.

Ez a tüzéségi csoport Fundeninél vonult fel. Ezenkívül még Aliceninl volt bevetve az alpesi hadosztálynak 6 tábori könnyű, és egy nehéz ágyús ütege is. A 12. bajor hadosztály a súlypontot a hadosztály harcterületén belül a bal szárnyra helyezte, a célja a Vadul Soresitől keletre levő magaslat elfoglalása volt. E helyen először az északnak, Pardosi és délen Zita felé vonuló előretolt ellenséges állást kellett áttörni

Délelőtt 8 órakor kezdődött a tüzérségi tűz. Egy óra hosszat tartott az előkészítés. 9 órakor indult támadásra a 27/11. zászlóalj a műúttól nyugatra, a 28. bajor gyalogezred Fundeni, a 26. bajor gyalogezred pedig Vadul Soresti felől. 9 óra 45 perckor a gyalogság már megrohmozta az ellenséget, mely 700 foglyot vesztett és a 2 kilométerrel hátrább levő főállásba vonult vissza. A hadosztály tovább folytatta a támadást, tüzérsége egy részét azonnal előrevonták közvetlenül az elfoglalt állás közelébe és rögtön megkezdték a főállás lövetését. Nem volt szabad az ellenségnek időt engedni arra, hogy a meglepetésből magához térjen. A tartalékok bevetése után megindult a támadás és a 26/1. bajor zászlóalj és a 27. gyalogezred részei délután 5 órakor elfoglalták Petrisorutól keletre, a hegyháton levő orosz állásokat. Ezalatt a teljesen sík területen támadó 28. és 27. bajor gyalogezred zöme tért nyert ugyan, de az előnyomulás az út mentén levő 204-es pont magasságában megakadt. A Petrisorutól keletre elveszített magaslat visszafoglalására az oroszok a 23-ára virradó éjj folyamán több heves, sikertelen ellentámadást intéztek a bajorok ellen.

Miután az I. tartalékhadtest és a Krafft csoport a támadás során egy kissé eltávolodott egymástól, Falkenhayn elrendelte, hogy december 23-án a 89. hadosztály, mely Buzau város felett állott, Suditi—Aliceni-re vonuljon és ott az I. tartalék hadtestnek rendelkezésére álljon. 23-án a 41. hadosztályt is közelebb vonta az első vonalhoz Cilibia—Gavanesti környékére. A lovaság még egyelőre pihent, hogy a csata eldöltével teljes erővel megkezdhesse majd az ellenség üldözését.

December 23-án a bajor testőr gyalogezred elfoglalta Valea Salciei-t és a Valea Larga felé húzódó hegyhátat. Tőle jobbra a 73. hadosztály nyomult elő és az ellenség előretolt állásainak elfoglalása után a Cilnau keleti partján levő ellenséges főállás elé érkezett. Az alpesi hadosztálynak másik két ezrede, mely Scheiutól északi irányban nyomult előre és az orosz lovasokat visszaszorította Jitia-tól délre, D. Sarei-nél, Intre Rimnice és Vintileasca-nál összefüggő ellenséges állásokra bukkant.

23-ika az I. tartalék „ hadtestnél is a tüzérség átcsoportosításával és azzal telt el, hogy a gyalogság az ellenséges főállás előtt rohamtávolságra nyomult előre.

Ezalatt a teljesen sík, úgyszólván fedezék nélküli terepen az LIV. hadtest is megkezdte a támadást Galbenul és Balaceanul-nál

levő, erősen kiépített állások ellen. A 109. hadosztály az első orosz állásokat Pintecani és Galbenul vonalában áttörte, tőle jobbra a 115. hadosztály Drogult foglalta el, a 301. hadosztály pedig mintegy 200 méterre közelítette meg. Balaceanul községet.

December 24-én nagyobb esemény, vagy változás az egész arcvonalon nem volt, csupán a 12. bajor és az itt bevetett 89. hadosztály ért el nagyobb eredményt. Dél előtt 8 óra 45 perckor indult rohamra a 26. bajor gyalogezred a 417-es magaslat ellen, Petrisorutól északkeletre. Fél óra múlva az orosz állások már el is voltak foglalva, de az oroszok nagy túlerővel végrehajtott ellentámadása a németeket ismét visszaveti. A déli órákban a bajorok újra elfoglalják és meg is tartják a magaslatot. A sűrű tömegekben támadó ellenség végre kénytelen volt a további támadásokat abbaahagyni.

A hadseregsparancsnokság december 25-én már-már azt hitte, hogy a támadás az egész arcvonalon megakadt, mert a támadó csoportok egy lépést sem haladtak előre. A Krafft csoportnak az alpesi hadosztály jobb szárnya ugyan Buda irányában (a Kimncul sarat völgyében) egv kissé előbbre jutott, az I. tartalék hadtest bal szárnya azonban Zoita és Intre Dinice közötti orosz állások előtt megállott. Az I. tartalék hadtestnél a 24-iki kemény harcok a csapatokat kimerítették, a támadás folytatásához tehát 25-én új erőt kellett gyűjteni. Az LIV. hadtest nem jutott előbbre.

Miután a 89. hadosztály már az I. tartalék hadtestnél be volt vetve Falkenhaynnak már csak a 41. hadosztály állott rendelkezésére, ennek kellett tehát a megrekedt támadást ismét előre lendítenie. Falkenhayn ugyan maga is úgy vélte, hogy hadművelési szempontból a 41. hadosztályt a hadsereg bal szárnyán kellene felhasználni, miután azonban e hadosztály Rosiorinál, az LIV. hadtest mögött állott, és így a bal szárnyra való áttolás sok időbe került volna, úgy döntött, hogy a 41. hadosztályt az LIV. hadtestnek kell rendelkezésére bocsátani, már csak azért is, mert amidőn megkérdezte a hadtestparancsnokokat, hogy mi a véleményük a támadás tovább folytatását illetően, Kühne reménykedett, Morgen azonban meglehetősen sötétnek látta a helyzetet a csapatok nagy kimerültsége miatt.

Események december 25- 28-án.

December 20-én az alpesi hadosztály kelet felé fordult, hogy az I. tartalék hadtest előnyomulását át megkönnyítse. A 25—27-ig vívott harcokban lépésről-lépésre harcolva kellett az ellenséget a jó védőállásokban bővelkedő, nehezen járható, erdős területen Visszaszorítania. 25-én D. Sarai, 26-án Jitia, 27-én Turburea — az attól keletre levő magaslatok — és Montau vonaláig jutott előre. A hadtest bal oldalát a Württembergi hegyi zászlóalj biztosította.

A 41. hadosztálynak a Kühne hadtestnél való bevetése nem sok eredménnyel járt. Annál nagyobb sikert ért azonban el Morgen hadteste, ahol a kimerült bajorokat részben a 80. hadosztály Váltotta fel. *December 26-án* délben a 89. hadosztály erélyes-támadással betört az ellenség állásába, ugyanekkor sikerült a 27. és a 28. bajor gyalog ezrednek (2. hadosztály) is betörnie. Estig a 76. hadosztály a műút mentén és attól kezdve az ellenséget Odaia Sutaig vetette vissza, a 216. hadosztály pedig a vasút menti ellenséges állásokat rohamozta meg. A Curculeastól északra levő ellenséges állásrendszer mindhárom vonala az I. tartalék hadtest birtokába került.

December 27-én újra fellángolt a harc, mert az oroszok hatalmas ellentámadással akarják a 76. és a 216. hadosztályt ismét visszaszorítani. A 9. és a 12. bajor hadosztály azonban éppen ekkor indult újra támadásra. Az oroszok ellentámadását visszaverik és délelőtt 11 óra körül a végkimerülésig védelmezett Odaia Suta község is elesik. Erre már megtörik az ellenség ellenálló ereje és az egész vonalon megkezdődik a visszavonulás. A déli órákban a Morgen hadtest négy hadosztálya az ellenség üldözésére indul és a 76. tartalék hadosztály bevonul Ramnic faluba. Estig a 12. bajor hadosztály Ramnic Sarat város felé tart. Toceniivel szemben, elérte a Rimnic folyót, a 21. hadosztály pedig Obiditi és Kâmniciul Sarat külváros közötti területre jutott.

A Krafft hadtestnél a 73. hadosztály Parkosán át Bada felé volt előnyomulóban, míg az alpesi hadosztály Dumiaresztől északra nyugatra állott harcban.

Ezalatt az LIV. hadtestnél is megtört az ellenség ellenállása, az I. tartalék hadtestnek a műút mentén elért sikerei éreztették hatásukat. *December 23-án* a 41. hadosztály melyet a 109. és a 301. hadosztály között vetettek be a harcba elfoglalta Badacéanult. 27-én az ellenség e hadtest előtt megkezdte a vissza-

vonulást. Az üldözés során az LIV. hadtest csapatai 28-án Amara—Boldul—Voctinul vonalát érték el.

Események a Duna hadseregnél december 29-ig

A *Duna hadsereg* december 19-én a Batogul és Filipesti közötti ellenséges állásokat, melyben csak orosz utóvédeket sejtett, néni tudta elfoglalni. A sikertelen támadás után a hadseregparancsnokság jobbnak látta a támadás folytatásának elhalasztását. A, balra levő 115. és 109. hadosztály december 23-án elfoglalta Galbenult, erre a Duna hadsereg is újra támadásra indul és a bal szárnyon levő 11. bajor hadosztály elfoglalja Filipesti községet és az attól északra és délre levő ellenséges állásokat. Midőn a 11. bajor hadosztálytól délre támadó 217. hadosztály is sikereket ért el, az oroszok Batogulból és Vizirul-ból is visszavonultak.

Az oroszok a Duna hadsereg előtt a végleges visszavonulást csak december 29-én kezdték meg, miután a 9. hadseregnek a Buzau folyótól északra történt előretörése következtében a folyótól délre álló orosz erőket az a veszély fenyegette, hogy elvágják a Szeret felé vezető visszavonulásuk útját. Még a visszavonulás megkezdése előtt az oroszok Filipestinél és a Duna hadsereg jobb szárnya ellen, Vizirulnál ellentámadással akarták a visszavonulást megkönnyíteni. A Duna hadsereg elleni ellentámadások hatása alatt Mactensen elrendelte, hogy a Duna hadsereg támogatására a 9. hadsereg erős gyalogsági csoportot küldjön Gradisteá-n át Sütésire, miután a Duna hadsereg december 30-án meg fogja támadni a Giurgeai-T-Berlesti—Filipesti vonalában állásban levő ellenséget. Falkenhayn ugyan szabadkozott e kikülönítés ellen, mert az volt a meggyőződése, hogy ez meggyengíti a 9. hadsereget és nem volt valószínű, az sem, hogy, az ellenség Râmnicul Sarat elvesztése után a Buzau folyótól délre még sokáig védekezzék. Mackensen azonban ennek dacára megmaradt elhatározása mellett. A végrehajtásra mégsem került a sor, mert 29-én éjjel az oroszok a Duna hadsereg előtt is beszüntették a harcot és megkezdték a Tiszavonulást Braila felé.

Üldözés a Râmnicul Sarainál vívott csata után.

(5. melléklet.)

A 9. hadseregnél különösen december 29-én és 30-án voltak még heves utóvédharok. Az LIV. hadtest bal szárnyán a Rimnic folyó északi partján, Nicolesztinél kemény ellenállásra talált. Január

1-én azonban a 115. hadosztály Ariciul, a 109. az attól északnyugatra levő területet, a 41. Obilestit, a 301. pedig Gologanut érte el. Az ellenség Crângeni, Rimniceni, Hangulesti és Botarlau között hidfőszerű állásban állott meg. Mialatt a 109. és a 41. hadosztály támadásra készülődött, a 301. hadosztálynak Gologanuttól délkeletre és keletre ellentámadások visszaverésére kellett készszen állania.

Az I. tartalék hadtest előtt az oroszok kiürítették ugyan a Râmnicul Sarattól északkeletre és az Oratianál levő állásaikat, de Voetinuálnál, Sihlele-nél és Timboestinél újra felvették a harcot. December 30-án a 12. bajor hadosztály megkezdte a támadást. Az oroszok azonban nem várták be a támadás teljes kifejlődését és 31-ére virradó éjjel visszavonultak. A szakadó eső 31-én az üldözést teljesen lehetetlenné tette. Január 1-én is a rossz utak és a köd hátráltatta a csapatok mozgását. A délután folyamán Urechesti és Blidarile között egy, a hegységből visszavonuló román dandár egészen váratlanul a bajor hadosztály elővédjének karjai közé szaladt. Amidőn a bajorok megkezdtek ellene a támadást, csaknem az egész dandár megadta magát. Több mint 1600 román fogságba került. Január 2-án a hadtest az ellenségnek, a kb. 500 m. széles Milcovu völgy északi partján levő erősen kiépített állásai elé érkezett, mely északnyugat felé Odobesti irányában, délkelet felé pedig Golestin és Kastoacán keresztül húzódott. A 12. bajor hadosztály Pintecestinél, a 216. Risipiti-nél a 76. Grolestinél állott, balra tőle a 89. hadosztály zárkózott fel.

A Kraíft hadtest az üldözést december 29-én inkább északi irányban folytatta. Az agyagos, nehezen járható, felázott talajon a>rossz utakon, néhol pedig teljesen utak nélküli őserdőkön keresztül az előnyomulás nagy nehézségekkel járt. December 30-án a csoport jobb szárnyán haladó 73. hadosztály ellen az oroszok Timboestiből és Bordestiből ellentámadást intéztek, melyet azonban ez visszavert és a 12. bajor hadosztályhoz csatlakozva Timboestit is elfoglalta. A hadosztály bal szárnya a Consatdoiutól délre levő magaslatokat szállotta meg.

Az alpesi hadosztály ezalatt december 30-án Plopu és Tiritu községnél szorította vissza az ellenséget. Amidőn azonban az Odobascától délre, Petreanutól délre és Tiritutól északra ismét új állást foglalt, a hadtestparancsnokság az ellenség jobb szárnyának átkarolására a bajor testőr gyalogezredet Strambárol Tinoasán keresztül, a hegyeken át, a saját bal szárnya felé vont. Ezen

ezred támadására, melyhez még a württembergi hegyi zászlóalj is csatlakozott, az ellenség január 1-én feladta állásait és visszavonult a Milcovu mögé, Odobestitől északnyugatra.

Január 2-án a 73. hadosztály Virtiscoiunál és Brosteninél érte el a Milcovul szakaszt, az alpesi hadosztály pedig Pitulusa—Mera—Sindilari községeknél.

Falkenhayn helyzetmegítélése a ramnic—sarati csata után-

Falkenhayn a ramnic—sarati csata után szükségesnek látta[^] hogy a hadműveletek továbbirányítása tekintetében bizonyos kérdéseket tisztázzanak, mert a november 10. óta állandó harcban és mozgásban levő hadosztályok már annyira kimerültek, az állományok annyira leapadtak, és a fegyelem is annyira meglazult az állandó előnyomulás folytán kevésbé szigorú ellenőrzés következtében, hogy a hadsereg állapotával és teljesítőképességével a hadműveleti szándékot is teljesen összhangba, kellett hozni.

Falkenhayn a legfelsőbb hadvezetőséghez intézett helyzetmegítélése* szerint „addig, amíg a Szerétől délre még csak a románok ellenállásával kellett számolni, remélni lehetett, hogy még a szigorú tél beszököntése előtt valószínűleg el lehet érni a folyót (a Szeretet) és azon át is lehet kelni. A nagy orosz erők közbelépése következtében a helyzet megváltozott. Most már valószínű, hogy a hadsereget még mielőtt a folyóhoz érkeznék, vagyis még mielőtt a jobb parton levő orosz hídfőket áttörni, minden bizonnyal azonban még mielőtt a folyón átkel, a fagy meglepi. Hogy ennek a szállásokban, utakban és tüzelőanyagban szűkölködő országban, melyet az oroszok még rémesen el is pusztítanak, mi a következménye, nem kell bővebben ecsetelni. A néhány fokos hidegben, tűz nélküli állandó táborozás a csapatokat már eddig is nagyon megviselte.

. E pillanatban, midőn a hadsereg további hadműveletei fölött kell döntenet, még egy másik kérdést is tisztázni kell. Jelenleg a hadseregnek határát jobbról a Buzau szakasz, balról pedig a Putna völgye képezi, melyben József főherceg seregcsoportjának jobb szárnya halad. Bár a hadsereg 10 hadosztályával ezt a 75 kilométer széles arcvonalat fedezni tudja, mégis tudni kell azt, hogy

*) Falkenhayn: Der Feldzug der 9. Armee gegen die Rumänen und Russen. II. rész 81. oldal.

a fősúly a Szerétnek Focçani atatt való elérésére, tehát az északkeleti irányra, vagy ezen helység elfoglalására és az ezen át való előnyomulásra, vagyis az északi irányra helyezendő-e?

E kérdéseket nézetem szerint csak a legfelsőbb hadvezetőség további szándékainak ismerete után tudom megadni.”

A legfelsőbb hadvezetőség irányelvei a hadműveletek folytatására.

December 30-án e helyzetjelentésre adott válaszában a legfelsőbb hadvezetőség nagy vonásokban megjelölte a hadműveletek további irányelveit.

A 9. hadsereg hadműveleteinek súlypontját a focsani-i irányra fectesse, hogy ott tért nyerjen. Ha a hadsereg azt hiszi, hogy a célt olyan harcászati sikerekkel biztosan eléri, melyeket jobb szárnyának megerősítése által vívhat ki, természetesen ezt megteheti, ahelyett, hogy erőit a hegység lába és a Focsanira vezető út között tömöríténé. Az északi iránybani térnyerés azért fontos, hogy József főherceg hadseregcsoportjának jobb szárnyához közelebb kerüljön Focsanin túl valószínűleg nem kell majd előnyomulnia. A hadsereg jobb szárnyának és a Duna-hadseregnek el kell érnie a Szeretet, hogy kedvező védelmi lehetőséget teremtsenek maguknak. A hadműveletek minden gyorsítása, amenyire ez lehetséges, az általános nagy helyzettel számol, mely a legközelebbi napokban fogja időszerűvé tenni a hadvezetőség végleges elhatározását.*

A legfelsőbb hadvezetőség tehát ekkor még nem jelölte meg határozottan azt a vonalat, ameddig a Mackensen hadseregeivel az előnyomulást folytatni kívánta, már ekkor is jelezte azonban azt, hogy nem igen reméli, hogy a támadást a Szeret vonalán túl lehet folytatni, legfeljebb akkor, ha talán a József főherceg parancsnoksága alatt álló haderőknek sikerülni fog az Ocna—Ones,ti irányában való előretörés, miután ennek következménye az is lehet, hogy az orosz-román erők a Putna—Szeret felől menti állásokat nem lesznek képesek tartani.

Mackensen intézkedése az előnyomulásra.

A veszített râmnic—sarati csata után az orosz-román haderők részben a Braila körül épített hídfőt, a Nanestinél levő Szeret

* Erdélyi arcvonalparancsnokság hadműveleti naplója. 1915. decem-ber Hadtörténelmi levéltár.

hídfőt és az ehhez csatlakozó állásokat Focsanitól délre és északra szállották meg.

Mackensen úgy intézkedett, hogy a Duna-hadsereg a Braila körüli hídfőállást foglalja el s e támadásánál a 9. hadsereg jobb szárnyának a Maxineni felé való előretöréssel, a Neresof tábornok parancsnoksága alatt álló 3. bulgár hadseregnek pedig a Macinná levő jobb oldali Duna hídfőállás elleni támadással kellett a Duna-hadsereget támogatnia. Ezalatt a 9. hadsereg zömének Focsani-ig kellett előnyomulnia. A két hadsereg közötti térköz kitöltésére a Schmettow lovashadtest volt hivatva.

A Szeret felé haladó két hadsereg ezen intézkedés következtében tulajdonképpen két, egymástól eltérő irányban indult támadásra, ami az erőknek nem kívánatos megosztására vezetett. A Falkenhayn által javasolt előnyomulási irányok betartása valószínűleg jobb lett volna. Falkenhayn ugyanis azt javasolta, hogy a Duna-hadsereg ne támadja meg a brailai hídfőt, miután ez csak meglassítja a Szeret felé való előrehaladtát. Falkenhayn célszerűbbnek vélte és azt ajánlotta, hogy a Duna-hadsereg legalább egy hadosztályt toljon át a Buzau bal partjára, hogy ezáltal a 9. hadsereg harcterülete szűkebbé váljék és hadosztályait a Focsani elleni támadáshoz jobban tömörítse bal szárnya felé. Mackensen azonban megmaradt eredeti terve mellett és így a 9. hadsereg a Buzau bal partján Focsani felé, a Duna-hadsereg pedig Braila irányában folytatta az előnyomulást.

Braila elfoglalása.

Mintán az ellenség december 29 én a Duna-hadsereg egész arcvonala előtt visszavonult, azonnal megkezdte üldözését. Zuhogó esőben haladtak előre a Duna-hadsereg hadosztályai Tichilesti—Tudor Vladimiresou—Románul vonala felé, hogy az oroszoknak Braila körül épített erős hídfőállását, melyet úgy látszik még a Szeret déli partján meg akartak tartani, megtámadják. A hadsereg bal oldalát és hátát a Schmettow lovashadtest biztosította oly módon, hogy a Buzau folyó északi partján Maxineni felé nyomult, ahol azonban kemény ellenállásra talált.

A brailai állások elleni döntő támadásnak 1917. január 4-én kellett megindulnia. A 11. bajor hadosztálynak Gurguetinél, az 1-bulgár hadosztálynak Romanulnál, a 217. hadosztálynak e két hadosztály között kellett támadnia. Az 1. bulgár hadosztályt a hadseregparancsnokság a bal szárnyra tolta át és azt a feladatot

adta neki, hogy a Buzau bal partján Pitulati felé nyomuljon előre és a lovashadtesttel együtt biztosítsa a hadsereg bal oldalát. Január 4-én délelőtt a 11. bajor hadosztálynak Sihleanulnál, a 217. hadosztálynak pedig attól jobbra sikerült az oroszok állásaiba betörni. A harc nagyon heves volt, az oroszok szívósan védekeztek; és csak lépésről-lépésre hátráltak. Midőn a 217. hadosztály annyira tért nyert, hogy már veszélyeztette az ellenség visszavonulási útját a Szeret felé, az oroszok 5-én reggel kivonultak a brailai hídfőből, melyet a Duna-hadsereg csapatai 5-én megszállottak. Az oroszok január 5-ére virradó éjjel a 3. bulgár hadsereg előtt is feladták a macini, jobb oldali Duna-hídfőt és Galacra vonultak vissza.

TIZENHATODIK FEJEZET.

A focsan-i csata.

(Hozzá az 5. melléklet.)

Mialatt a Duna-hadsereg Brailát támadta, a 9. hadsereg főcsani felé folytatta az előnyomulása December 31-én a lovashadtest Pitestihez, a Buzau folyó mellett és attól északra, az LIV. hadtest Ciorasti—Martinesti, az 1. tartalékhadtest élével Bogza—Gugesti—Dragoslaveni vonalába jutott. Ezalatt a Krafft hadtest Odobasca—Tiritu vonalát érte el és mindenütt szoros érintkezésben állott az ellenséggel.

A további előnyomulásra Falkenhayn úgy intézkedett, hogy Schmettownak a Buzau és Valcelele—Olaneasca—Garleasca vonala közti területen az LIV. hadtestnek e vonal és Bogza—Grologanu vonala között kellett előnyomulnia és a Nanestinél levő ellenséghídfőállást kellett megtámadnia.

Az 1. tartalék hadtestnek az LIV. hadtesttől balra, a hegység lábáig terjedő területen erős bal szárnyal a Focsanitól nyugatra fekvő Faracanele-re kellett támadnia, a Krafft hadtest jobb szárnyának iránya viszont Faraoanele, a balé Mera volt.

Az igen mostoha, esős időjárás a csapatok mozgását nagyon megnehezítette. A síkság sártengerré változott át, az utak egyszerűen eltűntek a posványban és óriási erőfeszítésre volt szükség, hogy ezeken a feneketlen utakon egyáltalában előre lehessen jutni.

A 9. hadsereg említett intézkedése következtében az I. és az LIV. hadtest egymástól eltávolodott. Ezt Falkenhayn is érezte, de nem segíthetett rajta, mert az LIV. hadtestnek a Nanestinél

levő hídfőt meg kellett támadnia, hogy így biztosítsa a Focsani felé támadó zöm jobb oldalát.

A Moldvában levő orosz erők vezetését Cserbacsev tábornok vette át, aki a hadosztályoknak fokozatos ideszállításával az itt levő oroszokat úgy megerősítette, hogy a 9. hadsereg megállapítása szerint a román erőkkel együttesen a 9. hadsereggel szemben körülbelül 13 ellenséges gyaloghadosztály volt első vonalban, egy gyalog és 4 lovashadosztály pedig tartalékban. Ugyanekkor a Duna-hadsereg arcvonalával szemben 2 gyalog és egy lovashadosztály harcolt.

A helyzet január 3-án.

Január 3-ig a 9. hadsereg a következő helyzetbe jutott:

A hadsereg jobb szárnyán a Schmettow lovashadtestnek, mely a Buzau bal partján egyttal az összeköttetést a Duna-had-

sereggel fenntartotta, már január 1-én sikerült Maxineni és Giulianca községeket megszállania. Itt azonban az oroszok éjjeli rajtaütéssel a két lovashadosztályt mindenütt visszavonulásra kényszerítették. A lovashadtest támogatására a hadseregparancsnokság kénytelen volt a hadsereg tartalékát képező 115 hadosztályt Valcelele környékéről előrerendelni és bevetni. Így azután Schmettow élosztagai január 3-án este Pitulati—Ariciul, vonalában állanak. Bár az oroszok a lovashadtesttel szemben kivívott sikert a rossz utak és a teljesen felázott talaj miatt nem tudták kihasználni, ezek az események mégis azt mutatják, hogy a lovasság ellenálló ereje és harcértéke nagyon alászállott. Ezért a hadseregparancsnokság a 115. hadosztályt az LIV. hadtestnek rendelkezésére bocsátotta. Az LIV. hadtest ezalatt Martinesti—Obilesti vonalába nyomult előre és megtette az előkészületeket a Nanestinél levő orosz hidió állások elleni támadásra. A Rimnicul pataktól jobbra a 109, balra a 41. hadosztály, Obilesti és Risipiti között pedig, mintegy 10 kilométeres területen, a 301. hadosztály állott, melynek tulajdon képen a 144. dandáron kívül más harcoló alakulatai nem is voltak.

Az I. tartalékhadtest a 216. és a 76. hadosztállyal a Milcovul pataktól délre Risipiti és Pintecesti között harcolt, a 89. hadosztály pedig még egyelőre Dragoslaveni-nél tartalékban állott.

A Krafft hadtest a Kárpátok délkeleti nyúlványain keresztül előnyomulóban volt. A jobb szárnyán harcoló 12. bajor hadosztály elfoglalta a Virtiscoiu-nál levő ellenséges állásokat és felvette a közvetlen érintkezést a Morgen hadtesttel. A 73. hadosztály a 12. bajor hadosztály mellett nyomult előre a Milcovul felé. A hadtest bal szárnyán az alpesi hadosztály megszállotta Mera községet, bal szárnya pedig Andeiasu-ról megkezdte az előnyomulást észak felé, hogy az érintkezést a Putna völgye mentén támadó Gerok-hadtest jobb szárnyával felvegye.

Események január 4—7-ig.

Miután január 5-én az ellenség a Duna hadsereg előtt megkezdte a visszavonulást és teljesen feladta a Braila körül épített hídfőállást, Mackensen elrendelte, hogy az 1. bulgár hadosztály a Buzau északi partjára vonuljon át és támogassa a lovashadtestet. E támogatásra azonban már nem volt szükség, mert 5-én a 115. hadosztály segítségével a lovashadtest az oroszokat vissza-

szorítva Maxinieni — Cheoveni — Gulianca — Olaneasca vonaláig jutott előre.

Az LIV. hadtestnél a 109. hadosztály elfoglalta január 4-én a Sloboziánál és Rotestinél levő előretolt orosz állásokat. E tárnadás során a 144. dandár, mely Vladuleasca-t foglalta el, a túlerővei megindított ellentámadás elől kénytelen volt Gologantiig hátrálni. Az oroszok ellentámadásait az LIV. hadtest visszaverte és megtartotta azt a vonalat, melyet elért.

A Krafft hadtesttel szemben az oroszok Patesti- Odobesti—✧ 1001 Magura Odobesti—Burca (a Putna völgyében) vonalában levő állásaikban keményen védekeztek. A Magura Odobestin románok állottak.

Január 3. 4. és 5-én az alpesi hadosztály az ellenséget több előretolt állásából visszavetette a Mgr Odobesti hegytömb délnyugati lejtőjén. Az erősen szaggatott, sűrű erdőségekkel borított terepen az egyes csapatrészeknek teljesen a maguk erejéből kellett előrehaladniuk, mert az áttekintés hiánya és a terep a tüzéség támogatását nagyon megnehezítette, a csapatoktól nagy erőfeszítést és sok nélkülözést kívánt meg. Mialatt a hadtest jobb szárnyán levő 1. bajor gyalogezred Capatanutol északra levő magaslatokon harcolt és a ✧ 603-nal betört az ellenség főállásába, de azt csakhamar kénytelen volt kiüríteni, a bajor testőr gyalogezred és a württembergi vadászászlóalj harcolva közeledett, a hegytömb csúcsához. Január 5-én a nyugati lejtőn levő román állásokat a bajorok áttörték és a hóvihár dacára csakhamar sikerült a bátor támadóknak a hegy csúcsát is elfoglalniuk, melyet a románok kétségbeesetten védtek. Körülbelül 200 román esett fogóságba, a többi elesett.

Ezalatt Krafft csapatai a Magura Odobestiitői keletre és nyugatra is betörték és Padureninél elfoglalták az orosz állásokat.

A nagy nehézségekre és a csapatok állapotára való tekintettel Krafft von Dellmmsingn s Morgen altábornagy is azt javasolta a hadseregparancsnoknak, hogy a támadásokat ne folytassák tovább. A hadseregparancsnokság helyzete nagyon nehéz volt. A hadtestparancsnokok jelentései semmi esetre sem voltak túlzónak és azoknak eddigi működése kezeskedett afelől, hogy tényleg csak a viszonyok alapos mérlegelése után javasolták Falkenhaymnek a támadás megszüntetését. Az egészségügyi viszonyok is kedvezőtlenek voltak és a néhány napja megindult vasúti szállítás nehézségei is a megállást tették volna kívánatosná.

Falkenhayn szerint* „ha a győzelmes Râmnicul—Sarati karásonyi csata után szüntettük volna be a hadműveleteket, amint azt a legfelsőbb hadvezetőségnek javasoltam, amelyet azonban akkor az elutasított, sok emberéletet kíméltünk volna meg és ennek semmiféle káros visszahatása nem lett volna. *Most azonban a Focsaniról való lemondás egyértelmű lett volna a vereséggel* és ez a 9. hadsereg győzelmes hadjáratának nagyon csúfos befejezése lett volna. Ez annál inkább feltűnt volna mindenkinek, mert a legfelsőbb hadvezetőség hadijelentései egészen szokatlan módon már két nap óta állandóan a hadseregnek Focsani felé való előnyomulásáról írtak, ami semmiesetre sem volt célszerű. Az ilyen jóslatok az egész háború alatt szerencsétlen dolognak bizonyultak. Ha bekövetkeznek, akkor már is lerontották a siker értékét és senki sem méltányolja kellőképpen a csapatok teljesítményeit. Ha ellenben nem teljeseznek be, akkor a balfogás kétszeresen bántó és súlyos.

Tekintetbe kellett venni még azt is, hogy az előnyomulásnak ilyen hirtelen félbeszakítása hosszú időre lehetetlenné tette volna a legfelsőbb hadvezetőség mindegyre sürgetőbb kívánságának teljesítését, hogy csapatokat adjunk innen más hadszínterekre, jóllehet ez a szándék semmiesetre sem állott összhangban a legfelsőbb hadvezetőség azon kívánságával, hogy a Szeretet és Focsanit el kell érni, erre mégis figyelemmel kell lenni.

Ezért a vezénylő tábornokok javaslatát elvettem és újból rámutattam arra, hogy ahhoz, hogy pihenőhöz jussunk, csak egyetlen mód van: *a kapott feladat gyors megoldása*. Ezért a támadást gyorsan be kell fejezni. A két hadtest között, mint határt a ✠ 189. (Odobestitől délre és Δ103 (Petrestitől északkeletre) közötti vonalat jelöltem meg. A Kraíft hadtestnek ki kell használnia a leghatásosabb irányban Padureninél éppen kivívott sikert.”

Január 5-én az I. tartalékhadtest nem tudta ugyan a támadást megkezdeni, mert lőszerre nem érkezett még meg, az LIV. hadtest azonban elfoglalta az oroszok állásait Maicanesti—Malurilenél, Schmettow pedig Corbult és Crangenit közelítte meg.

Ezalatt azonban Scserbacsev tábornok a Focsarut fenyegető veszélyelhárítására erős ellentámadó csoportot alakított Focsanitól délkeletre és véletlenül éppen akkor indult ellentámadásra Gârle-

*) Falkenhayn: Der Feldzug der 9. Armee gegen die Rumänen und Russen II. rész 121. oldal.

sasca és Rastoaca között, mintegy 25 kilométer széles arcvonalon, íhogy elveszített vonalait visszaszerezze, amidőn az LIV. hadtest is megindult a 115. hadosztály részeivel, a 109. és a 41. hadosztályal Maicanesti—Malurile vonalából a Szeret felé, eltávolodva az I. tartalék hadtesttől.

Az oroszok ellentámadása január 6-án.

A 41. hadosztály a Malurile felé való támadáshoz úgy csoportosult, hogy azokat az osztagokat, melyek bal szárnyán eddig közvetlenül csatlakozva állottak a 301. hadosztály 144. dandárához, jobbra tömörítte anélkül, hogy erről a 144. dandárt értesítette volna. Ennek következtében itt az arcvonalban több kilométer széles rés keletkezett. A 41. hadosztály a Malurile felé való támadást úgy akarta végrehajtani, hogy ebben a 144. dandárjobb szárnyán levő IV/18, és V/10, zászlóalj Vfaduleacsa felé, míg az 1/9. népfelkelő zászlóalj és 3 üteg az Obilestitől mintegy 4 kilométerre északra levő útelágazástól északkelet felé támadva támogassa. Midőn a ködös reggeli idő egy kissé feltisztult, az előnyomuló népfelkelő zászlóaljak sűrű tömegben támadó orosz vonalakat látták magukkal szemben előnyomulni. Az oroszoknak ez a túlerejű támadása a gyenge, legfeljebb 600 emberes zászlóaljakat visszafordulásra kényszerítette, a IV/18. és az V/10, zászlóaljak eredeti állásaikba vonultak vissza és ott foglaltak újra állást, míg az 1/9 népfelkelő zászlóalj a már említett útkeresztezés és Obilesti között védőállást foglalt és megakadályozta az egész 301. hadosztály arcvonalának felsodritását. A 41. hadosztály előbb említett húzódása következtében és az 1/19. zászlóalj visszavetése folytán megnagyobbodott térközbe benyomult orosz erők a Râmnicul Sarat patakig jutottak és hátba támadták a 41. hadosztályt, amely éppen Malurile felé volt már előnyomulóban. Az oroszok a 41. hadosztály nehéz tüzérségét is meglepték és elfogták. A helyzet nagyon válságos volt, miután a hadseregparancsnokságnak tartalékai nem voltak és úgy látszott, hogy az oroszok tényleg teljesen áttörték a 9. hadsereg arcvonalát. Ugyanekkor azt is jelentették a hadseregparancsnokságnak, hogy nagy ellenséges erők a Putna völgyén át is támadást kezdtek Botarlaunál. Minden attól függött, hogy az arcvonalban ütött rés két sarkán levő erők — balról a 144. dandár, jobbról a 41. hadosztály, — addig kitartanak-e, amíg a hadseregparancsnokság intézkedései alapján megindulhat az ellentámadás.

Itt igen érdekes esetét látjuk a mozgó háborúban sokszor bekövetkező esetnek, amidőn az arcvonalban elkerülhetetlen hézagokba benyomul az ellenség és látjuk azt is, hogy a helyzet helyrebillentésénél elsősorban a betörési pont közeiében levő csapatok szilárd kitaratása szükséges, mert éneikül a leggyorsabb és a legcélrányosabb intézkedések is megkésnek. Látjuk, hogy itt a támadó egy pillanatra átmenetileg átveszi a védő szerepét és csak a helyzet tisztázása után kezdi meg ismét az eredeti szándéknak megfelelő előnyomulást.

Falkenhayn ellenintézkedései.

Az oroszok támadásának visszaverésére és az arcvonal áttörésének megakadályozására Falkenhayn még január 6-án délután 2. órakor elrendelte, hogy az I. tartalék hadtest a tervbevelt támadást 7-én egyelőre ne hajtsa végre, hanem a 12. bajor hadosztályt vonja ki az arcvonalból Golestihez és azután Grologaminál Csoportosítsa a keleti irányban végrehajtandó ellentámadáshoz. Elmniceni elől viszont a 115. hadosztálynak kellett a Schmetow lovashadteste általi felváltás után támadnia. Ugyanide kellett öszszevonnia az LIV. hadtestnek minden még rendelkezésére álló más tartalékot is, hogy azután a 12. bajor hadosztálynak Gologatiu felől induló támadásával egyidejűleg ez a csoport északnyugati irányban törjön előre. Az I. és az LIV. hadtest többi részeinek ezalatt feltétlenül tartaniok kellett az elért vonalakat.

A kezdetben nagyon veszélyesnek látszó helyzet időközben tisztázódott és az ellentámadás végrehajtására nem, volt szükség.

Falkenhayn der Feldzug der 9. Armes gegen die Rumänen und Russen című művének II. részében (123 124 oldal) az ezen eseményeket tárgyaló leiratban a 144. osztrák-magyar népfelkelő dandárról nem nyilatkozik hízelgően, sőt annak magatartását erős kritika tárgyává teszi. Az igazságnak és a derék, népfelkelő zászlóaljkból álló dandár jó hírnevének tartozunk azzal, hogy megállapítjuk, Fakenhayn e megjegyzései téves adatokon és helyzetfelismerésen alapulnak. A 144. dandár nem szaladt meg az oroszok támadása elől és nem a 18. bajor gyalogezred vadászainak és német tüzéreknek a 144. dandár vonalai közé keveredése állította meg a visszavonulást, mint azt Falkenheym említett művében írja. Erre egyáltalán nem is volt szükség, mert a 144. dandár az orosz támadás egész ideje alatt egyszer sem vonult vissza azokból a vonalakból, melyeket

január 5-én már elért és ezen állásokat a 6-iki orosz támadás egész ideje alatt meg is tartotta, csupán jobb szárnyát volt kénytelen Obilestihez visszakanyarítani azon orosz erők támadásával szemben, melyek a 41. hadosztály jobbrahúzódása következtében fedezetlenül maradt térközbe benyomultak

Nem a 144. dandár magatartása, hanem a 41. német hadosztály meg nem felelő támadási csoportosítása idézte elő ezt a helyzetet, amely nem számolt azzal, hogy északnyugati irányból az oroszok ellentámadása lehetséges s így ez teljesen váratlanul érte az LIV. hadtestet. E támadással szemben a 144. dandárnak Vladuleasca felé a 41. hadosztály bal oldalának biztosítására kirendelt három zászlóalja és 2 ütege túlgengének bizonyult.

Midőn a 41. hadosztály, a Râmniceninel tartalékban levő egyik gyalogezredének részei látták, hogy az oroszok a 144. dandárt támadják és a hadosztály nehéz tüzérségét is elfogták, öntevékenyen megtámadták, az oroszok bal szárnyát, visszafoglalták a nehéz tüzérséget és megakadályozták azt, hogy az oroszok a 4L hadosztály bal oldala ellen tovább nyomuljanak.

De különben a helyzet a valóságban nem is volt olyan veszélyes, mint aminőnek az első pillanatban látszott, mert az oroszok ellentámadása nem a 9. hadsereg arcvonalának áttörése céljából indult meg. Az oroszok csupán az 5-én elveszített állásokat akarták visszaszerezni, mint azt egy felfogott rádió parancsukból később meg lehetett állapítani. Fogalmuk sem volt arról, hogy ennél a messzemenő célokat nem követő és a németek csoportosítása következtében egészen váratlanul, nagy eredménnyel járó támadásnak milyen következménye lehetett volna, ha akkor ott nagyobb erőkkel tovább folytatják a támadást.

Ilyen körülmények között tehát nem lett volna értelme a támadás félbeszakításának és annak sem, hogy a 9. hadsereg a tervezett ellentámadást végre is hajtsa, miután az oroszoknak Nanestinel elért sikereit legjobban ellensúlyozza az a támadás, melyet a 9. hadsereg zöme Focsani felé folytat. Ezért Falkenhayn nem habozik a már kiadott ellentámadási parancsot visszavonja és elrendeli, hogy az LIV. hadtest saját erejéből teremtsen ismét rendet, a 12. bajor hadosztályt nem kell az I. tartalék hadtestnél az arcvonalból kivonni, hanem 7-én teljes erővel folytatni kell a támadást Focsani felé. A január 7-én a síkságon dühöngő hóvihar még segítségére is jött a 9. hadseregnek, amennyiben itt minden harci tevékenységet megakadályozott, az oroszok tehát, még

ha akarták volna, sem tudták volna kihasználni a 6-iki sikert. Az I. tartalékhadtest és a Krafft csoport arcvonalán az időjárás nem volt rossz, ott a támadást végre lehetett hajtani.

A már napok óta tartó csata január 7-én Focsani és Odobesti között dőlt el. A főlökést Oltenitől balra és jobbra a 12. bajor és a 89. hadosztálynak kellett végrehajtania, melyet Virtiscoiunál a 73. és a 12. bajor hadosztály között toltak be a csatasorba. A támadást a 12. bajor hadosztály parancsnoka vezette.

„A nehéz tüzérség egy 10 cm-es ágyús üteg, 3 nehéztaracos zászlóalj, közöttük a 4. bajor gyalog tüzér zászlóalj és 1 mozsár zászlóalj Dalhoutu és Beciu között állott, a 22. bajor tábori tüzérezred a Faraokanele—pintecesti-i ut mení éni. A gyalogság, különösen pedig a 26. bajor gyalogezred, mely Pintecestiben volt, a készülségi helyzetben elég sokat szenvedett az ellenséges tüzérség tüzétől. Végre felvirradt január 7-ike, nedves, hideg, borús téli nap. Nemsokára havazni kezdett. A 27 bajor gyalogezred Olteni déli részében, a 89. hadosztály pedig Ölteni és Beciu között állott rohamra készen. Délelőtt 7 órától 7 óra 30 percig tartott a tüzérségi előkészítés. Ekkor a gyalogság a 22. bajor ntász századdal együtt rohamra indult. A századok már nagyon gyengék, néhol 30 puskánál nem erősebbek. Az ellenséget ennek dacára azonnal leteperik. A Patestitől délkeletre levő vasúti töltést már délelőtt 9 órakor elfoglalta a 27. és a 28. bajor gyalogezred. Ugyaniúrv rohamozta meg a hadosztálytól balra a 89. német és a 73. cs. és kir. hadosztály az ellenség állásait és azután a 28. bajor gyalogezreddel együttesen a Patestitől és Odobestitől keletre levő vízvezeték felé tört előre. Itt azonban a félig kész erődítményekben újabb ellenállás vár a támadókra. Támogatásra azonban csakhamar előresiet a 22. bajor tábori tüzérezrednek I. osztálya, A 2. és a 3. üteg Olteninél lemozdonyoz, az 1. üteg pedig a Milvocu északi partjára hajt át Patestire.*”

A keményen védekező oroszokkal Patestinél még egész napon át folyik a heves küzdelem. Csak éjfél körül sikerül e falut az oroszok kezéből teljesen kiragadni.

Ezalatt a 89. és a 73. hadosztály a délután folyamán az ellenségnek Patestitől és Odobestitől keletre a vízvezeték mentén levő állásait elfoglalta és a Focsani—bolotestii utat elérte. Ezzel

* Die Bayern im grossen Kriege 1914—1918. 358. oldal

megakadályozta azt, hogy az oroszok az itt levő második állásban megállhassanak.

A 8-ára virradó éjjel és 8-án reggel az ellenség a Putna mögé vonult vissza. Január 8-án az oroszok nemcsak Focsani városát ürítették ki, hanem a Putna jobb partjáról is mindenütt visszavonultak. A Szeret mentén csak a Namoloasánál levő jobbparti hídfőben maradtak benn, egyébként a Biliestiig terjedő szakaszban a folyó mögé húzódtak vissza, Ekkor a 73. hadosztály Ivancestinél, a 89. hadosztály Faureinél, a 12. bajor hadosztály Precistanunál és Balta Ratei-nél, a 216. hadosztály pedig tőle délkeletre állott. A 301. hadosztály előtt az oroszok Botarlau-t kiürítették, és az e hadosztályhoz beosztott 18. bajor gyalogezred 9-én bevonult Suraia-ba. Az alpesi hadosztály a Magura Odobesti teljes megtisztítása után 7-én este elfoglalta Bolotestit, G-agestit és odább északnyugatra is elérte a Putnát.

A 9. hadseregarancsnokság nem akarta a 7-iki sikereket azzal kockára tenni, hogy a támadást tovább folytatja. Úgy ítélte meg a helyzetet, hogy meg kell elégedni az eddig elért eredménnyel és nem szabad a csapatokat a már beköszöntött téli időben újabb megerőltetéseknek kitenni. A Putna és a Szeret jobb partjának elfoglalása után tehát elrendelte, hogy a további hadműveleteket be kell szüntetni.

A legfelsőbb hadvezetőség ugyan január 7-iki parancsában azt kívánta, hogy a 9. hadsereg bal szárnya még legalább a Susitaig nyomuljon előre, hogy ezáltal a Szeréten át vezető vasutat és utat Tecuciu és Marasesti között tűz alatt tarthassa, másrészt pedig azért, hogy a Focsani—vidrai utat saját csapatok eltolására használhassák.

1917. január 10-én adta ki Mackensen a téli állások berendezésére vonatkozó intézkedéseket és ezzel a mozgó háború a romániai arcvonalon véget ért.

TIZENHETEDIK FEJEZET.

József főherceg hadseregcsoportjának harcai 1916. december 22-től 1917- január 7-ig. (Hozzá 6-9. mellékletek)

Az oroszok csoportosítása.

Az 1. hadsereg és a Gerok csoport a hadvezetőségek meg- egyezése szerint a Mackensen hadseregcsoportnak Ramnicul Sarat felé való előnyomulásával egyidejűleg mint láttuk (179. oldal) szintén támadásra készült. Az előkészületek már december eleje óta folytak (123. oldal). Az arcvonalparancsnokság megállapítása szerint a szemben álló orosz erők a nagy felmentő kárpáti csata után december 10. körül a következőképen voltak csoportosítva:

A 9. orosz hadsereg. (Roman)

A felső Zabola völgyétől a Putna völgyéig egy kerékpáros század és a 29. román gyalogezred egy zászlóaljának őrségei állótak az alsó Zabola völgyben, tartalékban két milic zászlóalj (V/10 és V/33). Ehhez csatlakozva a 15. román hadosztály (Grozesti) a 15. 16. és 38. dandárral a Clabucultól délre a N. Sándorig terjedő szakaszt tartotta megszállva. A Calbucul két oldalán a 9. vadászezred egy 29-es zászlóaljjal, ehhez észak felé csatlakozva a 25. és a 27. ezred, az ojtózi völgy két oldalán a 65. 53. és a 80. ezred (38. dandár).

A Slanic forrásvidékén állott a 29. ezred többi része és a 13. ezred.

A XL. orosz hadtest (parancsnoksága Darmanestiben).

A 4. orosz lövész hadosztály valamenyi ezredével a N. Sándortól Opcina Laposu-ig terjedő vonalban.

A 2. lövész hadosztály (a 6. ezred nélkül) az előbbi hadosztályhoz csatlakozva a 7. és az 5. ezreddel a Carunta hegyig, a 8. ezrede pedig tartalékban a jobb szárny mögött.

XXIV. hadtest (parancsnoksága Comanestin).

A 49 hadosztály a 195. 196. 3/4 194. gyalogezrede és a 193. ezred az előbbihez csatlakozva a Tatros völgyéig bezárólag. E hadosztályhoz csatlakozott a 48. hadosztály, melynél a 190. 1/4 194. (49. hadosztály) a 6. lövész ezred (2. lövész hadosztály) és a 189. gyalogezred a Preoteseleig húzódó állásokban volt bevetve, a 191. és a 192. ezred tartalékban állott.

A VIII. hadtestparancsnokságot és a 15. hadosztályt a romá-

mok támogatására Buzaura szállították. A hadtest másik hadosztályából (14.) az 54. ezredet Agasutól északra, az 53. ezredet pedig a Preoteselelől északra vetették be.

Az V. lovas hadtest (parancsnoksága Piatrán.)

A II lovas és a 3. orenburgi kozák hadosztály, 2 kerékpáros századdal megerősítve, a Preoteseletől a Tónyakig terjedő arcvonalat szállotta meg.

A XXXIV. hadtest (parancsnoksága Bicasulban)

A lovas hadtesthez csatlakozva a 25. hadosztály a 98. 97. és a 99. gyalogezreddel a Balázсныakáig A 100. ezred tartalékban. A 68. hadosztály valamennyi ezredével az előbbihez csatlakozva a V. Saca-ig.

A II. hadtest (parancsnoksága Brosteniben).

A Va 103. hadosztály a Jiblesul mr.-ig a 412. ezreddel első vonalban a 409. ezreddel tartalékban és a 26. hadosztály a Műnkéiül—Mt. Tuzarei területén valamennyi ezredével az arcvonalban. Azután a 103. hadosztály másik fele a Bisticáig, a 410. és a 411. ezreddel az arcvonalban, tovább a 3. turkesztáni lövészadosztály a Bisticától a Neu Itzakany-nál levő fűrésztelepig. A 20. ezreddel Bernarielutól keletre a többi három ezredével szoros csoportosításban az említett fűrészteleptől keletre.

A 9. orosz hadsereghez csatlakozott a 8. orosz hadsereg (Czernowitz) a 78. 65. és a 64. hadosztállyal (XXIV. hadtest) a Tatarca magaslatig (Kirlibaba völgy), majd a 37. 43. [és a 84. hadosztályból álló XVIII. hadtest az 59. és a 92. hadosztállyal a Probina völgytől délre és a 79. hadosztállyal a Czeremocz menti jávoraiktól északra eső területig, a XI. hadtest a 32., 11. és a 12. hadosztállyal a Desina völgyéig, végül a II. lovas hadtest a 8. kaukázusi kozák, a 6. Don-kozák a 9. 7. és az Ussurí lovas hadosztállyal.

Az ellenség ereje a Gerok csoport bal és az 1. hadseregnek támadásra kiszemelt, jobb szárnyával szemben a következő volt:

A Gerok csoport előtt a 15. román hadosztályban 25 zászlóalj és 2 milie zászlóalj mintegy 17000 puskával, az Uz völgyi csoport előtt általában a LX. orosz hadtest körülbelül 16000 fegyverrel és végül a gyimesi csoport előtt a XXIV. orosz hadtest 16000 fegyverrel, az V. lovashadtest 2 kerékpáros századdal és 2 gyalogzászlóaljjal, a 11. lovashadosztály nélkül. 6C00 fegyverrel rendelkezett.

A támadó csoportosítás december 18-án.

Az 1. lovashadosztálynál volt beosztva a 20. tartalékvadász-zászlóalj. Az 1. lovashadosztály mögött Gelencénél és Felső Csernátontól délre gyülekezett a 218. német hadosztály. Az I. lovashadosztály északi szárnya az Esztena sor tetőig nyúlt (bez), ehhez csatlakozott a 71. hadosztály bal szárnyával a 982-nél levő Cord. Post környékéig, Sósmezőtől északnyugatra. Ettől északra állott a 187. hadosztály, a Gerok csoport és az 1. hadsereg közötti határvonalig, mely a Nemira és N. Sándor között középen húzódott. A 187. német hadosztály 188. gyalogezredének felváltása az 1. hadsereg jobb szárnyán a 225. hadosztály által még folyt,

A 49. hadosztályt (225. ezred nélkül) vasúton szállították, részben pedig kirakodóban volt Csíkszereda, Sepsibükszád, Sepsibodok területén és a kirakás után Osdola, Kézdivásárhely környékén kellett gyülekeznie.

A 39. honvédhadosztály mögött a 225. hadosztály csapatai már kiraktak, ennek egy ezrede épen felváltotta a 188. gyalogezredet (187. hadosztály) és a 39. honvédhadosztállyal együtt a Melior csoportot fogja alkotni.

A 24. hadosztályt, melynek 47. dandára már korábban a Stein-csoporthoz (Tatros völgy) került, Csíkszereda körül vonták össze. E hadosztály parancsnoka átvette, a VI. hadtestparancsnokságnak alárendelve, a Csobános völgy két oldalán levő szakaszt a Magyaros (kizárólag) és a Solyomtár között (bezárólag) a 225. ezreddel, e szakaszba fog kerülni a 24. honvédhadosztály többi része is. A támadás megindulása előtt ezt a szakaszt is Stein altábornagy veszi át és a Stein-csoport déli határa a Sajhava-sa—Magyaros hegyhát vonala.

A gyimesi völgyben a Stein csoportparancsnokság vezetése alatt van a 8. bajor hadosztály zöme a völgy két oldalán, ehhez csatlakozik a 61. honvédhadosztály és a Daubner csoport, mely a 10-honvédgyalogezred 3 zászlóaljából és a Windischgratz-féle önkéntes zászlóaljából (Tigrisbrigád) állott. Itt van még a 47. dandár a 24. hadosztálytól.

A támadó csapatok állományviszonyai.

Lőfegyverállományok:

a) Gerok csoportnál

1. A jobbszárny csoportban az 1. lovas hadosztály kereken	2700
218. " " "	7500
20. tart. vadász zlj. " "	700
Összesen	10900

2. Ojtozi csoportban a XXXIX. hadtestparancsnokság vezetése alatt:

187. hadosztály kereken	6200
71. " " "	5600
Összesen	11800

3. Tartalékban a 49. hadosztály a 225. ezred nélkül 4000
Gerok csoportban mindössze 26700

b) Uz menti csoportnál

39. honv. ho. kereken	4500
225. hadosztály " "	6500
Összesen	11000

c) Gyimesi csoportban

225. tart. gy. e. (49. ho.)	1200
8. bajor tart. hadosztály	4500
24. hadosztály	6700
61. honv. ho és Daubner cs.	4500
Összesen	16900

A három támadó csoport fegyveres állománya tehát körülbelül 54.600 főt tett ki.

A támadó csoportosítás végleges felvétele után az egyes csoportoknál levő tüzérség ereje a következő volt:

Geroknál: 28 tábori ágyus üteg	110 löveg
16 " tarackos "	62 "
7 nehéz " "	28 "
3 mozsár "	6 "
2 10 cm-es "	6 "
8 hegyi ágyus "	32 "
3 " tarackos "	12 "
Összesen 67 üteg	256 "

Az Uz-menti csoportnál :

7 táborigényű üteg	29 löveg
7 " tarackos "	36 "
6 nehéz " "	10 "
1 mozsár	1 "
1 10 cm-es üteg	2 "
2 hegyi ágyú "	8 "
1 " tarackos "	4 "
<hr/>	
24 üteg és 1 mozsár	90 "

A gyimesi csoportnál :

13 táborigényű üteg	54 löveg
8 " tarackos "	40 "
3 nehéz " "	12 "
3 mozsár "	7 "
2 10 cm-es "	6 "
3 $\frac{1}{2}$ hegyi ágyú "	22 "
<hr/>	
32 $\frac{1}{2}$ üteggben	141 löveg

A támadás terve.

A támadás terve és az egyes csoportok feladatai a következők voltak:

A Gerok csoportnál az 1. lovashadosztály parancsnokának, Ruiz de Roxas altábornagynak, vezetése alatt az 1. lovashadosztályból, a 20. tartalékvadászzászlóaljból és a 218. hadosztályból képezett Ruiz csoportnak Manestin át minél előbb fel kellett vennie az érintkezést a 9. hadsereg bal szárnyával. December 22-én estig a Zabola patak völgyébe egy vadászkülönítményt kellett kiküldenie.

A 218. hadosztálynak körülbelül 1 zászlóalj erősségű csoportja és az 1. lovashadosztály lövésosztálya december 22-én elfoglalja a Curmatura Pietros $\diamond$ 1348 — Slatina—Popi-i vonalat, 23-án a Par. Narujában az 560 pontot és Vetrestit, 24-én előnyomul Narujára. A 218. hadosztály zömével december 22-én a Mt. Condratu- $\diamond$ 1480 D. Gomiciul- (1151) Mésztak- (1214) Sóbérez (1291) vonalát foglalja el, 23-án a $\diamond$ 1106. Vrf. Porculuit és a Lepsától északra levő magaslatokat tisztítsa meg az ellenségtől 24-én a Putna völgye mentén nyomuljon elő Tulnici—Negriestire.

A Ruiz-csoport bal szárnyának (1. lovas hadosztály és a 20. tartalékvadászzászlóalj) december 23-án a Clabucult és a Sboina Verdét (-A. 1376) kell elfoglalnia. Ebben az ojtózi csoport jobb szárnyán levő tüzérség december 23-án támogatja.

Az *ojtózi csoport* — 71. és 187. hadosztály — a XXXIX. tartalékhadtestparancsnokság vezetése alatt a helyzet további alakulásának megfelelően, Onesti—Tirgul Ocna irányában támad. A 71. hadosztály bal szárnya Golu Paltinisu ✧ 1020—D. Cosna ✧ 768 mellett vonul előre, a 187. hadosztály bal szárnya a Vrf. Cheschiului—Pravila—Mosoarele-n át.

A 49. tartalékhadosztály a Gerok csoport tartaléka.

Az *Uz völgyi csoport* a 39. honvéd és a 225. német hadosztállyal a VI. hadtestparancsnokság vezetése alatt, főerejével az Uz völgye mentén megyén előre Darmanesti felé, bal szárnya a Sajhavas—Magyaros magaslati vonalon Lapos község felé.

A *gyimesi csoport* Stein altábornagy vezetése alatt a 24. hadosztállyal, a 49. tartalékhadosztály 225. német tartalékgyalogezredével, a 8. bajor és a 61. honvédhadosztállyal csatlakozik a támadáshoz.

Események december 22-től január 10-ig.

A támadás vezetését József főherceg magának tartotta fenn. (184. oldal.)

December 22-én tervszerűen indult meg a Gerok csoport jobb szárnyán a Ruiz-csoport támadása. December 22-én a Par. Zabala völgyében előnyomuló oszlop nem talált nagyobb ellenséges ellenállásra és az 1548-as magaslat, a St. Popii és jjiCondratu -φ-1480 vonalát érte el, 25-én már Nereju elé érkezett, melyet több ellenséges zászlóalj tartott megszállva. A Vetresti felé előnyomuló oszlop december 23-án 1348-tól keletre gyengébb ellenséges osztagokat visszavetett. Ezalatt a 218. hadosztálynak a Putna völgyétől délre előnyomuló részei szintén tért nyertek kelet felé, a hadosztály zöme pedig, mely a Putna völgyében haladt, a határórháznál (Cord, postnál) kemény ellenállásra bukkant. December 24-én a Ruiz-csoport a Par. Zabaiában levő részével támadta a Nerejunál levő ellenséget, elfoglalta Vetrestit és ott heves ellentámadásokat vert vissza. A 219. hadosztály a Putna völgyében sikeres harcok után a 897-es hegytől délre eső területig küzdötte előre magát, de ott újabb ellenséges állásokra bukkant. A 6. lovasdandár csapatai ezalatt a Clabucul hegyhátról az ellenséget elűzték. A Ruiz-

csoport bal szárnya december 24-én estig ✧ 1177 Piciorul Greșului — ✧ 1116 — Clabucul vonalát érte el. December 24-én este érkezett meg József főherceghez, a legfelsőbb hadvezetőség sűrűgönye, melyben Hindenburg a tervezett támadás megindítását elrendelte.

Erre az arcvonalparancsnokság a Gerok csoportnak és az 1. hadseregnek is kiadta a támadási parancsot. Eszerint Geroknál a Ruiz csoportot a hegységből a Zabala és Putna völgyébe való kilépése után, főerejével Poina és Tulnici között kell gyülekeztetni, megfelelő erejű osztagokat kell előretolnia a Putna és a felső Susita völgyében. V. Sarei és Soveja vidékére, oldalát Narujánál biztosítva. Az összeköttetést a 9. hadsereggel Nereju-n át kell felvenni. A Mt. Nemira-i szakaszt az ott levő csapatokkal a Gerok csoportnak rendeli alá. A Gerok csoport bal oldalának biztosításáról maga gondoskodik.

A csapatok ugyan még nem fejezték be teljesen az előkészületeket, de nem lehetett soká késlekedni, mert a tél beköszöntése már csak napok kérdése volt és attól kellett tartani, hogy akkor a hadműveletek egyáltalában nem indíthatók meg. Ezért az arcvonalparancsnokság elrendelte, hogy a támadást öjtoznál is azonnal kezdjék meg. Igaz ugyan, hogy a 9. hadsereg még nem tudott annyira előrejutni, hogy a két hadsereg egymást támogatva együttműködhetett volna, az együttműködés szempontjából tehát a támadás megindításával még várni lehetett volna; másrészt azonban az arcvonalparancsnokság azt is remélte, hogy a Gerok-csoport zömének támadása közvetlen hatással lesz a 9. hadsereggel harcoló ellenséges erők magatartására. A támadást nem lehetett elszigetelten elkezdni, hanem az 1. hadsereg arcvonalának is megfelelően csatlakoznia kellett a támadáshoz. A hegységből kijutva a Mon. Casin—Grozesti—Slanic vonalát kell elérni és ebben kell a várható ellentámadásokat visszaverni. Remélte az arcvonalparancsnokság még azt is, hogy ha az öjtozi csoport is megkezdte a támadást, az oroszok abba fogják hagyni a VI. hadtest elleni erőfeszítéseiket és onnan erőket vonva el, a VI. hadtest tervezett támadása is könnyebben hajtható végre.

Ezalatt az oroszok a VI. hadtest szakaszában úgy látszik épen a Gerok-csoportelőnyomulásának ellensúlyozása céljából, ismét támadni kezdtek. December 23-án két eredménytelen kísérlet után sikerült a Magyaros hegyhátról a 39. honvédhadosztály csapatait leszeríteni. A Magyaros elvesztése kellemetlenül érintette az arcvonal-

parancsnokságot, miután e hegytömbre támaszkodva az oroszoknak sokkal könnyebben lehetett volna az Uz völgye mentén tovább nyomulniok és addig, míg e hegy az oroszok kezében volt, nem is lehetett arra számítani, hogy az Uz menti csoport a tervbevett támadásnál eredményesen működhessék közre. A megváltozott helyzet kellemetlen intézkedés változtatást tett szükségessé. József főherceg elrendelte, hogy a Lapos és Söverjes elfoglalására meg kell fenni azonnal az előkészületeket, melyhez a VI. hadtestparancsnokság bocsássa a szükséges tartalékokat Melior altábornagynak, a 225. hadosztály parancsnokának, rendelkezésre.

Végül az arcvonalparancsnokság még elrendelte, hogy az ojtozi csoport támadása december 26-án végrehajtandó. A 49. tartalékadosztály a Gerok csoportnak rendelkezésre áll. József főherceg 26-án délelőtt 9 órakor átveszi a parancsnokságot az ojtozi, uzi és a gyimesi csoport felett. Állomáshelye Csíkszereda.

December 25-én a Ruiz-csoportnak egyik különítménye, mely Furul—1335—1274-en át ment előre, a Krafft-csoport bal szárnyával felvette az összeköttetést, egyébként azonban e napon a Gerok-csoport nagyobb előrehaladást nem tett. Az ellenségnek Herestrau nyugati szegélyén, a Tisita völgyében és a Lepsától nyugatra megállapított állásai ellen a támadás 26-án indult meg. A 218. hadosztály jobb szárnya a Ruiz-csoport főoszlopával a Vale Pulnában előrehaladva Lepsát elfoglalta és előnyomulását a Putna vasúti állomás, valamint a Mt. Sboina Neagra felé is folytatta. A XXXIX. hadtestnél erőteljes tüzérségi támogatással sikerült az ellenségnek a Runcul-lal szemben levő állásaiba betörni.

Az eredeti terv szerint most kellett volna megindulnia a Magyaros visszafoglalására irányuló ellentámadásnak is. Az alapos szemrevételezés után azonban be kellett látni, hogy a támadást elsietni nem lehet és alapos előkészületekre van szükség. Ezért azt december 31-ére halasztották el. A nagyon túlterhelt vasutakon és a rossz hegyi utakon lehetetlen lett volna a kellő mennyiségű tüzérségi lőszert és hegyi felszerelést idejekorán ideszállítani. Az elhalasztás mellett szólt még az a remény is, hogy a Gerok csoport támadása valószínűleg arra fogja kényszeríteni az ellenséget, hogy az épen e támadás által fenyegetett arcvonalára északról erőket vonjon el és így talán az Uz és a gyimesi csoport előtt meggyengül az ellenség ellenállása.

December 27-én a Ruiz csoport Nerejunál gyengébb ellensé-

ges támadást vert vissza, Herestraut az ellenség még mindig tartotta. A Putna mentén előnyomuló 218. hadosztály a Putna állomástól keletre levő erős ellenséges állásokat rohammal elfoglalta és Bucur ✧ 1116 felé folytatta a visszavonuló 12. orosz lovas-hadosztály üldözését, mely súlyos veszteségeket szenvedett. A 20. tartalék vadász zászlóaljjal megerősített 7. huszár ezred megrohmozta az 1376-tól nyugatra levő ellenséges, állásokat és román ellentámadásokat vert vissza.

A XXXIX. *hadtestnél* a 71. hadosztály bal szárnya rohammal elfoglalta a ✧ 887 Vrf. Popii-t, a 187. hadosztály jobb szárnya pedig a szívosan védett Cernica állást (KV 982). E hadosztály közepe és bal szárnya ezalatt a Slanic völgyében N. Sándortól keletre a Bitca Pufu ✧ 1070-en és a Mt. Céljától nyugatra az 1108- ✧ on több ellenséges állást foglalt el.

December 27-én adta ki az arcvonaltparancsnokság a Stein csoport és a VI. hadtest további magatartását szabályozó intézkedését, mely főbb pontjaiban a következőket rendelte el:

A Stein csoport, miután december 30-án a Solyomtárt elfoglalta, a támadást december 31-én kezdje meg és a Tatros mindkét oldalán Comanesti irányában jó messze nyomuljon előre.

A VI. hadtestparancsnokság a Söverjes t.—Magyaros - Lapos vonalában levő ellenséges állások visszafoglalását úgy készítse elő, hogy az ez elleni támadást azonnal meg lehessen kezdeni, mihelyt a Stein csoport a Solyomtárt elfoglalta és a tüzérség a Csobános völgyében közre tud működni.

Ugyanekkor a Litzman csoport arra kapott parancsot, hogy a Stein csoportnak december 30. és 31-iki támadását tüntetésekkel leplezze.

December 28 án a Ruíz csoportnál a 218. hadosztály főszlopa elfoglalta a Tulnici-től nyugatra levő ellenséges állásokat, a 6 lovas dandár pedig a Sboina Neagra hegyet, az 1376-os magaslatot és a délután folyamán Bucur ✧ 1069 -1163 vonalába érkezett. A XXXIX. *hadtestnek* a 71. hadosztály jobb szárnya megrohmozta a Casinu patak völgyében a Cord. Post közelében erősen kiépített ellenséges állásokat, a közép is előre jutott, mialatt a bal oszlop a Hárjától, északra levő útkönyökhöz érkezett. A 187. hadosztály több ellenséges állásnak megrohmozása után Hárja—Baile Slanic nyugati szegélye — Vrf. Cheschisului—Mt. Céljától keletre — Piaiul Ciungettől nyugatra húzódó vonalig nyomult.

December 29-én a *Ruiz csoport* Nerejut még Dem tudta elfoglalni, sőt az ellenség Sovejából körülbelül 5 zászlóaljjal sikertelen ellentámadást is intézett a 218. hadosztálynak Tulniein át előnyomult zöme ellen. A 6. lovas dandár a Casniu patak völgyében ismét hátrább szorította az ellenséget.

Mialatt a XXXIX. *hadiestnél* a 71. hadosztály Hárjátói keletre levő ellenséges állásokat támadta és a 187. hadosztály jobb szárnya elfoglalta ✠ 1020 Golu Palunisut, a Δ 781. Vfr. Vrinceanuluit s a középső oszlop is sikeresen harcolt a Slanic völgyében, a bal oszlopot a Mt. Ceján a 4. orosz lövész hadosztály 3 ezrede megtámadta. A 217. német gyalogezred e támadásokat fényesen visszaverte, 10 tisztet és 500 embert el is fogott, de ebből már látni lehetett, hogy épen a VI. hadtest tétlenségre kárhozott voltát az ellenség arra használja ki, hogy onnan erőket von el a XXXIX. hadtest bal oldala elleni ellentámadáshoz.

Az arcvonalparancsnokság azonnal intézkedett, hogy a VI. hadtest a Nemira területén levő erőkkel az ellenséget a Mt. Farcu maréi ellenséges állások hátbatámadásával kösse le.

December 30 an a Gerok csoportnál a 218. hadosztály jobb szárnya elfoglalta Tulnicit, a bal szárny pedig Soveját érte el. A 6. lovasdandár támadásban volt a Mt. Eesboinlui felé.

December 31-én a Zabala patak völgyében haladó csoport Nereju felé való előnyomulása közben elfoglalta Herestraut és Ungurenit, mialatt a 218. hadosztály Dargoslaveni és Soveja vonalában állott harcban; a XXXIX. hadtestnél a 71. hadosztály, (a a 82. székely gyalogezred) 30-án elfoglalta a Mgr. Casinuluit, 31-én visszaverte az ellenségnek a hegy visszafoglalásaa céljából megismételt ellentámadásait és még két magaslati állást is sikerült elfoglalnia. A 187. hadosztály 30-án elfoglalta Baile Slanicot, Satal Noufc és nehéz harc árán a Vrf. Cheschiuluit. A Stein-csoportnál pedig a 225. ezred a Solyomtárról vetette vissza az oroszokat. A VI. hadtestnek 31-én kellett volna a Magyaros elleni támadást megkezdenie, a hóvihár és a köd azonban minden harci tevékenységet megakadályozott, különösen hátráltatta a Stein-csoport támadását a Tatros völgyében.

Az év végén tehát a Ruiz-csoport Nereju elfoglalása után Naruja előtt állott, a 218. hadosztály pedig bal szárnyán a 6. lovasdandárral Sovejánál harcolt. A január 1-ére tervezett tárna-

dást a XXXIX. hadtestnél el kellett halasztani, a VI. hadtestnél pedig be kellett szüntetni.

Január 1-én indult meg az 1. hadseregnél a Stein csoport támadása a Tatros völgyétől délre eső területen. A Piricske tető déli nyúlványait elfoglaltuk, a hegy azonban az oroszok kezében maradt. A 19. bajor gyalogezred a Mt. Faltueanut, a 22-esek egy zászlóalja pedig a Cotumbától keletre levő magaslatot kerítette kézre. Január 2-án azonban az ellenség nagy erővel végrehajtott ellentámadása a Stein csoportot megállította, csak 5-én sikerült a bajoroknak és a 77. osztrák-magyar gyalogezrednek a Faltueanu északi nyúlványait elfoglalnia. Az oroszok rendetlenül vonultak vissza a Tatros völgye felé. A nagy összevisszaságban menekülő orosz tömegben a bajorok messzehordó lövegei bő aratást végeztek; a rossz idő és a támadó csapatok gyengesége következtében azonban a sikert alaposabban kihasználni nem lehetett. E haicok után itt nagyobb támadások már nem is voltak.

Az új esztendő József főherceg csapatait kemény harcban találja. Nemcsak az ellenség ellenállását kellett leküzdeniök, hanem nagy terepnehézségek és a folytonos hóvihar is megnehezítette előrejutásukat. E nagy nehézségek dacára is egymás után elfoglalták a drótakadályokkal is megerősített állásokat és lépésről lépésre szorították vissza a keményen védekező ellenséget, amely minden elveszített állást ellentámadással akart visszafoglalni. December 31-én a Grerok-csoport jobb szárnyán a Zabala patak mentén előnyomuló oszlop Spulberunál, Naruja völgyében haladó oszlop (a 218. hadosztály egy zászlóalja és az 1. lovashadosztály lövészosztálya) Nistorestinél, a 218. hadosztály jobb oszlopa Tulnicinál, közepe és bal szárnycsoportja Negrilestítől mintegy 3 kilométerre nyugatra és Dragoslaveni nyugati szegélyén harcol, mialatt a 20. tartalékvadászzászlóaljjal megerősített 6. lovasdandár Dragoslavenitől északnyugatra levő magaslatokat szállotta meg és a Mt. Resboiului Δ 1014 — elfoglalása után itt biztosította a 218. német hadosztály bal oldalát. A XXXIX. tartalékhadtest jobb szárnya;(82. ezred) a Mgr. Casinului már eddig is több ellentámadást vert vissza és a 71. hadosztály többi része az ojtói völgyben és az attól délre levő magaslati állásokat támadja. A 187. hadosztály viszont az ojtói völgytől északra a $\diamond$ 781 — Vrf. Cheschului $\diamond$ 1050 — Mt. Cleja $\diamond$ 1071, bal szárnya a Piaiul Ciunghet 1157 vonalában már szintén több ellentámadást vert vissza.

Január lén a Ruiz-csoport jobb szárnya a tőle jobbra, a Zabala patak völgyétől keletre emelkedő hegyvidéken át előnyomuló Krafft hadtest (Alpesi hadosztály) bal oldali oszlopával összhangban Naruján és Isistorestin át előnyomulva január 3-ig elfoglalta a Prisaea két oldalán levő ellenséges állásokat. A 218. német hadosztály ezalatt jobb szárnyával a Putnától délre emelkedő magaslatokon át támadva Hauliscánál és Spinestinél verte vissza az ellenség utóvédjeit. 2-án megszállotta Topestit és Bârsestit, a hadosztály közepe és bal szárnya pedig folytonos harcok közepette és 4öb, Soveja felől megindított román ellentámadás kivédése után, Negriesti—Soveja vonalába jutott és január 3-án megkezdte a támadást a sovejai medencét kelet felől szegélyező magaslatokon 895 — 820 — 854 D. China— ✧ 826 vonalában levő megerősített román állások ellen.

A 218. hadosztály bal oldalát a Sovejától északra levő ✧ 647-től északra a Mt. Besboiului ✧ 1014 hegytömbjén át a Casinu patakig terjedő területen a 20. tartalék vadász zászlóaljjal megerősített 6. cs. és kir. lovasdandár biztosította.

A Gerok csoport bal szárnyán harcoló 71. hadosztály magyar csapatai a Casinu patak völgyében, a Mgr. Casinuluion és az ojtózi műúttól délre emelkedő magaslatokon át folytatták támadásukat a 843 — 704 — ✧ 694 vonalában levő ellenséges állások ellen. A XXXIX. hadtest bal szárnyán a 187. német hadosztály az ojtózi völgy és a Par. Negru völgye között támadott. Már január 3-án a 218. hadosztály a Sovejától keletre emelkedő hegyvonulatot elfoglalta és ezzel éket vert az ellenségnek összefüggő védelmi állásába.

Január 8-án a Naruja-völgyi csoport a V. Sareinél és attól délre levő állásokból kivetette az oroszokat és Tichirisu-t érte el, Miután ezalatt az alpesi hadosztály (9. hadsereg bal szárnya) január 4-én a Mgr. Odobesti ✧ 1001-től nyugat felé lejtő gerincet a ✧ 637-nél, 6-án pedig a Mgr. Odobesti ✧ 1001 kúpján levő román állásokat is elfoglalta, (205 oldal) 4 romances orosz csapatok a Pntna völgyében is kénytelenek voltak engedni és az Iresti-től északnyugatra és nyugatra levő magaslatokon előkészített állásokba vonulni.

A 218. német hadosztály is folytatta támadását és jobb szárnya Negrilestitől Racoasca felé nyomulva január 3-án és 4 én elfoglalta a D. China ✧ 854 és a ✧ 826-on (Topestitől északkeletre) levő, szívéosan védelmezett román állásokat és a visszavonu-

lőkat nyomon követve január 7-én megszállotta Vizautea és Gau-
rile községeket. A hadosztály zöme Sovejától részben Manastireas-
cán át, részben pedig a Susita völgy mentén támadott. Január
6-án a 218. hadosztály bal szárnycsoportja elfoglalta Rosculesti-t,
a Campuriletől 3 kilométerre északkeletre levő magaslatokat és a
✧ 590 et, a Susita völgye mentén támadó erők viszont megroha-
mozták a ✧ 441-nél két oldalt levő állásokat és január 6-án a
Gura Val-tól 1—1 ½ kilométerre emelkedő magaslatokat kerítették
birtokukba.

A 6. lovas dandár a 20. tartalék német vadászszázalóaljjal a
Susita völgyétől balra emelkedő, erdős magaslatokon át a D. Te-
hearele 659 magaslat felé indult támadásra. Bal szárnyát erős
román ellentámadás azonban január 6-án a 642 magaslatról egy
kissé visszaszorította.

A Gerok csoport és az 1. hadsereg jobb szárnyán eddig
lezajlott események azt mutatták, hogy a Tatros mentén támadásra
rendelt Stein csoport (61. 8. bajor és 24. hadosztály), valamint a
VI. hadtest (39. honvéd és 225. hadosztály) nem elég erősek, hogy
az állandó hóvihár folytán úgyszólván járhatatlanná vált, nehéz
hegységben az oroszokat visszaszorítsák, erősítéseket pedig József
főherceg többszöri kérése dacára sem kapott, így kénytelen volt
eredeti hadműveleti tervét megváltoztatni és január 5-én elrendelni,
hogy a támadást a gyimesi völgyben, a Magyaroson és Laponon
be kell szüntetni. József főherceg további szándéka az volt, hogy
mindent, amit az eddig elért vonal tartásának kockáztatása nélkül
kivonhat innen, a Gerok csoport bal szárnyára tol át, hogy
azt megerősítve dél felől érje el a Tatros völgyét. Remélni lehe-
tett, hogy az új erőre kapó, már eddig is nagy eredményt
elért támadást sikerül előbbre vinni és a Szeretet elérni.

Ehhez természetesen szükség lett volna arra, hogy a József
főherceg kárpáti arcvonalához csatlakozó területen szintén megin-
duljon a támadás Kolomea és Czernowitz irányában, hogy meg-
akadályozza az oroszokat abban, hogy még több erőt vonjanak el
onnan és megerősítve a már megvert és a Szeret felé visszavo-
nuló román hadseregeket, esetleg teljesen megállítsák a Macken-
sen és József főherceg diadalmas előnyomulását.

A Gerok csoport támogatására a 49. német tartalék hadosz-
tály is harcba lépett a XXXIX, tartalék hadtest jobb szárnyán, a
Casinu völgye mentén.

Január 6-án kapta József főherceg a legfelsőbb hadvezető-

ségtől azt a felszólítást, hogy támadását csak addig folytassa, amíg a 9. német hadsereg Focsanit el nem foglalta, ennek megtörténte után azonban' a legalkalmasabb vonalban védelmi állásokat építsen. Erre József főherceg úgy határozott, hogy a támadást még egy ideig folytatja. Az előnyomulás beszüntetésére vonatkozó parancs tehát épen akkor érkezett meg, amidőn a Gerok csoport előnyomulása nagyobb lendületet kezdett venni, miután az 1. lovas hadosztályból és 218. német hadosztályból álló Ruiz csoport a sovejai medencét kelet felől szegélyező utolsó magasabb hegyvonulat elfoglalása után már alacsonyabb hegy- és dombvidékre jutott ki, amikor már csak néhány kilométer választotta el a Szeret völgyétől.

Az igaz, hogy József főherceg csapatai emberfeleti nehézségeket küzdöttek le, állandó harcok közepette, a legborzasztóbb időben, hóviharban, a legnagyobb nélkülözések között, csodálatra méltó kitartással verték le az ellenséget. Hóban és jégben, majd pedig feneketlen sárban küzdöttek, fázva napokig éheztek, mert az utánszállítás sokszor napokig elakadt. A tüzéséget a legénység volt kénytelen rettenetes erőfeszítéssel jég borította sziklákon, 60—70°-os lejtéken hóban és jégben fölvanoszolni.

József főherceg még január 9-ig folytatta támadását. A jobb szárny Iresti — ✧ 624 — Racoasca vonaláig jutott, a 218. hadosztály viszont Marasti ✧ 772—783 vonalában levő ellenséges állásokat foglalta el, a 6. lovas dandár a 218. hadosztályhoz csatlakozva 605—513 vonalában állott meg. A Ruiz I. csoporttól balra, a Casinu völgy mentén bevetett 49. német tartalékhadosztály új lendületet adott a XXXIX. tartalékhadtest előnyomulásának, amennyiben január 9-ig a Mgr. Casinulitól északnyugat felé huzodó hegyhátat is elfoglalta és mintegy 3 kilométerre közelítette meg Monastir Casin községet.

A 71. és 187. hadosztálynak is sikerült január 10-ig az ojtózi és a slanici völgy mentén tért nyernie. E hadosztályok, valamint a 187. német hadosztály csapatai a Mgr. Casinului — 385 — 704 - 684 — 772 — 913 — és” Mt. Cleja 1071 magaslat vonaláig jutottak.

E vonalban a támadást be kellett szüntetni, Mackensen a 9. hadsereggel elfoglalta Focsanit, jobb szárnyával és a Duna hadsereggel elérte a Szeretet és a Susitát, tovább haladnia azonban a téli hideg a nagy utánszállítási nehézségek és a csapatok kimerülése következtében nem lehetett. A románok már 8-án na-

gyobb erőkkel támadtak Racoasca és Marasti között, a támadásokat az egész Ruiz csoport ellen január 12-én, 15-én, 18. és 19-én is megismételték. Január 20. után azonban már csak állásharcok vójtak. A 49 tartalék hadosztályt az arcvonalból kivonták és helyét a 780-as magaslat környékén a Gerok csoportnak alárendelt 8. hegyi dandár vette át.

A József főherceg által január 10-ig elért vonal és csoportosítás a 7. mellékletben látható.

A 9. orosz hadsereg, a 4. orosz hadsereg Râmnicul Săratnál szenvedett vereségének ellensúlyozására, január 3-án a XI. hadtest arcvonalán újra támadásba kezdett a Jakobenyre vezető út és vasút mentén, de a támadásnak eredménye ekkor sem volt. Még egyszer január vége felé támadtak az oroszok és ez alkalommal a vasúti alagutat, melyért már annyi vért áldoztak, teljesen elfoglalták. A XI. hadtestet is február hónap folyamán azonban a leg több helyen ismét visszafoglalta az elveszített területet. Ezzel a harcoknak az időközben beköszöntött kemény tél itt is véget vetett.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET.

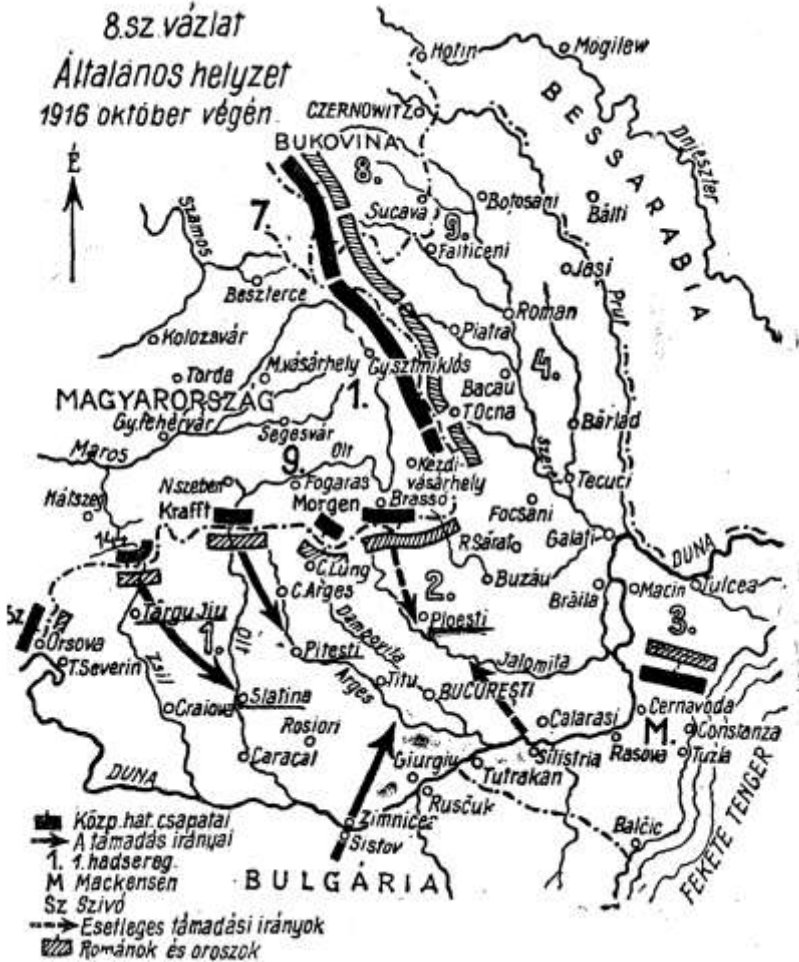
A romániai mozgó háború összefoglaló méltatása.

(Hozzá 1. 8. és 9. melléklet.) |

A román haderőknek 1916. szeptember 26-tól október 14-ig terjedő idő alatti kiverése Erdélyből nagy eredmény volt ugyan, a keleti arcvonalon azonban az egyensúly csak úgy volt biztosítható, ha a központi hatalmak Romániát teljesen leverik, de legalább is olyan arcvonalat érnek el, amelyben azután már nyugodtan várhatják be az orosz-román erőknek támadásait. E vonal a 7. hadsereg arcvonalának meghosszabításában a Szeret vonala lett volna. A Szeret vonalának elérése volt tehát a végső hadműveleti cél, amelyért a küzdelem a Brassónál vívott csata után folyt. Akkor midőn a románok Erdélyt kiürítették az visszavont román hadseregek az Erdélyt övező Kárpátok gerince mentén elkészített állásaikban várták a 9. és az 1. osztrák-magyar hadsereg támadását. A helyzet nagy vonásokban a 8. száma vázlaton látható.

A Mackensen parancsnoksága alatt álló dobrudzsai szövetséges haderők ekkor a Tuzla—Cobadinu—Rasova vonalában levő román orosz állások előtt állottak.

A román hadsereg helyzete nem volt kedvező, miután a Brassá és a Dobrudzsa felől a Buzáú irányában egyidejű, központos támadással el lehetett volna vágni az ezen támadási iránytól nyugatra levő román erőket. Ahhoz azonban, hogy a támadást ebben

az irányban végre lehessen hajtani, sem a 9. hadsereg, sem Mackensen nem volt elég erős, arra viszont, hogy mindkét hadsereget megerősítsék nem állott sem elég erő, sem elég idő a legfelsőbb hadvezetésnek a rendelkezésére. Meg kellett tehát elégedni azzal, hogy a támadásra kiszemelt két hadsereg közül csak az

egyiket erősítik meg, míg a másik a helyzet alakulásának megfelelően fog közreműködni a havasalföldi román erők elleni hadműveletekben.

A legfelsőbb hadvezetőség választása már erdélyi győzelmeire való tekintettel is a 9. hadseregére esett, bár kétségtelen, hogy tisztán harcászati és hadműveleti szempontokat véve figyelembe, a támadásra kiszemelt főerőnek Bulgária felől, a Dunán át való előnyomulása épen olyan hatásos és valószínűleg könnyeben végrehajtható lett volna, mint a nehezen járható, magas hegységen át való támadás, ahol a hiányos hegyi felszerelés miatt a hadosztályok általában az utak mentére voltak utalva, ahol az egyes támadó csoportok erejét nagyban korlátozta a mellékterep és ezek épen úgy ki voltak téve a külön-külön való megveretés veszélyének, mint a románok Erdélybe való betörésük alkalmával. A 9. hadsereg összeköttetései azonban jobbak voltak, míg a Mackensen hadsereg megerősítése olyan hosszú időt vett volna igénybe, hogy a támadás megindítását tavaszig el kellett volna halasztani. Ezt viszont sem a nyugati arcvonala helyzetére, sem pedig a román hadsereg várható megerősítésére való tekintettel nem lehetett megtenni.

A 9. és az 1. hadsereg is azzal a szándékkal követte a határ felé az Erdélyből visszavonuló románokat hogy azokkal egyidejűleg kel át a Kárpátokon. A támadás súlypontja kezdetben a 9. hadsereg bal szárnyán, Brassónál volt és eredetileg Falkenhayn is innen akarta az áttörést végrehajtani. Az itt rendelkezésre álló 76. 51. 187. 89. és a 12. bajor hadosztályt továbbá a 8. hegyi dandárt az egyes szorosokra és hágókra csaknem egyenletesen elosztva, vetették be a harcba. Ha az 1. hadsereg tisztán védelmi feladatot kap és minden, később Erdélybe szállított erőt (216. német, 8. 10. és 11. bajor, 41 109. 115. német gyaloghadosztályt, továbbá a 2. és a 10. hegyi dandárt) egy helyen, Brassónál alkalmazták és csak a legszükségesebb erő megyén az 1. hadsereg támogatására, talán már október elején, még a nagy orosz ellentámadások előtt sikerülhetett volna a legfelsőbb hadvezetőség terve szerinti áttörés a töröcsvár—predeáli határszakaszon át. Ha ezek az erők már akkor a 9. hadsereg parancsnokának mind rendelkezésére állhattak volna, talán nem következett volna be az, hogy túlerő egyik átjárónál sem támadt. így a románok az október végéig lezajlott harcok során mindenütt megakadályozták az áttörést.

Bár ezalatt a 9. hadsereg egyik szakaszában sem voltak számottevő döntő eredmények, Falkenhayn mégis arra a meggyőződésre jutott, hogy a támadás a Vulkán hágó területén lesz a legkönnyebb és ezért az ott harcoló Kneussl csoportot megerősítette, így kezdte meg a támadást a Vulkán hágó és a Szurduk szoros területén 1916. november 11-én. Igaz ugyan, hogy ezzel a hadászati legkevésbé hatásos támadási irányt választotta, *de* jelen esetben ez látszott a legcélszerűbbnek, miután ott az áttörés elé nem tornyosultak akkora harcászati akadályok, mint az arcvonal bármelyik más pontján. Ezzel különben minden hadvezérnek számolnia kell. Nem mindig a hadászati legkedvezőbbnek látszó megoldás a legkönnyebb, mert döntő szerepet játszik minden esetben a rendelkezésre álló erők nagysága és a támadás végrehajthatóságát befolyásoló harcászati tényezők is. Ha leghatásosabbnak látszó irányban olyan akadályokra bukkanunk, melyeknek leküzdése egyelőre nem áll módunkban, nem szabad habozni és a hadászati legkevésbé hatásosnak látszó irányban kell keresni a döntést. Ugyanezt a tételt igazolja különben az osztrák-magyar hadseregnek 1916. májusában Tirolból végrehajtott támadása, ott is a hadászati leghatásosabbnak látszó irányban a támadás megghiúsult, mert a terep és az utánszállítási nehézségek leküzdése erejükön felüli követelmények elé állította a csapatokat és a vezetőket is. Viszont a legkevésbé hatásosnak látszó irányban végrehajtott támadás a 1*2. isonzoói csatában a legfényesebb eredménnyel járt, miután olt a harcászati viszonyok kedvezőbbek voltak és következménye nemcsak az Isonzó menti, hanem a Piaveig terjedő egész olasz arcvonal összeroppanása és visszavonulása volt.

Itt a Vukán-Szurduknál végrehajtott áttörés indította meg a lavinát. Ennek folyományaképpen a román hadseregnek a Neajlov menti és a Polestinél vívott csatában szenvedett veresége eldöntötte nemcsak a fővárosnak, hanem az egész Havasalföldnek sorsát. A Kühne csoportnak Bukarest felé való térnyerése és a Duna-hadseregnek Bukarest felé való támadása megingatta a románok északi arcvonalát is és a balsikerű bukaresti csata után az fokozatosan töredezett le, míg végre Bukarest elvesztése után a román hadvezetőség az általános visszavonulásra határozta el magát. A Szeret mögött, az ott felvonuló orosz hadsereg védszárnyai alatt remélhették a románok, hogy szétvert és lerongyolódott hadosztályait átszervezhetik és talán még megmenthetik legalább Moldvát.

1916. november 11-én kezdte meg a 9., 23-án pedig a Duna-hadsereg a támadást. Ezen időponttól 1917. január közepéig úgyszólván szakadatlanul folyt a harc és az előnyomulás. Hóviharban, esőben, sártengerré vált utakon törtünk a románok nyomában előre, bár azok minden hidat felrobbantottak s tervszerűen tették tönkre országukat, nehogy az ellenségnek valami előnye származhassék. A két hónapig tartó előnyomulás alatt a 9. hadsereghez tartozó Kühne-csoport — LIV. hadtest és a Schmettow lovashadteket — nem kevesebb, mint 500 kilométert tett előre. A román hadsereg nagy vereséget szenvedett és csaknem teljesen szétzülött. A maga emberségéből egyáltalában képtelen lett volna a központi hatalmakkal szemben tovább is harcolni, ha ekkor az oroszok meg nem mentik és nem sietnek egyrészt a Kárpátokban megindított hatalmas támadásaikkal a velük szemben álló haderőket lekötöni, másrészt pedig nem küldenek egész hadseregeket (4. 6 és 9.) a szorongatott románok közvetlen támogatására. A románok az oroszokat okolják azokért a vereségekért, melyek hadseregeiket e harcok alatt érték és azt állítják, hogy az oroszok cserben hagyták Romániát. Az események azonban éppen az ellenkezőjét mutatják, *Romániát a végpusztulástól éppen az oroszok idejekorán beérkezett támogatása mentette meg.*

A beköszöntött téli időjárás folytán egyre fokozódó nélkülözések, nehéz előnyomulási és utánszállítási viszonyok a támadó csapatokat is nagyon kimerítették. Az állandó előnyomulás, a folytonos harc, a rettenetes utak a németek sorai között is megláztatták a fegyelmet és tetemesen csökkentették a csapatok teljesítő-képességét. A mozgó háborúnak a csapatok szellemére gyakorolt hatását, mellyel a vezetőknek a jövőben is számolniuk kell, Falkenhayn igen találóan és tanulságosan így jellemzi:*

„Már az eddigi előnyomulás alatt is olyan jelenségek fordultak elő, melyek a fegyelem meglazulására mutattak.

Azoknak száma, akik állítólag csapattestüktől eltévedtek és az országban kóboroltak, rémületesen elszaporodott, bár ez ellen a legszigorúbb intézkedéseket tettem. Minden előnyomulási után a menetoszlopokat több órás távközzel teljesen megbízható emberekből összeállított, kocsikkal, egészségügyi személyzettel és anyaggal ellátott kis utóvédek követték. Ezeknek kellett összegyűjteniök az elmaradottakat és megfelelő hatásának átadniok. A tábori

*) Falkenhayn: Der Feldzug der 9. Armee gegen die Rumänen und Russen II. rész 102. oldal.

csendőrséget a legmesszebbmenő módon megerősítettem. Erre különösen a városokban, a nagyobb helységeken és a hegység lábánál levő jómódú, bortermelő falvakban volt szükség, melyekbe az elmaradozók, a síkság mocsarából szívesen felhúzódtak

De az ilyen és a hasonló intézkedések nem sokat használtak, amíg a hadsereg mozgott. Még a legmagasabb előjárók szemeláttára is fordultak elő nagyobb szabású fosztogatások, pedig ezekenél az eréiy bizonyára nem hiányzott, így például Ploestiben, Buzauban. A hadtáputakon a büntények és a kihágások napirenden voltak. A lövöldözés ezeken az utakon és azok közelében disznókra, szarvasmarhákra, szárnyasokra nem szűnt meg. A közlekedés sok helyen egyenesen életveszélyes volt.

Látni lehetett, hogy az általános védkötelezettség alapján szervezett csapatokkal, melyekbe a nép legjobb elemei mellé a nép söpredéke is belekerül, a mozgó háborút nem lehet három hónapon át, vagy még tovább is megszakítás nélkül folytatni. Amíg a régi vezetők, akik a csapatokat együtt tudják tartani és át tudják tekinteni, megvannak és a legénység értékesebb része szolgál, a csapat mindent elvégez. Ha azonban ezek az elemek már nincsenek meg, ami ezeknél hamarabb bekövetkezik, mint a nagy tömegnél, megszűnik a rend. A csapat ugyan harcol még, de *B*, harcok alatt szétszüllik, ha nem adjuk meg neki a lehetőséget a pihenésre és a felüdülésre.”

Ha e jelenségekből a megfelelő tanulságot nem vonjuk le és ha ezeket figyelmen kívül hagyjuk, sok esetben a vezetőket nagy csalódások fogják érni. Ez hozzá tartozik a háború lélektanához, annak olyan kísérő jelensége, amely még a fegyelmezett és kiváló néniét hadseregnél is ilyen méreteket öltött.

A Mackensen hadseregcsoport előnyomulásával egyidejűleg a József főherceg hadseregcsoportjánál megindult támadások tulajdonképpen a déli szárnyon, a Putna felső völgye mentén és az ojtózi szoros területén értek el nagyobb eredményt. Az 1. hadsereg arcvonalán az Uz és a Tatros völgye mentén tervezett támadások végrehajtását a nehéz terepen a nagy havazás megakadályozta. Télen az ilyen jellegű, magas hegységben nagyobb szabású hadműveletek, ha nem is lehetetlenek, de olyan nagy és alapos előkészületeket igényelnek, a harcok pedig olyan nagy áldozatokat követelnek és annyira kockázatosak, az esetleg elért harcászati sikerek oly nehezen aknázhatók ki, hogy ebből is láthatjuk, hogy a tél a hegységben való hadműveleteknek megőljöje. Ez buktatta

meg 1915. telén Przemyl felmentésére Cisna és Baligrod irányában támadó 2. osztrák-magyar hadsereg előnyomulását és a kárpáti tél állította meg az orosz tömegeket akkor, midőn az osztrák magyar hadsereg visszavonulása után, 1915. telén már mindenki azt hihette, hogy az oroszok számára nyitva áll az út Magyarország belseje felé. A magyar, osztrák és német csapatok emberfeletti és önfeláldozó ellenállása mellett a tél akadályozta meg most itt is a 8. és 9. orosz hadsereget abban, hogy a Kárpátokban az 1. és a 7. osztrák-magyar hadsereg arcvonalát a felmentő támadások során áttörhessék.

A mozgó háború a romániai arcvonalon a győzelmes focsanii csatával és József főherceg arcvonalának előnyomulásával egyelőre véget ért. A központi hatalmak elérték azt, hogy a keleti arcvonalon az egyensúly ismét helyreállott, Románia hosszú időre képtelenné vált nagyobbszabású hadműveletekre.

A Románia elleni hadműveleteknek azonban ezen kívül megvolt az a nagy, az egész keleti arcvonalra kiható eredménye is, főleg az oroszok kénytelenek lévén szövetségesüket támogatni, tartalékaikat voltak kénytelenek itt bevetni és már nem rendelkeztek olyan erővel, melyekkel az arcvonal más részein nagyszabású támadásba kezdhették volna.

Románia ugyan területének két harmadát elveszítette, de teljesen leverve nem volt, a román kérdést csak félig oldottuk meg, mert mindaddig, amíg Románia Oroszországból és Oroszországon át a nyugati hatalmaktól támogatásban részesülhetett, a harcok folytatásával számolni kellett. Csak átmeneti szünetről lehetett tehát szó. Végleges eredményt a nyugaton folyó harcokra való tekintettel elérni itt nem lehetett, mert a központi hatalmak onnan nem vonhatták el azokat az erőket, amelyek még szükségesek lettek volna a hadműveletek folytatására. Meg kellett elégedniük az elért eredménnyel és azzal, hogy legalább egy ideig ismét a nyugati arcvonalra fordíthatják figyelmüket és a Romániában harcoló hadosztályoknak legalább egy részét ismét ott vethetik be a küzdelembe ahol számukra az élet, vagy halál kérdése el fog dőlni.